

Dra KONRÁDA MARTINA

KATOLICKÁ VĚROUKA

PRO VYŠŠÍ TŘÍDY ŠKOL STŘEDNÍCH.

NOVĚ UPRAVIL

Dr. KAREL VONDRUŠKA.

ČTVRTÉ VYDÁNÍ.

Schváleno nejdůstojnější knížecí arcibiskupskou konsistoří
dne 7. března 1894 č. 2220.

Cena 1 zl., váz. 1 zl. 20 kr.

V PRAZE.

NAKLADATEL I. L. KOBER KNIHKUPECTVÍ.

1894.

Dra KONRÁDA MARTINA

KATOLICKÁ VĚROUKA

PRO VYŠŠÍ TRÍDY ŠKOL STŘEDNÍCH.

NOVE UPRAVIL

Dr. KAREL VONDRUŠKA.

ČTVRTÉ VYDÁNÍ.

Schválena nejdůstojnější kníž. arcibiskupskou konsistoří ze dne 7. března
1894 č. 2220 a
vys. c. k. ministerstvem kultu a vyučování ze dne 18. června 1894 č. 12318.

Cena 1 zl., váz. 1 zl. 20 kr.

V PRAZE.

NAKLADATEL I. L. KOBER KNIHKUPECTVÍ.

Úvod.

Katolická věrouka nebo věrouka katolické církve jest soustavné podání, vysvětlení a odůvodnění náboženství katolického t. j. pravd Bohem skrze Ježíše Krista pomocí církvem nám zjevených o sobě samém a o poměru svém k stvoření (k světu a lidstvu), jaký týž jest a jak tedy vírou pojímán býti má.

Katolická věrouka rozděluje se na dva díly:

Díl první jedná o Bohu samém o sobě.

Díl druhý jedná o poměru Boha k stvoření (k světu a lidstvu).

Díl druhý dělí se na dva oddíly:

Oddíl první pojednává o původním (prvotném) poměru Boha k světu a lidstvu: o jeho stvoření, zachování a řízení.

Oddíl druhý pojednává o pozdějším poměru Boha ku stvoření, jenž nastal po pádu člověka: o vykoupení, o sprostředkování jeho (vykoupení) skrze církve a jeho dokonání na věčnosti.

Díl první.

Bůh sám o sobě.

Oddělení první.

Jsoucnost a podstata Boží.

§ 1.

Jsoucnost Boží (Existentia Dei).

První ze všech pravd náboženských a zároveň základem náboženství jest pravda, že jest Bůh t. j. naprostá, nepodmíněná a sama sebou jsoucí bytost; bytost nejvýš dokonalá.

Pravda, že jest Bůh, není nám teprvé z nadpřirozeného zjevení Božího známa, nýbrž v témž (v nadpřirozeném zjevení Božím) za pravdu, kterou již rozumem možno poznati, se pokládá; sněm vatikánský pak výslovně prohlašuje: »Nade vší pochybnost jest jisto, že pravý Bůh přirozeným světlem samého rozumu lidského z věcí stvořených může býti poznán.«

Toto učení církve zakládá se: 1) na jasných výrociích písma sv. a 2) na svědectví samého rozumu.

1. Písmo sv. učí, že člověk může ze stvořených věcí poznati, že jest Bůh; tudíž ani pohané, kteří neznají Boha, nemohou míti výmluvy. »Co známého jest o Bohu, zjevně jest jim; Bůh zajisté jim to zjevil. Nebo neviditelné vlastnosti jeho ze stvoření světa, skrze ty věci, kteréž jsou učiněny, rozumem pochopené spatřiny bývají, totiž jeho věčná moc a Božství, tak že nemohou míti výmluvy.« (Řím 1. 19, 20.) Tedy podle apoštola sv. Pavla může člověk bez nadpřirozené pomoci, jediné z věcí, kteréž od Boha jsou učiněny, čerpati poznání jeho samého,

tak že modloslužebníci nemohou býti omluvěni. »Zeptej se jen hovad, a naučí tebe; ptactva nebeského a oznámí tobě; mluv zemi a odpoví tobě a vypravovati budou tobě ryby mořské, kdo neví, že všechno to ruka Hospodinova učinila?« (Job. 12. 7--9.) »Nebesa vypravují slávu Boží a dílo rukou jeho zvěstuje obloha.« (Žalm 18. 2.) »Marní (pošetilí) jsou všickni lidé, v nichžto není známosti Boha a kteří z těch věcí dobrých, kteréž se vidí, nemohli poznati toho, jenž jest, aniž, skutky jeho pozorující, vyrozuměli, kdo by byl jejich umělým učinitelem. ... Dle velikosti krásy stvoření zřetelně bude moci Stvořitel jejich spatřen býti.« (Moudr. 13. 1.)

2. Rozum lidský, pozoruje-li a) svět, b) vlastní nitro (člověka) a c) dějiny národů vlastními nezvratnými zákony myšlení jest nucen uznati, že Bůh jest.

a) α) Pozoruje-li člověk svět, vidí na něm rozmanité a nespočetné věci, kteréž, jak zkušenost a vědy přírodní učí, nebyly vždy takové, jaké jsou nyní; takovými teprve časem se staly. Věci ty samy se neučinily, poněvadž žádná věc nemůže působiti dříve, nežli jest sama; že tedy jsou, toho příčinou nejsou ony (věci) samy, nýbrž něco jiného, co na jisto bylo dříve, nežli ony (věci) t. j. ony jsou něčím podmíněny. Svět není nic jiného, nežli souhrn všech jednotlivých věcí na světě a není tedy jinak uspořádan, nežli jednotlivé věci, z kterých se skládá: následovně rovněž není sám příčinou toho, že jest, nýbrž něco jiného, co jistě bylo dříve, nežli on (svět) t. j. svět jest rovněž něčím podmíněn. Ježto tedy všo, co jest, něčím jest podmíněno: musí za poslední příčinu všeho, co jest, považována býti bytost, která příčinu svého bytí nemá opět v jiné bytosti, nýbrž v sobě samé, bytost jež oproti všemu povstalému a podmíněnému jest bytostí nepovstalou, nepodmíněnou, sama sebou jsoucí a jež ve skutečnosti býti musí, ježto i svět ve skutečnosti jest. -- Jednotlivé věci na světě všecky jsou tak uspořádané, že žádná nemůže býti sama o sobě. Každá věc předpokládá vedle, nebo mimo sebe jinou věc: jest tudíž od jiné věci závislou (ji obmezenou). Svět v celku, jakožto souhrn všech věcí jednotlivých, nemůže patrně uspořádan býti jinak, nežli jednotlivé věci, z kterých se skládá: předpokládá tedy rovněž jinou (věc) mimo sebe, která oproti všemu obmezenému a závislému právě tím jest jiná, že jest nezávislá a neobmezená. Tato naprostá, a sama sebou jsoucí a na jiné nezá-

vislá, nepodmíněná a jí neobmezená a nekonečná bytost jest právě — Bůh. (Důkaz kosmologický.)

β) Všude ve světě viditelném, v celku i v každém jednotlivém ústrojí (organismu) od největšího až do nejmenšího, od soustavy sluneční až k sestavení stébla, jeví se účelnost, spořádanost a shoda. Tato spořádanost a účelnost nemohla povstati náhodou, i ony mohou pocházeti jen od rozumné bytosti, jež vše pořádá a všemu cíl stanoví. Musí tedy býti nekonečně rozumná bytost, jež věci v tomto pořádku a pořádek spolu s věcmi stanovila a tato nekonečně rozumná bytost jest — Bůh. (Důkaz fysikoteleologický.)

b) α) Člověk má jisté základní pojmy, z kterých vyvíjí se všecko jeho poznání a jimiž všecko jeho myšlení se řídí. Tyto všem lidem všech dob společné základní pojmy nejsou vytvořeny duchem lidským, neboť jsou pro a nad ducha lidského právě jako zákony, jimiž jest člověk ve všem smýšlení svém vázán; člověk nemůže jich popřít ani zamítnouti, aby sebou samým nepohrdl a sebe k nerozumné bytosti nesnížil.

Tyto základní pojmy mohou tedy míti původ svůj jenom v nejvyšší, nade všemi lidmi jsoucí bytosti. Musí tedy býti nejvyšší rozumná bytost, jež jest pravda sama a proto též počátek a pravidlo všeho lidského poznání — tato nejvyšší rozumná bytost jest Bůh.

β) Člověk má v nitru svém mravní zákon, jenž bezvýminečně velí, dobré činiti a zlého se varovati, zákon, jenž vůbec všem lidem všech dob byl vštípen. Tento zákon není vytvořen duchem lidským, neboť jest pro ducha lidského a nad ducha lidského, jako nezměnitelné pravidlo jednání; člověk jest tomuto zákonu podroben, cítí se bezvýminečně vázaným dle tohoto zákona jednati a jednal-li proti němu, jest proto v nitru svém trápen a znepokojován. Tento zákon může tedy míti původ svůj jenom v nejvyšším, nade všemi lidmi jsoucím, vše ovládajícím zákonodárci! Musí tedy býti nejvyšší bytost, která jest dobrota a svatost sama a proto též počátek a pravidlo všeho mravně dobrého v člověčenstvu — a tato nejvyšší, nejsvětější bytost jest Bůh. (Důkaz morální.)

c) Jest nepopíratelnou skutečností, že víra v jsoucnost nejvyšší bytosti jest u všech národů ve všech dobách, třeba že i byla u jednotlivých divokých národů ještě velmi temná a nedůstojnými představami poskvrněná. Tak hluboko zakořeněná,

všeobecné, veškerému lidstvu vždy a všude vstípené a nezvratné přesvědčení nikterak nemohlo povstati z nahodilých, ojedinělých příčin; ono jest spíše založeno v samé přirozenosti lidské a právě proto nemůže býti klamným. Musí tedy skutečně býti nejvyšší bytost, Bůh. (Důkaz historický.)

Důkaz o jsoucnosti Boží ze všeobecného souhlasu veškerého lidstva, jest zdravému rozumu a upřímné vůli již sám o sobě úplně dostatečný: když však mimo tento důkaz máme ještě tolik jiných a tak přesvědčivých důkazů o jsoucnosti Boží, nemůžeme atheismus nazvati jinak, nežli pohanou zdravého rozumu a šíleností, jež toliko v srdci mravně zcela převráceném může se ujati. »Nesmýslný (blázen) mluví v srdci svém: není Boha.« (Ž. 13. 1.) a svatý Augustin praví: »Nikdo nepopírá Boha, nežli kdo by měl při tom svůj prospěch, kdyby nebyl Bůh.«

§ 2.

Bůh jest jeden.

Bůh jest v podstatě jeden, jest základní pravda pravého náboženství výslovně vyjádřená na mnoha místech písma sv.: »Hospodin Bůh náš, Hospodin jeden jest.« (V. Mojž. 6. 4.) »Já jsem Bůh a není žádného Boha více, aniž jest mně podobného. (Is. 46. 9.) »Já první a já poslední a kromě mne není Boha.« (Is. 44. 6.) »Já jsem sám a není jiného Boha kromě mne.« (V. Mojž. 32. 39.) »Jeden Pán, jedna vira, jeden křest.« (Ef. 4. 5.) Svatí Otcové všichni učí, že Bůh jest jeden: totéž učení hlásá i církev sv. ve všech katechismech.

Že Bůh jest v podstatě jeden, praví nám již náš rozum. »Nebo poněvadž přičítáme Bohu nejvyšší dobrotu a dokonalost, není tedy možno, aby to, co jest nejvyšší a nejdokonalejší, nalezalo se při více bytostech. Jestli tedy komu k svrchovanosti něco schází, tím samým jest nedokonalý; a protož Boží přirozenost jemu nepřináleží.« (Katechismu z nařiz. sněmu Trid. Část I. hl. II. otázka VII.) Taktéž pořádek a soulad (harmonie), jenž v celém světě jest, poukazuje na jediného původce, na jediného Boha.

Pohanství se svým mnohobožstvím nebylo původním náboženstvím člověka, nýbrž povstalo (pohanství) teprve během času ponenáhlym odchýlením a odvrácením se rozumu lidského od víry pravého v Boha, — od prazjevení. Člověk oddával se smysl-

nostem, jež rozum jeho seslabovaly a zatemňovaly a následkem toho přicházelo původní zjevení na díle v zapomenutí, na díle neporozuměno mu více dobře, ano na mnoze zatemňováno i bájkami.

»Když lidé.« dí písmo, »poznali Boha, neoslavovali ho jako Boha, ani mu neděkovali, ale marní učinění jsou v myšleních svých a zatemněno jest nemoudré srdce jejich. Pravice se býti moudrými, učinění jsou bláznivá a změnili slávu neporušitelného Boha v podobenství obrazu porušitelného člověka i ptactva i čtvernohých zvířat (hověd) i zeměplazů; změnili pravdu Boží v lež a klaněli se i sloužili stvoření raději nežli Stvořiteli.« (Řim. 1. 21.—25.) — Avšak představa o jediném pravém Bohu nikdy z mysli jeho nevymizela úplně, ale udržovala stále.

§ 3.

Podstata Boží.

Podstatu Boží nemůže člověk a žádný stvořený duch smysly svými pochopiti, t. j. duchem svým celý rozsah bytosti Boží (*Toù esse divini*) pojmuti tak, aby měl o Bohu právě takovou představu (ideu), jakým Bůh ve skutečnosti jest; rovněž nemůže člověk rozsah bytosti Boží (*Toù esse divini*) slovy vyjádřiti. »Bůh jest nepochopitelný a nevyslovitelný« dí sněm Lateránský IV. a sv. Augustin praví: »Bůh jest nevyslovitelný; snáze můžeme říci, co Bůh není, nežli co jest.«

Písmo sv. výslovně učí, že bytost Boží jest nám zcela nepochopitelná, ježto nazývá Boha »skrytým« (Isaiáš 45. 15), »jenž přebývá v světle nepřístupném« a »jehož žádný z lidí neviděl, aniž také viděti může« (1. Tim. 6. 16) a »jehož bytost žádný nepoznal, leč jen Duch Boží« (1. Kor. 2. 11.)

Ačkoliv jest nám bytost Boží nepochopitelná, přece můžeme Boha rozumem svým a ještě více světlem nadpřirozeného zjevení, jehož se nám dostalo, tak dalece poznati, pokud jest nám toho třeba, abychom Boha nad všechno milovali, jej ctili a tím jemu se zalíbili.*

* Člověk může pouhým rozumem svým Boha do jisté míry po-

Poznání Boha, jehož nabýváme zde na zemi rozumem svým a světlem zjevení Božího, jest sice jenom obdobné (analogické) a nedokonalé „jako skrze zrcadlo v podobenství a z částky (I. Kor. 13. 12.), avšak proto není nikterak nesprávné nebo nepravdivé; rovněž jména, kterých o Bohu užíváme, jsou obdobná (analogická), ale proto nejsou nepravdivá a nesprávná, ježto to, co vyznačují, ve skutečnosti Bohu přináleží.

Bůh, jak nám zjevení Boží praví a jak rozum náš o něm soudí, jest bytost naprostá (absolutná), nepodmíněná, sama sebou jsoucí: bytost nejvyšší dokonalá.

Bůh nemá příčinu své jsoucnosti (svého bytí) v žádném jiném, nežli v sobě samém. ve své podstatě (Ens a se — Aseitas), která již jsoucnost čili existenci v sobě zahrnuje. Bůh vskutku, dokonale, nepodmíněně, nezávisle, sám sebou, podstatou svou jest, kdežto vše ostatní, co jest, pouze skrze Boha, od Boha jest a má tudíž jsoucnost podmíněnou, nedokonalou, závislou.

Co tedy podstatu Boží činí, jest jsoucnost naprostá t. j. jsoucnost v sobě samé se zakládající, ze sebe samé jsoucí (ipsum esse subsistens). Proto nemožno jest, mysliti si Boha nejsoucího; Bůh tudíž nutně jest, kdežto stvořené věci můžeme mysliti si nejsoucí; ony jsou jen nahodilé. — Bůh sám nazývá se v písmě sv. sebou samým jsoucím: »Já jsem, kterýž jsem.« (II. Mojž. 3. 14.) Sv. apoštol Jan, vysvětluje tato slova, nazývá Boha »A (Alfa) a Ω (Omega), počátek i konec, kterýž jest, a kterýž byl a kterýž přijíti má« (Apok. 1. 8.); tedy věčným, jenž nutně sám sebou jest a skrze Něhož všechno ostatní jest. Bůh, jakožto sebou samým jsoucí, nazývá se bytostí nepodmíněnou a neobmezenou, t. j. nekončenou nebo naprostou, poněvadž není ničím podmínován nebo obmezován, není vázán hranicemi, jež by byl jiný položil, nebo označil.

Podstatou Boží jest tedy jsoucnost naprostá (aseitas); neboť:

1. Jsoucnost naprostá (aseitas Dei) jest první dokonalostí, kterou na Bohu poznáváme. Poznávající

znáti, když myslí si Jej všech nedostatků a nedokonalostí, jež na tvorech spatřuje, úplně prostého a všechny dokonalosti, jež na tvorech obdivuje, myslí si u Něho v nejvyšší míře.

totiž Boha (dukazem kosmologickým), jako první příčinu všech věcí, zároveň musíme jej uznávat i za bytost, která jest sama sebou (ens a se); tudíž jest jsoucnost naprostá (aseitas) první dokonalostí, kterou na Bohu poznáváme.

2. Jsoucnost naprostá jest první známkou, kterou rozeznáváme Boha od věcí stvořených; neboť tyto nejsou nepovstalé (a se), nýbrž povstalé (ab alio).

3. Ze jsoucnosti naprosté lze všechny ostatní dokonalosti Boží, buď přímo, nebo nepřímo odvoditi. Tudíž právem můžeme říci, že jsoucnost naprostá (aseitas) jest tím, co podstatu Boží činí.

Bůh, jako sám sebou jsoucí, jest bytost na nikom nezávislá, sobě samému úplně postačující a sebe sama dokonale poznávající t. j. On jest neskončený, naprostý Duch. Právě proto Bůh sám sobě úplně postačuje a k blaženosti své žádné jiné bytosti nepotřebuje. Jeho nekonečná bytost tím, že jest svět, není ani zvětšena ani zdokonalena, a kdyby nebyl svět, nebyla by ani zmenšena ani zničena. Bůh na blaženosti své ničeho nezíská, jestli jej kdo ctí nebo miluje, ani na blaženosti své ničeho neztrácí, jestli ho někdo nenávidí a zneuctívá.

Bůh, jakožto bytost sama sebou jsoucí a nekonečná, jest od všeho podmíněného nebo konečného, — od světa podstatně rozdílný. On jest před a nad světem, který právě jenom jím jest a tudíž, jakožto jeho dílo, pod ním jest.

Bůh jest nejdokonalejší bytost t. j. On spojuje v sobě všechny možné dokonalosti a sice bez všeho nedostatku a v nekonečné míře, tak že něco dokonalejšího ani nemůže myšleno býti, a vše, co dokonalého si představit, nebo mysliti můžeme, ještě daleko zůstává za dokonalostí Boží. Písmo sv. učí: »Jediný dobrý jest Bůh,« (Mat. 19. 17.) t. j. On jediný jest v pravdě a naprosto dokonalý.

Naprostá jsoucnost Boží zavírá tedy v sobě Božskou nutnost, nezávislost, naprostnost (absolutnost), neobmezenost a tím ovšem nejvyšší dokonalost.

§ 4.

Vlastnosti Boží. (Attributa divina.)

Vlastnosti Boží učí nás, znáti blíže bytost Boží (určují nám blíže bytost Boží), neboť ve skutečnosti nejsou od bytosti Boží rozdílny, nýbrž jsou bytost

či podstata Boží sama (proto nelze říci: Bůh má spravedlnost — nýbrž Bůh jest spravedlnost sama), a tudíž Bohu nevyhnutelně přináležejí (bytost, které mohla by odňata býti vševědoucnost, nebyla by naprostá).

Ježto vlastnosti Boží jsou podstata Boží sama, nejsou též ve skutečnosti od sebe oddělitelné (kde je jedna vlastnost Boží, tam jsou všechny), nýbrž všechny jsou jedna podstata a jestliže my o každé zvlášť pojednáváme a je od sebe dělíme, jest toto rozdělení toliko (lidské) pro nás, poněvadž nikterak nejsme s to, jedním pojmem je vyjádřiti.

Vlastnosti Boží lze poznati rozličným způsobem; nejobyčejnější však jsou tyto dva:

1. Uvažujeme-li poměr Boha k stvoření, seznáváme vlastnosti, jež přísluší Bohu bez ohledu na stvoření (zvané naprosté či absolutní a vlastnosti, jež vyjadřují poměr Boha k stvoření (vztažné, či relativní).

2. Porovnáme-li bytosti podmíněné s bytostí nepodmíněnou, vidíme u oněch nedostatky, které Bohu naprosto upřeny býti musí (vlastnosti záporné či negativní — *via negationis*), ale vidíme na nich též vlastnosti obdivuhodné (dobrotivost, moudrost, spravedlnost a j.), které dlužno připisovati Bohu v míře nejvyšší (vlastnosti kladné či pozitivní — *via eminentiae*).

Které vlastnosti církev Bohu připisuje, buď zřejmě jest církví vysloveno, na př. na sněmu Lateránském IV., ve vyznáních víry, v katechismech, v knihách liturgických, anebo jsou obsaženy v písmě sv. a ve spisech sv. Otců. V písmě sv. i u sv. Otců jest obyčejem mluvit o Bohu v obrazech, (obdobně analogicky), vzatých ze života lidského (v anthropologismech, v anthropopathismech), kterážto mluva, ač jest nedokonalá, přece není nepravá, ježto zakládá se na podobě ducha obmezeného k duchu neobmezenému.

Dle této mluvy lze vlastnosti Boží vedle rozvrhu na vlastnosti naprosté (absolutní) a vztažné (relativní), záporné (negativní) a kladné (pozitivní) dělit na vlastnosti Boží jsoucnosti (jež seznamují nás blíže se jsoucností Boží) a Boží činnosti (jež seznamují nás blíže s Boží činností); ty poslední (vlastnosti) dělí se na vlastnosti Božského poznání a na vlastnosti Božské vůle.

Dlužno připomenouti, že u Boha, jakožto bytosti neobme-

zené, nezměnitelné a nejdokonalejší není rozdílu mezi schopností a činností; jako podstata a jsoucnost jsou u něho naprosto totožny, tak také činnost jeho jest totožna s jeho podstatou. Podstata Boží nemůže obsahovati v sobě více, nežli skutečnost; tudíž nemůže v Bohu skutečným se státi, co dříve v něm nebylo t. j. u Boha jest naprostá činnost.

§ 5.

A. Vlastnosti Boží jsoucnosti.

1. Bůh jest pouhý duch (duch sám o sobě, bez těla) t. j. bytost jednoduchá (nepozůstávající z částí), mající nejdokonalejší rozum a vůli. Písmo sv. učí výslovně: »Bůh jest duch« (Jan 4. 24.) »Boha nikdo z lidí neviděl, aniž také viděti může.« (I. Tim. 6. 16.)

Písmo sv. připisuje sice na některých místech Bohu lidské údy (anthropomorphismus), avšak tím má se pouze zevní činnost Božská obrazně naznačiti.

Jako duch jest Bůh podstatně rozdílný od duchů stvořených.

2. Bůh jest nezměnitelný t. j. On jest ve své podstatě i ve svých úradcích vždy tentýž; jemu naprosto nelze podstatu svou, nebo úradky své změnit: zlepšiti nebo zhoršiti. Možnost, zlepšiti nebo zhoršiti úradky své, vyloučena jest pojmem bytosti nejdokonalejší. Změnili se však v podstatě své v bytost stejně dokonalou Bůh taktéž nemůže; neboť pak by druhá bytost měla buď tytéž vlastnosti, jako první a byla by změna zbytečná, aneb měla by vlastnosti jiné a tudíž i podstatu jinou, t. j. nebyla by bytostí naprostou. Písmo sv. učí: »U Boha není proměnění, ani z proměnění zastínění.« (Jak. 1. 17.) »Já jsem Hospodin a neméním se.« (Malach. 3. 6. Ž. 101. 27.)

Že Bůh stvořil svět a zjevoval se v něm, nepřičí se nezměnitelnosti Božské, neboť stvořiti svět a zjevovati se v něm jest úradkem Božím. Výrokem písmu sv.: »Zželelo se Bohu, že člověka stvořil.« »Bůh se rozhněval,« »Slitoval se,« »Miluje spravedlivé a nenávidí hříšníkům« a pod. nesmí se rozuměti, jako by Bůh byl brzy toho, brzy onoho rozpoložení myslí, jako by byl brzy ten, brzy onen úmysl pojal, ale jsou to obrazné výrazy, jimiž Božská moudrost přispůsobuje se schopnosti lidské a vyjadřuje se jimi jenom, že spravedlivý zasluhuje od Boha býti milován a

hříšník od něho býti nenáviděn. Slunce též některé předměty rozpouští, jiné činí tvrdými, dle jich vlastností; avšak samo při tom se nemění.

3. Bůh jest věčný t. j. nikdy nezačal (býti), ježto jest sám sebou (nepovstálý), a nikdy nepřestane (býti), poněvadž jest nutný. Bůh není podroben času: u něho není postup času, ani minulost ani budoucnost, nýbrž věčná přítomnost.

Písmo sv. učí: »Prve než učiněny byly hory, a než jest způsobena země a okršlek zemský; od věků až na věky jsi ty Bůh.« (Ž. 89. 2.) »Na počátku, Hospodine, ty jsi zemi založil, a dílo rukou tvých jsou nebesa. Ona zahynou, ty pak zůstaneš, a všechna jako roucho zvětšejí. A jako oděv změníš je a změněna budou; ty pak vždycky tentýž jsi a léta tvá nepřestanou.« (Ž. 101. 26. — 28.) Sv. apoštol Jan nazývá Boha »počátek i konec, kterýž jest a kterýž byl a kterýž přijítí má.« (Zjev. 1. 8.)

4. Bůh jest nesmírný (neobsáhlý) a všude přítomný t. j. není prostorem světovým obmezen; v prostoru světovém však všude i ve všech jeho částech podstatou svou přítomen.

Písmo sv. učí: »Nebesa nebes tebe, o Bože, nemohou obsáhnouti.« (III. Král. 8. 27.) »Kam půjdu od ducha tvého? a kam před tvář tvou uteku? Jestliže bych vstoupil na nebe, tam jsi ty; pakli bych vstoupil do pekla, přítomen jsi. Byť bych vzal křídla svá na úsvitě a bydlel v končinách moře: i tam ruka tvá by mne provodila a držela by mne pravice tvá.« (Ž. 138. 7.—10.) »Bůh není daleko od jednoho každého z nás, nebo v něm žijeme, hýbáme se, i trváme.« (Sk. ap. 17. 27. 28.)

Rozeznává se všudepřítomnost Boží dle podstaty a všudepřítomnost Boží dle činnosti. Dle podstaty jest Bůh všude stejným způsobem přítomen; dle činnosti však jest jinak přítomen v tvorech neosobných a jinak v tvorech osobných, jinak v nespravedlivých a jinak v spravedlivých, v kterýchžto posledních zvláštním způsobem milostí svou, v nich přebývajících, jest přítomen. Bůh dle činnosti své jest zvláště v nebi přítomen, kdež blaženci tváří v tvář naň patří a v něm se radují.

§ 6.

B. Vlastnosti Božské činnosti.

a) Vlastnosti Božského poznání.

1. (5.) Bůh jest vševědoucí t. j. On zná sebe a vše mimo sebe, skutečné i možné a to nejvýš dokonale.

Bůh zná nejvýš dokonale sebe sama z bezprostředného nazírání. Písmo sv. učí: »Žádný nezná Syna, jedině Otec: aniž zná kdo Otce, jedině Syn, a komuž bude chtíti Syn zjevití.« (Mat. 11. 27.) »Těch věcí, kteréž jsou Boží, nikdo nepoznal, leč jen Duch Boží« (1. Kor. 2. 11). Bůh zná vše, co mimo něho ve skutečnosti jest, bylo a bude. Zná všechny tvory, všechny jejich vlastnosti a spůsoby, všechna jejich jednání, ano i nejtajnější myšlení a hnutí lidského srdce. »Není žádného neviditelného stvoření před očima jeho (Boha), ale všechny věci jsou nahé a odkryté očím jeho. (Žid. 4. 13.) »Neunikne mu žádné smýšlení a neukryje se před ním ni žádná řeč.« (Sir. 42. 20.) »Zpytuje srdce i ledví.« (Ž. 7. 10.) »Ví věci minulé.« (Moudr. 8. 8.) Bůh ví o svobodných činech lidských dříve, nežli se stanou. »Bůh, kterýž jest skrytých věcí poznatel, všechno ví, prvé nežli se stane.« (Dan. 13. 42.)

Bůh zná vše nejdokonalejším způsobem věčným a nezměnitelným, bezprostředným, každou pochybnost a každý omyl vylučujícím poznáním, kteréžto poznání slove poznání z nazírání (*scientia visionis*).

Bůh ví též vše, co vůbec jest možným, byť se to i nestalo, aneb byť by to i podmíněčně státi se mohlo.

«I řekl David: Hospodine Bože israelský, slyšel služebník tvůj pověst, že by se chystal Saul přijíti do Ceily, aby vyvrátil město pro mne. Vydají mne muži Ceily v ruce jeho? A sstoupí Saul, jakož slyšel služebník tvůj? Hospodine, Bože israelský, oznam služebníku svému. I řekl Hospodin: Sstoupí. I řekl David: Vydají mne muži Ceily, i muže, kteříž jsou se mnou, v ruce Saulovy? I řekl Hospodin: Vydají.« (1. Král. 23. 10.—12.) »Běda tobě Korozaím, běda tobě Betsaido; nebo kdyby v Týru a Sidonu činěni byli divové, kteříž činěni jsou u vás, dávno by byli v žini a v popeli pokání činili. A ty Kafarnaum... kdyby v Sodomě činěni byli divové, kteříž jsou činěni v tobě, snad by byli zůstali až do tohoto dne.« (Mat. 11. 21.—23.)

Že Bůh vi budoucí věci neruší svobodu lidskou; neboť my nejednáme tak nebo jinak, poněvadž Bůh to tak předvídal, nýbrž Bůh to předvídá (vlastně vidí, neboť u Boha nelze mluvit o předvídání, poněvadž my budeme tak jednati (jednáme).

2. (6.) Bůh jest nejvyšší moudrý t. j. zná nejdokonalěji cíl každé věci a každého jednání a k dosažení tohoto cíle volí nejlepší a nejvhodnější prostředky. Bůh umí vše nejlépe zařídit.

»Jak velici jsou skutkové tvoji, Hospodine! všecky věci s moudrostí jsi učinil: naplněna jest země zbožím tvým.« (Z. 103. 24.)
 »O hlubokosti bohatství moudrosti i vědomosti Boží! Jak nevyzpytatelní jsou soudové jeho a nevystižitelné cesty jeho! Nebo kdo poznal smysl Páně? aneb kdo byl jeho rádcem?« (Rím. 11. 33. 34.)

§ 7.

b) Vlastnosti Božské vůle.

1. (7.) Bůh jest všemohoucí t. j. může učiniti všecko, co v sobě samém (absolutně) jest možno a činí vše, co skutečně a bezpodmínečně chce, a sice činí to bezprostředně pouhou vůlí svou. »Já Bůh všemohoucí, chodíž přede mnou a budiž dokonalým.« (1. Mojž. 17. 1.) »U Boha není nic nemožného.« (Luk. 1. 37.) »Abba, Otče, všecko jest tobě možné, přenes tento kalich ode mne; avšak ne, co já chci, ale co ty.« (Mark. 14. 36.)

Rozeznává se Božská vůle bezpodmínečná a podmíněčná. Něco chce Bůh bezpodmínečně, a to stává se jistě; něco chce podmíněčně a to stává se jenom, když stanovená podmínka se splní. Tak Bůh chce, aby všickni lidé k poznání pravdy přišli a spaseni byli, ale jen pod tou podmínkou chce je spasiti, když sami budou po tom toužiti a potřebných k tomu prostředků užívati.

Bůh nemůže učiniti, co v sobě samém jest nemožno, ku př. čtyřhranný kruh, nebo kulatý čtverec, nebo učiniti, aby to, co se stalo, učiněným nebylo; avšak následky činů může zameziti a činí to zejména při spáchaných hříších. Dále nemůže Bůh učiniti, co odporuje jeho vlastnostem, poněvadž by tím odporoval sám sobě; tak ku př. nemůže hřešiti.

2. (8.) Bůh jest naprosto svobodný t. j. On, jako by-

lost naprostá, nepodmíněná. k tomu, co zevně činí, není a nemůže být nikým nucen, nebo při tom být omezován nebo maten, ale činí vůlí svou vždy jen to, co nejvyšší rozum jeho za vhodné uznává. »Všecko, cožkoli chce Hospodin, činí na nebi, na zemi, v moři, i ve všech propastech.« (Ž. 134. 6.) »On působí všecko podle rady vůle své.« (Ef. 1. 11.)

Učení o naprosté svobodě Boží není nikterak v odporu s učením o nezměnitelnosti Boží. Bůh volí a u sebe uzavírá, co volí a u sebe uzavírá od věčnosti a nemění ničeho z toho, co zvolil a u sebe uzavřel. Mění sice svá díla, avšak nemění své úradky (*mutans opera, non mutans consilia*, Augustin Confess. I. 1. c. 14.) On chce věčnou vůlí svou věci, jež v čase povstávají a zároveň nezměnitelnou vůlí svou chce všechny změny, jež na stvořených věcech povstávají.

3. (9.) Bůh jest nejsvětější t. j. chce a miluje jenom dobré a nanejvýš nenávidí zlého. Bůh musí jednati v souhlasu s naprostou bytostí svou, jež jest naprosté dobro, dobro samo t. j. v jeho bytosti spočívá hojnost všeho, co zasluhuje žádáno býtí; on jest pramen a cíl všech dober) a chtíti, aby i tvorové jeho mravní dobro konali a musí nenáviděti při nich činy zlé. Bůh naprosto nemůže hřešiti. Hřích totiž je možný jenom tím, že hříšník sebe, své »já« se svými chťíci a zájmy staví naproti nejvyššímu dobru; ale poněvadž u Boha mezi jednajícím »já« a nejvyšším dobrem není podstatného rozdílu, není zde také odpor možný, nýbrž naprosto nutný souhlas. Bůh miluje a chce na tvorech svých mravní dobro, zla pak nenávidí, poněvadž mravní dobro při tvorech má pramen svůj v něm samém, kdežto zlo podstatě jeho se přičí. Ježto Bůh jest pramen mravního dobra, jest pramen i svatosti, jest svatost sama (nejvýš svatý). Písmo sv. učí: »Jediný dobrý (naprosto dobrý, nebo svatý) jest Bůh.« (Mat. 19. 17.) Ano v písmě sv. obzvláště velebí se Bůh jako svatý: »Svatý, Svatý, Svatý, Hospodin Bůh zástupů, plna jest všechna země slávy jeho.« (Is. 6. 3.) »Svatý, Svatý, Svatý, Pán Bůh všemohoucí, kterýž byl a kterýž jest, a kterýž přijíti má.« (Zjev. 4. 8.)

4. (10.) Bůh jest nejvýš pravdomluvný a věrný. Bůh jest nejvýš pravdomluvný t. j. když k tvorům mluví a od něho žádá, aby slovům jeho věřil, nemůže klamati (nepravdu mluvit) a své autority k potvr-

zení nepravdy a ku svedení rozumného tvora zneužití. »Nemožné jest, aby Bůh klamal.« (Žid. 6. 18.) »Pravé jest slovo Hospodinovo a všickni skutkové jeho jsou věrné.« (Ž. 32. 4.) »Nebe a země pomínou, ale slova má nepomínou.« (Mat. 24. 35.) Bůh jest nejvyšší věrný t. j. splní vše, co přislíbil, nebo čím hrozil v době, již jeho nejvyšší moudrost za vhodnou uzná. Písmo sv. učí: »Není Bůh jako člověk, aby klamal: ani jako syn člověka, aby se mýlil. Řekl tedy a neučiní? Mluvil a ne naplní?« (1. Mojž. 23. 19.)

5. (11.) Bůh jest nejvyšší spravedlivý t. j. odměňuje dobré a trestá zlé dle zasloužení. Poněvadž Bůh miluje jen mravně dobré, zlého pak nenávidí, napomáhá k mravně dobrému a brání mravně zlému při tvorech svobodných tím, že jim dává prostředky ku spáse (zákony, milost) a že činy jejich soudí a odplácí: mravně dobré totiž odměňuje a mravně zlé trestá dle nejvyšší moci a moudrosti své. Písmo sv. učí: »Odplatí jednomu každému podle skutků jeho.« (Řím. 2. 6.) »Bůh bez přijímání osob soudí jednoho každého podle skutků jeho. (1. Petr. 1. 17.)

6. (12.) Bůh jest nejvyšší dobrotivý t. j. on štědře z pouhé lásky uděluje tvorům svým tolik dober, co dle své obmezené podstaty pojmouti mohou a co nejvyšší jeho moudrost pro ně za potřebné uznává. Bůh nestvořil svět proto, že by ho byl potřeboval, nýbrž že chtěl, aby i jiné bytosti života se těšily. Potřebných jim k tomu dober uděluje jim Bůh tak svobodně a rád, jak svobodně a rád je stvořil. Bůh jest naproti tvorům svým pouhá láska, láska sama. (1. Jan 4. 8.) Písmo sv. učí: »Miluješ zajisté všecko, cožkoli jest, a nic nemáš v nenávisti z těch věcí, kteréž jsi učinil.« (Moudr. 11. 25.)

Dobrotivost Boží jeví se za rozličných poměrů tvorů, v nichž se tvorové, k nimž se vztahuje, nalézají, rozličným způsobem a dle toho má též zvláštní svá jména.

Tak vzhledem k člověku hříšnému jeví se jako shovívavost (dlouhočekání) a milosrdenství. Dle shovívavosti své a dlouhočekání svého netrestá Bůh věčným zavržením vždycky hned po hříchu, nýbrž má strpení s hříšníkem, odkládá s potrestáním jeho a poskytuje mu času, prostředků a pomoci, aby se obrátil a pokání činil. Písmo sv. učí: »Bohatstvím jeho dobrotivosti a trpělivosti a dlouhočekání pohrdáš? Neviš, že dobrotivost Boží ku pokání tě vede?« (Řím. 2. 4.) Dle milosrdenství svého jest Bůh vždy nakloněn každé bídě tvorů

svých odpomoci, zejména bídě mravní (odpustiti hříchy). »Otec milosrdenství a Bůh všelikeho potěšení.« (II. Kor. 1. 3.) »Život jsem já, praví Pán Bůh: nechej smrti bezbožného, ale aby se obrátil bezbožný od cesty své a živ byl.« (Ezech. 33. 11.).

Dobrotivost k lidstvu, zejména k padlému, nazývá se vlídnost, kterou Bůh k člověku se snížil, jemu se zjevoval, ano i v lidstvo jako člen jeho vstoupil, aby je opět povýšil. »Ale když se ukázala dobrota a vlídnost Spasitele našeho, Boha, ne ze skutků spravedlnosti, kteréž jsme my učinili, ale podle svého milosrdenství spasený nás učinil.« (Tit. 3. 45.)

Důsledek a závěrek.

Bůh, jakožto bytost nejvyšší dokonalá, jest nejvyšší blažený a velebný. Ježto Bůh všechny vlastnosti v nejvyšším stupni v sobě chová, tak že vlastnosti Boží též naprosté dokonalosti Boží se nazývají, má též nutně v sobě samém nejvyšší zalíbení a jest v sobě samém nejvyšší spokojen t. j. on jest v sobě samém nejvyšší blažen, sobě samému úplně postačuje a žádné jiné bytosti ku blaženosti nepotřebuje, tak že jeho blaženost nemůže býti ani zvětšena ani zmařena. Ježto Bůh všechny dokonalosti v sobě chová, jest sám nejkrásnější, nejvyšší a lásky nejhodnější bytost, nejvyšší dobro a věčná blaženost. Jeho tudíž máme nade všechno milovati a jemu máme se klaněti.

Oddělení druhé.

Bůh ve třech osobách.

§ 8.

Tajemství nejsvětější Trojice.

Bůh, jeden v podstatě, jest ve třech osobách t. j. Božská podstata (bytost, přirozenost) přináleží společně a nerozdílně třem Božským osobám, jež slovou Otec, Syn a Duch sv.; tudíž tři Božské osoby jsou jeden Bůh, jedna Božská bytost. Učení to nazývá se tajemství nejsvětější Trojice, ježto rozum lidský sám o sobě nikdy není s to pochopiti, kterak tři Božské osoby jsou jeden Bůh; tudíž vše, co víme o nejsvětější Trojici, víme toliko ze zjevení Božího.

Otec, Syn a Duch sv. jsou jedna a táž Božská podstata (bytost, — sunt consubstantiales), přece však Otec není Syn, ani Otec nebo Syn není Duch sv., nýbrž Otec i Syn i Duch sv. jsou osoby od sebe (navzájem) skutečně (realiter) rozdílné (distinctae), a sice rozeznávají se původem jedné osoby od druhé (processiones). Každé Božské osobě přináleží totiž podstata Boží zvláštním způsobem. Jedné Božské osobě přináleží Božská podstata původně: Otec jest sám od sebe či sám sebou od věčnosti; oběma druhým osobám přináleží Božská podstata původem z jiné a sice každé osobě zvláštním (původem). Syn jest od Otce od věčnosti zplozen a Duch sv. od Otce a Syna (jakožto z jednoho původu) od věčnosti vychází, tak že zplození Syna a vycházení Ducha svatého jsou Božské bytosti vlastní, právě tak, jako Božství samo.

Pojednávající v následujících člancích o nejsvětější Trojici: 1. Ukážeme, že Otec i Syn i Duch sv. jsou jeden a týž pravý Bůh. 2. Dokážeme, že Otec i Syn i Duch sv. jsou skutečně rozdílné osoby a 3. Vyložíme původ Božských osob (processiones divinas).

§ 9.

Otec i Syn i Duch sv. jsou jeden a týž Bůh.

A. Otec jest pravý Bůh t. j. Otci přináleží Božská podstata

a) V písmě sv. nazývá se Bůh v trojím ohledu Otcem: 1. Vzhledem k veškerému pokolení lidskému i k jednotlivým lidem, jakožto jich stvořitel, zachovatel a řiditel; 2. vzhledem k spravedlivým, jakožto milostí Boží znovuzrozeným a syny Božími učiněným a 3. vzhledem k Ježíši Kristu, Synu jeho jedinému.

Ať mluví se v písmě sv. o Otci v ohledu jakémkoliv, vždy Otcem rozumí se pravý Bůh. Tak zajisté Otcem naším, ku kterému kázal nám Kristus Pán, modlití se, nerozumí se nikdo jiný, nežli pravý a živý Bůh (ad 1.): »Otče náš, jenž jsi na nebesích« (Mat. 6. 9.); (ad 2.): »Tak svět světlo vaše před lidmi, ať vidí skutky vaše dobré a slaví Otce vašeho, jenž jest v nebesích.« (Mat. 5. 16); (ad 3.): »Vstupuji k Otci svému a, k Otci vašemu, k Bohu svému a k Bohu vašemu.« (Jan 20. 17.

b) Že Otec jest pravý Bůh vyznává církev sv. ve svých vyznáních (»Věřím v Boha, Otce všemohoucího«), katechismech i modlitbách.

B. Syn Boží nebo *Λόγος*, jenž od věčnosti s Otcem jest, v čase pak člověkem se stav, slul Ježíš Kristus, jest pravý Bůh t. j. Synu přináleží táž Božská podstata, jako Otcí (est consubstantialis Patri).

a) Svědectví písma sv.:

1. Kristus Pán nejen větší slávy hodným nad Mojžíše (Žid. 3. 3.), větším nejvyššího kněze starého zákona (Žid. 4. 14.—16.) a lepším nad samé anděly se nazývá, ale i sám (Ježíš Kristus), i apoštolové zřejmě učí, že jest jedné a téže podstaty s Otcem.

Pán Ježíš: α) vše co činí, spolu s Otcem činí, mrtvé křísí a ustanoven jest od Otce soudcem všech lidí. Uzdraviv člověka, kterýž byl 38 let nemocen, odpověděl židům, činícím jemu protivenství, že to učinil v sobotu: »Otec můj až dosavád dělá i jáť dělám.« (Jan 5. 17.) »Nebo jako Otec mrtvé křísí a obživuje, tak i Syn, kterýž chce, obživuje. Aniž pak Otec soudí koho, ale veškeren soud dal Synu.« (Jan 5. 21. 22.) »Nebo jako Otec má život sám v sobě, tak dal i Synu, aby měl život v samém sobě; a dal jemu moc činiti soud, nebo Syn člověka jest.« (Jan 5. 26. 27.) Osvojuje si tudíž Syn (Ježíš Kristus) s Otcem totéž konání i tutéž slávu.

β) Výslovně praví, že jest jedné podstaty s Otcem: »Kdo vidí mne, vidí i Otce. Kterakž ty praviš: Ukaž nám Otce? Nevěřiteliž, že já jsem v Otcí a že Otec ve mně jest?« (Jan 14. 10.) »Všecko, cožkoli má Otec, mé jest.« (Jan 16. 15.) »Já a Otec jsme jedno.« (Jan 10. 30.)

γ) Před nejvyšším knězem Kaifášem slavnou přísahou stvrzuje, že jest Bůh a za pravdu tu i život svůj na smrt vydal. »Zaklínám tě, dí Kaifáš, skrze Boha živého, abys nám pověděl, jsi-li ty Kristus, Syn Boží? Dí jemu Ježíš: Ty jsi řekl. Po těch slovech nejvyšší kněz roztrhl roucha svá a řekl: Rouhal se! což ještě potřebujeme svědků? aj nyní jste slyšeli rouhání: co se vám zdá? A oni odpovídajíce řekli: Hoden jest smrti.« (Mat. 26. 63.—66.)

2. Sv. apoštolové: Když Pán Ježíš otázel se učenníků svých, kým praví jej býti, odpověděl Šimon Petr: »Ty jsi Kristus, Syn Boha živého.« (Mat. 16. 16.) Tomáš, přesvědčiv se, že

Pán Ježíš skutečně z mrtvých vstal, řekl: »Pán můj, a Bůh můj!« (Jan 20. 28.)

b. Tradice. Sv. Ignác, biskup Antiochenský († 107) nejdnou nazývá Ježíše Krista Synem Božím a Bohem; při smrti jeho táže se ho císař Traján, kdo jest Theoforus? Sv. Ignác odpovídá: »Kdo má Krista v srdci.« Sv. Polykarp, biskup Smyrnenský († 167), nazývá Ježíše Krista Synem Božím, jemuž dlužno vzdávati tutéž chválu jako Otci, i Duchu sv. nyní i na věky věkův. Sv. mučenníci vyznávali o Kristu Pánu, že jest jednorozeným Synem Božím. Prastaré doxologie (chvalozpěvy) zní: Sláva Otci i Synu i Duchu sv. atd. Při znamenání se sv. křížem říkají se slova: Ve jménu Otce i Syna i Ducha sv. Církev ukončuje modlitby své prosbou k Ježíši Kristu (a Duchu sv.), v nichž Synu vzdává se též sláva, jaká Otci. Ve vyznáních víry a v katechismech výslovně učí církev sv., že Ježíš Kristus jest Syn Boží, pravý Bůh.

c. Duch sv. jest pravý Bůh, t. j. Duchu sv. přiná-leží též Božská podstata, jaká Otci a Synu (jest Patri et Filio consubstantialis).

a) Svědectví písmo sv. Sv. Petr dí k Ananiášovi: »Ananiáši, proč pokoušel ďábel srdce tvého, abys lhal Duchu sv. a lstivě ujal z peněz za pole?... Neselhal jsi lidem, ale Bohu.« (Skutk. 5. 3. 4.) »Nám pak, dí sv. Pavel, to Bůh zjevil, skrze Ducha svého; nebo Duch zpytuje všechny věci, také i hlubokosti Božské. Nebo kdo z lidí ví, co jest u člověka, leč jen duch člověka, kterýž jest v něm? Tak ani těch věcí, kteréž jsou Boží, žádný nepoznal, leč jen Duch Boží.« (I. Kor. 2. 10.—11.) »Když pak přijde ten Duch pravdy, naučí vás všeliké pravdě... a cožkoli přijíti má, zvěstuje vám.« (Jan 16. 13.) »Jdouce učte všechny národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha sv.« (Mat. 28. 19.) »Obmytí jste, a posvěcení jste a ospravedlnění jste ve jménu Pána našeho, Ježíše Krista a v Duchu Boha našeho.« (I. Kor. 6. 11.)

b) Tradice. Sv. Polykarp, biskup Smyrnenský († 167), vyznává, že Duchu sv. přiná-leží stejná sláva s Otcem i Synem. Sv. Cyprián, biskup Karthaginský († 258), tvrdí, že tři, Otec, Syn a Duch sv. jsou jedno.« Církev sv. ve svých vyznáních víry, katechismech, doxologiích (chvalozpěvech) a závěrcích modlitby, zřejmě učí, že Duch sv. jest stejné (jedné) podstaty s Otcem i Synem — jest pravý Bůh.

Otec i Syn i Duch sv. jsou tři skutečně rozdílné osoby.

Církev katolická učí, že Otec i Syn i Duch sv. jsou tři skutečně rozdílné osoby (*distinctae personae*), avšak jedné, všem stejně společné a nerozdělitelné (*individua*) přirozenosti a podstaty, nebo jak Athanasijské vyznání víry praví: »Věra pak katolická ta jest, abychom ctili jednoho Boha v Trojici a Trojici v jednotě; ani nezaměňující (*nematouce, confundentes*) osoby, ani podstatu nedělicí. Jináť jest zajisté osoba Otce, jiná Syna, jiná Ducha sv.: než Otce i Syna i Ducha sv. jedno jest Božství, rovná sláva, věčná velebnost.

Dríve, nežli dokážeme toto učení církve sv. z pramenů zjevení Božího, třeba vysvětliti, co jest podstata (*substantia*), přirozenost (*natura*) a osoba (*persona*).

Podstata, bytost (*substantia, essentia, οὐσία*) jest to, čím věc jest (existuje): přirozenost (*natura, φύσις*) jest to, co jest věci přirozeno, ji (tou neb onou) věci činí: osoba (*persona, substantia, πρόσωπον, ὑπόστασις*) jest to, čím jest věc o sobě, neodvisle od jiných, tutěž přirozenost majících. Pojmy tyto, jakož i jiné (otcovství, synovství, vycházení atd.), přenášejí se z věci stvořených na bytost Božskou; avšak přenos tento jest jen obdobný (analogický) a nikoliv vyrovnaný (*adaequátní*).

1. Otec jest osoba; neboť dle výroků Ježíše Krista a sv. apoštolů poznává (Mat. 6, 4. 11, 27.), učí (Jan 8, 28. 12, 49). zjevuje (Mat. 16, 17.), chce (Jan 5. 30), rozhoduje (Mat. 20. 23.), miluje (Jan 3, 16.), činí (Jan 5, 17.), posílá (Jan 5, 36.), odpouští hříchy (Mat. 6, 14.), má zalíbení (Mat. 3. 17.), oslavuje (Jan 17, 5.), což možno přičítati toliko bytosti rozumem, svobodnou vůlí a svědomím obdařené a jež jest pánem svých činů.

2. Syn jest osoba od Otce rozdílná: neboť Ježíš Kristus) praví o sobě v písmě sv., že zná své ovce, a že život věčný dává jim, aniž je kdo vytrhne z ruky jeho, jako nemůže jich vytrhnouti z ruky Otce jeho. (Jan 10. 27.—29.) Dále praví: »Otec můj až dosavad dělá i jáť dělám. . . Nemůžet Syn ničehož sám od sebe činiti, jediné co uzří, že činí Otec, neb cožkoli on činí, to činí podobně i Syn. Neb jako Otec mrtvé křísí a obživuje, tak i Syn, kterěz chce, obživuje.« (Jan 5. 17.—21.) »Žádný nezná Otce jediné Syn a komuž bude chtíti Syn zjevití.« (Mat. 11. 27.) Apoštolové nazývají Syna světlem pravým, kterěz osvécuje každého člověka,

přicházejícího na tento svět (Jan 1. 9.), tím, skrze nějž svět učiněn jest (Jan 1. 10.), pánem živých i mrtvých. (Řím. 14. 9.) Tím připisují se Synu úplně nezávisle od Otce takové skutky, které vyžadují rozumu a svobodné vůle.

3. Duch sv. jest osoba od Otce i Syna rozdílná; neboť praví Kristus Pán: »A já prositi budu Otce a jiného Utěšitele dá vám, aby s vámi zůstával na věky, Ducha pravdy.« (Jan 13. 16.) »Utěšitel pak, Duch sv., kteréhož pošle Otec ve jménu mém, tenť vás naučí všem věcem a připomene vám všechno, cožkoli jsem mluvil vám.« (Jan 14. 26.) »Když pak přijde Utěšitel, kteréhož já pošlu vám od Otce, ducha pravdy, kterýž od Otce pochází, tenť bude o-mně svědectví vydávati.« (Jan 15. 26.) Těmito výroky označuje se Duch sv. jako bytost rozumem a svobodnou vůlí obdařená a od Otce i Syna rozdílná.

4. Otec i Syn i Duch sv. jest jeden Bůh, ježto tři Božské osoby Otec, Syn a Duch sv. nejsou mimo, nebo vedle sebe, aniž jsou toliko navzájem spojeny, nýbrž jsou jedna a táž Božská bytost a tudíž jeden Bůh. Božské osoby jsou pro svou totožnost s jednou nerozdílnou podstatou podstatně (ne snad jako kořen, peň a větve stromu k jedné podstatné bytosti srostlé, nýbrž) vespolečným, docela vyrovnaným (adaequátním) obsáhnutím (circuminsessio, περιχώρησις) v sobě a s sebou spojeny, tak že mohou sice rozeznávány býti příznaky osobními (Otcovství, Synovství, vycházení atd.), ale nemohou býti rozděleny t. j. žádná bez druhé a vně druhé nemůže se mysliti. Pro tu příčinu nelze též, ač jedna osoba v druhé původ má, mysliti si mezi Božskými osobami nějakou podřízenost nebo posloupnost.

§ 11.

O původu, vzájemném poměru a osobních příznacích tří Božských osob.

A. Původ Božských osob:

1. Otec jest sám od sebe či sám sebou (nemá žádného původu — jest ingenuitus, ἀγεννητος ἀναρχος). Písmo sv. mluví vždy o Otci jako původu Syna i Ducha sv., nikdy však neuvádí Syna nebo Ducha sv., jakožto původce Otce, což mysliti si, samo jméno Otec nikterak nepřipouští.

2. Syn jest od Otce od věčnosti zplozen (genitus). Písmo sv. stále nazývá jej Synem Božím a výslovně praví o něm,

že jest od Otce zplozen: Kterýž k němu (ku Kristu) řekl: »Syn můj jsi ty, já dnes zplodil jsem tebe.« (Žid. 5. 5.) »Viděli jsme slávu jeho, slávu jakožto jednorozeného od Otce.« (Jan 1. 14.) Kristus Pán pak dí: »Já ho znám, nebo od něho jsem a on mne poslal.« (Jan 7. 29.) »Jako Otec má život sám v sobě, tak dal i Synu, aby měl život v samém sobě.« (Jan 5. 26.) »Já z Boha posel a přišel jsem; aniž pak jsem sám od sebe přišel, ale on mne poslal.« (Jan 8. 42.)

Sv. Otcové a církevní vyznání víry učí tomuž. Tak Nicejsko-Čarihradské vyznání víry zní: »A v jednoho Pána, Ježíše Krista, Syna Božího, jenž z Otce jednorozený jest zplozen. Boha z Boha, světlo ze světla, Boha pravého z Boha pravého, zrozeného, neučiněného, jenž jest jedné podstaty s Otcem.«

3. Duch sv. od Otce a Syna (jakožto z jednoho původu) od věčnosti vychází. »Když přijde Utěšitel, kteréhož já (dí Pán Ježíš) pošlu vám od Otce, ducha pravdy, kterýž od Otce pochází, tenť bude o mně svědectví vydávati.« (Jan 15. 26.) Totéž učení hlásá též církev sv. ve svých vyznáních víry. Tak Nicejsko-Čarihradské dí: »A v Ducha sv. panujícího a obživujícího, jenž z Otce i Syna vychází, jenž s Otcem a Synem zároveň se ctí a oslavuje, jenž mluvil skrze proroky.«

B. Vzájemý poměr tří Božských osob.

1. Otec rozeznává se od Syna otcovstvím (*pateritas*); Syn od Otce rozeznává se synovstvím (*filiatio*).

2. Otec rozeznává se od Ducha sv. dýcháním činným (*spiratio activa*); Duch sv. rozeznává se od Otce vycházením (*spiratio passiva*).

3. Syn rozeznává se od Ducha sv. dýcháním činným (*spiratio activa*); Duch sv. rozeznává se od Syna vycházením (*spiratio passiva*).

C. Osobní příznaky (zvláštnosti) tří Božských osob.

1. Otec, poněvadž nemá původu, slove nezrozený (*ingenitus*), a poněvadž zplodil Syna, slove Otec.

2. Syn, poněvadž jest zplozen, slove Syn.

3. Otcí a Synu, poněvadž z nich Duch sv. pochází, přísluší dýchání činné (*spiratio activa*); Duchu sv., poněvadž z Otce a Syna vychází, přísluší vycházení (*spiratio passiva*).

§ 12.

Činnost Boží zevně.

Tak jako podstata, jest i činnost Božská všem třem Božským osobám společná (kromě té, která vztahuje se k původu osob) a sice nerozdílně; tím jeví se býti tři osoby Božské jak uvnitř tak zevně jeden Bůh a Pán.

Všecka díla Boží zevně jsou díla trojjediného Boha všem třem Božským osobám společná, avšak tak, že každá osoba dle zvláštnosti, sobě vlastní, jest při nich zvláštním způsobem činna, nebo jinými slovy, všechno, co činí Bůh zevně, činí Otec skrze Syna v Duchu svatém.

Ačkoliv díla Boží zevně jsou všem třem Božským osobám společná, přece některá díla jednotlivým Božským osobám zvlášť se připisují.

Otec jest původ Syna i Ducha sv., sám však beze všeho původu jest. Otec jest též původcem světa, nebo jemu připisuje se první myšlenka, vůle a úmysl, stvořiti svět, v kterémžto smyslu slove též Stvořitelem světa. Otec tedy skrze Syna svět stvořil a vykoupil a jej v Duchu sv. skrze Syna nebo se Synem posvěcuje a ssebou spojuje.

Syn jest poznání a moudrost Boží, skrze nějž všechno se děje. Proto svět skrze Syna dle idey Otce netoliko jest stvořen, ale i když od Boha byl odvrácen, k němu zpět jest přiveden. Odtud Syn Boží jest Stvořitelem i Vykupitelem a Spasitelem světa.

Konečně co Syn činí jménem Otce, činí v Duchu sv. Kristus Pán z Ducha svatého jest počat (nebo, což v ní zrozeno jest, z Ducha sv. jest) (Mat. 1. 20.); skrze něho vymítal zlé duchy (Mat. 12. 28.), od něho jest pomazán (Luk. 4. 18.), na poušť veden (Mat. 4. 1.), z mrtvých vzkříšen (Řim. 8. 11.) a Duch sv. dílo jeho vykoupení, řídě církev a osvěcuje a posvěcuje myslí věřících, dokonává. (Jan 16. 8.—15.)

Naopak jest Otec posledním cílem všech věcí. Tudiž k Otci mají všechny naše myšlenky, činy a modlitby, v Duchu sv. započaté, skrze Syna směřovati, tak abychom ve všem v jednom Duchu skrze Ježíše k Otci měli přístup. (Ef. 2. 18.)

Díl druhý.

Poměr Boha k stvoření.

Oddíl první.

Původní (prvotný) poměr Boha k světu a lidstvu.

A. Stvoření světa.

§ 13.

I. Stvoření světa vůbec.

Svétem rozumí se souhrn všech věcí, jež jsou mimo Boha, duchových i tělesných. Věci ty, jak víme z § 1. 2. a) α), jsou podmíněné a obmezené, tudíž svět není a nemůže uspůsoben býti jinak nežli částí, z nichž se skládá; jest tedy svět též podmíněný a obmezený t. j. že svět jest, toho příčinou není on (svět) sám, nýbrž někdo jiný, kdo byl před světem a který oproti všemu podmíněnému a obmezenému právě tím jest jiný, že sám jest nepodmíněný a neobmezený, nezávislý a sám sebou jsoucí, jinými slovy: svět může míti příčinu své jsoucnosti jen v Bohu.

Má-li však svět příčinu jsoucnosti své v Bohu, pak vyšel buď z Božské podstaty, aneb jest pouhou vůlí Boží stvořen. Avšak z podstaty Boží svět vyjít nemohl, poněvadž jest Bůh jednoduchý, bezhmotný, pouhý duch a tudíž ani nemůže se dělit, ani hmota nemůže z podstaty jeho vyjít: může tedy svět jen vůlí Boží býti vytvořen t. j. jen může býti stvořen.

Že Bůh jest Stvořitelem světa, učí církve sv. ve vyznáních víry, na sněmích, v katechismech a j. a dá se učení církve o stvoření světa krátce vyjádřiti slovy: Bůh 1) stvořil svět, 2) svobodně (dobrovolně), 3) v čase (spíše s časem), 4) k své slávě.

1. Bůh stvořil svět t. j. všechno, co mimo něho jest, pouhou vůlí svou z ničeho učinil (vytvořil).

Slovo »stvořiti« vyznamenává »z ničeho něco učiniti (vytvořiti)«; při tom nemíní se, že by »nic« bylo jakýmsi pramenem, podkladem, látkou něčeho jsoucího, nýbrž tím právě všeliká látka se vylučuje. Tudíž námitka, že »z ničeho není opět nic« jest pravdiva jenom potud, pokud samo sebou nemůže nic povstati; avšak pak jest nutno, onen výrok opravit a říci: skrze nic nemůže nic povstati, ale skrze vůli Všemohoucího může něco povstati či něco býti, co jinak tu dříve nebylo. — Že nemůžeme pochopiti, jak z ničeho může povstati něco pouhou vůlí, tím nenabýváme ještě práva, abychom směli tvrditi, že jest to nemožno. Neboť nemožno jest jen to, co nedá se mysliti t. j. co samo sobě odporuje, ale co nemůžeme si představit, co nemůžeme pochopiti, to proto, že to nemůžeme pochopiti, nesmí ihned za nemožno býti pokládáno. Stvoření světa nejenom dá se mysliti, ale my kosmologickým důkazem jsoucnosti Boží i nuceni jsme si je mysliti.

a) Písmo sv. výslovně učí, že Bůh svět stvořil, t. j. z ničeho jej učinil: »Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi.« (I. Mojž. 1. 1.) »Prosím tě, synu, abys pohleděl na nebe i na zemi, a na všechny věci, kteréž v nich jsou a poznal, že z ničeho Bůh učinil je i pokolení lidské.« (II. Makk. 7. 28.) »Hospodin řekl a všechny věci učiněny jsou: on rozkázal a stvořeny jsou. (Ž. 32. 9.)

b) Sv. Otcové jednomyslně učí této pravdě. Sv. Athanasius píše: »Křesťan ví, že věci ani náhodou nepovstaly, ani ze stávající látky nejsou učiněny, nýbrž že Bůh všechny z ničeho učinil, aby byly.« Sv. Augustin: »Katoňská víra jest, že věci, jak duchové tak tělesné, nejsou z podstaty Boží, nýbrž od Boha z ničeho učiněny jsou.«

2. Bůh stvořil svět svobodně (dobrovolně) t. j. aby svět stvořil, k tomu nebyl ani vnitřně ani zevně nucen. — Bůh nepotřebuje světa, neboť jest sám v sobě nejvyšš blažen a sám sobě úplně postačitelý, ale proto stvořil svět, poněvadž jej stvořiti chtěl; stvořil tedy Bůh, co chtěl, a jak chtěl. Písmo sv. učí: »Bůh všechno působí podle rady vůle své.« (Ef. 1. 11.) »Všecko, cožkoli chce Hospodin, činí na nebi, na zemi, v moři i ve všech prápástech.« (Ž. 134. 6.)

Bůh mohl něco jiného (jiný svět), lepšího a dokonalejšího stvořiti, nežli stvořil, poněvadž jeho rozum

a jeho moc není ničím obmezována. Stvořil-li Bůh nynější svět v tomto stupni dokonalosti, v jakém skutečně jest a ne ve vyšším nebo nižším, to má příčinu svou, jako dílo stvoření vůbec, právě v úradku jeho svobodné vůle. Církev sv. výslovně prohlašuje: »Bůh neučinil svět z hmoty nějaké, ale z ničeho jej stvořil a to učinil nejša k tomu žádnou mocí nebo potřebou doháněn, ale z vlastní vůle své.« (Kat. římský I. 2. 15.)

3. Bůh stvořil svět v čase (spíše s časem) t. j. na počátku času. Stvořením světa začal teprve čas, kdežto před jeho stvořením nebyla posloupnost změn a tudíž nebyl též čas, ježto čas jest toliko měrou těchto změn. Písmo sv. učí: »Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi.« (I. Mojž. 1. 1.) »Na počátku, Hospodine, ty jsi zemi založil a dílo rukou tvých jsou nebesa. Onať zahynou, ty pak zůstaneš a všechna jako roucho zvetšejí. A jako oděv změníš je a změnína budou; ty pak vždycky tentýž jsi a léta tvá nepřestanou.« (Ž. 101. 26.—28.)

Stvoření světa nepřičí se nezměnitelnosti Boží. Božská vůle (Božský úradek), stvořiti svět, jest věčná a nezměnitelná, jako Bůh sám. Bůh nikdy nezačal chtíti, že má svět povstati, nýbrž chtěl od věčnosti, aby svět povstal. Když měl svět povstati, nebylo třeba nové Božské vůle (nového Božského chtění), aby povstal, ale věčná vůle (věčné chtění) jeho (Boží) postačovala, aby svět povstal. Sv. Augustin praví: »Bůh touž nezměnitelnou vůlí věci, které učinil, i aby dříve nebyly, pokud nebyly, učinil, i aby později byly, když býti začaly.« — Není pak svět sám věčný? Nikoliv. Bůh od věčnosti chtěl svět, avšak proto přece nechtěl věčný svět. On chtěl, aby v čase se stal, což dle jeho věčných úradků mělo se státi, nebo jinými slovy, on stvořil svět v čase (s časem), nebo spíše čas se světem. Určení času není v žádném vztahu (poměru) s věčností Boží (s věčným žitím Božím). Věčnost jest zcela něco jiného nežli čas, kterýžto jenom v tvorech a s tvory se myslí a jest jen jakýsi způsob bytnosti (bytí) tvorů. Věčnost nepředcházela času, ani nebude teprve po čase následovati, nýbrž obsahuje v sobě čas a jest spolu (spoluexistuje) s každým okamžikem času.

4. Bůh stvořil svět k své slávě t. j. On stvořil svět, aby svou vnitřní slávu, kteréž od věčnosti požívá a svou nejvyšší dokonalost zevně zjevil a aby tím věcem, jež by od něho učiněny byly, dobro-

tivost svou na jevo dal. Písmo sv. učí: »Všecko pro sebe samého učinil Hospodin: také i bezbožného ku dni zlému.« (Přisl. 16. 4.) »A každého, kterýž vzývá jméno mé, k slávě své stvořil jsem ho, způsobil jsem jej a učinil jsem ho.« (Is. 43. 7.)

Čest a sláva Boží jest tedy poslední a nejvyšší cíl všeho stvoření. Cíl tento nevyklučuje však blaženost rozumných tvorů. nýbrž spíše ji v sobě obsahuje: nebo právě v blaženosti rozumných tvorů jeví se vznešenost lásky Boží, jako na druhé straně ve věčných mukách těch, již Bohu na odpor se staví a jemu poctu odpírají, zjeví se jednou velebnost spravedlnosti Boží.

Nauce církve sv. o stvoření odporují zejména dvě filosofické soustavy: a) pantheismus a b) materialismus.

1. Pantheismus (všebožství) jest filosofická nauka, dle které veškerenstvo (*Tò πᾶν*) čili vesmír jest zjevem, rozvojem podstaty Božské, čili sám bohem. Slove též monismus (všecko jest jedno), poněvadž dle ní té nauky) všecko, co jest, jedno a totéž jest, a rozdíly věci jsou jen zdánlivé čili jen v zevnějších zjevech se jeví, ale podstata všech věcí jest jedna a táž, totiž naprostá myšlenka (idea), kteráž nalezá se u věčném rozvoji: byvši původně sobě nepovědoma, byla přirozeností svou puzena, vyvinouti se v svět a v něm postupně nésti se stále výše a výše, až v člověku sama o sobě zvěděla.

Pantheismus nesrovnává se s rozumem, jemu přímo i odporuje, ano odporuje i sobě samému.

a) Zkušenost dokazuje, že nelze považovati všechny věci za pouhé spůsoby, formy, zjevy, modifikace jedné a téže podstaty. Tak nepředpojatému pozorovateli ku př. podklad (nosič) osobního života lidského jeví se býti podstaty zcela jiné, nežli které jest podklad (nosič) života zvířecího, nebo příroda a i tělo lidské samo.

Porovnejme život člověka s životem zvířete:

a) α) Vidíme patrně, že osobní (sebevědomý) život člověka nepočíná zároveň s životem tělesným, že v rozvoji svém s rozvojem tělesným stejně nepokračuje, ani není při rozvoji svém vázán nutnými zákony, kterými vázán jest organismus tělesný, že nevrcholí s ním zároveň, ani též s ním zároveň nechýlí se k svému úpadku, zkrátka vidíme, že osobní život, ač v jisté míře jest závislým na organismu tělesném a ostatní přírodě vůbec, přece oproti oběma jeví se býti skutečně samostatným. Naproti tomu vědomý (subjektivní) život zvířete počíná zároveň s jeho tělesným životem, rozvíjí se, vrcholí a upadá zcela stejnoměrně, tak jako rozvíjí se, vrcholí a upadá organismus tělesný dle přísných, nutných, nezvratných zákonů. Z toho nutno souditi, že osobní život člověka, poněvadž jeví oproti

tělu skutečnou (realnou) samostatnost, nemá za podklad svůj, za nosiče svého organismus tělesný, nýbrž jinou věcnost (realitu), nebo podstatu, kdežto při vědomém životě živočišném nejsme nuceni, míti podklad jeho za věcně, podstatně rozdílný od organismu tělesného, ježto samostatnost onoho proti tomuto není realnou, ve skutečnosti, nýbrž jen formálnou, v našich myšlenkách. *) —

β) Že podklad života osobního od podkladu života živočišného podstatně, skutečně a nikoliv toliko dle zdání (formálně) se liší, o tom přesvědčuje nás další porovnávání činností osobních a činností zvířecích, jež vykazují mezi sebou rozdíl jakostný (qualitativní) a ne pouze stupňový (quantitativní) t. j. mezi nimi jest takový rozdíl, že je v jednu podstatu spojití nelze. Činnosti zvířete dějí se totiž vesměs v prostoru a čase zároveň, i ty, které se lidskému myšlení velice podobají; neboť u zvířete jest vždycky třeba dojmů smyslných, aby ta která činnost u něho povstala nebo se opakovala: vždycky jsou při tom čivy činný; čivy sensorní totiž při donášení dojmů k mozku a čivy motorní při sproštění napjetí povstalého dojmem, což vše patrně v prostoru (v čívech a mozku) děje se i v čase. Avšak v osobním životě člověka setkáváme se s činnostmi, které neliší se od sebe prostorem, nýbrž jen časem, ku př. pojmy, úsudky, různé myšlenky o jedné a téže věci, idey pravdy, krásy, dobra atd. Poněvadž pak dle zákona totožnosti každá věc či podstata jest tím, čím jest, a nemůže zároveň býti jinou a poněvadž musí dle téhož zákona každý podklad zjevu nějakého takým se v tomto jeviti, jakým jest a nemůže zároveň jinakým se jeviti t. j. nemůže ve svém jevení se státi současně pod zcela jinými, protikladnými zákony, proto musí podklad ži-

*) Podklad vědomého života živočišného není leč jen silou přírodní, k podstatě jisté kombinace hmoty patřící. Mluvití o paměti, pojmech, úsudcích a vůbec o rozumu, nebo docela o duši zvířat není vědecké. Zvíře nemůže si ani představ či obrazů libovolně utvořiti, tím méně pak pojmy, úsudky atd. Opakováním okolností a podmínek, za kterých zvíře na svém mozku nějaký dojem obdrželo, přicházejí jeho čivy opět do téhož napjetí a častějším opakováním téhož dojmu mohou nabyti zběhlosti, hbitosti, obratnosti v nabývání toho kterého napjetí čivů smyslových a sproštění se ho čivy pohybovými (motorními), čemuž se v mluvě obecné říká sice paměť, rozum zvířat, avšak to nikdy nemůže stotožňováno býti s pamětí, obrazností, rozumem, člověka. Neboť u člověka mohou tyto mohutnosti pouhou vůlí k činnosti přivedeny a v ni zastaveny býti, kdežto každá činnost zvířete závisí vždycky na vlivu zevnějším, na dojmech smyslných a nutností zákonů přírodních se děje. Tudiž i životní síla zvířete, již dán jest od Tvůrce obdivuhodný, účelům jeho přiměřený směr (pud), jen v obecné mluvě může zváti se duší.

vota osobního bytí zcela, ne poněkud, ne dle stupně, nýbrž dle jakosti jiným, než podklad života živočišného, ježto činnosti tohoto časem i prostorem, onoho však toliko časem od sebe se liší a tudíž pod zcela jiným, protikladným zákonem stojí. -- Poněvadž vše to a jen to, co rozměrem prostoru a času zároveň podléhá, jest podstatou hmotnou, jest to, co rozměru prostoru nepodléhá, ale jen rozměru času, podstatou bezhmotnou čili duchem, jež v jeho spojení s tělem v jednu bytost lidskou jmenujeme duší. Člověk jest, tudíž složením (synthesí) dvou podstat jakostně rozdílných: ducha a hmoty. Kolik jest lidí na světě, tolik tedy také jest podkladů (nosičů) osobního života, čili duší. Vedle těchto duší musí se uznati ještě jsoucnost jakostně od nich lišícího se podkladu pro lidská těla a všechny smyslné věci, podstaty prostoru i času čili hmoty.

Poněvadž není vše, co jest, jedné a téže podstaty, nemůže také vše bytí zjevem jedné podstaty a jest tedy hypotese pantheismu bludná. Veškerenstvo ($\pi\alpha\nu$) čili vesmír musí tedy k naprosté bytosti bytí v poměru účinku k příčině.

b) Skutečnost jest, že viditelné věci tohoto světa povstávají a zanikají: jsou tedy časné, nahodilé, konečné. To však bylo by nemožným, kdyby všechny věci byly jen zjevy jedné podstaty: musely by pak, jakožto zjevy věčné, nutné, nekonečné podstaty, rovněž jako tato, bytí věčné, nutné, nekonečné, ježto zjev bytosti musí bytí bytosti samé stejnorodý.

c) Pantheismus odporuje skutečnosti i hypotesou »o naprostém, neosobním rozumu.« »o pouhém myšlení« tedy »o myšlení bez myslícího.« Neboť není »pouhého neurčitého (neobmezeného, bezúčelného) myšlení,« právě tak jako není pouhého konání. Veškeré myšlení jest vždy myšlení určité bytosti: myšlení bez myslícího jest netoliko ve skutečnosti nemožné, ale vůbec není ani myslitelné — jest to právě tolik, jako tvrditi, že jest vidění bez vidoucího, běhání bez běhajícího. Zvláštnost události, již jmenujeme vidění, běhání, ovšem možno si, nehledě k tomu neb onomu vidoucímu, běhajícímu, představití, ale kde se vidí, běhá, tam jest vidoucí, běhající a kde se myslí, tam nutné jest myslící. To »pouhé, všeobecné, neobmezené myšlení,« ten »neosobní naprostý, rozum,« ta »naprostá idea« z které dle názoru pantheistů všechno v bezvědomé, slepé nutnosti vyvíjeti se má, jest jen pouhá věc myšlenek, jež však ve skutečnosti neexistuje a nad to jako nevědomé t. j. nemyslící myšlení vůbec není možné.

d) Kdyby všechny věci a zjevy ve světě byly toliko modifikace jedné bytosti (neosobního rozumu, bezvědomé prahmoty): muselo by se za to míti, že vědomé povstalo z bezvědomého, vyšší z nižšího, dokonalé z nedokonalého, což

však jest nemožno a jest v odporu s nejvyšším zákonem všeho myšlení.

e) Pantheismus zavrhuje veškeru mravnost a veškeru náboženství a ohrožuje tak trvání lidské společnosti. Ve skutečnosti činíme rozdíl mezi pravdou a lží, svobodou a nutností, cností a hříchem, záslužností a trestuhodností a na těchto rozdílech spočívá též veškeren pořádek v lidské společnosti; ale pantheismus svou naukou o nutném rozvoji veškerenstva a tudíž i lidských myšlenek, citů a činů rozdíl ten úplně ničí a následky toho jsou pro celou společnost lidskou nejvyšš záhubné.

2. Materialismus (hmotářství) jest nauka, dle které jest jenom hmota t. j. jen to ve skutečnosti jest, co smysly pojati se dá. Hmota tato sestává z nekonečného množství nedělitelných (a proto neprostorných, neviditelných) a nezrušitelných (věčných) částek, atomů (prvků, monad, odtud i monadismus). Svět povstal a vyvíjí se tím, že tyto atomy dle své příbuznosti se přitahují, spolu se slučují a zároveň dle různosti své se odrážejí.

a) Materialismus vychází od bludných domněnek (hypothesí).

α) Zákony myšlení neopravňují materialisty, aby tvrdili, že kromě hmoty není ničeho; neboť úkazy přírodní praví nám toliko, že jsou, ale nikoli, že ony jediný jsou a kromě nich že ničeho není.

β) Není pravda, že jen to jest, co smysly svými postřehujeme.¹⁾ Nevidíme, neslyšíme, nevoníme atd. co si kdo myslí, co cítí, čeho si žádá: a přece on určité myšlenky, city a žádosti má. Kdybychom jen to věděli, co smysly svými znamenáme, nebylo by žádné vědy. Neboť věda obírá se pojmy, výměry, důkazy, k jichž utvoření nestačí žádný smysl, nýbrž zapotřebí jest rozumu. Každá věda obírá se více méně předměty, které smyslům unikají: tak psychologie, logika, matematika, fysika, astronomie atd.

b) Materialismus jest sám v sobě pln odporů.

α) On má za pravdu jen to, co smysly svými postřehuje — a přece za základ všech věcí má atomy, předměty smyslům nepřístupné.

β) O těchto atomech tvrdí, že jsou v nekonečném množství, že jsou věčné. Kterak materialista může to tvrditi, nemoha množství to sečísti, nemoha věčné trvání atomů viděti? jakou zkušenost má o tom co do minulosti a jakou co do budoucnosti?²⁾

¹⁾ Ba mnohdy i to, co smysly svými znamenáme, není pravda. Na př. vidíme, že slunce točí se okolo země. Stálo to práce mnoha tisícileté, než rozum smyslový přelud překonal a pravdy nad smysly povznesené se dovtípl.

²⁾ Nekonečné množství atomů jest tak nemožno jako jejich

γ) On tvrdí, že jsou ve svém bytí naprosto, nepodmíněny. A přece zase praví, že samy o sobě neutvořily svět, nýbrž za té okolnosti či podmínky, že některé se k sobě přitahovaly, od jiných zároveň se odrážejíce. Tím jest přece řečeno, že se atomy ve svém slučování vespolek podmiňují, obmezují. Jsou mu tedy atomy nepodmíněny a podmíněny zároveň, což jest odpor.

ε) Materialismus nemůže vysvětliti nejobyčejnější zjevy v přírodě, aby neodpíral sobě a skutečnosti. On nemůže vysvětliti, odkud se vzal

α) pohyb hmoty. Právě-li, že v čase přišla v pohyb, tážeme se, kým? sama sebou nemohla v pohyb přijíti, jsouc dle nepopíratelných zásad fyziky setrvačná (líná); právě-li, že od věčnosti v pohybu jest, činí pohyb její podstatou - proti zásadě fyziky.

β) organický život. Právě-li, že od věčnosti tu byl, odpírá výzkumům přírodovědy, která dokazuje, že země měla v jisté době teplotu, při níž organický život nemožným jest: právě-li, že v čase, musí neuznávaje vyšší příčiny, tvrditi, že atomy samy tak se sloučily, že povstal z nich organismus. Avšak tu opět tvrdí něco, co neviděl a vůbec viděti nemůže, poněvadž to zhora nemožno jest. Nikdy zajisté pouhá chemická sloučenina, která povstává třemi příčinami: spojitostí, teplem a chemickou přibuzností, nemůže státi se organismem, neboť k tomuto jest třeba čtvrté příčiny, která dodává novým sloučeninám vlastností, jakých mimo organismy nenacházíme: životní síly totiž, která lučbě uniká. Proto nikdy lučbě se nepodaří ve svém laboratoriu organismu, nebo jen část organismu utvořiti. — Tak zvaná »generatio aequivoca« t. j. samovolné plození organických bytostí bez semene, kele neb zárodku z látky anorganické jest od přírodozpytců zavrženo jak u rostlin, tak u nejnižších živočichů, nálevníků¹⁾.

γ) rozdíl rodů a druhů při organických bytostech. Každý rod, každý druh tvoří uzavřený celek, jenž zůstává si vždy stejným; v každém rodě pak, v každém druhu jeví se taková různost, že žádný organismus není druhému docela roven. Dle materialismu povstalo vše sloučením atomů. Kdyby byla u slučování náhoda panovala, chápali bychom různost, ale ne

věčnost. Je-li počet atomů konečný, pak nemohou býti věčny, poněvadž konečnost jest přísudkem toho, co časno jest; nekonečný počet ten býti nemůže, poněvadž v pojmu počtu obsažena jest možnost zvětšení neb zmenšení jeho: ale co možno zvětšiti neb zmenšiti, není nekonečno.

¹⁾ Sam Darwin píše (Athenäum 25. dub. 1863.): »Máme-li nějakou jistotu, aneb jen stín jistoty, že anorganické prvky bez jakýchsi organických bytostí, za pouhého vlivu známých sil mohou zploditi živočicha? — Přiznejme se, my (přírodozpytci) víme o původě života tak málo, jako o původě síly a látky.«

jednotu, ne stálost: kdyby byla panovala nutnost, chápali bychom jednotu, stálost, ale ne různost.

δ) soulad a účel v přírodě, zejména v organismech. Z nahodilého spojení nevědomých, neživých atomů nikterak nelze si soulad a účelnost v přírodě vysvětliti.

d) Materialismem mizí rozdíl mezi pravdou a nepravdou, cností a nepravostí a tím i trvání lidského pokolení se ohrožuje.

α) Poněvadž materialistům myšlení není leč vyměšováním hmoty (fosforescencí mozku, tak jako na př. játra vyměšují zluč., jsou myšlení všech lidí stejné objektivně ceny; tedy myšlení materialistů právě tak pravá jako pantheistů a jiných nevěrců. Materialisté ovšem tvrdí, že jen u nich děje se vyměšování pravidelně, u lidí pak jinak smýšlejících nepravidelně. Avšak jak mohou o pravidle mluvit, když mají mozek za nahodilou souhru hmoty? Pravidlo jest možno jen tam, kde jest stálost a účel. A kolik lidí by tu mělo pravidelný mozek? Ani Sokrates, ani Plato, ani Aristoteles — ba ani celý národové po celá tisíciletí nemohli by se pravidelným mozkem vykáhati! A čím dokazují pravidelnost svého mozku? Svými naukami. Než ty jsou, jak jsme ukázali, plny odporů: tedy spíše důkazem nepravidelnosti jejich mozku.

β) Poněvadž činové člověka nejsou leč jen buď nutnou aneb nahodilou souhrou atomů, nemůže o přičetnosti a tudíž také o cnosti a nepravosti v pravém smyslu těchto slov býti žádná řeč. Cnost není pak leč jen příjemným, a nepravost nepříjemným pocitem z oné souhry vyplývajícím. Pakli tedy ještě lze člověku (vlastně centrálnímu atomu, má-li tento vůbec nějaký vliv na onu souhru) nějaký cíl vytknouti, po němž by bažiti měl, nemůže jím býti leč smyslný požitek. Materialista nepotřebuje se pak žádného prostředku lekati, ni šidby ni loupeže ni vraždy, aby si hojnost smyslných rozkoší zaopatřil; neboť Boha, vševědoucího a nejvyššího spravedlivého soudce, dle své soustavy nad sebou nemá. On se podrobuje nanejvyš jen vrchnosti světské, a to ještě jen na oko a tak dalece, pokud jest k tomu nucen, aby vyhnul se trestu. Důsledně musí tedy vlastně on hleděti zbožiti veškeren dosavadní společenský řád, a sice, aby práce jeho nebyla překažena a snáze cíle došla, skrytě, tajným spolčováním se se stejně smýšlejícími, a založiti na troskách jeho nový stav, jenž by však při zásadách materialistických nemohl býti patrně ničím jiným leč bojem všech proti všem, končícím se úplným zničením člověčenstva.

§ 14.

II. Stvoření světa zvlášť.

Bůh všemohoucí vůlí svou stvořil:

1. pouhé duchy, zvané anděly,
2. svět hmotný či tělesný,
3. člověka, pozůstávajícího z duše a z těla.

Církev sv. prohlásila na sněmu Lateránském IV. (kap. 1.): »Pevně věříme a naprosto vyznáváme, že jediný toliko jest pravý Bůh... jediný počátek všeho, stvořitel všech věcí viditelných i neviditelných, duchových i tělesných, jenž všemohoucí mocí svou zároveň od počátku času z ničeho stvořil obojí tvorstvo, duchové i tělesné, andělské totiž i pozemské a pak lidské, jako společné, z ducha a těla sestavené.«

§ 15.

a) Andělé.

1. Andělé^{*)} jsou pouzí duchové. Andělé jsou duchové t. j. bytosti nesmrtelné, rozumem a svobodnou vůlí obdařené, těla nemající; jsou pouzí duchové t. j. duch jejich není spojen s tělem a také není k tomu určen ani schopen, aby tělo oživoval.

Že andělé jsou, učí:

a) Písmo sv., jež na mnoha místech o andělech výslovně se zmiňuje a nad to též četná zjevení andělů do podrobnosti uvádí. Andělé neuvádějí se v písmě sv. jako zdánlivé snad bytosti, jako pouhé zosobnění Božských dokonalostí, nebo jako pouhé označení Božské prozřetelnosti, nýbrž jako skutečné osobní (duchové) bytosti a sice jako Bohem stvoření duchové. Jako skutečné osobní bytosti: andělé vždycky hledí na tvář Otce nebeského (Mat. 18. 10.), dobrořečí Hospodinu vždycky a činí vůli jeho (Ž. 102. 20.-21.), radují se nad hříšníkem, pokání činícím (Luk. 15. 10.), obětují modlitby naše Bohu a přimlouvají se za nás (Job. 12. 12.). Všecko to může se říci jen o skutečných osobních bytostech. Jako Bohem stvoření du-

^{*)} Slovo anděl odvozuje se z řeckého *ἄγγελος*, jež jest vlastně jméno úřadu, nikoliv přirozenosti; značí posla nebo zvěstovatele. Sv. Augustin a sv. Řehoř.

chová: výslovně se praví, že jsou od Boha stvoření (Kol. 1. 16.), že jsou Bohu poddáni (1. Petr 3. 22.) a Bůh výslovně nazývá se Otcem duchův (Žid. 12. 9.).

b) Sv. Otcové všickni dosvědčují jsoucnost pouhých duchů nebo andělů.

c) Rozum lidský sám ze sebe nemůže sice jsoucnost andělů dokázati, ale aspoň za velmi pravděpodobné považuje, že v postupném pořadí tvorstva jsou nad člověkem ještě vyšší tvorové. Jako vedle člověka, z duše a hmoty pozůstávajícího, jsou bytosti hmotné, duše nemající, tak očekává rozum, že jsou též vedle něho bytosti duchové, těla nemající. Ano rozum uvažuje, předpokládá, že Bůh, jsa duch, spíše duchy stvořil nežli hmotu. Čeho rozum toliko se domýšlí, o tom, jak již víme, zjevení nás ujišťuje.

2. Andělé jsou dle přirozenosti své vznešenější a dokonalejší duchové nežli duše lidská (Ž. 8. 5. 6.) a sice mají jasnější rozum (poznání) a pevnější vůli (II. Petr 2. 11.). Přece však andělé při všem svém jasnějším poznání nemohou na budoucí věci bezprostředně patřiti a při vši své vyšší moci ani jeden opravdový zázrak učiniti (Mat. 24. 36.).

3. Andělé jsou netoliko velikými dokonalostmi přirozenými ale i nadpřirozenými milostmi a dary od Boha nadáni; obzvláště obdařeni jsou posvěcující milostí, kterou povýšení byli za přátely a syny Boží a stali se schopnými, zasloužiti si věčné blaženosti (Jan 8. 44., Jůda 1. 6.).

4. Počet andělů jest velmi veliký, neboť písmo sv. mluví o zástupech a plucích andělů (Mat. 26. 53., Žid 12. 22.) a nazývá Boha právě vzhledem k převelikému počtu andělů »Hospodinem zástupů.«

5. Andělé nejsou všickni důstojností a dokonalostí navzájem si rovni, nýbrž rozeznávají se vespolek tím, že jedni stvoření jsou s vyššími dokonalostmi nežli druzí (Kol. 1. 16., Ef. 1. 21.). Z rozličných míst písmo sv. sestavuje se od pradávna devatero kůrů či sborů (řádů) andělských a sice; andělé, archandělé, knížectva, mocnosti, síly, panstva, trůnové, cherubové, serafové.

6. Andělé byli stvoření, aby Boha poznávali, ctili, milovali, jemu se klaněli, jemu sloužili a tím sami blaženi byli. Andělé taktéž dle vůle Boží ku spáse

lidí přispívají a sice buď mimořádně, poselstvím (na př. Zachariášovi, Panně Marii), aneb řádně, stráží t. j. bezprostředním, stálým opatrováním především duše, ale také i těla.

§ 16.

Rozhodnutí se andělů. Andělé svatí a duchové zlí.

Andělé, jakožto bytosti svobodné, měli si nadpřirozené blaženosti, k níž byli stvořeni, pomocí milosti Boží vlastním rozhodnutím zasloužiti. Proto byli podrobeni zkoušce, v níž sami (vlastním ustanovením, určením) měli rozhodnouti se, budou-li Boha, jako Stvořitele a Pána svého, oslavovati a velebiti, nebo odeprouli mu této oslavy. Co bylo podnětem (příčinou) konečného rozhodnutí se, v písmě sv. se nepraví.

Písmo sv. praví o konečném rozhodnutí se andělů toto:

1. Mnozí andělé (a sice daleko větší počet andělů) osvědčili se (obstáli) v této zkoušce a zůstali Bohu věrnými. Andělé věrní byli od Boha ihned odměněni nadpřirozenou blažeností, jež záleží v patření na tvář Boží a zároveň byli tím ve svatosti tak upevněni, že více hřešiti nemohou. Slovou andělé svatí, andělé světla (II. Kor. 11. 14.), andělé nebeští (Mat. 24. 36.), andělé Boží (Mat. 22. 30.), andělé dobří nebo pouze andělé. Stav andělů dobrých jest nejvyšší blažený.

Andělé dle ustanovení Božího lidem k dosažení blaženosti věčné napomáhají. To potvrzuje písmo sv., říká: »Zdaliž všichni andělé nejsou služební duchové, posláni k službě pro ty, kteříž obdrží dědictví spasení?« (Žid. 1. 14.)

Působení andělů ku spáse lidí jest dvojí:

a) Týká se spásy veškerého člověčenstva a jeví se v ohledu tomto obzvláště při oněch událostech, jež bezprostředně směřují ku spáse člověčenstva; tudíž jest zvláštní působení andělů při přípravě člověčenstva na vykoupení (řízení a vedení lidu israelského), při vykoupení člověčenstva (při narození, pokušení, vzkříšení a na nebe vstoupení Páně) a při soudu obecném.

b) Týká se též spásy jednotlivých lidí. Bůh totiž dal též jednotlivým lidem anděly jako zvláštní ochránce, již slovou proto andělé strážní. Učení toto dokazuje písmo sv. jak

jednotlivými příklady, tak jasnými slovy: »Nebo Bůh andělům svým přikázal o tobě: aby ostříhali tě na všech cestách tvých. Jako na rukou ponesou tě: abys snad neurazil o kámen nohy své.« (Ž. 90. 11. 12.) »Viztež, abyste nižádného z maličkých těchto nepotupovali; neboť pravím vám, že andělé jejich v nebesích vždycky hledí na tvář Otce mého, kterýž v nebesích jest.« (Mat. 18. 10.)

Ochrana andělů strážných pozůstává v tom, že za nás u Boha se přimlouvají (Tob. 12. 12.), k dobrému nás povzbuzují (Skutk. 10. 22.), před zlým varují (IV. Mojž. 22. 32.) a v nebezpečích těla i duše chrání. (I. Mojž. 48. 16.)

2. Mnozí andělé však od Boha se odvrátili — zhřešili.

Církev sv. učí na sněmu Lateránském IV.: »Dábel a jiní zlí duchové stvoření jsou sice od Boha dle přirozenosti dobrými, ale sami skrze sebe stali se zlými.«

Jakým hříchem andělé zhřešili, písmo sv. výslovně neuvádí. Zajisté každý hřích jest upíráním pravého poměru tvora k Tvůrci, k tvorům ostatním a k sobě samému — vlastně lži. Ježto andělé jsou duchové koneční, nepochybně bylo, tak jako u člověka, třeba, aby samým tvůrcem vlohy jejich byly k životu probuzeny. Rozum měl býti probuzen pravdou, vůle příkazem. Základní pravdou, vycházíme-li od tvorstva, jest, že Bůh jest Tvůrce, Pán všemohýra. První příkaz byl tedy nepochybně, uznati tuto pravdu. Poslušností měli andělé zároveň stavu nadpřirozené milosti si zasloužiti. Avšak mnozí andělé pravdu onu uznati nechtěli, hleděli jí upříti a tak hřešili pýchou a lží zároveň.

Padlí andělé pozbyli nadpřirozené milosti, upadli u Boha v nelibost a byli uvrženi do pekla a k věčným mukám odsouzeni. Písmo sv. učí: »Bůh hřešícím andělům neodpustil, ale pekelnými provazy do pekla je strhnuv, vydal k mučení. Padlí andělé slovou v písmě sv. zlí duchové (Luk. 7. 21.), nečistí duchové (Mat. 10. 1.), ďáblové (III. Mojž. 17. 7.).

Písmo sv. mluví o knížeti zlých duchův, jenž byl bezpochyby z vyššího řádu andělů a buď ostatní k odpadnutí od Boha přímo vybízel, nebo pádem je předešel a s sebou strhl. Tento slove ďábel (Mat. 13. 39.), satan (Luk. 11. 18.), belzebub (Luk. 11. 15.), belial (II. Kor. 6. 15.); ostatní zlí duchové vzhledem k němu slovou andělé ďábla (Mat. 25. 41.).

Stav ďábla a zlých duchů vůbec jest stav největších a nej-
hroznějších muk. Zlí duchové znají Boha, ale chvějou se před
ním a jeho nenávidí; jsouce v zlém věčně zatvrzelí, plní pýchy a ne-
návisť, zloby a hněvu a na druhé straně zase plní bázně a strachu
a k tomu věčnými mukami trápení, toť v pravdě hrozný stav,
který dle písma sv. způsobuje jen pláč a skřípění zubů. (Mat. 24. 51.)

Zlí duchové lidem všeho dobrého závidí, je má-
mením a ponoukáním k zlému (k hříchu) svádějí a jim
všemožně na duši i na těle škoditi usilují. (Luk. 8. 12.,
Jak. 4. 7.) Proto napomíná nás písmo sv.: »Strizliví buďte a
bděte: nebo protivník váš ďábel jako lev řvoucí obchází, hledaje
koho by pohltil.« (1. Petr 5. 8. 9.). Člověk může však po-
mocí milosti Boží každému ďábelskému pokušení
odolat.

Ďábel svedl první rodiče, Jidáše, Ananiáše a Šafiru, ano
hleděl svést i samého Pána Krista a sv. apoštoly. Jakým způsobem
ďábel člověka pokouší či k zlému svádí, o tom zjevení Boží
nepraví ničeho. Avšak možnost takového vlivu popírat
nelze; neboť jako působí mnohé látky v přírodě škodlivě na
naše tělo, tak mohou též duchové zlí působiti škodlivě na
naši duši.

§ 17.

b) Svět hmotný.

Svět hmotný jest soubor všech hmotných (ži-
vých i neživých) věcí.

Církev sv. učí, že Bůh stvořil svět hmotný, co
hmoty i co tvaru se týká, svobodně, bezprostředně,
v čase (s časem čili časný svět), dle svého věčného,
velemoudrého úradku, k slávě své.

O způsobu a pořádku, jakým Bůh svět stvořil, vypravuje
nám první kapitola první knihy Mojžíšovy: a ježto pravda věčná
ve svém přirozeném a nadpřirozeném zjevení odporovati si ne-
může, jest souhlas mezi písmem sv. a vědami přírodními jistý.
Domnělé neshody mezi oběma zakládají se na nepochopení a
zneuznávání pravého významu buď zprávy Mojžíšovy nebo věd
přírodních.

Mojžíš má úmysl, poučovati lid v ohledu náboženském,
avšak nikoliv v ohledu vědeckém. On chce ukázati, že věci, a

sice všechny věci, mají počátek svůj v Bohu a proto uvádí v krátkosti jednotlivé věci; dále chce ukázati, že všechno dobře jest učiněno, a sice k vůli člověku, aby tak lidi ku vděčné úctě Boha povzbudil; konečně rozděluje, a to z důležité příčiny, dílo stvoření Božího před velikým dnem odpočinku na šest částí, aby tak lid ha veliký, náboženský význam soboty (dne odpočinku), Bohem nařízené, upozornil. *) A poněvadž úmysl Mojžíšův nesměruje k tomu, napsati přírodovědecké pojednání, jsou jeho poznámky, k tomu se vztahující, krátké, všeobecné, prostonárodní a neúplné a ponechávají výkladům písmu sv. rozsáhlé pole tím více, když o způsobu a pořádku stvoření církev sv. ničeho nerozhodla. Z druhé strany jsou výsledky (vývody) věd přírodních nedokonalé (polovičaté), nannoze nejisté a podmíněné. Při takovém stavu věcí můžeme domnělým neshodám mezi písmem sv. a přírodou klidně hleděti vstříc, neboť postup bude vždy následující: Věta vědy přírodní, která dle domnění písmu sv. odporuje, jest buď pouhá domněnka (hypothesa), nebo jest to jistá (úplná) pravda. V prvním případě nemůže, samo sebou se rozumí, o neshodě býti řeči; v druhém případě pak po každé se ukáže, že písmo sv. ve smyslu této věty snadno může býti vykládáno.

1. Tak dle domněnky (hypothesy) Laplaceovy byla soustava sluneční původně veliká plynová koule, od které pak jednotlivá tělesa nebeská (hvězdy), také naše země, se oddělila. — Nieméně písmo sv. neodporuje této domněnce, ano praví, že země byla v jisté době pustá a prázdná a pokryta vodou; co byla před tím Mojžíš nepraví.

Vzhledem k dalšímu tvoření se zeměkoule dělí se zemězpytci (geologové) na plutonisty a neptunisty. Prvnější připisují vytvoření se zeměkoule a její vrstev ohni, poslednější pak vodě, kdežto ještě jiní zaujímají jakési stanovisko střední. — Avšak se všemi těmito domněnkami srovnává se písmo sv.; neboť ono nám praví toliko, že země byla v jisté době (stadium) svého vývoje pokryta vodou a to připouštějí výslovně zástupci všech směrů.

*) Postup stvoření sám o sobě mohl by dobře též ve více nebo méně období nebo dní, nežli v šest, býti rozdělen; ku př. dílo třetího dne mohlo rozděleno býti ve dvě období a rovněž i dílo pátého a šestého dne. Všecka tato rozdělení byla by sama o sobě správná a odůvodněná, jako i dějiny národa z dobrého důvodu tak nebo onak možno rozdělit. Všecko záleží na účelu a na stanovisku. Rozdělení Mojžíšovo jest věcně správné; on však volil je z ohledu k lidskému týdnu a sobotě.

2. Někteří hledají neshodu v tom, že dle vypsání Mojžišova světlo stvořeno jest již prvního dne, slunce však teprve čtvrtého dne a že již před sluncem měla země hojnost rostlinstva. Nicméně světlo a teplo bylo možné ještě dříve, nežli slunce svou nynější podobu obdrželo. Ihned prvního dne bylo slunce stvořeno, ale ježto jeho vývoj byl ponenáhly (volný), neměly oběh a světlo ještě svou plnou obsáhlost (intensitu), ačkoliv k prvnímu vývoji rostlinstva postačovaly. Teprve čtvrtého dne obdrželo slunce nynější dokonalost, když současně též výpary a mlhy, jež zemi obkličovaly, tak prořídly a se vytratily, že slunce od té doby jeví se jako vítězný vládce.

3. Dle vypravování písma sv. povstalo nejdříve rostlinstvo, pak následovala zvířata vodní a ptactvo, konečně zvířata na zemi žijící. Avšak jisté vrstvy kůry zemské (povrchu zemského), jež, jak téměř jest jisto, během šesti dnů stvoření samého povstaly, obsahují množství zkamenělých organismů (fossilů) a zdá se, že pořadí těchto fossilů (kopanin) musí úplně shodovati se s pořadím, jež uvádí Mojžiš. Tomu však není tak; neboť v zdánlivě nejstarších vrstvách (země), jež obsahují zkamenělé organismy, nalezáme vedle rozličných rostlin již též zvířecí organismy různých druhů; v následujících vrstvách vystupuje však celé množství nových rostlin a rovněž nové druhy zvířat. — Nicméně tato zdánlivá neshoda dá se uspokojivým způsobem odstraniti.

a) Tak zvaná theorie restituční domnívá se, že vrstvy, obsahující zkamenělé organismy (fossily), nepovstaly v době šesti-denního stvoření, nýbrž v dřívější době vývoje, na niž následovalo zpustošení země, kteréžto zpustošení (Thohuwabohu písma sv.) kladou někteří docela ve spojení s pádem andělů. — K tomuto názoru dlužno připomenouti, že každou neshodu písma sv. a zemězpytu (geologie) naprosto vylučuje, ježto nemá dostatečné opory ani v písmě sv. ani v ústním podání, jakož i není patrné, co by pád andělů měl dělati se zpustošením země.

b) Bořizio přidává se k náhledu starších bohoslovců a bere šest dní stvoření za dny o 24 hodinách, nikoliv však za kratší nebo delší období časové, jak se dnes veskrze děje a domnívá se, že možno dokázati, že vrstvy, obsahující zkamenělé organismy, povstaly při potopě světa. — I při tomto názoru není neshoda písma sv. a přírody možná. Nicméně jest Bořizio se svým náhledem nyní osamocen; též domněnka jeho těžko se hodí, aby skutečné výzkumy geologie a palaeontologie uspokojivým způsobem vysvětlila.

c) Ideální názor, k němuž již sv. Augustin a několik jiných sv. Otců, v novější době rozliční učenci se přidávali, předpokládá, že dílo stvoření ve skutečnosti nepovstávalo postupně, nýbrž že Bůh stvořil všecko současně, jedním činem. Mojžiš však k vůli názornosti rozděluje tento čin v jednotlivé doby spolu s úmyslem, aby k oslavení soboty měl případný (do-

statečný) podklad a uvádí pak tyto doby čtenáři v přirozeném postupu. Snad bylo též praotci Adamovi dílo stvoření ve vidění v řadě obrazů v témž postupu Bohem k poznání předloženo; Adam pak, co viděl, tradici dále sděloval. — I tento názor nepřipouští, pokud naprosto každý časný postup z díla stvoření vylučuje, ani nejmenší možnost neshody mezi biblií a přírodou. Avšak on nutně vyžaduje poněkud volnější výklad netoliko Mojžíšovy zprávy o stvoření, ale i slov II. knihy Mojžíšovy (20. 11. ^{*)}), s kterým však teprve tehdy se srovnáme, kdybychom, v nedostatku jiné pomoci, byli k tomu donucováni. Takový donucující důvod však ještě se nevyskytl. Ostatně všichni zastavatelé tohoto názoru neupouští docela od každého postupu v čase, též sám sv. Augustin, pokud sice stvoření všeho, rostlin i zvířat, současně, avšak nejdříve jen v zárodku (potentialiter, originaliter, causaliter) připouští, kdežto vývoj jednotlivců dosti obdobně dle Mojžíšova popisu postupuje.

d) Konkordační theorie uznává časový průběh (postup) dnů stvoření; tvrdí, že vrstvy, obsahující zkamenělé organismy, povstaly během dnů stvoření a dokazuje více nebo méně s výsledkem, že též, předpokládá-li se takto, mezi vypsáním písma sv. a nalezením zemězpytců (geologů) není skutečné neshody. Ježto nicméně přísně konkordační theorie, jež domnívá se, že možno úplnou shodu mezi zněním písma sv. a geologickými výzkumy dokázati, nedá se provésti, mohli bychom poněkud dáti přednost následující umírněné konkordační theorii.

Tato theorie uznává docela časový postup dní stvoření, avšak spojuje s ním, že částečně klade jeden den vedle druhého, že totiž dílo dne předešlého nechává během následujícího pokračovati a ukončiti. Nejprve stvořil Bůh pouze jistý počet nižších druhů rostlin, avšak nikoliv hned celé rostlinstvo; brzy potom jistý počet vodních zvířat a ptactva, a opět po nějakém čase jednotlivé druhy zvířat žijících na zemi. Nově stvořené byliny a stvořená zvířata připojila se pak k nim, když snad již mnohé z dřívějších druhů zaniklo, až pak konečně dílo stvoření rostlin a zvířat zcela bylo ukončeno — okolnost (překážka), že v nejstarších fossilních vrstvách země nalézají se rostliny a zvířata zároveň, nečiní obtíže. Neboť možné že doba mezi třetím a pátým dnem byla pranepatrná. Byla-li však něco delší, pak nic nepřekáží, abychom přijali, že vývoj na povrchu země mezitím tak klidně (ponenáhlu) postupoval, že byliny na povrchu země jednoduše zetlely (zašly), aniž mohly do vnitř země přijíti a tam zkameněti. Mimo to vznik zvířectva předpokládá rostlinstvo, ježto poslednější jest nutnou podmínkou jsoucnosti prvnějšího.

^{*)} „Nebo v šesti dnech učinil Hospodin nebe i zemi i moře i všecko, což v nich jest, a odpočinul v den sedmý; protož požehnal Hospodin dne sobotního a posvětil ho.“

Cíl světa hmotného vůbec jest oslava Boží. »Nebesa vypravují slávu Boží a dílo rukou jeho zvěstuje obloha« (Ž. 18. 2.). Země zvláště jest také k tomu určena, aby člověk nad ní panoval a dober a věci její k blahu svému užíval (I. Mojž. 1. 26.).

§ 18.

c) Člověk.

O člověku učí církev sv.: a) že jest od Boha stvořen; b) že pozůstává z dvou podstat, duchové (bezmotné) a hmotné, z duše a těla a sice tak, že duše jest bezprostřední příčinou života těla; c) že jen jediný rodiče stvořil Bůh, tak že Adam a Eva jsou prarodiči celého lidského pokolení; a d) že první rodiče byli obdařeni nadpřirozenou milostí pro sebe i své potomky.

§ 19.

1. Stvoření člověka.

1. Dle učení církve sv. jest člověk od Boha stvořen a sice, jak písmo sv. názorně (částečně anthropomorphisticky) popisuje, bezprostředně od Boha samého.

Že první člověk od Boha byl stvořen, nahlíží již náš rozum; neboť v člověku jest duše s tělem v jednu bytost spojena. Spojení to neuskutečnila ani duše, neboť ta nemůže tělo si přitvořiti, ani tělo, neboť to nemůže duši ze sebe vyploditi; tudíž pochází spojení to od příčiny jiné. a sice té, skrze niž povstala duše i tělo.

O způsobu tohoto stvoření vypravuje první kniha Mojžišova, dle níž 1. člověk jest naposledy stvořen; 2. tělo jeho vzato jest z hmoty, která tu byla, ale duše jest mu bezprostředně Bohem vdechnuta; 3. Adam stvořen jest dříve než Eva; 4. Eva stvořena jest v jakési odvislosti od Adama.

Slova písmo sv.: »Učinil Hospodin Bůh člověka z hlíny země a vdechl v tvář jeho dechnutí života, i učiněn jest člověk v duši živou« (I. Mojž. 2. 7.) třeba vykládati: Působením všemohoucnosti Boží povstal člověk z hlíny země a v témž okamžiku, v kterém utvořila se všemohoucností Boží z hlíny země podoba člověka, byla Božským dechnutím života oživena, tak že stvoření

těla a duše a spojení obou mocí Boží bylo současně, v jednom okamžiku, a nepovstalo tělo dříve nežli duše.

Oproti učení církve sv. tvrdí materialisté, že člověk povstal ponenáhlu obměnou opice, podobně člověku, nebo rozdělením téhož původního rodu, kterého jest opice; odvažují se tak tvrditi na základě podobnosti člověka s některými druhy opic.

Avšak původ člověka z opice nejen že nemůže se dokázati, ale jest naprosto nemožný:

a) Člověk má vlohy, by poznal předměty nadsmyslné: dobro, krásu, pravdu a může svobodně voliti mezi těmito předměty a jich protivami, t. j. on má rozum a svobodnou vůli, kteréžto vlohy mají svůj podklad od těla podstatně rozdílný, totiž duši, což vše opici schází.

b) Člověk má sebevědomí; avšak rozvoj pouhého zvířecího vědomí ku sebevědomí člověka jest nemožný.

c) Útvar těla člověka, i na nejnižším stupni vývoje jsoucího australského černocho, a útvar těla opice, člověku nejvíce podobné, jsou, hlavně co se týká složení lebky a velikosti a uzpůsobení mozku, tak podstatně rozdílné, že člověk netvoří pouze zvláštní, od opic rozdílný *) druh, nýbrž docela zvláštní řád nebo třídu; tvoří-li však člověk a opice zvláštní řád, nemůže býti o rodové příbuznosti mezi oběma ani řeči, ježto dle náhledu nejznamenitějších přírodopysců nemůže druh v jiný druh, mnohem méně řád v jiný řád, přejíti. Zastanci rodové příbuznosti člověka s opicí odvolávají se oproti této skutečnosti k Darwinově theorii, dle níž vývoj řádu z jiného řádu jest docela možný. Avšak tato theorie jest pouhou domněnkou (hypothesí), jež nejen každého důkazu postrádá, ale docela jest v neshodě s nepopíratelnou skutečností; jí odporuje skutečnost, ježto míšenci (zvrhelové, povstávající křížováním druhů) přesně oddělených druhů buď vůbec nemohou nebo ne stále plodně se rozmnožovati, nýbrž buď v jeden z obou druhů se vrátí, nebo jsou zcela neplodní a zanikají; jí odporují výsledky palaeontologického bádání, dle nichž netoliko žádné takové přechody nedají se dokázati, nýbrž spíše již v nejstarších vrstvách hlavní rody v určité rozdílnosti se nalézají.

Zastanci tohoto rodového příbuzenství, nemohouce dokázati původ člověka z opice, vyhledali jiný prostředek. Když i nyní žijící plemena lidská, praví, od opic velice se různí, aby společný původ (rod) jejich mohl býti přijat, mohla přec dříve býti plemena

*) Rozdil jest patrný: v hladkosti kůže, přímé postavě a chůzi, v rukách uzpůsobených k nejrozmanitějším pohybům a k nejrozmanitější práci, v útvaru lebky a zejména mozku, v snadném navykání cizímu podnebí, ve způsobilosti dýchadel k mluvení, výrazu obličeje a kráse postavy, v smíchu a pláči, v letorách, v nemocech, a v tom konečně, že lidé rozdělují se jen v kmeny a nikoliv v odrudy.

lidská, jež tvořila společný rod mezi opicemi a nyní žijícími plemy lidskými, jež však během času zanikl. Avšak i tato výmluva jest málo platná (marná). Nejstarší zbytky z lidí, jež se našly, byly v ohledu tomto nejpečlivěji prozkoumány a ukázalo se, že »žádným způsobem nemohou považovány býti za zbytky tvora, jež by byl (střední) mezi opicí a člověkem« (Vogt).

2. První lidé, Adam a Eva, byli od Boha v stavu dokonalosti stvoření t. j. i dle těla, i dle duše vyvinutí. Toť jest pravda, již sice písmo sv. výslovně neučí, ale jež již z pouhého rozumu vyplývá. »Co Bůh na počátku stvořil, dí sv. Tomáš Aquinský (Summ. Theologiae I. Qn. 93. art. 3.), mělo míti jsoucnost netoliko pro sebe, ale mělo jsoucnost dáti též jiným; proto muselo v stavu dokonalosti býti stvořeno, v kterém mohlo býti počátkem jiného (jiné jsoucnosti). Člověk musel tudíž v stavu tělesné dokonalosti býti stvořen, aby mohl dále se rozmnožovati; a rovněž musel býti stvořen duševně vyvinut, aby byl s to, jiné poučovati a vésti.«

3. Co se týká doby, kdy první člověk byl stvořen, soudí se dle biblické chronologie, že stalo se to asi před šesti tisíci let.

a) Někteří učenci však tvrdí, že člověk žije již mnoho tisíc ano i sta tisíce let a jejich domněnku prý dosvědčují.

α) Vysoký stupeň vzdělanosti v starém Egyptě a Assyrii, k němuž lidstvo teprve po mnoha tisíciletích mohlo dospěti a který tudíž svědčí o delším trvání těchto říší než 6000 let, Avšak událost tato poukazuje spíše, že první lidé byli stvořeni v stavu úplného duševního vývoje.

β) Chronologie Chaldeův, Číňanův a Indův. Avšak již Cicero (de divinatione I. 1. 19.) vinil Babyloňany z marlivosti a smělosti, že svým historickým památkám přičítají stáří 470.000 let. Kallisthenes (okolo r. 330 př. Kr.) nenalezl v Babyloňě památek starších 1900 let. — Co se týká chronologie čínské, sami čínští učenci přiznávají se, že děje před Fohi (2950 př. Kr.) neobsahují již nic jistého, a že pravý dějepis počíná teprve Jao-nem (2350 př. Kr.). Do téže doby připadá také počátek Kali-jugy Indův.

γ) Geologické a zejména archaeologické nálezy. Avšak i tyto nic nedokazují, poněvadž jednak i v přírodě nalezájí se předměty kamenné, mající podobu lidských výrobků, jednak jsou to libovolné domněnky, jež jsou výplodem bujně fantasie »velikých a slavných« geologů, kteří totiž domněnkou svou jimi chtěli teprve se státi.

b) Poměrně malý věk člověčenstva jest, nehledě k udání pisma sv., v nejvyšším stupni pravděpodobný. To vysvítá ze

skutečné události, že historická jistota přestává u všech národů kolem téže doby, totiž kolem osmého století před Kristem, jakož i ze skutečné události, že umění a vědy pokud se dá dokázati, od prvních počátků až k jejich nynějšímu stupni stále se vyvínovaly.

4) Bůh stvořil člověka, aby Ho poznal, ctil, miloval. Jemu se klaněl, Jemu sloužil, Jeho poslouchal a spasen byl (úkol člověka).

Písmo sv. učí: »Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého a z celé duše své a ze vši mysli své.« (Mat. 22. 37.) »Hospodina, Boha svého, báti se budeš a jemu samému sloužiti budeš a skrze jméno jeho přísahati budeš.« (V. Mojž. 6. 13.) »Boha se boj a přikázání jeho ostrihej; neb to dělá celého člověka dokonalého.« (Kaz. 12. 13.) »Bůh chce, aby všickni lidé spaseni byli a ku poznání pravdy přišli.« (I. Tim. 2. 4.)

Posledním cílem člověka není blaho pozemské, nýbrž věčná blaženost v nebi, jež záleží v patření na Boha. Písmo sv. učí: »Boha viděti budeme tak, jakž jest.« (I. Jan 3. 2.) »Nyní vidíme skrze zrcadlo v podobenství, ale tehdaž tváří v tvář.« (I. Kor. 12. 13.) Tento neskončenou dobrotivostí Boží člověku určený cíl jest nadpřirozený cíl t. j. podstata člověka ho nevyžaduje a také člověk pouhými přirozenými silami nemůže ho dosáhnouti.

§ 20.

2. Podstata člověka.

a) Člověk pozůstává z duše a těla a sice tak, že duše jest bezprostřední příčinou (životním principem) života těla.

Že v člověku dlužno rozeznávati dvě podstaty^{*)}, duchovou a hmotnou, učí církev sv. na mnoha sněmích, písmo sv. pak na

^{*)} Materialismus praví, že člověk nemá duši a sice proto, že zvláštní podstata duše nebyla ještě přírodovědeckým zkoumáním nalezena. Ale tato námitka má vadu, že již za dokázané předpokládá, co teprve dokázati se má; totiž, že skutečné jest toliko to, co můžeme smysly chápati. Ovšem podstata duše nemůže přírodovědeckým zkoumáním býti nalezena, poněvadž jest něco bezhmotného.

Dále praví materialismus, že podstatu věci bezhmotné neznáme: tedy nemůžeme si ji mysliti a následovně neuznáváme, že jest (bezhmotná) duše. Avšak právě tak neznáme též podstatu hmotných před-

nesčíslných místech. Dle nauky církve sv. není tedy tělo lidské samo v sobě nadáno životní silou jako tělo zvířete, nýbrž duše sama jest příčinou jeho života. Tělo jest tedy oproti duši samostatné co do podstaty, ale nikoliv co do činnosti, tak že příčinou a podkladem veškerých výkonů lidských, i těch, které též u zvířete nalazáme (výkonů sensitivních, smyslného poznání, pudů), jest duše, tělo pak jest pouhým nástrojem duše a tudíž jí podřízeno.

b) Duše lidská jest podstata jakostně od těla rozdílná, duchová (bezhmotná), rozumem a svobodnou vůlí obdařená a nesmrtelná; proto slove též duch.

1. Duše lidská jest podstata t. j. bytost sama o sobě jsoucí, samostatná. To vysvítá z našeho nejvniternějšího vědomí. Já jsem si bez vší pochybnosti vědom α) jsoucnosti (existence) svého »já« t. j. toho, které ve mně myslí, cítí a chce; rovněž bez vší pochybnosti jsem sobě vědom, β) že toto »já« jest rozdílné od každého jiného (»já«), které znám, γ) že jest v sobě uzavřený celek a nepřináleží teprve k některému jinému jako pouhá část, δ) že toto »já« jest něco jednotného a nedělitelného, a konečně ϵ) že toto »já« po celou dobu jsoucnosti své jest vždy jedno a totéž »já«. Dále jsem si bez vší pochybnosti vědom, ζ) že toto mé »já« jest rozdílné od mého myšlení, chtění a citění: neboť své »já« jakožto myslící, chtící, a cítící rozeznávám od myšlení, chtění a citění, stavím své myšlení, chtění a citění oproti sobě samému a činím je samé opět předmětem svého přemýšlení. — Duše lidská jest bytost od těla rozdílná, duchová (bezhmotná). To vysvítá též z našeho nejvniternějšího vědomí: Já jsem v nitru svém si vědom, že toto mé »já« jest něco jiného, než má ruka, něco jiného, než má hlava, něco jiného, než můj mozek atd. Já jsem v nitru svém si vědom, že toto mé »já« jest rozdílné od celku mého těla; neboť mohu tělo své v jeho celku, ať jest to v zevnějším obrysu útvaru, ať jest to ve vědeckém poznání jeho ústrojí (organické) soustavy oproti sobě samému v představě si postavití a jako předmět od mého »já« rozdílný pozorovati.

2. Duše lidská obdařena jest rozumem a svo-

mětů, nýbrž známe jen zjevy a vlastnosti jejich. Bezhmotný předmět nedovedeme si představití, ale proto přece můžeme si jej mysliti tak jako ku př. slepý od narození nedovede si představití barev, nebo hluchoněmý od narození zvuků, ale přece si je myslí a je uznává.

hodnou vůlí. α) Člověk má nadsmyslnou moc poznávací. Člověk může mysliti netoliko o předmětech smyslných, ale i o duchových (zcela bezhmotných), nadsmyslných (pojmech, úsudcích, příčinách, cílech, pravdě, kráse, dobru, věčnosti, Bohu atd.) t. j. takových, které nemůžeme smysly poznati; vědomě tvoří si pojmy, úsudky a závěrky; zpytuje zákony, dle kterých dějou se viditelné zjevy ve světě; vystihuje příčinu a účel věci; chová v sobě představy (idey), jež nezakládají se na žádném smyslném názoru a nemohou odvozovati se z pouhého smyslného pozorování, ku př. idea Boha, idea ducha, představa času a věčnosti atd. Člověk má právě proto též nadsmyslný pocit a nadsmyslou žádost. On není toliko smyslných pocitů schopen, nýbrž i nadsmyslných t. j. takových, jež představami jsou vzbuzeny, ku př. pocitu nábožnosti, práva, povinnosti atd. On žádá, nebo oškliví si netoliko, co smyslnosti jeho jest příjemné nebo nepříjemné, nýbrž žádá nebo oškliví si i takové věci, jež rozumem svým za pravé nebo nepravé poznává.

β) Člověk má svobodnou vůli. On může dle svobodné vůle své pro to neb ono se rozhodnouti, na to neb ono myšlenky své obrátiti, to neb ono činiti, on může i mezi nadsmyslnými předměty a jich protivami i proti žádostem těla svobodně si voliti a může i oddanost smyslným chtíčům si oškliviti, jí želeť a za ni se stydět: důkaz to, že není ani hmotou, ani výplodem hmoty, neboť v hmotné přírodě nikdy nemůže síla účinkovati proti příčině, z které sama vychází.

/ 3. Duše lidská jest nesmrtelná.

Duše může po svém vyjití z těla jako sebe samé vědomá žiti dále. / Neboť ona jest netoliko příčinou života lidského, nýbrž ona žije též samostatný život, jenž nemá původ v těle a není ústrojí těla v činnost uveden — sebevědomé myšlení a svobodné chtění — a může tudíž i mimo ústrojí tělesné a odloučeně od těla, život ten pro sebe dále zachovati a tudíž v činnosti své pokračovati^{*)}, pokud ji Bůh při životě udržuje, neboť duše žije zajisté, zda-li s tělem spojená, nebo od těla odloučená, jen udržující ji při životě vůlí Boží. Jenom způsob myšlení a chtění bude pak jiný, totiž bez prostřednictví ústrojů tělesných, jakož i způsob

^{*)} Duch zvířecí jest obmezen na tělo a činnost jeho jeví se toliko tělesným ústrojím; nemá tedy život sám o sobě a přestává tudíž býti, když ničí se tělo.

jsoucnosti duše bude jiný, ježto těla jest zbavena. Duše odloučená od těla, bude poznávati podobným způsobem jako pouzí duchové.

Duše lidská bude po svém odloučení od těla sebe samé vědoma žiti dále. Nesmrtelnost duše jasně vyjádřena jest v písmě sv. Již v starém zákoně nazývá se smrt odchodem k otcům, jichž duše shromážděny jsou v podsvětí; a nový zákon výslovně učí: »Nebojte se těch, kteříž zabijí tělo, ale duši nemohou zabít; než bojte se raději toho, kterýž může duši i tělo zatratiti do pekelného ohně.« (Mat. 10. 28.) Všecky výroky písma sv. o věčné blaženosti nebo o věčném zavržení jsou ostatně rovněž doklady o nesmrtelnosti duše.

Nesmrtelnost duše můžeme již pouhým rozumem svým poznati. Duše jest totiž bezhmotná, jednoduchá bytost a tudíž jest sama o sobě nerozlučitelná a nepomíjející, a mohla by jenom všemohoucí vůlí Boží, kterou byla v jsoucnost povolána, opět býti zničena. Avšak Bůh duši nezničí; neboť zničení duše nesrovnávalo by se s jeho moudrostí, dobrotivostí a spravedlností.

α) Zničení duše nesrovnávalo by se s moudrostí Boží. Člověk chová v sobě představu (ideu) ustavičného života a právě proto též touhu po ustavičném životě — představu, touhu, která, ježto všeobecně v lidstvu se nalézá, jen samým Stvořitelem člověku může býti vštípena a právě proto nezůstane neuspokojena; neboť není možno, aby byl Bůh chtěl míti představu nesmrtelnosti a touhu po ní v člověku vrozenou a přece chtěl zničení duše, poněvadž by tím sobě samému odporoval. Musí tedy po smrti těla býti jiný život, v kterém duše žije dále.

β) Zničení duše nesrovnávalo by se s dobrotivostí Boží. Člověk má nutnou a nezničitelnou touhu po blaho-bytu, po dokonalé blaženosti, touhu, která, ježto jest všeobecná a stejná ve veškerém člověčenstvu se nalézá, rovněž jenom samým Stvořitelem člověku jest vrozena. Svrchovanou blaženost však člověk v životě pozemském nenalezá, neboť všecko pozemské štěstí jest vždy jenom jednostranné, uspokojující vždy toliko jednu stranu bytosti lidské, a právě proto jest nedokonalé; připusťme, že by byla zde na zemi všestranná blaženost, jež by celého člověka uspokojovala, tak byla by přece pomíjející, a bla-

ženost, která jest pomíjející, není svrchovaná blaženost. Kdyby tedy duše při svém odloučení od těla žítí přestávala, nemohl by člověk svrchované blaženosti nikdy dosáhnouti a tento pud po svrchované blaženosti byl by člověku jenom k útrapám vrozen, což však dobrotivosti Boží odporuje. Musí tedy býti jiný život, v kterém může duše svrchované blaženosti dosáhnouti.

2) Zničení duše nesrovnávalo by se se spravedlností Boží. Člověk poznává jako nevyhnutelný požadavek spravedlnosti, aby dobrému dostalo se přiměřené odměny a zlému přiměřeného trestu; toť představa, která rovněž, ježto jest všeobecná a stejně v celém člověčenstvu se nalézá, jenom samým Stvořitelem jest vrozena. Dokonalá odplata nebývá však na zemi, ano ona nemůže býti na zemi, ježto pozemské dobro není přiměřenou odměnou cnosti a pozemské zlo není přiměřeným trestem hříchu; tím méně může zde býti, když člověk celé své pozemské štěstí, ano svůj život obětuje za pravdu a spravedlnost. Kdyby tedy duše při svém odloučení se od těla žítí přestávala, nebylo by dokonalé odplaty, což však spravedlnosti Boží odporuje. Musí tedy býti jiný život, v kterém dostává se člověku dokonalé odplaty.

Nesmrtelnost duše vysvítá též ze skutečnosti svědomí v nás. Člověk chová v nitru svém vědomí, že má dobré činiti a zlého se varovati, že není lhostejno, činí-li dobré nebo zlé a že za veškeré konání své jest před Bohem zodpovědným, přesvědčení, které člověk nemůže zničiti, i když málo dle něho jedná. Naše zodpovědnost před Bohem nenásleduje však v tomto pozemském životě; musí nám tedy po smrti nastávati. Musí tedy duše po svém odloučení se od těla žítí dále.

Nesmrtelnost duše vysvítá konečně též ze společného přesvědčení veškerého pokolení lidského. Nikdy nebylo národa, u kterého by představa trvání života po smrti nebyla se nalezala, třeba že i byla snad převrácena a hanebnými a smyslnými představami porušena. Co však bylo a jest všeobecným a ve všech dobách hluboce zakořeněným přesvědčením člověčenstva, nemůže býti nepravdivým. — Neplatí výmluva, že člověk v myšlence na trvání života po smrti jen sobě samému lichotil, když největší míru štěstí, jehož se mu v tomto životě nikdy nedostane, na onen svět přenášel. Neboť všickni národové nepředstavují si věčnost jen jako místo štěstí,

nýbrž jako místo odplaty a trestu, a v bájích národů pohanských nemluví se méně o podsvětí (peklo), nežli o ráji.

4. Člověk jest nad všechny ostatní tvory země velice povýšen, což záleží obzvláště v tom, že duše jeho stvořena jest k obrazu a podobenství Božímu. (1. Mojž. 1. 26.) Duše však jest Bohu tím podobna, že jest rozumem a svobodnou vůlí obdařená t. j. duchová bytost, jako též Bůh jest bytost duchová; tato podobnost Bohu nazývá se přirozený a podstatný obraz, poněvadž rozum a svobodná vůle jsou přirozené (podstatné) vlastnosti lidské duše.

Materialismus, dle něhož jen viditelné věci jsou ve skutečnosti, tvrdí: Člověk nepozůstává z duše a těla; není duše t. j. není bezhmotná, od těla rozdílná a oddělitelná, samostatná podstata, nýbrž, co duši se nazývá, jest jen hromadné jméno rozličných úkonů, které, jak u zvířete tak i u člověka, přísluší výhradně ústřední soustavě nervové, mozku a obmezeny jsou jedině na ústrojí tělesné a smrtí těla úplně zanikají.

Domněnky materialismu úplně vyvracejí tyto důvody:

1. Mozek podmiňuje sice duševní činnost, pokud duše s tělem v jednu bytost jest spojena; jest totiž nástrojem, kterým duše materiál své činnosti přijímá a jímž své myšlenky a svá rozhodnutí projevuje. Avšak z toho nikterak ne následuje, že mozek sám jest silou, neb příčinou, z které myšlení vychází, nebo že myšlení a chtění jest jenom úkonem, myšlenka jen výplodem mozku. Říci, že myšlení a chtění není nic jiného nežli pouhá činnost mozku, jest právě tak pošetilé, jako kdyby se řeklo, že hra na klavír jest pouhá činnost klavíru; ovšem klavír podmiňuje hru, jest nástrojem, kterým umělec své hudební myšlenky projadřuje, avšak není silou neb příčinou, z níž hra vychází.

2. Jest skutečností, že člověk myslí. Avšak myšlení člověka bylo by nemožným, kdyby člověk neměl duše. Myšlení nemůže býti činností mozku, výsledkem zvláštního složení a uspořádání částíček mozkových; neboť mozek jest a bude vždycky jen hmotou a hmota není schopna mysliti. Mysleme si částičky mozkové (molekule) spojené jakkoliv, dejme do mozku nejrozličnější hmoty s nejrozličnějšími silami a vlastnostmi, ve všech těch hmotách, se všemi jejich vlastnostmi a silami, spočívá právě tak málo síly myšlení jako v nerostu.

3. Jest skutečností, že člověk má představy nadsmyslného, představu ducha, představu Boha. Tyto představy nikterak nemohl by člověk míti, kdyby myšlení, jak materialisté tvrdí, bylo činností mozku. Neboť mozek jest hmota; hmota nemůže ze sebe a skrze sebe právě svůj opak, nehmotu (ducha) vytvořiti, poněvadž účinek

nikdy nemůže býti jiný, nežli takový, který příčinou jemu za základ sloužící, jest možný. Již skutečnost, že všickni lidé vždy a všude rozeznávají ducha a hmotu, jest důkazem, že jest takový rozdíl ve skutečnosti: jako zvíře nikdy nedospěje k rozeznávání mezi duchem a hmotou, a k vědomí své bytosti duchové, tak málo kdy mluvil by člověk o své bytosti duchové, kdyby ve skutečnosti bytostí duchovou nebyl.

4. Jest skutečností, že člověk poznává pravdy, jež v každé době života svého za pravdu uznati musí ku př. věty matematické. Tato skutečnost byla by nemožnou, kdyby myšlení, jak materialisté tvrdí, bylo jen úkonem mozku, neboť, poněvadž hmota mozková a složení částíček mozkových v rozličných dobách jest rozličné, muselo by též myšlení člověka v rozličných dobách býti rozličné a nemohla by býti pravda, již člověk v každé době svého života za pravdu uznává. Řekne-li se však, že myšlení jest výplodem zvláštního zařízení mozku, jež zůstává v podstatě stejným, bylo by opět nevysvětlitelné, jak může člověk též jinak mysliti, nežli jak právě myslí, jak může názory své měniti — jeho názory byly by pak rovněž nutné a nezměnitelné jako délka a postava jeho těla, jako barva jeho očí.

5. Jest skutečností, že člověk poznává pravdy, jež od všech lidí ve všech dobách za pravdy jsou uznávány. Tato skutečnost byla by nemožnou, kdyby, jak materialisté tvrdí, myšlení bylo pouze výkonem mozku, výplodem zvláštního složení hmoty mozkové; neboť, poněvadž složení a celá soustava mozková není nikdy u všech lidí úplně jednotejná a poněvadž vůbec hmota mozková jednoho člověka není hmotou mozkovou druhého člověka, nemohla by býti pravda, jež od všech lidí zároveň za pravdu se uznává. Řekne-li však někdo, že složení mozkové jest u všech lidí docela stejné, nebylo by opět možným, aby při úplně stejné podstatě mozkové dva lidé o témž předmětu rozdílně, ano opáčně, mysli a soudili; neboť stejné hmoty mohou míti jen stejné síly a stejné síly mohou vydávati jen stejné účinky.

6. Jest skutečnost, že člověk jest sobě svého »já«, jakožto počátku (principu) svého myšlení a chtění bezprostředně vědom; člověk rozeznává totiž své »já« jako myslící osobnost, od svého myšlení a činí netoliko své myšlení a chtění, ale i samo své »já« předmětem svého myšlení. Toto sebevědomí bylo by nemožné, kdyby, jak materialisté tvrdí, myšlení bylo toliko činností mozku: neboť mozek nemohl by přec, nehledě ani k tomu, že vůbec nemůže mysliti, své vlastní myšlení mysliti, své vlastní myšlení předmětem svého myšlení učiniti, právě tak jako oko nevidí své vidění, neb ucho neslyší své slyšení. Ostatně, kdyby mozek byl počátkem myšlení, musel by člověk nutně a předovším mozku, jako počátku

svého myšlení, bytí si vědom; avšak člověk ani neví, že mozek má, dokud mu to jiní lidé, kteří vědí to z pytvání mrtvol, neřeknou, kdežto svého »já« bezprostředně jest si vědom.

7. Jest skutečností, že člověk jest si jednoty a totožnosti svého »já« bezprostředně vědom; člověk ví bezprostředně, že vždy, ve všech dobách života svého, jest jedno a totéž »já.« Tato totožnost sebevědomí byla by opět nemožnou, kdyby, jak materialisté tvrdí, myšlení bylo jenom úkonem mozku. Neboť hmota mozková jest, jako všechny hmotné součásti těla, v stále přeměně. Ani jeden atom z toho těla, které měl člověk při svém narození, nenese do hrobu. Kdyby mozek byl silou myslící, musela by s úplnou přeměnou mozkové hmoty také myslící bytost jinou se státi: byly by pak rozličné bytosti, jež během let myslily a nikoliv jeden a týž člověk: vzpomínka na dřívější myšlenky, pocity a rozhodnutí musela by úplně přestati. -- Řekl-li by někdo, že všeobecný ráz ústrojí i při vši změně hmoty zůstává, přijal opět duši, ale pouze jinými slovy. Nebo co jiného dává člověku ráz nežli duše, jež při stále změně částíček hmoty přece ústrojí tělesné vždy spojuje a pohromadě drží.

§ 21.

3. Jednota pokolení lidského.

Na počátku stvořil Bůh jen jedny rodiče, Adama a Evu, z nichž všickni lidé pocházejí a ve spolek jsou jen jediný rod. Adam a Eva jsou tedy první lidé a prarodiče veškerého pokolení lidského. Učení toto jest důsledek nauky církve sv. o hříchu dědičném a tudíž jest též samo učením církve sv.

Že Adam a Eva jsou první lidé, zřejmě vysvítá z písma sv., které praví v druhé kapitole první knihy Mojžíšovy (v. 5.) »Nebylo člověka, kterýž by vzdělal zemi« a hned na to v téže kapitole popisuje stvoření Adama a Evy.

Adam a Eva jsou prarodiče veškerého pokolení lidského; neboť písmo sv. učí: »Bůh učinil z jednoho všechno pokolení lidské, aby přebývalo na vsi tyáři země.« (Skutk. 17. 26.)

Jednotu pokolení lidského v tom smyslu, že všickni lidé jsou jen jediný rod (species) a že rozličná plemena lidská nejsou rozličné druhy jednoho rodu, nýbrž pouze kmeny (plemena, rozdílności) jednoho a téhož druhu, uznávají všickni nejznamenitější přírodopytci a může považována býti za přírodovědecky skutečnou událost. Jasným důkazem jednotnosti pokolení lidského jest neobmezená plodnost jakýchkoliv míšenů, což jest neklam-

nou známkou jednoho druhu. Mimo to mají všechna plemena lidská též anatomický útvar těla, tutéž podrobenost nemocem, totéž průměrné stáří, tutéž střední teplotu těla a totéž průměrné žilobíí (puls), což vše nalezá se jen u plemen jednoho druhu, avšak nikdy u rozličných druhů jednoho řádu. Nad to mají všickni lidé tytéž duševní síly. — Známky, na kterých zakládá se různost plemen, jako: útvar lebky, jakost vlasů a pleti, neodporují výhradní jednotě pokolení lidského; neboť charakteristické známky jednoho plemena nalezáme na jednotlivcích druhého plemena, a jsou celé kmeny lidí, jež mají některé charakteristické známky jednoho plemena a některé druhého (plemena); jednotlivá plemena nedají se vůbec přesně od sebe oddělití, nýbrž jsou mnohými středními (plemeny) vespolek spojeny, tak že nedá se nikterak určití, kde jedno plemeno přestává a druhé začíná — proto též přírodopytci ve vypočítávání plemen lidských, v rozdělování národů dle plemen nikterak nemohou se usjednotiti.

§ 22.

4. Původní stav milosti prvního člověka.

Prarodiče pokolení lidského, Adam a Eva, nebyli toliko v stavu přirozené dokonalosti (neměli toliko rozumnou, svobodnou a nesmrtelnou duši a jakousi vládu nad přírodou) stvoření, nýbrž byli též v nadpřirozený stav svatosti a spravedlnosti postaveni,¹⁾ kterým byli nad přirozený řád přirozenosti své, k nadpřirozené společnosti s Bohem povýšeni, přátely a dítkami Božími, dědici života věčného a schopnými, blaženosti nebes si zasloužití, učinění; — stav, který byl nadpřirozený a zcela nezasloužený dar milosti nejvyšší dobrotivého Boha.

Církev sv. slavně prohlásila, že první člověk v stav svatosti a spravedlnosti byl postaven, když veřejně vyhlásila na sněmu Tridentském (sez. V. 1.), že též svatost a spravedlnost bříchem ztratil: »Jestli někdo nevyznává, že první člověk, Adam, když přikázání Boží v ráji přestoupil, hned svatost a spravedlnost, v které postaven byl, ztratil.... vyobcován buď.«

I. Učení církve sv. o původním stavu milosti prvního člověka vysvětluje:

¹⁾ První lidé nebyli původně v stavu, v kterém člověk nyní se rodí: slabi v konání dobrého a k zlému naklonění; nebyli též ne-lišnými (*ἀδιαφοροί*) t. j. ani k zlému ani k dobrému naklonění, nýbrž byli v pravdě svatí. Bohu oddaní a s Bohem spojení.

a) Z písma sv., které s jistým důrazem praví, že člověk jest stvořen k obrazu a podobenství Božímu.« (I. Mojž. 1. 26.) Dále oproti mnohé zkáze ve světě uvádí písmo sv. jako skutečnost, že »Bůh učinil člověka upřímného« (dobrého, nezkaženého) (Kaz. 7. 30); následkem toho vyzývá nás apoštol sv. Pavel, »abychom obnovili se Duchem myslí své a oblekli člověka nového, podle Boha stvořeného v spravedlnosti a svatosti pravdy.« (Ef. 4. 23. 24.)

K tomu přistupuje ještě další učení písma sv., že totiž Kristus, jako druhý Adam, vrací nám zpět, co jsme v prvním člověku ztratili (Řím. 3. 22. a n., 5. 12. a n.); co však Kristus vrací nám zpět, jest svátost a spravedlnost, jejížto působící příčinou jest právě milost, již nám Kristus Pán z pouhé dobrotivosti své vydobyl.

b) Z tradice. Svatí Otcové jednomyslně učí, že člověk stvořen jest v stavu nadpřirozené svatosti a spravedlnosti a vykládají slova písma sv.: »Učiňme člověka k obrazu a podobenství svému.« (I. Mojž. 1. 26.) tak, že obrazem rozumějí přirozenou podobnost člověka Bohu, podobenstvím nadpřirozenou podobnost Bohu, totiž svatost a spravedlnost, milostí Boží způsobenou.

Tak sv. Irenaeus připisuje praotci Adamovi štolu svatosti (stolam sanctitatis), sv. Ambrož mluví o závoji nevinnosti (velamen innocentiae), sv. Augustin o veliké milosti (magna gratia), o oděvu milosti (indumentum gratiae), sv. Chrysostom o oděvu nejvyšší milosti (supernae gratiae amictus), též se sv. Janem Damascenským jmenuje Adama, na základě jeho milosti plného vypravení (vyzdobení), druhým andělem (alter angelus), nebo andělem pozemským (terrestris angelus). Dle učení sv. Otců Adam pozbyl této milosti, Kristus vrátil nám ji zpět, Duch sv. však uvádí nás opět v stav milosti a tím, jak sv. Basil připomíná, jistou měrou do ráje, »Duchem sv. uvádění jsme zpět do ráje, přijati do království nebeského, znovu učinění syny Božími.

2. Mimo nadpřirozenou svatost a spravedlnost byli prarodiče pokolení lidského též mimořádnými dary obdařeni, jež člověku dle řádu přirozenosti rovněž nepřináležely a rovněž byly zcela nezaslouženým darem milosti nejvyšší dobrotivého Boha.

Dle těchto mimořádných darů:

a) Měli první rodiče vyšší poznání Boha a bytosti všech věcí, byli velice moudří a prosti všeho bludu.

b) Rozum jejich ovládal smyslnost těla a byl prost všech nezřízených náklonností; v prvních rodičích nebylo nezřízených náklonností, nebylo boje těla proti duši, nýbrž smyslnost byla rozumem úplně ovládána.

c) Byli obdařeni nesmrtelností těla a byli prosti každé nemoci. Písmo sv. výslovně učí: »Bůh stvořil člověka neporušitelného a k obrazu podobenství svého učinil jej. Ale závistí ďábla přišla smrt na okršlek země.« (Moudr. 2. 23. 24.) »Jako skrze jednoho člověka hřích na tento svět všel, a skrze hřích smrt, a tak na všechny lidi smrt přešla, v němž všickni zhrěšili.« (Řím. 5. 12.) Souhlasně s písmem sv. učí sv. Otcové: »Smrtelným byl člověk, dle sv. Augustin, dle řádu přirozenosti, avšak nesmrtelný milostí Stvořitele« a dále označuje stav prvního člověka jako možnost ustavičného života, nikoliv však jako nemožnost umřítí, říká: »Něco jiného jest, nemoci umřítí, jakož některé bytosti nesmrtelný stvořil Bůh; něco jiného jest moci neumřítí, dle kteréhožto způsobu stvořen jest první člověk nesmrtelný, což mu popřáno bylo ze stromu života, ale nikoli ze založení přirozenosti. Smrtelným byl tedy, stvořen jsa s tělem oživeným, nesmrtelným však dobrodiním Stvořitelovým. První lidé byli rovněž prosti všech nemocí, neboť nemoci jsou poslové smrti.

d) Měli úplnou vládu nad všemi tvory na zemi. (1. Mojž. 1. 26.)

e) Bydleli v ráji *) a byli prosti všech strastí.

První lidé, obdařeni tak vznešenými dary a milostmi, byli v nejvyšší míře blaženi. My v nynějším stavu svém blaženost jejich ani pochopiti nemůžeme, ježto můžeme mítí představu jediné o tom, čeho jsme sami zažili a zkusili. Velikou blaženost prvních lidí hlásají pověsti všech národů.

3. Prarodiče naši měli nadpřirozenou svatost a spravedlnost

*) Ráj bylo místo k obývání velice příjemné a výživu bez velkého namáhání poskytující. Místo ono bylo asi v Armenii, tam kde pramení řeky Eufrat, Tigris a Axares. Potopou byla památka jeho úplně setřena.

a spojené s ní mimořádné dary netoliko pro sebe, nýbrž i pro všechny své potomky t. j. ona svatost a spravedlnost a ony mimořádné dary měly po vůli nejvyšší dobroživého Boha přejíti na veškeré pokolení lidské.

§ 23.

B. Zachování světa.

1. Bůh svět netoliko stvořil, ale jej též zachovává t. j. chce všemohoucí vůlí svou, aby svět v celku a všechny jeho jednotlivé bytosti a věci tak dlouho dále trvaly, pokud se to s Jeho nejvyšší moudrým úradkem srovnává. Má tedy svět příčinu své jsoucnosti i svého trvání v pouhé vůli Boží, a ani nemůže míti ji v něčem jiném nežli v Bohu, poněvadž vše, co jest jiné než Bůh, samo patří k světu. Poněvadž pak Bůh k zachování světa nemůže nikým býti nucen, zachovává jej pouhou vůlí svou, z lásky k svým tvorům.

Že Bůh zachovává svět, učí církev sv. ve všech katechismech a písmo sv. pravdu tu dosvědčuje na četných místech. Katechismus římský (č. I. hl. II, ot. 21.) dí: »Jakož svrchovanou mocí, moudrostí a dobrotivostí Stvořitelovou způsobeno, že všechny věci jsou: rovněž tak by se též, kdyby tvorům učiněným neustála jeho prozíratelnost přítomna nebyla, a jich touž mocí, kterouž na počátku ustaveny jsou, nezachovávala, hned v nic rozpadaly.« Písmo sv. učí: »Kterak pak mohlo by co zůstat, kdybys ty (Bože) nechtěl? aneb co by od tebe povoláno nebylo, kterak mohlo by zachováno býti.« (Moudr. 11. 26.) »Ale když odvrátíš tvář svou, (živočichové) zkormoutí se: odejmeš ducha jejich a zhynou, a v prach svůj se navrátí.« (Ž. 103. 29.) »Skrze něho stvořeny jsou všechny věci, na nebi i na zemi, viditelné i neviditelné, a všechny věci jím stojí.« (Kol. 1. 16. 17.)

Zachování světa všemohoucností Božskou jest k trvání tvorů tak nutné, jako nutné bylo stvoření na počátku jejich jsoucnosti. Neboť poněvadž tvorové nejsou sami ze sebe, nýbrž všemohoucností Boží jsou stvořeni; nemohli by též ani okamžik sami sebou, bez Boha, trvati, nýbrž ihned museli by se v nic rozpadati, kdyby nebyli touž mocí, kterou jsou stvořeni, v jsoucnosti též udržováni. Sv. Augustin praví: »Budova zůstává státi, i když stavitel od ní odešel; avšak

svět nemůže ani okamžik trvat, kdyby Stvořitel svou udržující její činnost zastavil.« »Zachování stvořených věcí, dle sv. Tomáše Aqu., není nic jiného, nežli pokračování činu, kterým je Bůh stvořil, s tím toliko rozdílem, že stvoření nic nepředchází.« Proto postačuje zastavení činnosti Boží, jež svět udržuje, aby (svět) ihned v nic se rozpadl.

2. Svět dílem bezprostředně, dílem prostředně Bohem jest zachováván.

a) Duchové bytosti jsou bezprostředně od Boha zachovávány, ježto jediné tím dále trvají, že Bůh ustavičně chce, aby byly.

b) Svět hmotný tak dalece Bohem bezprostředně jest zachováván, že Bůh ustavičně chce, aby stvořená hmota byla a dle zákonů a sil, které jí dal a které stále v činnosti udržuje, se utvářela.

Avšak jednotlivé věci trvají všemohoucností Boží jen prostředně, poněvadž řádem, ježž Bůh při stvoření stanovil, v jsoucnosti své a v trvání svém nejdříve a bezprostředně od sebe navzájem jsou závislé.

c) Co se týká trvání člověka, třeba vzíti zřetel k trvání celého lidského pokolení a k trvání jednotlivců:

α) Lidské pokolení zachovává Bůh, rovněž jako svět hmotný, až do jisté, jen jemu známé, doby tím, že sám bezprostředně lidské duše při každém novém tělesném původu jednotlivých lidí od druhých stvoří. Toto učení, že Bůh duši každého jednotlivého člověka z ničeho tvoří a ji povstávajícímu tělu, jako počátek jeho života, vstvoří, jest velmi jasně vyjádřeno v písmě sv., které Boha, oproti otcům tělesným, nazývá »Otcem duchů.« (Žid. 12. 10.) a nad to výslovně učí: »Navrátí se pak prach (tělo) do země své, odkud byl, a duch navrátí se k Bohu, kterýž jej dal« (Kaz 12. 7.), kterážto poslední slova značí, oproti tvoření těla, stvoření duše.

β) Jednotlivci trvají na zemi dle vůle Boží delší neb kratší dobu, načež duše po vůli Boží tělo opustí; tělo pak rozkládá se v své prvky, ale duši zachovává Bůh dále (duše jest nesmrtelná.)

3. Bůh tvory netoliko zachovává, ale též o ně o všecky, zvláště však o člověka, otcovsky pečuje.

»Bůh jednotejně pečuje o všechny.« (Moudr. 6. 8.) »Nepečujte příliš, dí sám Pán, o život svůj, co budeme jisti, aneb čím budeme se odívati? nebo toho všeho pohané hledají. Víť zajisté Otec váš, že toho všeho potřebujete. Hleďte tedy nejprvé království Boží a spravedlnost jeho a toto všechno bude vám přidáno.« (Mat. 6. 31.—33.)

§ 24.

C. Řízení světa.

1. Bůh svět nejen zachovává, ale jej i spravuje a řídí t. j. pečuje o to, aby svět a všechny jeho jednotlivé bytosti a věci skutečně též dosáhly cíle, ku kterému je stvořil a pro který je zachová. Tato činnost Boží, kterou Bůh všechno, co ve světě se děje, tak řídí a spravuje, aby s jeho úmysly se shodovalo, slove Božské řízení světa. Toto nejvyšší spravování a řízení nevylučuje však nikterak působnost sil, věcem samým vstvořených; působnost těchto podřízených sil nebo příčin, ať jsou nutné a na nezměnitelné zákony vázané, nebo ať jsou svobodné a svobodně působící, řídí a spravuje Bůh, nejvyšší příčina, stále tak, aby svého konečného cíle dosáhl. Učení o Božském řízení světa jasně vysloveno jest v písmě sv. »Moudrost Boží dosáhá mocně od konce až do konce, a řídí všechno líbezně.« (Moudr. 8. 1.) »Jako rozdělení vod, tak jest srdce královo v ruce Hospodinově: kamžkoliv bude chtíti, nakloní je.« »Není moudrosti, není opatrnosti, není rady proti Hospodinu. Kůň připravuje se ke dni boje, ale Hospodin dává vítězství.« (Přisl. 21. 1. 30. 31.)

2. Potřeba řízení světa jest zřejmá. Jako žádný tvor sám sebou nepovstal, a není s to, aby sám sebe zachoval, tak také není s to, aby sám sebou cíle dosáhl a to tím méně, je-li tento cíl nadpřirozený, jako u anděla a člověka. Zvláště člověk, jako tvor méně dokonalý než anděl a přece také k nadpřirozenému cíli určený, má zvláštního vedení Božího zapotřebí, ježto hříchem od cíle svého se vzdálil a síly své zeslabil.

Učení o Božském řízení světa vylučuje jsoucnost tak zvaného osudu (fatum ve smyslu všeobecné či fyzické nutnosti) jakož i vši náhody (ve smyslu úplné bezpříčinnosti). Slova osud, dopuštění, sudba, náhoda, příhoda, štěstí jsou prázdné pojmy bez vši skutečnosti. Neboť všechno podrobeno jest moci

Boží, aniž může se co z moci té vymknouti; nic nemůže se státi, co Bůh nepředvídal, nic nemůže se státi, co Bůh nechce, neb čeho z moudrých důvodů nepřipustí. Co my lidé nazýváme osudem neb náhodou, jest událost, jížto příčina jest nám sice neznáma, tajna, avšak nikterak není skryta Bohu, bez jehožto vědomí a vůle nic se neděje.

3. Bůh, jakožto stvořitel, zachovatel a řiditel světa, jest neobmezeným pánem světa. Proto též nazývá se v písmě sv. »pánem« (Mat. 1. 6.), »pánem nebe i země« (Sk. 17. 24.) »králem nad králi a pánem nad pány.« (I. Tim. 6. 15.)

§ 25.

Prozřetelnost Božská.

1. Prozřetelnost Božská (*providentia divina*) jest činnost všemohoucnosti a nejvyšší moudrosti Boží, kterou Bůh věci během času k jejich cíli (k Bohu) přivádí.

Tato činnost Božská jeví se dvojím způsobem: jednak zachováváním (*conservatio*), jednak řízením (*gubernatio*) všech věcí, nebo, jak sv. Tomáš Aqu. praví, zachováváním věcí v dobrém (*conservatio rerum in bono*) a vedením jich k dobrému (*motio earum in bonum* S. I. qu. 103. a. 4.)

Církev sv. uznává na sněmu Vatikánském prozřetelnost Boží a připisuje jí všeobecnou působnost, říká: »Bůh všecko, co stvořil, prozřetelností svou zachovává a řídí.« Písmo sv. vyličuje tuto pomoc Božskou (prozřetelnost Boží) v takových rozměrech, že činnost tvorů před činností Božskou téměř se ztrácí. »Hospodine, všechny skutky naše učinil jsi nám.« (Is. 26. 12.) »Bůh působí všecko ve všech.« (I. Kor. 12. 6.) »Nebo v něm (v Bohu) živi jsme a hýbáme se i trváme.« (Sk. 17. 28.)

Církev sv. vyznává prozřetelnost Božskou ve všech prosbách a díkučiněních svých (»Bože, jehož prozřetelnost v ustanovení svém se nemýlí« modlitba o neděli VII. po sv. Duchu), tak že pravda tato náleží k předním a základním naukám katolické vírouky, zahrnujíc v sobě veškeru činnost Boží, vztahující se k dosažení našeho účelu.

2. Prozřetelnost Boží jest všeobecná, vztahuje se ke všem tvorům, od nejvyššího až do nejnižšího,

a o každého jednotlivého tvora tak pečuje, jako by každý byl jediným, o kterého pečuje.

Sněm Vatikánský učí, že prozřetelnost Božská ke všemu se vztahuje a všecko řídí, a písmo sv. totéž potvrzuje: »Pohledte na ptactvo nebeské, že neseje, aniž žne, aniž shromažďuje do stodol: a Otec váš nebeský krmí je.« (Mat. 6. 26.)

3. Člověk jest zvláštním předmětem prozřetelnosti Božské. Bůh jednání člověka tak řídí, jak toho jeho vlastní čest a blaho jeho vyvolenců vyžaduje; spravedliví pak jsou docela zvláštním předmětem prozřetelnosti Boží. Písmo sv. učí: »Poněvadž tedy trávu polní, kteráž dnes jest a zítra do peci vhozena bývá, Bůh tak odívá, čím více vás, malověrní.« (Mat. 6. 30.) »Mnozí bičové na hříšníka, ale toho, jenž naději skladá v Hospodinu milosrdenství obklíčí.« (Ž. 31. 10.)

4. Co platí o jednotlivých lidech, mnohem více platí též o lidských společnostech a národech, zvláště pak o církvi, jež jest nejpřednější předmětem prozřetelnosti Božské; proto též královstvím Božím se nazývá.

Bůh přislíbil církvi sv. obzvláštní ochranu a jako ji svou všemohoucí rukou založil, tak zachovává ji v největších pronásledováních, a umí těchto v její oslavu obrátiti.

5. Pevná víra v prozřetelnost Božskou vystřihá člověka úzkostlivé, přílišné péče, malomyslnosti, netrpělivosti nebo zoufalství v trpkých nehodách života a vštěpuje mu důvěru v Boha, odevzdanost v jeho řízení a ustanovení, a útěchyplný klid; na druhé straně chrání ho odvážlivostí, bezstarostností, a nedbalostí ve věcech spásy, poněvadž Bůh, který nás bez nás stvořil, nechce nás bez nás posvětit a spasit. Obojí musí se navzájem pojiti, bezpečná důvěra v Boha a starostiplná horlivost věrného spolupůsobení s Bohem.

6. Řízení prozřetelnosti Božské jeví se velmi patrně též v dějinách národů, obzvláště v dějinách národa israelského; rovněž jeví se v dějinách života jednotlivých lidí — každý člověk, který žije řadu let na zemi, ohlédne-li se na svůj dosavadní život a jeho události zpět, shledá pravdu tu na sobě samém tisíckrát potvrzenou.

Námítky, jež činí se proti učení a prozřetelnosti Božské, zakládají se dílem na nepravých pojmech o Bohu, dílem na

zdánlivých nesrovnalostech ve světě, zvláště na nesrovnalosti mezi zásluhou člověka a údělem jeho zde na zemi. Tak namítá se:

a) Boha nedůstojno jest, starati se o malicherné případnosti lidského života. — Nebylo-li Boha nedůstojno, věci stvořiti, tím méně jest ho nedůstojno, je řídit; nestvořiti není bezpráví, ale o stvořeném se nestarati, bylo by nedostatkem lásky.« (Sv. Ambrož.)

b) Prozřetelnost Božská nedá se srovnati s nezměnitelným řádem v přírodě. — Bůh není mrtvou, naproti světu malomocnou, modlou. Řád ve světě jest ovšem vůlí Boží stanoven, avšak táž vůle, kteráž jej ustanovila, chtěla též, aby účelům vyšším, zejména účelu tvorů rozumných sloužil, kterýžto účel mnohdy vyžaduje, aby sám Bůh činně do světa zasáhl a vykonal v něm věci, které buď z přirozeného běhu věci vysvětliti se nedají, mimo a nad zákony přírody stojí, aneb skrze zákony přírody jsou sice vykonány, ale za patrného řízení Božího (ku př. počasí, průběh nemocí).

c) Prozřetelnost Božská nedá se srovnati se svobodnou vůlí člověka, poněvadž buď tuto ruší, aneb tato úmysly oné maří. — Prozřetelnost neničí svobodnou vůli; Bůh dopouští svobodný čin člověka, ale řídí následky jeho tak, že musí sloužiti jeho žehnající neb trestající vůli. Člověk pak nikdy nemůže zmařiti úmysl Boží; neboť Bůh má moc, takový čin, který by úmysly jeho mařil, překaziti tím, že člověku odejme moc nebo příležitost k jeho vykonání.

d) Zla, která jsou ve světě, svědčí proti prozřetelnosti Boží. — Zla, která jsou ve světě, nikterak neodporují prozřetelnosti Božské. Jediné pravé zlo jest hřích, který, jakožto porušení zákona Božího, nemůže považován býti za čin, který by Bůh chtěl. Bůh však jej připouští, poněvadž stvořil člověka svobodného a poněvadž dovede zlé obráti v dobré — následky hříchu umí obrátiti k vykonání svých věčných úradků. Zla fyzická jsou jen domnělá zla, jež mají příčinu buď v pouhé omezenosti přírody neb dějou se nutnými zákony přírody a prospívají celku, aneb jsou přirozené následky hříchu, kterých užívá Bůh buď k potrestání hříšníků aneb ku zkoušení a utvrzení spravedlivých.

Nesrovnalost mezi zásluhou a odměnou, vinou a trestem na zemi není také důkazem proti prozřetelnosti Božské, poněvadž cnostnému dává Bůh příležitost, aby si získal zásluh, hříšného však chce již zde za jeho dobré skutky, které přece také koná, odměniti, ježto nebude míti příležitost, na věčnosti jemu je odměniti, aneb chce dobrotou svou jej k pokání pohnouti.

Dodatek.

Pád člověčenstva a zaslíbení Vykupitele.

§ 26.

Hřích prarodičů lidského pokolení.

1. Jako andělé tak i člověk, svobodnou vůlí obdařený, měl si nadpřirozené blaženosti skutkem dobrovolné poslušnosti k Bohu zasloužiti; proto byl podroben zkoušce, v níž měl dobrovolně rozhodnouti se, chce-li Boha, jakožto Stvořitele a Pána svého, ctíti a poslouchati, neb odpírá-li Jemu této úcty a poslušnosti.

2. Jak Mojžíš vypravuje, dal Bůh za tou příčinou prvním rodičům přikázání, jež vztahovalo se na předmět, který sám o sobě nebyl zlý: »Ze dřeva vědomí dobrého a zlého^{*)} ať nejíš« (I. Mojž. 2. 17.) Přikázání to bylo, jak poměrům prvních lidí přiměřené, tak i k účelu, přesvědčiti se o víře, poslušnosti a vděčnosti jejich k Bohu, způsobilé: Pouhým šetřením tohoto přikázání, poslušností, toliko že Bůh tak chtěl, měli zvlášť věrnost svou v službě Boží osvědčiti a tak blaženosti věčné si zasloužiti.

3. Dle další zprávy písma sv. a dle výslovného učení církve sv. na sněmu Tridentském (sez. V. c. 1.) a Lateránském IV. první rodiče, ďáblem v podobě hada svedeni, toho přikázání Boží přestoupili.

Hřích, jak Evy tak i Adama, který k záměrům ženy své svolil, pozůstával dle podstaty své v pýše, jejíž cílem bylo, státi se Bohu ne sice rovnými ale podobnými.

V pýše své chtěli první lidé, nezávisle od Boha, jeho zjevení a pomoci, jako Bůh, sami sobě býti zdrojem blaženosti, prostředky k blaženosti sami dle vlastní vůle si stanoviti (věduce dobré a zlé) a prostředků těchto k účelu samostatně užíjati. K pýše připojila se pak nedůvěra k Bohu, nevěra, nevďěčnost,

^{*)} Jméno to dáno stromu buď samým Bohem, poněvadž jim učili se první rodiče smutnou zkušeností, znáti rozdíl mezi dobrým a zlým, nebo byl Mojžíšem dodatečně tak nazván.

nenávisť k Bohu, nezřízená žádost těla a očí a konečně skutek neposlušnosti, kterým dle učení víry hřích byl dovršen (dokonán).

Vypravování Mojžíšovo dlužno vykládati historicky (ve smyslu slovném—nikoliv mytický, neb allegorický) jak vysvítá z celé souvislosti, jakož i z jiných výroků pisma sv.,*) a z podání starověkých národů.

Svědce prvních lidí byl dle učení církve sv. ďábel, jenž použil, jako smyslného nástroje, hada.**)

4. Hřích prvních rodičů byl nadmíru veliký a těžký, ano byl větší a těžší než každý jiný hřích, kterého může se člověk dopustiti, a sice z těchto důvodů: a) Poněvadž zákaz byl neobyčejně přísný, jak patrně z připojené hrozby: »nebo v kterýkoliv den bys s něho jedl, smrti umřeš« (I. Mojž 2., 17.). b) Poněvadž chtěli jím na Bohu nezávislími a Bohu rovnými se státi (»budete jako bohové« dí had. I. Moj. 3. 5.); přikázáním Božím pohrdli a rady ďáblovy nposlechli, a tím Bohu velikou urážku a veliký nevděk způsobili. c) Poněvadž přikázání bylo velmi snadné, zvláště pro prvního člověka, který tak mnohými dary a milostmi byl obdařen. d) Poněvadž první lidé dopustili se tohoto hříchu jako hlava, jako zástupci celého lidského pokolení a tedy uškodili jím netoliko sobě, ale i všem svým potomkům.

§ 27.

Následky hříchu pro prarodiče člověčenstva.

První rodiče ztratili hřichem nadpřirozenou svatost a spravedlnost a snimi spojené mimořádné dary úplně a spolu též na svých přirozených darech utrpěli velikou ztrátu a tak na duši i na těle horšími se stali.

Církev sv. prohlásila slavně na sněmu Tridentském (sez. V. 1.): »Nevyznává-li kdo, že první člověk, Adam, když přikázání Boží v ráji přestoupil, ihned svatost a spravedlnost, v které byl po-

*) »Had svedl Evu chytrostí svou« (II. Kor. 11., 3.), »Adam nebyl sveden (bezprostředně), ale žena, jsouc svedena, byla v přestoupení« (I. Tim. 2., 14.).

**) »Závisť ďábla přišla smrt na okršlek země« (Moudr. 2., 24.), »Ďábel byl vražedníkem od počátku; jest lhář a otec lži« (Jan 8., 44.).

staven, ztratil, a upadl skrze urážku přestoupení takovéhoho v hněv a nemilost Boží a proto také v smrt, kterou mu Bůh hrozil, a se smrtí v otroctví pod močí ďábla a že celý Adam skrze urážku onoho přestoupení dle těla i duše horším se stal, vyobcován buď.»

Dle toho byly následky hříchu:

1. První rodiče, když přikázání Boží v ráji přestoupili, ztratili ihned nadpřirozené dary, svatost a spravedlnost, jimiž byli nadáni, a upadli v hněv a nenávisť Boží a v otroctví ďábla a byli tudíž vinnými věčného zavržení.

2. První lidé ztratili též všechny mimořádné dary, jež s původní svatostí byly spojeny a mimo to též na svých přirozených darech utrpěli veliké ztráty. Ztratili totiž:

a) Vyšší poznání a moudrost; rozum jejich, poněvadž nedostávalo se jim více nadpřirozeného osvětlení, byl nyní k Božským věcem zatemněn: odtud ta snaha prvních lidí před Bohem se ukrýti a se omlouvat. (Mojž. 3. 7.—10.)

b) Vládu rozumu nad smyslností — povstala v nich žádostivost t. j. nadvláda smyslnosti a ustavičný boj smyslnosti proti rozumu, těla proti duši, a vůle, nejsouce více milostí Boží k dobrému povzbuzována, ale smyslností ovládána, byla od dobrého odvracena a více k zlému uchylována.

c) Nesmrtelnost těla — člověk zbaven milosti, jež chránila tělo jeho před nemocí a smrtí, propadl smrti a tím též nemocem, jež jsou známkami a předchůdci smrti. Bůh řekl k člověku: »Prach jsi a v prach se navrátíš.« (I. Mojž. 3. 19.)

d) Blahobyt pozemský, t. j. nebyli více prosti strastí a utrpení, přišli o úplnou vládu nad všemi tvory země a o pobyt v ráji.

Ačkoliv člověk tak hluboko klesl a pádem svým tak mnoho si uškodil, přece přirozený obraz Boží nebyl v něm zrušen: nemohl oň přijíti, nebo co k přirozenosti jeho nutně přináleží, nemůže býti ztraceno. Padlý člověk měl tedy stále ještě rozum neboli schopnost, poznati Boha, jakož i svobodnou vůli, konati dobré, ačkoliv rozum jeho byl zatemněn a vůle seslabena a k zlému nachýlena.

Adam a Eva přece dosáhli blaženosti věčné, poněvadž, želice hříchu svého a zaň pokání činíce, byli pro zásluhy Ježíše Krista ospravedlněni. Písmo sv. učí tomu slovy: »Moudrost Boží toho, kterýž první stvořen jest od Boha, ostříhala a vyvedla ho z provinění jeho.« (Moudr. 10. 1.)

§ 28.

Hřích dědičný.

První rodiče uskodili hříchem neposlušnosti své netoliko sobě samým, ale i všem svým potomkům. První rodiče ztratili totiž od Boha obdrženou svatost a spravedlnost netoliko sobě samým, nýbrž i nám a přenesli netoliko smrt a tresty tělesné, ale i hřích, který jest smrtí duše, na celé pokolení lidské. Hřích prvních rodičů přechází na všechny jejich přirozené potomky pouhým původem z nich a přináleží každému, kdo od prvních rodičů pochází, jako vlastní jeho hřích. Hřích s prvních rodičů, na celé pokolení lidské přenesený, slove hřích dědičný.

Církev sv. prohlásila slavně na sněmu Tridentském (sez. V. c. 2.): »Tvrdí-li někdo, že Adamovi samotnému přestupek jeho a nikoliv jeho potomstvu uskodil a obdrženou od Boha svatost a spravedlnost, které ztratil, sobě samému a nikoliv také nám ztratil, aneb že, poskvřniv se hříchem neposlušnosti, toliko smrt a tresty tělesné na celé pokolení lidské přenesl, nikoliv však i hřích, jenž jest smrtí duše, vyhostěn buď... (c. 3.) Tento hřích, ač původem jest jediný, přenesen na všechny plozením nikoliv následováním (nápodobením), přináleží každému jako vlastní.«

V čem vlastně hřích dědičný záleží, jaká jest jeho povaha (přirozenost) nevíme, poněvadž ani církev sv., ani prameny zjevení Božího o tom se nevyjadřují. Bohoslovci rozeznávají při hříchu skutek hříšný a pak stav, do něhož skutkem tím duše upadá. Skutku hříšného dopustili se první rodiče osobně, my pak v prvních rodičích, jako zástupcích svých, mravně, z čehož patrné, jak může dědičný hřích býti sice v původě svým jeden, ale přece také hříchem každého z nás, vlastním hříchem naším. Jako v prvních rodičích nastal po skutku hříšném, osobně spáchaném, stav hříšný, tak i v nás po hříchu mravně spáchaném; tedy i my obtíženi jsme hříchem, ne sice osobním, ale přece vlastním, pravým hříchem. — Z toho patrné, že dědičný hřích jest zcela zvláštní povahy či přirozenosti, rozdílné od povahy hříchů osobních. Církev sv. zvláštní povahu hříchu dědičného uznává tím, že nežádá, abychom z něho se káli, ale promíjí jej na křtu sv. bez předcházející lítosti; kdežto osobní hříchy bez lítosti nemohou býti odpuštěny.

1. Hřích dědičný, uvažujeme-li o něm jako o skutku, jest hřích, jehož Adam, jakožto praotec a zástupce pokolení lidského, a v něm veškeré lidské pokolení se dopustilo, a který přirozeným původem (pouhým původem z nich) na všechny lidi přechází, a může proto slouiti též hřích přirozený (peccatum originale); nebo, uvažujeme-li o něm jako o stavu, hříšným činem nastalém (zaviněném), jest (hříchem prarodičů) zaviněná ztráta (prazdnota) původní svatosti a spravedlnosti (posvěcující milosti) a všeho, co s nimi bylo spojeno, a co člověk dle úradku Božího měl míti.

Učení církve sv. o hříchu dědičném zakládá se:

a) Na písmě sv., v kterém jasně jest vyjádřeno, že hřích prvních rodičů (z nich) na všechny lidi přechází (všickni lidé po nich dědí). »Ille, v nepravostech počat jsem a v hříších počala mne matka má.« (Ž. 50. 7.) »Jako skrze jednoho člověka hřích na tento svět všel a skrze hřích smrt a tak na všechny lidi smrt přišla, v němž všickni zhřešili... ale smrt panovala od Adama až do Mojžíše také nad těmi, kteří nehřešili ku podobenství přestoupení Adamova (t. j. hříchem osobním...) skrze hřích jednoho přišla na všechny lidi vina k odsouzení... skrze neposlušnost jednoho člověka učiněno jest mnoho hříšných.« (Řím. 5. 12. 14. 18. 19.)

b) Na tradici. Učení o hříchu dědičném bylo v církvi sv. od počátku pevně věřeno, jak vysvítá z ustavičného udělování svátosti křtu sv. na odpuštění hříchu, jakož i z četných výroků sv. Otců: Sv. Justin: (Kristus smrt kříže podstoupil) »pro pokolení lidské, jež od Adama v smrt a lest hadovu padlo, an také vlastní vinou každý zlého se dopustil.« Origenes. »Nikdo není čist od poskvrny, ani dítě, jehož život na zemi trvá jeden den.« Sv. Augustin: »Já jsem prvotného hříchu nevynašel; jestli on prastarým katolickým učením: ty však, kterýž ho upíráš, nepochybně jsi novým bludařem.«

Učení církve sv. o hříchu dědičném nikterak neodporuje rozumu. Rozum učení toto netoliko nemůže popírati, ale spíše sám k uznání jeho přivádí. Neboť, uvažujeme-li o mnohých zlech, jimž člověk jest podroben, totiž o smyslnosti ve všech lidech převládající a ustavičný její boj proti rozumu, u všech lidí jevíci se náklonnost k zlému a odpor k dobrému, slabost v konání dobrého a obtíže, jež konání dobrého působí — a k tomu mnohé strasti a mnohá utrpení, jimž život náš jest vysazen, uzavíráme s dostatečnou pravděpodobností, že tato zla nemají původ svůj

v nejvyšším moudrém, nejsvětějším a nejvyšším dobrotivém Stvořiteli, nýbrž že vlastní vinou člověka povstala. Ježto však tato zla i na těch, kteří osobně nehřešili, ano i u nedospělých dětí, jež teprve začaly rozumu svého užívat, se vyskytují, právem uzavíráme, že tato zla nepovstala z viny osobní, nýbrž z viny, již celé pokolení lidské na se uvalilo.

2. S hříchem prvních rodičů přecházejí též všechny jeho následky a tresty na všechny lidi. Následky a tresty hříchu dědičného jsou:

a) Smrt věčná t. j. ztráta původní svatosti a spravedlnosti (posvěcující milosti), a tím zároveň i (ztráta) synovství Božího a práva dědictví nadpřirozené blaženosti v nebi. Písmo sv. učí: »Nenarodí-li se kdo znovu, nemůže viděti království Boží.« (Jan 3. 3.)

b) Zatemnělost rozumu a slabost vůle, odpor k dobrému a náklonnost k zlému, spojená s žádostivostí zlého. Písmo sv. učí: »Smysl a myšlení lidského srdce nakloněna jsou k zlému od mladosti jejich.« (1. Mojž. 8. 21.)

c) Smrt těla a nemoci, jako z věstovatelé smrti. Písmo sv. učí: »Jako skrze jednoho člověka hřích na tento svět všel a skrze hřích smrt a tak na všechny lidi smrt přišla.« (Řím. 5. 12.)

d) Útrpení a strasti. »Člověk narozený z ženy, krátký čas živ jsa, naplněn bývá mnohými bídami.« (Job. 14. 1.)

e) Otroctví pod mocí ďábla¹⁾, který proto nazývá se »kníže tohoto světa.« (Jan 12. 31.)

3. Hřích prarodičů přechází na všechny lidi přirozeným jejich původem z prvních rodičů. Písmo sv. učí výslovně: »Kdo může učiniti čistého, z nečistého semene poča-

¹⁾ Za času Pána Ježíše, který přišel, aby moc ďáblovu zničil, bylo mnoho lidí posedlých ďáblem, ježto ďábel napjal tenkrát všechny své síly, aby svět pod mocí svou podržel. Že tyto posedlí nebyli pouzí šilenci, vysvitá z toho, α) že výslovně rozeznávají se od nemocných. (Mark. 1. 24.) β) Uvádějí se při nich takové okolnosti, jež dokazují skutečně posedlost ďáblem, jako ku př.: »Toto pokolení nemůže ničím vyjiti, jedině modlitbou a postem.« (Mark. 9. 28.) »Vyšedše duchové nečistí, vešli do vepřů« (Mark. 5. 13.), což vše nemůže rozuměti se o nemocích: dále uvádějí se výslovně zlí duchové, nikoliv posedlí lidé, jako mluvící: »Jak ti říkají: A on (duch zlý) odpovídaje řekl: Množství.« (Mark 5. 9.) Kristus Pán sám odvolával se na vymítání ďábla, jakožto důkaz svého Božského poslání (Luk. 11. 20.) a učenníkům svým dal moc, vymítati ďábly.« (Mat. 10. 1.)

tého.« (Job. 14. 4.) »Hle! v nepravostech počat jsem a v hříších počala mne matka má.« (Ž. 50. 7.) »My všickni jsme z přirozenosti synové hněvu.« (Ef. 2. 3.) »Jako skrze jednoho člověka hřích na tento svět všel, a skrze hřích smrt, tak na všechny lidi smrt přišla, v němž všickni zhřešili.« (Řím. 5. 12.)

Mohl by někdo tázati se, kterak to možno, aby v jednom člověku zhřešili všickni, aby zhřešili i ti, kteří tehdy ještě ani nebyli? — Skrze jednoho člověka mohou chybiti i jiní ve věci, v které (on) je zastupuje. Dle vůle Boha, jakožto zákonodárce, který jediné může udělit někomu právo, jiné zastupovati, první rodiče v skutku zastupovali celé lidské pokolení, když jednalo se o to, aby nadpřirozený stav, v který je Bůh postavil, svým svobodným rozhodnutím učinili majetkem veškerého člověčenstva; člověčenstvo není nic jiného, než v množství rozešlá jednota prvního člověka a první člověk není nic jiného, než v jednotě ještě uzavřené množství všech těch, již mají z něho svůj původ). Že v této, nejvyšší důležité, záležitosti nenechal Bůh každého člověka pro sebe zvlášť rozhodovati, ale rozhodnutí všech přenesl na zástupce, stalo se z velemoudrých příčin. Člověčenstvo tvoří jednu rodinu, jeden celek, v kterém člověk člověku, co do naprosté (objektivné) ceny své přirozenosti jest roven; tudíž Bůh chtěl, aby také nadpřirozený stav člověka přináležel všem stejně, aby byl majetkem veškerého člověčenstva. Jako v případě šťastného rozhodnutí svého zástupce byli by se radovali z téže výhody všickni lidé, i ti, kteří by nebyli si důvěřovali, ve zkoušce obstáli, tak důsledně z nešťastného rozhodnutí (svého zástupce) mají tutéž škodu všickni lidé i ti, kteří domnívají se, že by byli obstáli.^{*)} Tak toho žádá organická jednota, celistvost, solidarita lidského pokolení. Právě tato jednota či solidarita člověčenstva jest pak zase cestou, kterou Bůh spravedlnost a zásluhy jednoho přenáší na všechny: jest cestou vykoupení lidstva. Při jednotlivém rozhodování (každého člověka) byl by povstal na zemi dvojí, sobě zcela odporující, řád, ježž mysliti si ani nelze a jenž by se jen tím odstraniti dal, že by Bůh hříšníky ihned věčným trestům odevzdal, čímž by vykoupení jejich ovšem bylo nemožno.

§ 29.

Panna Maria bez poskvrny hříchu prvotného počata.

Ze zákona všeobecnosti hříchu dědičného vyjímá církev sv. nejblahoslavenější Pannu Marii.

Již na sněmu Tridentském (sez. 5. c. 2.) prohlásila výslovně.

^{*)} Kdo takto domýšliví jsou, nemají příčiny, reptati proti moudrosti a dobrotě Boží. Neboť Bůh podává jim všech možných a vhod-

církev sv. »že není jeho (sněmu) úmyslem, zahrnouti toto v ustanovení, v kterém jedná se o hříchu dědičném, blahoslavenou a neposkvrněnou Pannu Marii, Rodičku Boží; papež Pius IX. pak za souhlasu celé církve sv. prohlásil a rozhodl dne 8. prosince 1854, že »blahoslavená Panna Maria v prvním okamžiku svého početí zvláštní milostí a výsadou všemohoucího Boha vzhledem k zásluhám Ježíše Krista. Vykupitele lidského pokolení, vši poskvrny hříchu dědičného ochráněna a prosta zůstala.«

Smysl tohoto učení církve sv. jest: »Nejblahoslavenější Panna Maria ani jediný okamžik nepodlehala tomu, co tvoří pravou a vlastní povahu hříchu dědičného a sice zachránila ji před tím zvláštní milost a výsada Boží, tak že Panna Maria jest jedinou vyjimkou *) od všeobecného pravidla, kteréžto výsady dostalo se jí pro zásluhy Spasitelovy.

Učení církve sv. o neposkvrněném početí blahoslavené Panny Marie zakládá se:

a) Na písmu sv.: Již v prvním láskyplném zaslíbení Vykupitele, jež dal dobrotivý Bůh člověčenstvu, praví se: »Nepráteleství položím mezi tebou a ženou, a mezi semenem tvým a semenem jejím, onať potře hlavu tvou a ty úklady činiti budeš patě její.« (I. Mojž. 3. 15.) Měla-li však Maria hlavu hadovu potříti, nemohla sama pod vládou ďáblovou býti. Dále v písních prorockých starého zákona velelena jest Maria takovými chvalozpěvy, z nichž dá se na její neposkvrněné početí zcela jistě uzavíratí: »Všecka jsi krásná, přítelkyně má, a poskvrny není na tobě.« (Píseň 4. 7.) »Jediná jest dokonalá má, jediná jest matky své, vyvolená rodičky své. Viděly ji dcery a nejblahoslavenější ji nazývaly; viděly ji královny a ženy a chválily ji, řkouce: Kteráž jest to, jež kráčí jako dennice vycházející, krásná jako měsíc, výborná jako slunce.« (Píseň 6. 8. 9.)

Když Panna Maria od prvního okamžiku života svého milostí

ných prostředků, aby dosáhli toho, co v prvních rodičích ztratili a poskytuje jim dosti příležitosti, aby věrnost svou jemu osvědčili. Za utrpení, když je trpělivě snášejí, čeká je tím větší sláva. (Řím. 8. 18.)

*) Pán Ježíš byl z Ducha sv. počat a tudíž nadpřirozeným způsobem stal se člověkem; nemohl nikterak hříchu dědičnému býti podroben a tudíž ani vyjimkou od pravidla nemůže býti nazván, poněvadž nebyl zplozen tělesně, či přirozeně.

Boží byla ozdobena, proto mohla též od anděla pozdravena býti slovy: »Zdráva buď, milosti plná, Pán s tebou: požehnaná ty mezi ženami.« (Luk. 1. 28.)

b) Na tradici: »Neposkvrněnou« nazývají blahoslavenou Pannu Marii sv. Otcové, zejména sv. Epifanius a Efrem Syrský, jakož i nejstarší liturgie, zvláště sv. Jakuba apoštola; od »všelického hříchu« vyjímají ji sv. Jan Zlatoústý, sv. Ambrož, sv. Augustin a jiní.

Že církev sv. neposkvrněné početí blahoslavené Panny Marie vždycky věřila a vyznávala, vysvitá též ze slavení svátku »Početí Panny Marie«, které dá se na východě již v V. století dokázati; dále svědčí o tom výroky všeobecných sněmů: Tak sněm Nicejský II. (r. 787.) zřejmě nazval Pannu Marii »neposkvrněnou« (*ἄσπερτος*, intemerata); sněm Basilejský (r. 1439., sez. 39.) výslovně prohlásil, že nauka o neposkvrněném početí Panny Marie s učením katolické církve se shoduje.

Rozum jest nucen, uznati nauku tuto za úplně přiměřenou důstojnosti nejblahoslavenější Panny Marie, jakožto Matky Ježíše Krista. Syna Božího, neboť naprosto jest vyloučeno, aby Syn Boží od věčnosti zvolil si za matku svou takovou, která by byla někdy, třeba jen kratičkou dobu, moci *) ďáblové podrobena.

§ 30.

Potřeba vykoupení člověčenstva.

Člověk sám, svými přirozenými silami, nemohl z pádu svého povstati a v stav posvěcující milosti, v kterém dříve se nalezal, opět se povznésti. Neboť:

1. Ztratil nadpřirozený život milosti a tudíž byl duševně mrtev a nemohl ze smrti hříchu do života milosti sebe sama přeložiti právě tak, jako tělesné mrtvý není s to, přirozený život sám sobě vrátiti. Ačkoliv přirozené schopnosti duše, rozum a svobodná vůle, člověku zůstaly a člověk i po hříchu mohl Boha poznati a ten nebo onen dobrý skutek učiniti, přece pouhé přirozené síly a pouze

*) O sv. Janu Křtiteli a o proroku Jeremiášovi domnívají se bohoslovci, že sice v hříchu dědičném byli počati, ale že ho ještě před narozením svým byli sprostěni.

přirozené dobré skutky nepostačovaly k opětnému zjednání si nadpřirozeného života milosti a k dosažení nadpřirozeného cíle, poněvadž přirozené není v žádném poměru k nadpřirozenému.

2. Urazil Boha, neskončenou velebnost, a před Bohem se provinil. Každá urážka Boha vyžaduje však dostiučinění; neboť Bůh přestal by býti nejvyšším, velebným a svrchovaným pánem a zákonodárcem všeho tvorstva, kdyby mohly příkazy jeho beztrestně býti přestupovány, kdyby se mohlo stále hřešiti, proto že by Bůh stále nechával se bez trestu urážeti. Musí tedy nejdříve spravedlnost Božská obhájeti nedotknutelnost Božské velebnosti a pak teprve prokáže nejvyšší laskavý Bůh kajícímu hříšníku milosrdenství své.

Člověk jest Bohu zadostučiněním povinen, avšak sám nemůže Bohu za způsobenou jemu urážku dáti patřičné zadostučinění; neboť jednak nic svého nemá, čím by spravedlnosti Božské dostiučiniti mohl, poněvadž za vše, co jest a co má, dluhuje Bohu; jednak však jest též Bohu, jakožto bytosti nekonečné, učiněna hříchem nekonečná urážka, která tudíž vyžaduje též nekonečného dostiučinění, jakého člověk, jsa bytostí konečnou, dáti nemůže. Neboť jako urážka zvětšuje se, čím vznešenější jest uražený, tak dostiučinění jest tím menší ceny, čím menší jest ten, který je činí a čím větší jest ten, jemuž se zadost činí. »Člověk nedá Bohu výplaty své, ani ceny za vykoupení duše své a pracovati bude o to na věky (marně) (Ž. 48. 8. 9.)

Kdyby tedy Bůh nebyl se nad člověčenstvem smiloval, byli by lidé věčně milosti Boží zbaveni a k dosažení blaženosti nebeské po vždy neschopni zůstali. Neboť nekonečně dostiučiniti může jen osoba, která jest nekonečné t. j. Božské přirozenosti, ale zároveň má také konečnou přirozenost a sice přirozenost lidskou, aby dostiučiniti mohla a aby lidstvo její zásluh mohlo býti účastno.

§ 31.

Úrdek Boží a zaslíbení vykoupení člověčenstva.

Bůh padlé pokolení lidské nezavrhł na věky, ale, jako od věčnosti pád člověka předvídal, tak i od věčnosti uzavřel, pokolení lidské z jeho pádu po-

zdvihnouti a je vykoupiti a sice způsobem, v kterém zjevily se i Jeho nejvyšší milosrdenství i Jeho nejvyšší spravedlnost. Jednorozený Syn Boží měl státi se člověkem, aby za hřích člověčenstva nekonečné zadostučinění vykonal a zároveň milosti a synovství Božího a práva na dědictví v nebi pro celé pokolení lidské zpět vydobyl.

Bůh úradek vykoupení člověku hned po pádu oznámil, když k svědci člověka řekl: »Nepřátelství položím mezi tebou a ženou a mezi semenem tvým a semenem jejím; ona potře hlavu tvou, a ty úklady činiti budeš paté její« (1. Mojž. 3., 15.), t. j. potomek ženy zničí vládu ďáblou.

§ 32.

Příprava člověčenstva na vykoupení.

Bůh nesestal zaslíbeného Vykupitele hned po pádu prvních lidí, nýbrž chtěl pokolení lidské na vykoupení teprvé připravit. Lidé měli naučiti se, znáti velikou bídu, jež jest následkem hříchu a rovněž měli dobře poznati, že vlastní silou nemohou si pomoci a že nutně jest jim Božské pomoci třeba.

Bůh připravoval člověčenstvo na vykoupení dvojím způsobem.

a) Jednak připustil, aby pohané, kteří od Něho se odvrátili, při vší své snaze po všem možném vzdělání a štěstí, upadali vždy více v blud, hřích a bídu, aby konečně při jejich úplné zabředlosti v blud, hřích a bídu potřeba Božské pomoci byla patrná.

b) Jednak, stále obnovovaným zaslíbením Vykupitele a ustavičným poukazováním na vykoupení, naději na pomoc Boží vzbuzoval a vždy více oživoval. Tato zaslíbení a poukazování byla především dána národu israelskému, který Bůh ze všech ostatních národů si vyvolil, poněvadž Vykupitel, dle věčného jeho úradku, měl z tohoto národa vyjíti; avšak byla i pohanům známa, ježto národ israelský řízením Božím byl ve spojení téměř se všemi národy pohanskými.

§ 33.

Všeobecné očekávání vykoupení.

Očekávání pomoci Boží (nebo vůbec velikého převratu věcí) bylo též skutečně v době, kdy zaslíbený Vykupitel na zemi sstoupil, všeobecné v celém člověčenstvu, jak mezi židy tak i mezi pohany.

Oddíl druhý.**Poměr Boha k stvoření, po pádu člověka.****Část první.****Vykoupení.****A. Osoba Vykupitele.**

§ 34.

Vtělení Syna Božího.

Vykupitelem člověčenstva mohla býti jen osoba, která byla s to, spravedlnosti Božské za nekonečnou urážku nekonečně zadost učiniti, t. j. osoba nekonečné, Božské přirozenosti, a zároveň (osoba), která mohla zadost činiti a jejíž zásluh mohlo býti lidstvo účastno t. j. měla též konečnou a sice lidskou přirozenost. Vykupitel člověčenstva musel tedy míti dvojí přirozenost: Božskou a lidskou, čili musel býti Bůh a člověk zároveň.

Bůh v nejvyšší lásce své) člověčenstvu takového Vykupitele seslal, totiž jednorozeného Syna svého, druhou osobu v Božství (Nejsvětější Trojice), která stala se člověkem (přijala přirozenost lidskou, jenž nazván jest Ježíš Kristus a činností svou lidstvo vykoupil. Písmo sv. učí: »Když přišla plnost času« t. j. když pokolení lidské příchod Vykupitele (nebo vůbec pomoci Boží a obrat věcí) toužebně očekávalo, »poslal Bůh Syna

) »Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.« (Jan 3., 16.)

svého, učiněného z ženy, učiněného pod zákonem, aby ty, kteříž pod zákonem byli, vykoupil, abychom zvolení za syny přijali, (synovství Boží obdrželi.)« (Gal. 4., 4., 5.) »A Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi« (Jan 1. 14.), t. j. Syn Boží, od věčnosti jedné podstaty s Otcem, stal se člověkem.

Syn Boží stal se člověkem, aby padlé člověčenstvo od viny a trestu hříchu vykoupil a jemu posvěcení a spasení opět zjednal. Písmo sv. učí: »Bůh neposlal syna svého na svět, aby soudil svět, ale aby spasen byl svět skrze něho« (Jan 3., 17.).

Syn Boží stal se člověkem působením Ducha sv. t. j. tělo lidské, jež Syn Boží přijal, bylo všemohoucností Ducha sv. v těle Panny Marie učiněno a zároveň duší lidskou oživeno. »Duch svatý, dí anděl k Panně Marii, sstoupí v tě. a moc Nejvyššího zastíní tebe; a protož i co se z tebe svatého narodí, slouti bude Syn Boží.« (Luk. 1., 35.)

Početí Syna Božího z Ducha svatého a narození Jeho z Panny jest nám sice nepochopitelným — tajemstvím; avšak bylo nutným. Vykupitel člověčenstva, kterým mělo býti celé pokolení lidské obnovené, musel sice z pokolení lidského vyjíti, avšak samým pokolením lidským, cestou přirozeného původu z Adama, nemohl býti zplozen; nýbrž jako Adam byl bezprostředně Stvořitelem ze země učiněn, tak i Vykupitel, »druhý Adam«, kterým mělo býti člověčenstvo duchovně obnovené, musel býti k člověčenstvu novým stvořením přivtělen a musel tudíž nadpřirozeným a podivuhodným způsobem z panenské Matky se naroditi.

Vtělený Syn Boží k rozkazu andělovu nazván jest Ježíš t. j. Spasitel, poněvadž Jím zjednána spása celému člověčenstvu. Slove též Kristus t. j. Pomazaný na význam, že spojuje v sobě hodnosti a úřady proroka, velekněze a krále, a k zastávání tohoto trojího úřadu od Boha byl pomazán t. j. plností Ducha sv. a milostí obdařen, jako v starém zákoně bývali proroci, kněží a králové pomazáním k svatému úřadu svému posvěceni.

§ 35.

Ježíš Kristus jest skutečně zaslíbený Vykupitel.

Již v ráji a později velmi často zaslíbený Vykupitel a Spasitel světa zjevil se skutečně v Ježíši Kristu.

Tuto základní pravdu křesťanského náboženství hlásá církev sv. ve všech svých vyznáních víry, ve své liturgii, celým svým trváním, ježto vždy a všude se sv. Petrem a s ostatními sv. apoštoly vyznává, že Ježíš jest Kristus (t. j. Pomazaný Messiáš), Syn Boha živého a že není jiného jména pod nebem, daného lidem, skrze kteréž bychom měli spasení býti.« (Mat. 16., 16., Skutk. 4., 12.)

Písmo sv. dokazuje tuto pravdu na nesčetných místech a tak jasnými výroky, že nepotřebují výkladu. Zvláště obsahuje:

a) Doklady, že proroctví o Vykupiteli a předobrazy Vykupitele v Ježíši Kristu skutečně se naplnily. Srovnajme jen rodokmen Ježíše Krista u sv. Matouše a sv. Lukáše, dějiny jeho narození, utrpení atd. a shledáme obdivuhodnou shodu mezi proroctvím a jeho naplněním.

b) Svědectví andělů: »Dnes, dí anděl k pastýřům, narodil se vám v městě Davidově Spasitel, jenž jest Kristus Pán« (Luk. 2., 11.). »Nazveš jméno jeho Ježíš, onť zajisté vysvobodí lid svůj od hříchů jejich« (Mat. 1., 21., Luk. 1., 31.).

c) Svědectví sv. Jana Křtitele. »Druhého dne užířel Jan Ježíše, an jde k němu, i řekl: Hle Beránek Boží, hle, kterýž sníná hřích světa. Tentof jest, o němž jsem pravil: Po mně přichází muž, kterýž přede mnou učiněn jest: nebo prvnější byl nežli já.« (Jan 1., 29., 30.)

d) Svědectví sv. apoštolů: »Odpověděv Šimon Petr, řekl: Ty jsi Kristus, Syn Boha živého.« (Mat. 16., 16.) Konečně

e) Výslovná prohlášení samého Pána Ježíše, jež On smrtí svou stvrdil: »Dí jemu (Pánu Ježíši), žena (Samaritánka): Víím, že Messiáš přijde, kterýž slove Kristus. Ten, když přijde, oznámí nám všechno. Dí jí Ježíš: Já jsem (to), kterýž mluvím s tebou.« (Jan 4., 25., 26.) »Kníže kněžské řekl jemu (Pánu Ježíši): Zaklínám tě skrze Boha živého, abys nám pověděl, jsi-li ty Kristus, Syn Boží? Dí jemu Ježíš: Ty jsi řekl (tak jest, jak jsi řekl: jsem) (Mat. 26., 63., 64.).

Na mnoha místech odvolává se Pán Ježíš též k proroctvím o Vykupiteli, jež se na něm naplnila: »Zpytujte Písma: tať vydávají svědectví o mně... Kdybyste věřili Mojžíšovi, věřili byste snad i mně: neb on psal o mně. (Jan 5., 39., 46.) »Tedy pojav Ježíš dvanácte, řekl jim: Až vstupujeme do Jerusaléma, a dokoná se (tam) všechno, co psáno jest skrze proroky o Synu člo-

věka. Nebo vydán bude pohanům, a bude posmíván a bičován, i uplván; a když jej ubíjejí, zabijí ho, a třetího dne vstane z mrtvých.« (Luk. 18., 31—33.)

§ 36.

Ježíš Kristus jest pravý Bůh a pravý člověk v jedné osobě Božské.

Ježíš Kristus jest Bůh a člověk zároveň v jedné osobě Božské t. j. v Ježíši Kristu spojena jest Božská a lidská přirozenost v jedné osobě Syna Božího.

Tak učí církev sv. na sněmu Nicejském I. (r. 325.) a Chalcedonském (r. 451.).

1. Ježíš Kristus má v pravdě Božskou přirozenost, a jest proto pravý Bůh a sice druhá Božská osoba, Syn Boží. Pravda tato vysvítá:

a) Z výslovného a slavného prohlášení Otce nebeského: »Tento jest syn můj milý, v němž jsem sobě zalíbil.« (Mat. 3., 17.)

b) Z vlastních výroků Ježíše Krista: »Já a Otec jsme jedno« (Jan 10., 30.). »Nechcete-li věřití mně, skutkům věřte, abyste poznali a věřili, že Otec ve mně jest, a já v Otci.« (Jan 10., 38.) »Pro dobrý skutek tebe nekamenujeme, ale pro rouhání; a že ty, jsi člověk, děláš se Bohem.« (Jan 10., 33.) »Nevěříte-liž, že já (jsem) v Otci, a (že) Otec ve mně jest?« (Jan 14., 10.) »A nyní oslaviž mne ty, Otče, u sebe samého slávou, kterouž jsem měl u tebe, prvé než byl svět.« (Jan 17., 5.).

c) Z učení sv. apoštolů: Sv. Jan začíná evangelium své slovy: »Na počátku bylo Slovo (*λογος*) a Slovo bylo u Boha a Bůh byl Slovo... Všecky věci skrze ně učiněny jsou... A Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi: i viděli jsme slávu jeho, slávu jakožto jednorozeného od Otce, plného milosti a pravdy,« (Jan 1., 1., 3., 14.), a na konci svého evangelia píše: »Mnohé zajisté i jiné divy činil Ježíš před obličejem učenníků svých, kteréž nejsou psány v knize této: ale tyto jsou napsány, abyste věřili, že Ježíš jest Kristus, Syn Boží.« (Jan 20., 30. 31.). A právě tak píše v prvním listu svém: »Víme, že Syn Boží přišel, a dal nám smysl, abychom poznali pravého Boha a byli v pravém Synu jeho. Tenť jest pravý Bůh a život věčný.« (I. Jan 5., 20.) Sv. Petr řekl k Pánu Ježíši jménem všech sv. apoštolů: »Ty jsi Kristus, Syn Boha živého.« (Mat. 16., 16.)

Sv. Tomáš zvolal: »Pán můj a Bůh můj!« (Jan 20., 28.) Sv. Pavel píše: »Když přišla plnost času, poslal Bůh Syna svého, učiněného z ženy.« (Gal. 4., 4.) »Z nichžto (Z Israelitů) jest Kristus dle těla, kterýž jest nade všechno Bůh požehnaný na věky věkův. (Řím. 9. 5.) V něm (V Kristu) přebývá všechna plnost Božství tělesně.« (Kol. 2., 9.) »Bůh v těchto dnech mluvil nám skrze Syna, jež ustanovil dědicem všech věcí. skrze něhož i věky učinil: kterýžto jest oblesk slávy a obraz podstaty jeho.« (Žid. 1., 2., 3.)

Že Ježíš Kristus jest Syn Boží, pravý Bůh, jest již od počátku církve sv. pevně věřeno; na víře v Božství Ježíše Krista zbudována jest církev sv.; pravdu tuto hlásali všickni sv. Otcové a učitelé církve sv.; tuto víru chová církev sv. od počátku ve svých vyznáních víry, ve své liturgii, dokládala se jí na svých sněmích: za tuto víru položili život všickni sv. mučenníci.

Ježíš Kristus slove jednorozený Syn Boží, poněvadž jest od Otce nebeského od věčnosti zplozen a poněvadž v tom smyslu, jako On, není a nemůže býti jiný Syn Boží.

Samozřejmě jest, že ve výrocih písma sv., v kterých jeví se Ježíš Kristus jako podržžený Otce nebeského, rozumí se (Ježíšem) lidská přirozenost Ježíše Krista; neboť Ježíš Kristus jako Bůh jest ve všem Otci roven, avšak jako člověk není Otci nebeskému roven.

2. Ježíš Kristus má v pravdě lidskou přirozenost, jest proto pravý člověk t. j. má v pravdě lidskou duši a v pravdě lidské tělo.

Lidská přirozenost Ježíše Krista vysvítá z nescíslných míst písma sv. (I. Tim. 2., 5., Mat. 26., 38., II. Jan 7.) a není ani třeba ji dokazovati, poněvadž nyní jí nikdo neupírá.

3. Božská a lidská přirozenost Ježíše Krista jsou nerozlučně (nerozdílně) spojeny v jedné osobě a sice v Božské věčného Slova, která jest druhá osoba v Božství (Nejsvětější Trojice). Učení toto dokazují všechny ty výroky písma sv., které praví o Kristu (jednom a témž). Božské a lidské zároveň:

»A Slovo tělem učiněno jest, a přebývalo mezi námi: i viděli jsme slávu jeho, slávu jakožto jednorozeného od Otce, plného milosti a pravdy« t. j. týž, jenž od věčnosti jest Syn

Boží (Božské), v čase stal se člověkem (lidské) (Jan 1., 14.). »Nižádný nevstoupil na nebe, jedině ten, kterýž sstoupil s nebe, Syn člověka, kterýž jest v nebi.« (Jan 3. 13.) »Z nichžto (Z Israelitů) jest Kristus dle těla, kterýž jest nade všechno Bůh požehnáný na věky. (Řím. 9., 5.) »Kterýž ani vlastního Syna svého neušetřil, ale za nás za všechny ho vydal.« (Řím. 8., 32.)

Tou jednou osobou, v které jsou obě přirozenosti Ježíše Krista, jest Božská osoba Slovo; neboť je-li v Kristu toliko jedna osoba, může to býti jen Božská osoba Slovo, poněvadž tato nemůže přestati býti (trvati). Spojení Božské a lidské přirozenosti (totiž stav vzešlý z tohoto spojení) v jedné Božské osobě Slovo nazývá se osobní jednotou (unio hypostatica). Tato pozůstává v tom, že dvě úplné (dokonalé) bytosti nebo přirozenosti, aniž by své vlastní jsoucnosti pozbyly, tak se spojí, že jsou jen jednou samostatnou bytostí neb osobou.

Druhá osoba Božská nespojila se se samostatnou, o sobě jsoucí přirozeností lidskou t. j. s osobou lidskou (s osobně již stávajícím člověkem), nýbrž přijala přirozenost lidskou a tuto s sebou spojila.^{*)} Proto jest osoba Ježíše Krista jen jediná a sice jest tato jednotu osobní co do počtu i ve skutečnosti. Tudiž lidská přirozenost v Ježíši Kristu, ač v Božské nikterak se neztrácí, přece není sama o sobě jako osoba a nebyla sama o sobě ani před přijetím skrze Slovo, a nemůže ani na okamžik od osoby Božské býti odloučena,^{**)} nýbrž jest jen v osobě, s osobou a skrze osobu Božskou Slovo, jež ji (přirozenost lidskou) v čase stvořenou od věčnosti přijala. Lidská přirozenost Ježíše Krista není tudíž zcela neosobná, nýbrž pouze není svéosobná; není však proto nikterak nedokonalá, nýbrž spíše spojením s Božskou osobou k mnohem větší důstojnosti jest povýšena, podobně jako přirozenost tělesná, pojata v člověku ve spojení s duší, vyššího stupně dostoupila.

Ačkoliv Božská a lidská přirozenost Ježíše Krista jsou v jedné osobě spojeny, přece jsou nesmíšeny a zůstaly, jak v podstatě své, tak i ve vlastnostech svých, zcela neporušeny (nezměněny). Jest tudíž v Ježíši Kristu dvojí poznání, Božské a lidské, dvojí vůle, Božská a

*) »Ne tak přijata jest přirozenost lidská (osobou Božskou Slovo), aby dříve stvořena, později byla přijata, nýbrž aby samým přijetím byla stvořena.« Lev Veliký list 25 k Julianovi.

**) V takovou jednotu spojuje se přirozenost Božská a lidská, že smrti nemůže býti ani zničena ani oddělena.« Lev Veliký řeč. 76.

lidská, avšak tak, že lidská vůle Božské vůli nikterak neodporuje, nýbrž téže úplně jest podrobená, a dvojí činnost, Božská a lidská. Rozum a vůle přináležejí k podstatě přirozenosti duchové; jsou-li v Pánu Ježíši obě přirozenosti nesmíšeny, jsou i poznání i vůle nesmíšeny, a tudíž i činnosti. Vůli a činnost lidskou mohl Pán Ježíš učiniti zadost, získati zásluh a On též skutečně, dobrovolně podstoupiv utrpení a smrt, učinil Božské spravedlnosti nekonečně zadost a zjednal tak padlému člověčenstvu opět milost či On člověčenstvo z otroctví hříchu vykoupil.

Písmo sv. učí: »Kristus Ježíš, jsa v způsobě Boží, nepoložil sobě toho za loupež« (nevynášel se tím nad jiné, jako vítěz nějakou kořistí), že jest rovný Bohu: ale sebe samého zmařil, přijav způsobu služebníka, ku podobenství lidí učiněn, a v způsobu nalezen jako člověk. (Fil. 2., 6., 7.) »Neb jsem sstoupil s nebe, ne abych činil vůli svou, ale vůli toho, kterýž mne poslal« (Jan 6., 38.). »Ne má vůle, ale tvá buď« (Luk. 22., 42.). »Ponížil sebe samého, učiněn jsa poslušným až k smrti, a to k smrti kříže« (Fil. 2., 8.).

4. Z učení o spojení Božské a lidské přirozenosti Kristovy v jedné Božské osobě vyplývají tyto články víry:

a) Pán Ježíš jest i jako člověk vlastní a pravý Syn Boží a nikoliv pouze přijatý (adoptovaný) neboť člověčenství není v Kristu úplně neosobné, nýbrž patří druhé osobě Božské, která jest vlastní, pravý Syn Boží. Písmo sv. praví: »Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný« (Jan 3., 16.). »Bůh ani vlastního Syna svého neušetřil, ale za nás za všechny ho vydal« (Řím. 8., 32.).

b) Pánu Ježíši i jako člověku máme se klaněti: neboť neklaníme se člověčenství Ježíšovu pro ně samotné, nýbrž pro jeho osobní jednotu s Božstvím. Písmo sv. výslovně praví: »(Pán Ježíš) sebe samého zmařil, přijav způsobu služebníka, ku podobenství lidí učiněn a v způsobu nalezen jako člověk. Ponížil sebe samého, učiněn jsa poslušným až k smrti, a to k smrti kříže. Protož i Bůh povýšil ho a dal jemu jméno, kteréž jest nad všeliké jméno, aby ve jménu Ježíše každé koleno klekalo, nebeských, zemských i pekelných« (tvorů). (Fil. 2., 7.–10.) Nejsvětějšímu srdci Ježíšovu máme obzvláště se

klaněti, poněvadž jest částí s Božskou osobou spojeného člověčenství Kristova a poněvadž zároveň jest obrazem Jeho neskonale lásky.

c) Pán Ježíš jako člověk byl bez bludu i bez všeho hříchu (jak hříchu dědičného, tak i kteréhokoliv hříchu osobního) a byl též neschopen poblouditi a hřešiti (netoliko mohl nehřešiti, nýbrž nemohl hřešiti), ano nemohl ani k hříchu se kloniti. Neboť Bůh, nejvyšší svatý, nemohl spojití se s přirozeností, hříchem poskvrněnou, a nemohl také jako člověk hřešiti, poněvadž jeho lidskou vůli řídila osoba Božská. Avšak nemožnost hřešiti nevylučovala v Kristu svobodu jeho lidské vůle; svoboda jeho lidské vůle byla právě nejvyšší dokonalá, totiž svoboda voliti mezi rozličnými druhy dobra. Písmo sv. učí »Víte, že on proto se zjevil, aby sňal hříchy naše: a hříchu v něm není« (I. Jan 3., 5.). »Takového zajisté potřebí nám bylo míti nejvyššího kněze, svatého, nevinného, neposkvrněného, odděleného od hříšníků, a kterýž jest vyšší nad nebesa; kterýž nepotřebuje na každý den, jako kněží, nejprve za své hříchy oběti konati, potom za hříchy lidu: neboť to učinil jednou, sebe samého obětovav.« (Žid 7., 26., 27.)

Pán Ježíš, nemaje na sobě hříchu dědičného nemohl podléhati také jeho následkům. Duše jeho byla plna milosti Boží v míře nejhojnější: »A z plnosti jeho my všickni vzali jsme a milost nad milost« (Jan 1., 16.). Co tedy Pán Ježíš trpěl, dobrovolně na se vzal a tím právě za nás dosti učinil.

d) Lidská duše Ježíše Krista měla od prvního okamžiku jsoucnosti své hojnost milosti Boží, jak žádnému tvoru ji se nedostalo a žila v blaženém patření na Boha. Písmo sv. učí: »A z plnosti jeho my všickni vzali jsme hojnost milosti.« (Jan 1., 16.) »A vyjde prut z kořene Jesse a květ z kořene jeho vystoupí. A odpočine na něm duch Hospodinův; duch moudrosti a rozumu, duch rady, a síly, duch umění a nábožnosti.« (Is. 11., 1. 2.) »Boha nikdy žádný neviděl: jednorozený Syn, kterýž jest v lunu Otce, ten vypravil (nám o něm všecko).« (Jan 1., 18.)

e) U Pána Ježíše lze výroku o přirozenosti Božské použití též o přirozenosti lidské (vlastnosti a činy přirozenosti Božské mohou vyřknuty býti též o jeho přirozenosti lidské) a naopak, poněvadž u něho obě (přirozenosti) přiná-

ležejí jedné osobě Kristové, čili v Kristu jest sdílnost vlastností, avšak jen ve smyslu srostitém (v Bohu, v člověku) a nikoliv v odtažitém (v Božství, v člověčenství). Může se tedy říci: Bůh se narodil, Bůh umřel a p. avšak nikoliv: Božství se narodilo, člověčenství bylo všemohoucí a p. Mluva tato jest vlastně zkrácená místo: Bůh, jenž jest zároveň člověkem, jako člověk se narodil atd.

Mluva tato vyskytá se ve vyznáních víry (»jenž se počal . . . narodil se atd.), ve výročí sněmů a i v samém písmě sv.: »Ale abyste věděli, že Syn člověka má moc na zemi odpouštětí hříchů, tedy dí mrtvici raněnému (Mat. 9., 6.). »A nižádný nevstoupil na nebe, jedině ten, kterýž sstoupil s nebe, Syn člověka, kterýž jest v nebi.« (Jan 3., 13.) »Původce života jste zabili,« (Skutk. 3., 15.) »Kdyby byli poznali (moudrost Boží), nikdy by Pána slávy nebyli ukřižovali« (I. Kor. 2., 8.).

f) Činy Ježíše Krista mají nekonečnou cenu, poněvadž lidská přirozenost Kristova byla při nich jen nástrojem a co Kristus Pán jako člověk činil a trpěl, vycházelo z osoby Božské a od ní tudíž dostávalo nekonečné ceny své.

§ 37.

Důstojnost a prednosti Panny Marie, Matky Ježíše Krista.

1. Maria jest v pravém a ve vlastním smyslu Matkou, nebo Rodičkou Boží (*Θεοτόκος*, Dei Genitrix). Panna Maria porodila Pána Ježíše, jehož člověčenství od svého početí přináleží druhé osobě Božské; neboť lidská přirozenost Kristova ani na okamžik nebyla sama o sobě, nýbrž od počátku byla v osobě Syna Božího. Tak počala a porodila Panna Maria samého Syna Božího ve spojení s přirozeností lidskou čili Boha a člověka zároveň v jedné osobě a sice Božské: jest tedy v pravdě Matkou Boží.

Panna Maria nazývá se v písmě sv. výslovně Matkou Páně: »A odkud mi to, že matka Pána mého přišla ke mně.« (Luk. 1. 43.) a v církvi sv., jak vysvítá ze spisů sv. Otců, vždy jako Matka Boží byla velebena. Tak Theodoret vyznává, že Panna Maria již od dob apoštolských v církvi katolické Rodičkou Boží se nazývá a sněm Efeský (r. 431) prohlašuje: »Nevyznává-li

někdo, že Ježíš Kristus jest v pravdě Bůh a proto svatá Panna Rodičkou Boží; vyobcován buď.»

2. Maria jest Matkou a Pannou zároveň (*παρθενομήτορ*) t. j. Ježíše Krista jako Panna počala a porodila a též po porodě vždy Pannou zůstala.

Církev sv. prohlašuje v apoštolském vyznání víry: »Věřím... v Ježíše Krista, Syna Jeho (Boha Otce) jediného, Pána našeho: jenž se počal z Ducha svatého, narodil se z Marie Panny...« a písmo svaté jasně učí ustavičnému panenství Matky Boží, říká: »Aj panna počne a porodí syna, a nazváno bude jméno jeho Emanuel.« (Is. 7. 14.) »Aj panna v životě míti bude a porodí syna.« (Mat. 1. 23.) A ze slov Marie k andělu: »Kterak se to stane, poněvadž muže nepoznávám« (Luk. 1. 34.), dá se souditi, že Maria slibem ustavičného panenství Bohu se zavázala.

Sném Cařihradský II. (r. 553) nazývá Marii pannou ustavičnou (*ἀειπαρθενος*); svatí Otcové pak jednomyslně učí ustavičnému panenství Rodičky Boží. Tak sv. Basil praví, že »kdo Krista milují, nemohou slyšeti, že by byla Rodička Boží někdy přestala býti pannou.« Sv. Epifanius nazývá opáčně smýšlející kacíři a připomíná, že dosud nikdo nevyslovil jméno Maria, aby byl nepřidal »Panna«. Sv. Augustin praví: »Panna počala, panna porodila, panna po porodu zůstala.« Podobně sv. Ambrož, Sv. Jeroným a jiní.

Z ustanovení Božího pojal sv. Josef Pannu Marii za manželku, aby čest a důstojnost Marie svěřena byla ochraně sv. Josefa, a aby též skrze sv. Josefa, který, jako Panna Maria, rovněž pocházel z rodu Davidova, původ Ježíše z rodu Davidova byl patrný. Manželství Panny Marie se sv. Josefem bylo však toliko duchovní; neboť slova, již zasnoubené: »Kterak se to stane, poněvadž muže nepoznávám« (Luk. 1. 34.), neměla by jinak smyslu. V písmě sv. mluví se o »bratřích Ježíšových,« jimiž nerozumějí se skuteční tělesní bratři Ježíšovi, nýbrž slova »bratr«, »sestra« značí často v písmě sv. pouze blízké příbuzné, nehledě ani k tomu, že Pán Ježíš nazývá bratrem svým, sestrou svou i matkou svou i toho, kdo činí vůli Otce jeho v nebesích.)

Tak ku př. Lot slove bratrem Abrahamovým, ač vlastně jest jeho bratrovcem; Lában nazývá Jakuba bratrem, a vlastně jest jeho sestřencem. Ze slov: »Stály pak blízko kříže Ježíšova matka jeho a sestra matky jeho, Maria Kleofášova« (Jan 19. 25.) vysvítá,

»A vztáhna (Ježíš) ruku na učenníky své, řekl: Aj matka má a bratři moji. Nebo kdožkoli by činil vůli Otce mého, jenž v nebesích jest: tenť jest bratr můj, i sestra má i matka.« (Mat. 12. 49. 50.)

že Panna Maria měla sestru (nebo sestřenicí) Marii, manželku Kleofášovu čili Alfeovu. Jejížto synové (Jakub, Josef, Šimon a Jůda Mat. 27. 56., Luk. 6. 15. 16., Skutk. 1. 13.) mohli tudíž nazývati se »bratři« (bratřanci) Páně.

Nazývá-li se Pán Ježíš v písmě sv. »prvorozený« syn Marie, tím ještě nepraví se, že Maria po něm ještě jiné syny porodila, poněvadž »prvorozený« značí v písmě sv. toho, před nímž se nikdo nenarodil, tedy i jednorozeného ku př.: »Sabacl první.« (I. Paral. 23. 16.) Rovněž ze slov: »Ale nepoznal ji až porodila syna svého prvorozeného a nazval jméno jeho Ježíš.« (Mat. 1. 25.) nevysvítá, že Maria porodila jiné syny z Josefa. Neboť slovem »až« nechce evangelista říci, že pak ji poznával, tak jako slovy: »Michol, dceri Saulově, nenarodil se syn až do dne smrti její« (II. Král. 6. 23.) nechce se říci, že po smrti se jí narodil: nebo slovy: »Krkavec nenavrátil se, až vyschly vody na zemi.« (I. Mojž. 8. 7.), nechce se říci, že pak se navrátil.

3. Maria byla netoliko bez poskvrny hříchu prvotného počata, ale byla též plna milosti Boží a svým svobodným spolupůsobením s milostí Boží bez všeho osobního hříchu. Toto učení církve sv. vysvítá z písmá sv., v kterém Maria slove »milostí plná« (Luk. 1. 28.), jakož i z učení sv. Otců, již Marii jednomyslně velebí jako »vždy čistou,« jako »neposkvrněnou,« jako »lilii mezi trnami,« jako »ustavičnou svatyni bezhříšnosti«. Plnost milosti Boží přináležela jí, aby Matka hodna byla Syna a aby ta, která měla státi se nejbližším a bezprostředním nástrojem narození Vykupitele, sama nejdříve a v nejvyšší míře měla podíl na milosti, již vydobyl.

B. Život Vykupitele.

§ 38.

Život a působení Ježíše Krista.

1. Pozemský život Ježíše Krista ve všech svých dějích a událostech, od počátku až do konce, úplně shodoval se s jeho vznešeným účelem — s vykupením a obnovením člověčenstva.

Úkol jeho života, účel jeho vtělení jest obsažen již v jeho jménu, jež samým andělem jemu bylo dáno: »(Maria) porodí syna, a nazveš jméno jeho Ježíš: onť zajisté vysvobodí lid svůj od hříchů jejich.« (Mat. 1. 21.) S tím shodují se proroctví o Vykupiteli, jakož i jiná místa nového zákona.

2. V životě a působení Ježíše Krista rozeznává se tak zvaný stav Jeho ponížení (*status exinanitionis*) a stav Jeho povýšení (*status exaltationis*); oba tyto názvy jsou stanoveny dle písma sv.

Život Ježíše Krista v stavu Jeho ponížení jeví se jako nepřetržitá řada úkonů poslušnosti k Bohu, Jeho nebeskému Otci, lásky a dobrodiní k lidem a odevzdanosti a zapírání sebe sama; zkrátka jako život obětí, který končí obětí Jeho na kříži. Touto obětí svého života učinil Kristus Pán za hříchy světa Bohu, svému nebeskému Otci, úplně zadost a zasloužil nám ji milost vykoupení, sobě samému pak svého povýšení.

Stav ponížení Kristova jest od Jeho vtělení až k smrti Jeho na kříži a k Jeho sstoupení do předpekli; stav Jeho povýšení počíná Jeho z mrtvých vstáním a trvá na věky.

Písmo sv. učí: »Kterýž (Syn Boží), jsa v způsobě Boží (v slávě Boží) nepoložil sobě toho za loupež (nevynášel se tím nad jiné, jako vítěz nějakou kořistí), že jest rovný Bohu; ale sebe samého zmařil (*semetipsum exinanivit*), přijav způsobu služobníka, ku podobenství lidí učiněn, a v způsobu nalezen jako člověk.~ Ponížil sebe samého, učiněn jsa poslušným až k smrti, a to k smrti kříže. Protož i Bůh povýšil (*exaltavit*) ho a dal jemu jméno (důstojnost a slávu), kteréž jest nad všeliké jméno, aby ve jménu Ježíše každé koleno kлокalo, nebeských, zemských i pekelných (tvorů), a každý jazyk (aby) vyznával, že Pán Ježíš Kristus jest v slávě Boha Otce.« (Fil. 2. 6.—11.)

§ 39.

Narození a dětství Ježíše Krista a Jeho skrytý život v Nazaretě.

1. Jak bylo v starém zákoně předpověděno, stalo se. Zaslíbený Spasitel, jenž jest Kristus Pán (Luk. 2. 11.), narodil se v Betlémě, městě Davidově, z Panny z rodu Davidova, Marie, v největší chudobě, v bídném chlívě (Luk. 2. 7.), a svět ho nepoznal a svoji ho nepřijali (Jan 1. 10. 11.). Avšak již při Jeho narození ukázaly se počátky Jeho budoucí slávy. Andělé s nebe a zvláštní (nápadná, podivuhodná) hvězda na nebi zvěstovali Jeho narození a nábožní pastýři židští,

jakožto zástupci vyvoleného národa israelského, a mudrci od východu, jakožto zástupci pohanů, přišli a jemu se klaněli.« (Luk. 2., Mat. 2.)

2. Osmého dne po narození svém podrobil se narozený Spasitel v pokorné poslušnosti zákona Mojžíšova obřízce (Luk. 2. 21.) a představil se tak zároveň v zevnější podobě hříšníka, (ačkoliv sám byl bez hříchu), jakožto obět za hříchy světa a proto dáno mu též jméno Ježíš, poněvadž přišel na zemi, aby hříchy člověčenstva na sebe vzal a za ně smrt podstoupil.

Čtyřicátého dne po narození svém dal se Pán Ježíš, ačkoliv od věčnosti jedno jest s Otcem nebeským, podle zákona Mojžíšova v chrámě Jerusalemském obětovati Bohu, a přivolil dáti za sebe zákonem předepsanou obět chudých. (Luk. 2. 22.—24.)

3. Když král Herodes jemu úklady strojí, utekl sv. Josef z rozkazu andělova s dítětem Ježíšem a panenskou jeho matkou Marií do Egypta.

4. Po smrti ukrutného Heroda vrátil se sv. Josef opětně z rozkazu andělova s Božským dítětem a Jeho matkou Marií do Nazareta, města galilejského, kdež žil Pán Ježíš, s nepatrnou výjimkou, že, když byl ve dvanácti letech, vzali ho rodiče s sebou na slavnost velikonoční do Jerusalema, v úplné skrytosti až do třiceti let, poddán Matce své a pěstounu svému. Ježíš byl jim (rodičům) poddán... a prospíval moudrostí a věkem, a milostí u Boha i u lidí. (Luk. 2. 51. 52.)

§ 40.

Veřejný život Ježíše Krista.

1. V třiceti letech začal Pán Ježíš veřejnou činnost Svou. Než ji nastoupil, dal se od sv. Jana Křtitele v řece Jordánu pokřtiti, jednak, aby dal nám příklad pokory, jednak aby i tímto úkonem svým jím ustanovený křest sv. posvětil. A jako při jeho vstoupení do života pozemského tak i při nastoupení jeho veřejné činnosti zjevila se Božská Jeho sláva. »Otevřelo se nebe a Duch svatý sstoupil v tělesné způsobě jako holubice na něj; a hlas s nebe stal se: (Luk. 3. 21. 22.) »Tentoť jest syn můj milý, v němž jsem sobě zalíbil.« (Mat. 3 17.)

2. Po křtu sv. Jana Křtitele odebral se Pán Ježíš, veden Duchem svým (Božím), na poušť, kdež postil se čtyřicet dní a čtyřicet nocí. Postem svým chtěl Pán Ježíš, jako nový Adam za hřích prvního Adama (za hříšné požívání zapovězeného ovoce) a za naše osobní hříchy zadost učiniti a spolu půst sám jakožto užitečný a Bohu milý úkon posvětit.

Potom jako druhý Adam dal se též pokoušeti ďáblem, aby, jak sv. Augustin praví, »byl nám nápomocen k vítězství nad pokušením netoliko Svou pomocí, ale i Svým příkladem.« Adam, tělesný praotec lidského pokolení v pokušení padl a tak přivedl celé pokolení lidské do svého hříchu a pod vládu ďáblovu, kdežto Ježíš Kristus, který přišel jako Vykupitel náš z moci ďáblovy a měl býti novým duchovním praotcem člověčenstva, pokušení ďáblovu odolal.

3. Na to obcházel Pán Ježíš zemi jüdskou a poukazoval na sebe, jako zaslíbeného Messiáše, vtčeného Syna Božího (Jan 4. 26., Mat. 26. 63.), kterého poslal Otec nebeský, aby člověčenstvo od viny a trestu hříchu, věčné smrti vykoupil. (Jan 3. 16.), Hlásal pravdy Boží a učil vznešeným cnostem a k potvrzení svého Božského poslání a svého Božství poukazoval na svou dokonalost a svatost života (Jan 8. 46.), na četné zázraky, které činil, jakož i na naplněná v něm předpovědění proroků. (Jan 5. 36. 39.) K pokračování v díle svém a k rozšiřování učení svého povolal si učeníky a z nich vyvolil si dvanáct apoštolů, jejichž hlavou ustanovil Šimona Petra. (Luk 6. 13., Mat. 16. 18.)

Mnozí z lidu, vidouce divy, které Pán Ježíš činí a moc, s jakou učil, a jeho v pravdě Božskou dobrotu, uvěřili v něho a několikráte chtěli jej prohlásiti za krále israelského. (Mat. 7. 29., Jan 6. 15. 12. 13.) Avšak kněží, zákonníci a fariseové nenáviděli ho proto, že byl vážen u lidu a že káral jejich pokrytství a hleděli ho zabiti. (Mat. 5. 20. 26. 4., Jan. 7. 32. 11. 47. 53.), Avšak Pán Ježíš jednak vyhýbal se projevům lidu jednak mařil všemohoucností Svou všechny úklady nepřátel Svých, až přišla hodina, v které dle utanovení Svého nebeského Otce měl život svůj vydati na usmíření viny hříchu člověčenstva. (Jan 6. 15. 8. 59. 10. 39.) Když však tato hodina se blížila, ubíral se

Pán Ježíš se svými apoštoly do Jerusalema; na cestě předpověděl jim své utrpení a všechny jeho podrobnosti a slavil pak za velikého jásotu lidu vjezd Svůj do Jerusalema, kráčeje tak dobrovolně vstříc smrti, kterou jemu kněží a fariseové usoudili. (Mat. 20. 17. 21. 9.)

§ 41.

Utrpení a smrt Ježíše Krista. Pohřbení těla v hrobě a sstoupení duše do předpekli.

1. Večer před utrpením svým a smrtí svou, poněvadž byl první den Přesnic, jedl Pán Ježíš s učenníky svými, jak zákonem ustanoveno bylo, Beránka velikonočního a ustanovil nejsvětější Svátost oltární, v níž ustavičnou památku svého utrpení a své smrti světu pozůstavil. (Mat. 26. 26., Luk. 22. 19.) Ustanoviv nejsvětější Svátost, odešel na horu Olivetskou, dal se dobrovolně jati a nejvyšší radě předvésti, kde, slavně prohlásiv, že jest Syn Boží, jako rouhač Bohu byl k smrti odsouzen. Ježto však židé neměli práva, rozsudek smrti prohlásiti, aniž jej vykonati, byl Pán Ježíš odveden k římskému vladaři Pontskému Pilátu, falešně před ním z velezrády obviněn a na nátlak farisey pobouřeného lidu i od Piláta k smrti a to k nejbolestnější a nejpotupnější smrti kříže odsouzen, kterou též na hoře Kalvarii u Jerusalema, mnoho potupen a ztýrán, dobrovolně podstoupil. (Mat. 26. 27. Mark. 14. 15., Luk. 22. 23., Jan 18. 19.)

a) Ježíš Kristus skutečně trpěl: lidská přirozenost Ježíše Krista, spojená s osobou Božskou, byla právě tak schopna trpěti, jako kdyby s Božskou osobou nebyla spojena. Pán Ježíš vytrpěl nevýslovné muky jak na těle tak na duši. Na těle svém: týrání, bičování, trním korunování a nesčetné rány (zvláště tak zvaných pět ran Kristových: probodení rukou, nohou a levého boku). Na duši své: nevýslovnou úzkost a bázeň při myšlence na nastávající trápení a mučení; veliký zármutek nad zaslepeností a zlobou židů a nad nastávajícím, jemu hrozným soudem, jakož i nad hříchy tak mnohých lidí, pro něž všechno jeho utrpení jest marným. „Smutná jest duše má až k smrti.“ (Mat. 26. 38.) Ježíš trpěl více, nežli kdy člověk trpěti může, poněvadž jiný člověk nemůže obavnost hříchu tak poznávati a pociťovati a Boha, jenž hříchem jest urážen, tak velice milovati, jako Syn Boží.

Ježíš Kristus skutečně a opravdu zemřel, t. j.

duše Ježíšova v pravdě oddělila se od Jeho těla. Avšak duše i tělo zůstaly i po odloučení svém od sebe s osobou Božskou nerozlučně spojeny.

b) Ježíš Kristus trpěl nevýslovné muky a dobrovolně podstoupil ukrutnou smrt v poslušnosti vůle Svého nebeského Otce a z nevýslovné lásky k lidem. Pán Ježíš sám řekl: »Já jsem pastýř dobrý: ... život svůj dávám za ovce své... Proto mne otec miluje, že já život svůj dávám, abych jej zase vzal. Žádný ho neběře ode mne: ale já jej dávám sám od sebe: a mám moc jej dát (jeho dobrovolná smrt) a mám moc jej zase vzít (jeho vzkříšení). To přikázání vzal jsem od Otce svého.« (Jan 10. 14.—18.) Aby ukázal, že dobrovolně chce trpět a umřít, vyhnul se Ježíš několikrát nástrahám a úkladům svých nepřátel, až přišla Otcem ustanovená hodina smrti (Luk. 4. 30., Jan 8. 59. 10. 31. 11. 54); když však přišla ta hodina, šel Pán Ježíš sám nepřátelům svým vstříc (Mat. 26. 2., Jan. 13. 1.) a dobrovolně dal se jim zajati (Mat. 26. 54) a k smrti odsouditi (Jan. 19. 11) a pně na kříži, hlasitě volal krátce před tím, než ducha vypustil: »Otče, v ruce tvé poroučím ducha svého« (23. 46) — hlasitě volá, aby dal na jevo, že dobrovolně umírá. Že Pán Ježíš zcela dobrovolně bude trpět a umírat, předpověděl již prorok Isaiáš: »Obětován jest, proto že sám chtěl« (Is. 53. 7.) a sv. apoštolové výslovně učili: »Ponížil sebe samého, učiněn jsa poslušným až k smrti a to k smrti kříže. (Fil. 2. 8.)

2. Mrtvé tělo Ježíšovo bylo pohřbeno v novém, ve skále vytesaném, hrobě (Mat. 27. 60., Mark. 15. 46.); zůstalo však v hrobě bez porušení (Ž. 15. 10), poněvadž bylo s Božskou osobou nerozlučně spojeno.

Pán Ježíš chtěl býti pohřben, aby smrt jeho byla tím více zjištěna a aby. povstáváje sám z hrobu, naději naši v budoucí naše povstání z hrobu tím více posilnil.

Duše Ježíše Krista s Božstvím spojená, sstoupila po odloučení svém od těla do předpekli t. j. v místo, kde duše spravedlivých starého zákona na vykoupení své čekaly. (1. Petr. 3. 19.) Pán Ježíš sstoupil do předpekli, aby duše spravedlivých potěšil a vykoupení své jim oznámil.

§ 42.

Z mrtvých vstání, na nebe vstoupení a vyvýšení Ježíše Krista po pravici Boha Otce.

1. Pán Ježíš třetího dne po smrti své vstal slavně z mrtvých t. j. vlastní Božskou mocí spojil opět svou duši se svým tělem a s tělem oslaveným vyšel z hrobu jako vítěz

nad smrtí a ďáblem. (Mat. 28.) Avšak rány, jako znamení svého vítězství, na svém oslaveném těle podržel (Jan 20. 27.) aby, ukazuje na tyto velkolepé pomníky své oběti na kříži u Otce nebeského milost pro vykoupení člověčenstva vyprosil. (Řím. 8. 34.)

2 Po svém z mrtvých vstání dlel Pán Ježíš ještě čtyřicet dní na zemi a poučoval apoštoly své o tajemstvích království Božího. Čtyřicátého dne vstoupil s hory Olivetské u přítomnosti svých apoštolů vlastní mocí na nebesa (Mark. 16. 19., Skutk. 1. 9. 10., Luk. 24. 50. 51.) a stal se tak i jako člověk účasten slávy, které jako Syn Boží od věčnosti požívá, a všem, kteří v něho věří, nebe otevřel. (Jan 14. 2.) Zároveň s sebou i duše spravedlivých starého zákona, které byly v předpekli, do nebe uvedl. (Ef. 4. 8.)

3. Ježíš Kristus, vstoupiv na nebesa, sedí na pravici Boží (Mark. 16. 19.) t. j. i jako člověk jest povýšen nade všechno stvoření a účasten slávy velebnosti Božské a požívá nejvyšší blaženosti a moci nade všemi tvory; odkudž přijde (jako Bůh a člověk) soudit živých i mrtvých.

C. Dílo Vykupitele.

§ 43.

Trojí úřad Ježíše Krista.

Dílo našeho vykoupení vykonal Ježíš Kristus jako učitel či prorok, velekněz a král či pastýř, kteréžto tři úřady, v starém zákoně od sebe oddělené, v nejvyšší dokonalosti své spojil a je zastával (spravoval) a sice:

1. Jako učitel či prorok osvětil rozum náš pravým poznáním Boha (učením o Bohu), jeho činův a jeho vůle.

2. Jako velekněz učinil za nás Otci nebeskému obětí svou na kříži zadost a zjednal nám milost, jež vůli naši k dobrému povzbuzuje a nás k dosažení života věčného způsobilými činí.

3. Jako král či pastýř spojil nás v jeden ovčinec, v jednu nadpřirozenou říši, v jednu rodinu dítek Božích, abychom v ní k životu věčnému byli živeni a vedeni.

Trojí tento úřad vykonal Kristus Pán sám bezprostředně ve prospěch všech lidí (vykoupení objektivně) a vykonává jej dosud prostřednictvím zástupců svých (církve sv.) ve prospěch jednotlivců (vykoupení subjektivně).

§ 44.

I. Učitelský úřad Ježíše Krista.

Ježíš Kristus jest pravý, nejvyšší učitel a zákonodárce lidského pokolení. Učil, čemu třeba nám o Bohu a jeho činech věřit a jak dle vůle jeho k Němu, k sobě samému a k bližnímu máme se chovati.

Ježíš Kristus jest učitel a zákonodárce ve zcela zvláštním a jedině pravém smyslu. Neboť:

a) Učil pravdám naprostým, jež od jiného (učitele) nepřijal, ale které sám viděl a v nichž žil u Otce nebeského a jichž pramenem sám jest. Pravdy ty potřebám člověčenstva úplně postačují, veškeru temnotu jeho rozumu odstraňují, pohlouzení chrání, veškerému člověčenstvu cestu k poslednímu cíli ukazují a tudíž také od celého lidského pokolení přijaty býti mají. Kristus Pán praví v písmu sv.: »Já jsem cesta, a pravda, i život. Žádný nepřichází k Otci, než skrze mne.« (Jan 14. 6.) »Já jsem světlo světa: kdo mne následuje, nechodí ve tmě, ale bude mít světlo života.« (Jan 8. 12.) »Já, co jsem viděl u Otce svého, mluvím.« (Jan 8. 38.) »Jdouce, učte všechny národy, křtíce je ve jménu Otce, i Syna, i Ducha svatého.« (Mat. 28. 19.)

b) Pravdivost učení svého (některého), rozumem lidským nepostižitelného, dokazoval zázraky, jež vlastní mocí konal, zvláště svým z mrtvých vstáním, jakož i vědění věcí skrytých (kryptognosí) a proroctvími.

c) Učil neotliko slovem, ale i příkladem: neboť svá mravní naučení sám dokonale plnil, tak že jest vzorem svatosti, kterého mají všickni lidé hleděti dosáhnouti. Pán Ježíš dí: »Příklad zajisté dal jsem vám, abyste, jakož jsem já učinil vám, tak i vy činili.« (Jan 13. 15.) »Kdo mne následuje, nechodí ve tmě, ale bude mít světlo života.« (Jan 8. 12.)

§ 45.

II. Nejvyšší kněžství Ježíše Krista.

Ježíš Kristus jest pravý, nejvyšší kněz lidského pokolení; neboť obětoval sebe sama Bohu za celé člověčenstvo a tím Bohu za vinu hříchu celého lidského pokolení úplně zadost učinil a milosti Boží k dosažení blaženosti nebeské veškerému člověčenstvu zasloužil.)

Církev sv. učí:

1. Kristus Pán přinesl na kříži pravou a skutečnou obět Otci nebeskému; neboť zcela dobrovolně sebe samého (za člověčenstvo) obětoval (Žid. 7. 27.) na vyznání svrchované velebnosti a nejvyšší svatosti a spravedlnosti Boží — dobrovolné přinesení a zrušení nějaké (vlastní) věci na místě sebe neb jiného na uznání svrchované velebnosti Boží jest však v pravdě a skutečně obětí. Proto nazývá se Kristus též v písmě sv. výslovně nejvyšším knězem a jeho smrt na kříži obětí: obět a nejvyšší kněz jest však v téže osobě. »Kristus přišel jako nejvyšší kněz skrze vlastní krev, všel jednou do svatyně a našel vykoupění věčné... kterýžto sebe samého obětoval, neposkvrněného.« »Beránek náš velikonoční obětován jest Kristus.« (I. Kor. 5. 7.)

2. Kristus Pán, sám jsa bez hříchu, obětoval sebe sama na kříži Otci nebeskému za celé člověčenstvo (na místě celého člověčenstva), aby totiž svrchované velebnosti Božské, hříchem člověčenstva uražené, na místě téhož (náměstným způsobem) dostiučinil.

Toto učení vysvětluje z písmena sv.: »V pravdě neduhy naše on nesl, bolesti naše on snášel... On raněn jest pro nepravosti naše, potřin jest pro hříchy naše: kázeň pokoje našeho leží na něm a zsinatosti jeho uzdravení jsme.... Hospodin složil naň nepravost nás všech.« (Is. 53. 4.—6.) Pán Ježíš sám praví: »Já

*) Celý život Ježíše Krista, počínaje od jeho vtělení, byl obětí, kterou Bohu za hříchy naše učinil zadost; avšak obzvláště smrt, již jeho život koněl, jest pravou obětí, kterou přinesl za nás Bohu na kříži a jí tudíž též v písmě sv. obzvláště moc našeho vykoupění se připisuje.

jsem pastýř dobrý... život svůj dávám za ovce své.« (Jan 10. 14. 15.) »Syn člověka přišel, aby život svůj dal na vykoupení za mnohé.« (Mat. 20. 28.)

Právě tak učí sv. apoštolové. Tak sv. Pavel: »Kristus jednou jest obětován k shlazení mnohých (lidí) hříchů.« (Žid. 9. 28.) »Vydal sebe samého za nás v obětování a obět Bohu.« (Ef. 5. 2.) Sv. Petr: »Kristus jednou za hříchy naše umřel, spravedlivý za nespravedlivé.« (I. Petr 3. 18.)

3. Smrt Kristova na kříži jest obět smírná t. j. Ježíš Kristus smrtí svou na kříži učinil spravedlností Božskou úplně zadost za hříchy celého člověčenstva a spolu milost Boží a blaženost nebeskou celému lidskému pokolení zpět vydobyl neb zasloužil. Písmo sv. učí: »Hle Beránek Boží, hle kterýž snímá hřích světa.« (Jan 1. 29.) »Toť jest krev má Nového Zákona, kteráž za mnohé vylita bude na odpuštění hříchů.« (Mat. 26. 28.) »Vědouce, že ne porušitelnými věcmi, zlatem nebo stříbrem vykoupení jste ... nýbrž drahou krví Krista, jakožto Beránka nevinného a neposkvrněného.« (I. Petr 1. 18. 19) »Ježíš Kristus dal sebe samého na vykoupení za všechny.« (I. Tim. 2. 6.) »Toho, kterýž hříchu neznal, učinil za nás hříchem (obětí za hřích), abychom my učinění byli spravedlností Boží (spravedliví před Bohem) skrze něho.« (II. Kor. 5. 21.) »Kterýžto hříchy naše sám na svém těle vnesl na dřevo, abychom hříchům zemrouce, spravedlností živi byli.« (I. Petr 2. 22.) »Majíce tedy bratři, doufání ke vjití do svatyně skrze krev Kristovu.« (Žid. 10. 19.) »Není žádného zatracení těm, kteříž jsou v Kristu Ježíši.« (Rím. 8. 1.)

Ježíš Kristus netoliko úplně, ale nadbytečně Otci nebeskému učinil zadost a milosti Boží nadbytečně veškerému člověčenstvu zjednal, poněvadž každé dílo, kterým zadost učinil a milost zjednával, bylo osobou Božskou vykonáno a bylo tudíž nekonečné ceny.

Takového množství rozličných utrpení Kristových nebylo k zadostučinění a k zjednání milosti pro člověčenstvo nevyhnutelně třeba: i nepatrné utrpení Ježíše Krista bylo by dostačovalo za celé člověčenstvo učiniti zadost a zjednati mu milost, poněvadž každý ze skutků Kristových vycházel od osoby Božské a byl tudíž nekonečné ceny. Avšak Ježíš Kristus dobrovolně chtěl tak nevyslovně mnoho utrpení vytrpěti: a) aby nám velikost a nesmírnost své lásky ukázal a tím větší lásku k sobě v nás vzbudil; b) aby v nás co možná největší ošklivost ke hříchu způsobil, který za tak velikou cenu byl smazán; a c) aby nás

zvláště k následování těch cností povzbudil, jež v jeho přehořkém utrpení se jeví.

Neskončeným zadostučiněním a nekonečnými zásluhami Ježíše Krista jest celé člověčenstvo s Bohem opět smířeno a od viny hříchu, z moci ďáblovy a od věčného zavržení vykoupeno a všickni lidé mohou pro obět Kristovu na kříži a sice jen pro tuto obět dosáhnouti odpuštění viny a trestu hříchu, milosti Boží a věčné blaženosti v nebi. Písmo sv. učí: »Byvše nepřátelé, smíření jsme s Bohem skrze smrt Syna jeho: mnohem více smíření jsouce, spasení budeme skrze život jeho.« (Řím. 5. 10.) »On jest obět slitování za hříchy naše, a netoliko za naše ale i za hříchy všeho světa.« (I. Jan 2. 2.) »V Kristu máme vykoupení, skrze krev jeho odpuštění hříchů.« (Ef. 1. 7.) »Všickni zajisté zhřešili, a potřebují slávy Boží. Ospravedlnění pak bývají darmo skrze milost jeho, pro vykoupení, kteréž jest skrze Krista Ježíše.« (Řím. 3. 23. 24.) »Kristus smazal zápis úsudku (na smrt pro hřích), kterýž byl proti nám... přibiv jej na kříži.« (Kol. 2. 14.)

Ježíš Kristus, poněvadž obětí svou na kříži nás vykoupil a s Bohem opět smířil, právem nazývá se Vykupitelem člověčenstva, prostředníkem mezi Bohem a lidmi a naším Spasitelem — všecko to vyznamenává jeho nejsvětější jméno Ježíš.

4. Dostiučinění Kristovo jest povšechné co se týká hříchů lidí i času t. j. Pán Ježíš učinil zadost za všechny hříchy všech lidí, všech časů (předmětně objektivně t. j. všem lidem zjednána jest možnost, dosíci nadpřirozené blaženosti; avšak subjektivně (podmětně) čili jednotlivci jen ti ze zadostučinění jeho téží, kteří vskutku hříchů a trestů svých zbaveni býti chtějí a o to se přičiňují. Písmo sv. zřejmě učí pravdě této na předešlých místech: »Krev Ježíše Krista, Syna Božího, očisťuje nás od všelikého hříchu.« (I. Jan 1. 7.)

Že z pokladu dostiučinění Kristova nečerpá pouze doba po Ježíši Kristu, nýbrž i před Kristem, vysvitá z výroku písma sv. (Žid. 9. 15.), jakož i z usta-

*) »A protož nové smlouvy prostředníkem jest: aby prostředkem smrti (podstoupené) k vyplacení těch přestoupení, kteráž byla za první smlouvy, přijali zaslíbení věčného dědictví ti, kteříž jsou povoláni.« (Žid. 9. 15.)

vičného učení církve sv., že Pán Ježíš sstoupil do předpekli, aby tam vykoupení své oznámil a účastnými jeho učinil všecky, kteří před ním ve víře a naději budoucí spásy a v lásce k Bohu zemřeli.

5. Ježíš Kristus svým dobrovolným obětováním se na kříži i sobě samému, pokud se týká jeho přirozenosti lidské, nekonečnou zásluhu zjednal. Neboť zasloužil si věčného proměnění svého těla, veliké oslavy svého jména a nejvyšší vlády po pravici Otce nebeského. Písmo sv. učí: »Ponížil sebe samého, učiněn jsa poslušným až k smrti, a to k smrti kříže. Protož i Bůh povýšil ho a dal jemu jméno, kteréž jest nad všeliké jméno, aby ve jménu Ježíše každé koleno klekalo, nebeských, zemských i pekelných (tvorů).« (Filip. 2. 8.—10.) »Vidíme Ježíše pro utrpení smrti slávou a ctí korunovaného.« (Žid. 2. 9.)

Církev sv. představuje nám obět Kristovu jakožto nejvyšší skutek Božské lásky a pramen vši lidské spásy ve všech svých obřadech: z nařízení Kristova obětuje mši sv. na ustavičnou památku smrti jeho na kříži, své kostely a oltáře zdobí obrazem Ukřižovaného, koná všecky své posvátné úkony a začíná a končí všecky své modlitby znamením sv. kříže; a též navádí nás, abychom každodenně znamením sv. kříže se znamenali. Všim tímto chce nám stále připomínati, že jedině v kříži jest spasení a že jen pro obět Kristovu na kříži odpuštění hříchů, milosti Boží a věčné blaženosti dosáhnouti můžeme a zároveň chce nás povzbuditi k lítosti nad hříchy, k vroucí lásce a k věrnému následování Ukřižovaného.

6. Kristus přimlouvá se za nás. Úkolem kněze jest, býti prostředníkem mezi lidem a Bohem t. j. obětovati a modliti se za lid. Kristus, jsa dokonalý, nejvyšší, pravý kněz, mimo obět i modlitbu Bohu Otci za nás přednáší, která dle domněnky bohoslovců záleží v tom, že na utrpení své Bohu Otci stále pokazuje, aneb že se mu jako obět na kříži za nás dokonaná stále představuje.

Pravdu tuto vyjadřuje církev sv. tím, že, modlíc se k Bohu, skrze Ježíše Krista to činí, písmo sv. pak jasně naznačuje ji slovy: »Kdo jest, jenž by je soudil? Kristus Ježíš jest, kterýž za nás umřel, ano kterýž i z mrtvých vstal, kterýž jest na pravici Boží, kterýž se také přimlouvá za nás.« (Řím. 8. 34.) »Přímlovce máme u Otce, Ježíše Krista spravedlivého.« (I. Jan 2. 1.)

§ 46.

III. Pastýřský či královský úřad Ježíše Krista.

Ježíš Kristus jest pravý pastýř a král lidského pokolení. Neboť shromáždil všechny, kdož opět dítkami Božími býti chtějí, v jednu rodinu, v jeden ovčinec, v jedno království, církev, v níž mají jednotlivci k cíli svému, k blaženosti věčné v nebesích býti odchováváni. Pán Ježíš církev sv. netoliko založil, nýbrž jakožto pravý pastýř a král stále o ni se stará a ji řídí. Vstoupiv na nebesa, kdež sedí na pravici Boží, seslal jí Ducha sv., jímž ji řídí, před bludy chrání a zvláště těm nápomocen jest, kdo jeho úřad zastávají; Kristus jest nejvyšší neviditelnou hlavou těla, jímž jest církev sv.

Kristus Pán stará se nejen o církev, ale i o každého jednotlivého jejího úda; uděluje mu totiž skrze Ducha sv. milost svou, žádá od něho dobrých skutků a má též zůstavený sobě soud jak nad jednotlivci tak nad celým lidským pokolením, kterýmž královská a vůbec vykupitelská činnost jeho se ukončí.

Písmo sv. učí: »Já, dí Pán Ježíš, jsem pastýř dobrý.« (Jan 10. 11.) »Řekl jemu (Pánu Ježíši) Pilát: »Tedy král jsi ty? Odpověděl Ježíš: Ty pravíš, já jsem král.« (Jan 18. 37.) »Aj já s vámi jsem po všechny dny, až do skonání světa.« (Mat. 28. 20.) »Sedí na pravici velebnosti na výsostech.« (Žid. 1. 3.) Co znamenají tato slova, vysvítá ze slov: »Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi.« (Mat. 28. 18.) »Otec slávy posadil Krista na pravici své na nebesích... a všechny věci poddal pod nohy jeho a jej dal, aby byl hlavou nade vši církví.« (Ef. 1. 20.—22.) »Nazveš jméno jeho Ježíš. Ten bude veliký a Syn Nejvyššího slouti bude, a dá jemu Pán Bůh stolicí Davida, Otce jeho, a kralovati bude v domě Jakobově na věky.« (Luk. 1. 32.) »On jest hlava těla církve, kterýž jest počátek, prvorozený z mrtvých.« (Kol. 1. 18.)

Část druhá.

Sprostředkování vykoupení skrze církev sv.

§ 17.

Pokračování díla vykoupení.

Milosti vykoupení stává se člověk účastným, jeli v živém spojení s Ježíšem Kristem. Jako spojením s prvním Adamem stává se člověk hříšníkem, tak živým spojením s Kristem — novým Adamem, stává se spravedlivým. Neboť, spojen živě s Kristem, má podíl na zásluhách jeho utrpení, milost vykoupení skutečně se mu přivlastňuje, kterou netoliko od hříchu jest očistěn, nýbrž i obnoven a v pravdě posvěcen. Toto přidělení (přivlastnění) milosti vykoupení děje se skrze církev sv. působením Ducha svatého. Kristus Pán sám praví: »Zůstaňtež ve mně, a já ve vás. Jako ratolest nemůže nésti ovoce sama od sebe, nezůstane-li při kmenu; tak ani vy, leč zůstanete ve mně. Jáť jsem vinný kmen, vy jste ratolesti: kdo zůstává ve mně, a já v něm, ten nese ovoce mnohé: nebo beze mne nemůžete ničeho učiniti. Jestliže kdo ve mně nezůstane, vyvržen bude ven jako ratolest, i uschne a seberou jej a uvrhnou na oheň a hoří.« (Jan 15. 4. 6.)

Člověk vstupuje ve spojení s Ježíšem Kristem, stane-li se údem církve sv., již Kristus Pán za pobytu svého na zemi založil, ji neustále řídí a spravuje; jest její nejvyšší neviditelnou hlavou, ona pak jeho tělem.

Skrze církev sv. jest Kristus Pán nejen jako pastýř, ale i jako kněz i jako učitel pro naši spásu neustále činným. Neboť úkolem jejím jest, v díle Kristově, v trojím jeho úřadě: učitelském, kněžském a královském pokračovati; v ní žije duch jeho dále, hlásá se jeho učení, uděluje se jeho milost; skrze církev sv. vede nás Kristus k sobě a jí stáváme se účastni ovoce jeho vykoupení.

Avšak milosti ovoce vykoupení stává se člověk účastným jen tenkrát, je-li v živém spojení s Ježíšem Kristem t. j. užívá-li náležitě a svědomitě prostředků k dosažení milosti

Boží potřebných. Kristus Pán praví: »Ne každý, kdo mi říká: Pane, Pane, vejde do království nebeského: ale kdo činí vůli Otce mého, kterýž v nebesích jest, ten vejde do království nebeského.« (Mat. 7. 21.) Sv. Augustin pak dí: »Bůh, který tebe bez tebe stvořil, nechce tě bez tebe ospravedlniti; stvořil tě, aniž jsi věděl, ospravedlňuje tebe, jen když chceš.«

A. O milosti Boží.

§ 48.

Pojem a rozdělení milosti Boží.

Milost Boží v nejširším smyslu jest každý dar, který Bůh v nejvyšší dobrotivosti své tvorům uděluje.

Dary Boží jsou dvojí: a) přirozené, které Bůh dle řádu přírody uděluje, ku př. život, zdraví, rozum, svobodná vůle, zkrátka všechny přirozené dary těla i duše; b) nadpřirozené dary, které Bůh v nejvyšší dobrotivosti své k přirozeným darům přidává, aby rozumného tvora k nadpřirozenému cíli jeho vedl a jej k dosažení jeho schopným učinil.

Nadpřirozené dary Boží jsou opět dvojí: vnější a vnitřní. Vnější nadpřirozené dary jsou ony skutky, které Bůh bez člověka, avšak k věčnému spasení člověka vykonal, ku př. vtělení Syna Božího, hlásání evangelia, příklad a zázraky Ježíše Krista, založení církve. Vnitřní nadpřirozené dary jsou účinky, které Bůh v duši člověka působí, nebo jinými slovy: vnitřní nadpřirozený dar jest každý dar, který Bůh v nejvyšší dobrotivosti své duši člověka uděluje, aby jej k dosažení jeho nadpřirozeného cíle schopným učinil. Jedině tyto vnitřní dary neb tato vnitřní působení na duši člověka, slovou v církevní mluvě »milost« (gratia). Dle toho: Milost Boží jest vnitřní, nadpřirozený dar, který Bůh v nejvyšší dobrotivosti své duši člověka uděluje, aby jej k dosažení jeho nadpřirozeného cíle schopným učinil.

Milost Boží jest dvojí: posvěcující (trvalá) a úkonná či napomáhající (okamžitá, zacházející) dle toho, působí-li v duši člověka trvalý Bohu milý stav (habitus), nebo činí-li duši schopnou toliko k jednotlivým dobrým úkonům (actus).

Posvěcující milost Boží (*gratia justificans seu sanctificans, etiam habitualis*) jest nadpřirozená, v duši trvale zůstávající milost, kterou člověk stává se spravedlivým (jest od hříchu očištěn) a svatým (posvěcen), Bohu milým, dítkem Božím a dědicem života věčného a schopným, dobrými skutky života věčného si zasloužit.

Úkonná či napomáhající milost Boží (*gratia actualis*) jest vnitřní nadpřirozené působení Boží na duši, které rozum osvětluje a vůli k dobrému povzbuzuje, jí napomáhá a sílí, tak že člověk dobré chce a koná, neb aspoň může chtít a konat.

Úkonná milost Boží, osvětluje-li rozum, slove osvěcující (*gr. illuminans*) a povzbuzuje-li a posiluje-li vůli k dobrému povzbuzující nebo posilující (*gr. movens sive confortans*); předchází-li dobrým skutkům, je doprovází, a dokonává, slove předcházející či povzbuzující (*gr. praeveniens sive excitans*), doprovázející (*gr. concomitans*) a dokonávající neb následující (*gr. periciens sive subsequens*).

§ 49.

Udílání milosti Boží.

1. Každá milost Boží uděluje se zdarma, poněvadž z toho, co ospravedlnění předchází, ať víra, ať dobré skutky, nic samu ospravedlňující milost Boží nezjednává. Písmo sv. učí: »Všickni zajisté zhřešili, a potřebují slávy Boží. Ospravedlnění (pak) bývají darmo skrze milost jeho, pro vykoupení, kteréž jest skrze Krista Ježíše.« (Řím. 3. 23. 24.) »A poněvadž z milosti (spasení jsou), již ne ze skutku: sic jinak milost již není milost.« (Řím. 11. 6.) Sv. Augustin napsal proti Pelagiánům: »Proč milost? Protože darmo se dává. Proč darmo se dává? Protože nepředcházely zásluhy tvé, nýbrž dobrodiní Boží tebe předešla.«

2. Milost úkonná či napomáhající uděluje se všem kdo ji potřebují, v míře dostatečné. Uděluje se:

a) Těm, kdo ze stavu hříchu mají přenesení býti v stav milosti, tedy nevěřícím a hříšníkům. O pravdě té vydává svědectví písmo sv. na mnoha místech: »Bylo světlo pravé, kteréž osvětluje každého člověka přicházejícího na tento

svět.« (Jan 1. 9.) »Bůh chce, aby všickni lidé spaseni byli a ku poznání pravdy přišli.« (1. Tim. 2. 4.) »Bůh trpělivě čeká pro vás, nechtě, aby kteří zahynuli, ale všickni k pokání se obrátili.« (II. Petr 3. 9.)

b) Spravedlivým, aby mohli přikázání (zvláště ne-snadnější) zachovávat, pokušení (veliká) přemáhati skutky spasitelné konati a tak v milosti se rozhojňovati a až do konce se udržeti. Církev sv. učí na sněmu Tridentském (sez. VI. kap. 11.). »Bůh nemožných věcí nepřikazuje, nýbrž když přikazuje, napomíná, abys učinil, co můžeš a prosil, když něco nemůžeš, i pomáhá, abys mohl.« Písmo sv. pak učí: »Nebo to jest láska Boží, abychom přikázání jeho ostříhali: a přikázání jeho nejsou těžká.« (I. Jan 5. 3.) »Pokušení vás nezachvacuj, než lidské: věrný pak jest Bůh, kterýž nedopustí, pokoušeti vás nad to, což můžete snést, ale učiní s pokusem také prospěch, abyste mohli snést.« (I. Kor. 10. 13.)

3. Milost posvěcující a tím více úkonnou uděluje Bůh netoliko těm, kdož předurčení jsou k životu věčnému, ale i těm, kdož budou zavrženi. Církev sv. učí na sněmu Tridentském (sez. VI. c. 17.): »Řekl-li by kdo, že ospravedlňující milosti dostává se toliko předurčeným k životu, ostatní pak všickni, kteří se volají, že sice se volají, ale milosti nedostávají, jsouce Božskou mocí předurčení k zlému, vyobcován buď.

K objasnění této nauky třeba zodpověditi otázky: Kdo bude spasen? kdo zavržen? kde dlužno hledati příčinu spásy nebo zavržení, ve vůli Boží či v předurčení. aneb ve vůli člověka? Církev sv. učí, že:

a) předurčení jest, ale nepraví, v čem záleží. Církev sv. učí o předurčení pouze, že:

α) Nikdo bez zvláštního zjevení nemůže věděti o svém předurčení k slávě a následovně také nemůže býti naprosto jist, že v posvěcující milosti Boží se nalézá.

β) Předurčení k věčným mukám jest podmíněným, poněvadž sám Kristus Pán řekne v soudný den těm, kteří na levici budou: »Odejděte ode mne zlořečení do ohně věčného, kterýž jest připraven ďáblu a andělům jeho. Neboť jsem lačněl, a nedali jste mi jísti; žíznil jsem, a nedali jste mi píti; hostem jsem byl a nepřijali jste mne: nah a neoděli jste mne; nemocen a v žaláři jsem byl, a nenavštívili jste mne.« (Mat. 25. 42. 43.)

b) Člověk má svobodnou vůli, která jest k milosti Boží v následujícím poměru:

α) Úkonnou milostí Boží nečiní se svobodná vůle zbytečnou, nýbrž tato má s onou spolupůsobiti; též není svobodná vůle nucena spolupůsobiti, nýbrž může milosti Boží také odpírati; pravíť Spasitel: »Jerusaléme, Jerusaléme... kolikrát jsem chtěl shromážditi syny tvé, jako slepice shromažďuje pod křídla kuřátka svá, a nechěl jsi.« (Mat. 23. 37.) Dále praví písmo sv.: »Před člověkem jest život i smrt, dobré i zlé, co se mu bude líbiti, dáno bude jemu.« (Sir 15. 18.)

β) Svobodná vůle má se k přijetí posvěcující milosti Boží připraviti; různé přičinění jednotlivců při této přípravě tak jako i různé spolupůsobení s milostí Boží jest příčinou, že posvěcující milost Boží nalézá se při rozličných lidech, ano i při témž člověku v rozličných dobách také v rozličném stupni, jak sám Spasitel naznačuje slovy: »Odpouštějí se jí hříchové mnozí, neboť milovala mnoho: komu pak méně se odpouští, méně miluje.« (Luk. 7. 47.); — svobodná vůle jest příčinou, že posvěcující milost hříchem se ztrácí, ale naopak dobrými skutky se rozmnožuje a všedními hříchy se umenšuje.

Ze všech těchto nauk vysvítá, že při posvěcení a spáse člověka nepřipadá svobodné vůli úloha nepatrná, nýbrž že spasení jest výsledkem dvou činitelů: milosti Boží a svobodné vůle, a že předurčení nelze bráti ve smyslu naprostém, jako by totiž Bůh, neohlížeje se po svobodných činech člověka, jej buď k slávě aneb k zavržení určoval, a dle toho též jemu milost udílel neb odpíral, nýbrž že, jako zavržení tak i spasení člověka závisí na jeho spolupůsobení, čili že předurčení, jak k mukám tak k slávě, jest podmínčné, jak samo písmo sv. jasně naznačuje: »Pojďte požehnání Otce mého, vládněte královstvím vám připraveným od ustanovení světa. Nebo jsem lačněl a dali jste mi jísti: žíznil jsem a dali jste mi píti atd.« (Mat. 25. 34. 35.) »Nebo kteréž předzvěděi, ty i předzřídil... které pak předzřídil, těch i povolal: a kterýchž povolal, ty i ospravedlnil: kteréž pak ospravedlnil, ty i oslavil.« (Řim. 8. 29. 30.) — k čemuž sv. Ambrož podotýká: »Nepředzřídil dříve, než předzvěděl, nýbrž jichž zásluhy předzvěděl, těch odměnu i předzřídil.« Šmysl této třetí nauky o udílení milostí jest tento:

Bůh předvídá, kdo bude s milostí jeho až do konce spolupůsobiti: poněvadž všem, kdo vytrvají až do konce, určil spasení. »Kdo setrvá až do konce, ten spasen bude« (Mat. 24. 13.), určil (či věčným úradkem ustanovil se na tom), dáti jim k dosažení spasení též potřebnou milost. Avšak nejen těmto předzvěděným a předurčeným udílí Bůh milost, ale i těm, o nichž ví, že budou zavrženi, poněvadž nebudou s ní spolupůsobiti, aneb třeba by nějaký čas s ní spolupůsobili, přece nesetrvají až do konce, ale v hříchu smrtelném zemrou. Neboť kdyby jim Bůh milosti odepřel, nedošli by spasení proto, že neměli potřebné k němu milosti čili jinak řečeno proto, že Bůh nechtěl, aby spasení byli: což vše přiči se zjevené nauce písma sv. Udílí pak Bůh milost jak těm, o nichž ví, že budou zavrženi, tak těm, kteří blaženi budou, když se na její přijetí náležitě připravili: neboť učí církev sv. že:

4. Užívajícím rozumu uděluje se milost Boží, jsou-li náležitě připraveni.

Jest to svobodné bytosti zcela přiměřeno, aby pro vlastní spásu činila, co může. Poněvadž rozum a vůle nejsou hříchem zničeny, může člověk pomocí úkonné milosti jistě dobré skutky vykonati, kterými sice posvěcující milosti Boží si nezaslouží, ale přeco aspoň jí schopným a hodným se stává, ji si vyprošuje. Bůh podává každému pomocnou ruku svou; na člověku jest, ruky této se uchopiti; Bůh klade dar svůj do ruky toho, kdo ji nastavuje.

B. O ospravedlnění člověka.

§ 50.

Podstata a potřeba ospravedlnění člověka.

1. Ospravedlnění člověka jest přeložení nebo vy-zdvižení ze stavu hříchu a nemilosti před Bohem v stav přátelství a synovství Božího.

Ospravedlnění není pouhé odpuštění hříchu, nebo pouhé přikrytí hříchu, nýbrž zároveň jeho skutečné vyhlazení, posvěcení a obnovení celého vnitřního člověka dobrovolným přijetím milosti a její darů, tak že člověk skutečně z nespravedlivého stává se spravedlivým, z nepřítele Božího přítelem a dítětem

Božím a dle naděje dědicem života věčného. Písmo sv. učí: »A takoví (hříšníci) jste někteří byli: ale obmyti jste, ale posvěceni jste, ale ospravedlnění jste ve jménu Pána našeho Ježíše Krista a v Duchu Boha našeho.« (I. Kor. 6. 11.)

2. Ospravedlnění jest člověku k dosažení blaženosti věčné nevyhnutelně potřebné; neboť člověk přichází na svět v stavu hříchu (dědičného), jest tedy z přirozenosti synem hněvu (Ef. 2. 3.) a jako takový nemůže dosáhnouti života věčného, pokud není povýšen v stav přátelství a synovství Božího. Kristus Pán výslovně praví: »Nenarodí-li se kdo znova t. j. kdo není ze syna hněvu přetvořen a takoruka znova stvořen v syna Božího »nemůže vjíti do království Božího.« (Jan 3. 5.) Také v podobenství o rouchu svatebním, kterým rozumí se spravedlnost a svatost, vyslovuje Pán Ježíš hrozbu, že, kdo nebude jím (rouchem svatebním) oděn, bude uvržen do temnosti zevnitřní. (Mat. 22. 13.)

3. Člověk svými skutky, svými přirozenými silami nemůže dojíti ospravedlnění, nýhrž přijetím milosti, již nám Kristus Pán na kříži zjednal Církev sv. prohlásila na sněmu Tridentském (sez. VI. c. 1.). »Řekl-li by kdo, že člověk svými skutky, které buď silami lidské přirozenosti neb dle nauky zákona se dějí, bez Boží, skrze Ježíše Krista (výdobyte) milosti může před Bohem býti ospravedlněn, vyobcován buď« Písmo sv. učí: »Všickni zajisté zhřešili, a potřebují slávy Boží. Ospravedlnění pak bývají darmo skrze milost jeho, pro vykoupení, kteréž jest skrze Krista Ježíše.« (Řím. 3. 23. 24.) »Ne ze skutků spravedlnosti, kteréž jsme my učinili, ale podle svého milosrdenství spasený nás učinil skrze obmytí druhého narození a obnovení Ducha svatého.« (Tit. 3. 5.)

Ačkoliv Kristus Pán zemřel za všechny, přece všem dobrodiní smrti Jeho se nedostává, nýbrž toliko těm, kteří mají podíl na zásluhách Jeho utrpení. Neboť jako lidé, kdyby nerodili se původem z Adama, nerodili by se nespravedliví, poněvadž tím původem ve vlastní nespravedlnost upadají; tak kdyby v Kristu znovu se nezrodili, nebyli by nikdy ospravedlnění, ježto tím znovuzrozením uděluje se jim pro zásluhu Jeho utrpení milost, kterou stávají se spravedlivými. (Trid. VI. kap. 3.)

§ 51.

Počátek ospravedlnění.

9/3 1. U dospělých začíná ospravedlnění předcházející úkonnou milostí Boží, která hříšníka bez jeho zásluhy osvěcuje a nabádá, aby k Bohu se obrátil.

Církev sv. prohlásila na sněmu Tridentském (sezení. VI. kap. 5.): »U dospělých třeba bráti začátek ospravedlnění od milosti Boží skrze Ježíše Krista předcházející t. j. od Jeho povolání, jímž beze všech zásluh jsou povoláni; aby, kteří hříchy od Boha byli odvráceni, Jeho povzbuzující a napomáhající milostí k obrácení svému, k vlastnímu ospravedlnění, s toužou milostí dobrovolně souhlasíce a spolupůsobíce, byli připraveni.«

Učení toto jasně vyjádřeno jest v písmě sv.: »Bůh zajisté jest, kterýž působí v nás i chtění, i vykonání, podle dobré vůle své.« (Fil. 2. 13.) »Není na tom, kdo chce, ani na tom, kdo běží, ale na Bohu, kterýž se smilovává.« (Řím. 9. 16.) »Žádný nemůže říci: Pán Ježíš, jedině skrze Ducha svatého.« (I. Kor. 12. 3.)

2. Úkonná či napomáhající milost Boží jest hříšníku nevyhnutelně potřebná, aby mohl opět k Bohu se nachýliti a obrátiti. Církev sv. prohlásila: »Řekl-li by kdo že člověk bez předcházejícího osvětlení Ducha sv. a bez jeho pomoci může věřiti, doufati, milovati neb litovati hříchů, jak se sluší a patří, aby jemu milost posvěcující byla udělena, vyobcován buď. (Trid. sez. VI. c. 3.)

Předcházející úkonná milost jest tak nevyhnutelně potřebná, že bez ní i počátek víry i první touha po spasení zcela jest nemožná. Kristus Pán sám praví: »Žádný nemůže přijíti ke mně, leč Otec, kterýž mne poslal, přitáhne jej, leč by jemu dáno bylo od Otce mého.« (Jan 6. 44. 66.) Sv. apoštolové učí: »Doufání takové máme skrze Krista k Bohu; ne že bychom dostateční byli, mysliti něco sami ze sebe, jakožto sami ze sebe, ale dostatečnost naše jest z Boha.« (II. Kor. 3. 4. 5.) »Doufání máje o tom, že, kterýž začal ve vás dílo dobré, dokoná je až do dne Krista Ježíše.« (Fil. 1. 6.)

3. Bůh sám od sebe uděluje všem hříšníkům milosti v dostatečné míře, aby mohli i nových hříchů se uvarovati, i k Bohu se navrátiti. »Živť jsem já, praví Pán Bůh: nechci smrti bezbožného, ale aby se obrátil bezbožný od cesty své a živ byl.« (Ezech. 33. 11.) »Bůh nechce, aby někteří zahynuli, ale aby všichni k pokání se obrátili.« (II. Petr 3. 9.)

Bůh i nevěřícím, kteří nejsou v církvi, uděluje dle příležitosti a okolností dostatek milosti, kterou by právě víry a spasení dojiti mohli. Písmo sv. učí: »Bůh chce, aby všickni lidé spasení byli, a ku poznání pravdy přišli« (1. Tim. 2. 4.); tudíž uděluje jim všem též potřebnou milost.

4. Úkonná milost nenutí lidskou vůli násilím k dobrému, nýbrž ponechává člověku úplnou svobodu. Člověk může proti povzbuzování a hlasu Božímu jednati, neb může s ním souhlasiti a s milostí Boží spolupůsobě, na ospravedlnění se připravovati. Učení toto vysvětluje ze všech výroků písma sv., kterými hříšník k obrácení se vyzývá, což svobodnou vůli člověka předpokládá: »Aj, stojím u dveří, dí Kristus Pán, a tluku: jestliže kdo uslyší hlas můj a otevře mi dvěře, vejduť k němu a budu s ním večeřeti a on se mnou (všech dobrých věcí, kterých já požívám, účastna jej učiním).« (Zjev. 3. 20.) »Jerusaléme, Jerusaléme, kterýž zabiješ proroky, a kamenuješ ty, kteříž k tobě posláni jsou: kolikrát chtěl jsem shromážďiti syny tvé, jako slepice shromažďuje pod křídla kuřátka svá a nechtěl jsi.« (Mat. 23. 37.) Sv. Augustin vhodně praví: »Není-li milosti Boží, jak bude svět spasen? a není-li svobodné vůle člověka, jak bude svět souzen?«

§ 52.

Příprava na ospravedlnění.

Dospělý člověk, chce-li posvěcující milost Boží přijati, musí se k tomu připraviti. První, co má činiti, jest věřiti t. j. má za pravdu míti vše, co Bůh zjevil a zaslíbil, zvláště má věřiti v ospravedlnění skrze vykoupení Kristovo. Sám Kristus Pán praví: »Kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude: kdož pak neuvěří, bude zatracen.« (Mark. 16. 16.) »Kdo věří ve mne, nebude souzen: ale kdo nevěří, již jest odsouzen; neb nevěří ve jméno jednorozeného Syna Božího.« (Jan 3. 18.) »Nebudete-li věřiti, že já jsem (vám s hůry seslaný Vykupitel), zemřete v hříchu svém.« (Jan 8. 24.) Témuž učí sv. apoštolé: »Bez víry nemožno jest, Bohu se líbiti. Nebo kdo k Bohu přistupuje, musí věřiti, že Bůh jest, a že těm, kteříž ho hledají, odplatitelem jest.« (Žid. 11. 6.)

Víra jest počátkem a základem ospravedlnění a bez ní nemožno jest Bohu se líbiti a v společnost

dítek Božích přijíti; avšak jediná víra nepostačuje k dosažení ospravedlnění. Písmo sv. učí: »Co prospěje, bratři moji, praví-li kdo o sobě, že má víru, nemá-li skutků? Zdaliž jej bude moci víra spasiti? Nebo jako tělo bez ducha mrtvé jest, tak jest i víra bez skutků mrtvá.« (Jak. 2, 14. 26.) »Kdybych měl prorocství, a znal všechna tajemství, i měl všeliké umění; a kdybych měl všechnu víru, tak že bych hory přenášel, lásky pak kdybych neměl, nic nejsem.« (1. Kor. 13. 2.) Ne každý, kdož mi říká: Pane, Pane, vejde do království nebeského, ale kdo činí vůli Otce mého, kterýž v nebesích jest, ten vejde do království nebeského.« (Mat. 7. 21.)

Mimo víru jsou též jiné cnosti nebo skutky k přípravě na ospravedlnění potřebné, a sice:

Bázeň spravedlnosti Božské, již hříšník bývá spasitelně hnuta: »neboť, kdo jest bez bázně, nebude moci ospravedlněn býti.« (Sir. 1. 28.) »Nenaleznou mne (Boha), proto že bázně Hospodinovy nepřijali.« (Přisl. 1. 29.) »Toho, kdo bojí se Hospodina, blahoslavená jest duše.« (Sir. 34. 16.)

Naděje, že nejvyšší milosrdný Bůh hříšníku pro Ježíše Krista bude milostiv. K naději vyzývá nás sv. apoštol Pavel: »Přistupněž s doufáním k trůnu milosti, abychom došli milosrdenství, a našli milost v čas příhodný.« (Žid. 4. 16.)

Láska k Bohu, zřídlo vši spravedlnosti, »nebo láska přikrývá množství hříchů.« (1. Petr 4. 8.) »Kdo nemiluje, zůstává v smrti.« (1. Jan 3. 14.)

Lítost t. j. ošklivost hříchu s předsevzetím přijati svátost křtu neb pokání a začítí nový život — příkazání Boží zachovávat. Sám Kristus Pán praví: »Nebudete-li pokání činiti, všickni zahynete.« (Luk. 13. 3.) »Čiňte pokání a obraťte se, aby shlazení byli hříchové vaši.« (Skutk. 3. 19.)

Všecky tyto cnosti a skutky povstávají z víry, jedná-li člověk dle milosti Boží; neboť uvažuje-li hříšník ve světle víry své hříchy, z bázně před spravedlností Božskou, již se naučil vírou znáti, zhrozí se v srdci svém, ale spolu i uvažováním milosrdenství Božího vzmuží se k naději, již pevně se důvěruje, že Bůh pro zásluhy Kristovy bude jemu milostiv. Z této naděje vzniká počátek lásky k Bohu; v této lásce pohlíží hříšník s odporem, a s ošklivostí na své hříchy, vzniká v něm lítost a touha, přijati křest sv. nebo vůbec tu svátost, kterou Bůh k dosažení ospravedlnění ustanovil; k této touze řadí se pak pevné předse-

vzetí, nový život začítí a přikázání Boží plniti. Člověk jest těmito skutky k dosažení ospravedlnění připraven; avšak není jimi ještě skutečně ospravedlněn.

§ 53.

Ospravedlnění člověka. *7/IX 1913.*

1. Člověk nabývá ospravedlnění ve svátosti křtu sv., kteréžto učení sám Kristus Pán vyjádřil slovy: »Nenarodí-li se kdo znova z vody a z Ducha svatého, nemůže vjiti do království Božího.« (Jan 3. 5.)

2. Ospravedlnění záleží netoliko v odpuštění hříchů, nýbrž i v pravém posvěcení a obnovení duše přijetím posvěcující milosti, tak že člověk z nespravedlivého stává se v pravdě spravedlivým, z nepřítele přítelem Božím a dědicem života věčného.

Učení toto prohlásila církev sv. na sněmu Tridentském (Sez. VI. kap. 7.), jakož i písmo sv. jasně učí, že člověk ospravedlněním jest posvěcen a obnoven: »Bůh spasený nás učinil skrze obmytí druhého narození a obnovení Ducha svatého, kteréhož vylil na nás hojně, skrze Ježíše Krista, Spasitele našeho; abychom ospravedlnění jsouce milostí jeho, byli dědicové podle naděje života věčného.« (Tit. 3. 5.—7.) »Obmytí jste a posvěcení jste a ospravedlnění jste ve jménu Pána našeho Ježíše Krista a v Duchu Boha našeho.« (I. Kor. 6. 11.) Tudíž hřích netoliko se odpouští, netoliko více se nepřičítá, nýbrž v pravdě jest smazán jak též písmo sv. učí: »Já jsem, jenž shlazuji nepravosti tvé pro sebe (pro čest svou, ne pro tvé zásluhy neb jakékoliv hodnosti) a na hříchy tvé nebudu zpomínati.« (Is. 43. 25.) »Krev Ježíše Krista očisťuje nás od všelikého hříchu.« (I. Jan 1. 7.)

Žádostivost zůstává však i při ospravedlněných; tato sama o sobě není hříchem, nýbrž v písmě sv. jen v nevlastním smyslu hříchem se nazývá, poněvadž v hříchu má původ svůj a k hříchu přivádí.

3. Posvěcující milosti Boží nedostává se všem v stejné míře, nýbrž Duch sv. uděluje ji jednotlivci v té míře, jak si jí žádá, a dle přípravy a spolupůsobení člověka. Písmo sv. učí: »Duch svatý rozděluje jednomu každému, jak chce.« (I. Kor. 12. 11.)

§ 54.

**Rozmáhání, zmenšování, ztráta a obnovení ospravedlnění
(spravedlnosti a svatosti).**

1. Ospravedlnění neb posvěcující milost Boží může a má se rozmáhati (rozmnožovati), neboť písmo sv. učí: »Kdo jest spravedlivý, ospravedlniž se ještě, a svatý, posvětiž se ještě.« (Zjev. 22. 11.) Milost posvěcující rozmnožuje se hodným přijetím svatých svátostí, věrným zachováváním příkázání Božích a církevních a vůbec každým dobrým skutkem, který koná se v stavu posvěcující milosti Boží.

2. Avšak posvěcující milost Boží může též opět ztracena býti a sice ztrácí se již jediným těžkým hříchem: »Pakli by spravedlivý odvrátil se od spravedlnosti své a činil by nepravost, na žádné spravedlnosti jeho, kteréž byl činil, nebude pamatováno: pro přestoupení, jehož se dopouštěl, a pro hřích svůj, kterýž spáchal, pro ty umře.« (Ez. 18. 24.) »Jestliže ti, kteříž skrze Pána našeho a Spasitele, Ježíše Krista, poskvrnám světa ušli, opět v ně zapletení jsouce, (od nich přemoženi bývají: učiněny jsou jim poslední věci horší nežli první.« (II. Petr. 2. 20.) Proto napomíná nás písmo sv.: »Kdo se domnívá, že stojí, hleď aby nepadl.« (I. Kor. 10. 12.) »Bděte a modlete se, abyste nevešli v pokušení.« (Mat. 26. 41.)

3. Všedními hříchy jest posvěcující milost Boží zmenšována neb seslabována a její úplná ztráta připravována; avšak Bůh neodnímá člověku posvěcující milost svou, ani ho neopouští, když člověk dříve jeho neopustil. (Sněm Trid. sez. VI. c. 11.)

4. Posvěcující milost Boží, byla-li těžkým hříchem ztracena, může v tomto pozemském životě vždy znovu býti zjednána; a sice znovu získává se ve svátosti pokání, která jest od Krista Pána ustanovena, aby věřící, kolikrátkoliv po křtu sv. do hříchu upadli, s Bohem opět byli smířeni. (Sněm Trid. sez. VI. kap. 14.)

§ 55.

Nejistota ospravedlnění.

Bez zvláštního zjevení Božího nemůže člověk s úplnou, naprostou jistotou říci, že jest skutečně v posvěcující milosti Boží. Zajisté nikdo neví neomylně, zdali se k přijetí posvěcující milosti

náležitě připravil, neboť člověk snadno se klame: může tedy míti naději čili jistotu toliko poměrnou, mravní. Učení toto vysvětluje z jasných výroků písma sv.: »Člověk neví, zdali lásky čili nenávisti jest hoden.« (Kaz. 9. 1.) »Pro odpuštěný hřích nehývej bez bázně, aniž přidávej hříchu k hříchu, a neříkej: Smilování Páně veliké jest, smiluje se nad množstvím hříchů mých.« (Sir. 5. 5. 6.). Sv. apoštol Pavel praví: »Ničeho sobě povědom nejsem, ale tím ještě nejsem ospravedlněn, neb kdo mne soudí, Pán jest.« (I. Kor. 4. 4.) Proto napomíná nás, abychom »s bázní a s třesením spasení své konali.« (Fil. 2. 12.)

Jsou však jisté známky, dle kterých člověk s důvěrou a s uspokojením může souditi, že skutečně jest v stavu posvěcující milosti Boží. Takové známky jsou: láska k Bohu, provázená horlivostí v modlitbě, bázeň i před nejmenším hříchem; pohrdání pozemskými věcmi: statky pozemskými, důstojnostmi a požitky.

§ 56.

Potřeba napomáhající milosti Boží u ospravedlněných.

1. Ospravedlněný potřebuje ke konání nadpřirozeně dobrých skutků vždy ještě úkonné či napomáhající milosti Boží; zvláště potřebuje napomáhající milosti Boží, aby mohl veliká pokušení překonati a všechna přikázání naplniti. Sv. apoštol Pavel praví: »Chtění se mne přidrží, ale činění dobrého nenalezám, (totiž bez pomoci milosti Boží).« (Řím. 7. 18.) Proto napomíná nás písmo sv.: »Bdětež a modlete se, abyste nevešli v pokušení.« (Mat. 26. 41.)

Bůh uděluje též všem spravedlivým milosti v dostatečné míře, aby mohli přikázání, jim přinálezející, plniti a pokušení překonávati. Písmo sv. učí: Bůh nedopustí vás pokoušeti nad to, což můžete snést, ale učiní s pokušením také prospěch, abyste mohli snést!« (I. Kor. 10. 13.)

2. Ospravedlněný potřebuje zvláštní pomoci milosti Boží, aby v dosažené spravedlnosti až do konce života svého setrvati mohl. Písmo sv. učí: Doufání mám o tom, že kterýž začal ve vás dílo dobré, dokoná je až do dne Krista Ježíše. (Fil. 1.6.)

Spravedlivý nemůže bez zcela zvláštní Božské pomoci, jaké dle učení církve sv. nejblahoslavenější Panně Marii se dostalo, po celý život svůj všech, i všech všedních hříchů se uvarovati.

Písmo sv. učí: »Není zajisté člověka spravedlivého na zemi, kterýž by vždy činil dobré a nikdy nehřešil.« (Kaz. 7. 21.) »Ve mnohém zajisté klesáme všickni.« (Jak. 3. 2.) Ačkoliv spravedlivý bez zcela zvláštní milosti Boží nemůže všech všedních hříchů se uvarovati, přece může obyčejnou milostí každého i všedního hříchu se zdržeti. V okamžiku, kdy člověk hřeší, není pokušení tak veliké, aby nemohl odolati; hřeší tedy v tomto okamžiku zcela svobodně.

§ 57.

Udílení každé milosti Boží prostřednictvím Panny Marie, Matky Boží.

V církvi sv. stále pevně udržuje se zbožné mínění, že každá milost Boží dostává se nám lidem prostřednictvím nejblahoslavenější Matky Boží, Panny Marie. Sv. Otcové jednomyslně nazývají Pannu Marii rozdavatelkou milostí Božích a uvádějí též důvod, proč každá milost jejím prostřednictvím nám se dostává, totiž proto: poněvadž Panna Maria jistou měrou při díle vykoupení spolupůsobila, poněvadž svatostí svou zasloužila, Matkou Vykupitele se státi, poněvadž svým přivolením k poselství andělovu naše vykoupení možným učinila a poněvadž v dokonalém sebezapření život svého Syna Božího Otci nebeskému k našemu spasení obětovala.

§ 58.

Ovoce ospravedlnění.

Ovocem ospravedlnění jsou skutky dobré. Dobrymi skutky vyrozumívá církev sv. veškeré mravné konání a utrpení člověka, v Kristu ospravedlněného, v době jeho života pozemského, neb všecky ony mravně dobré úkony, které koná člověk v stavu posvěcující milosti Boží z nadpřirozené pohnůtky (z lásky k Bohu neb v naději na věčnou blaženost) v době svého života pozemského.

1. Dobré skutky jsou ospravedlněným lidem možné; neboť tíž spojení jsou s Kristem, jako ratolesti s vinným kmenem, a mohou učiniti vše v tom, kterýž je posiluje. Možnost dobrých skutků vysvětluje také z toho, že Bůh nám je přikázal a Bůh zajisté nic nemožného nám nepřikazuje.

2. Dobré skutky jsou dospělým lidem k spasení nevyhnutelné potřebné, neboť na dobrých skutečích, jakožto nutné podmínce, učinil Bůh závislou blaženost věčnou. Písmo sv. učí: »Co prospěje, praví-li kdo o sobě, že má víru, nemá-li skutků? Zdaliž jej bude moci víra spasiti? Jako tělo bez ducha mrtvé jest, tak jest i víra bez skutků mrtvá.« (Jak. 2. 14 26.) »Tak každý strom dobrý, ovoce dobré nese: zlý pak strom zlé ovoce nese. Všeliký strom, kterýž nenese ovoce dobrého, vyřat bude a na oheň uvržen bude... Ne každý, kdož mi říká: Pane, Pane, vejde do království nebeského: ale kdo činí vůli Otce mého, kterýž v nebesích jest, ten vejde do království nebeského.« (Mat. 7. 17. 19. 21.)

3. Dobré skutky jsou před Bohem záslužné t. j. dle spravedlnosti přináležejí člověku za jeho dobré skutky odměna, poněvadž ji Bůh za ně přislíbil: obzvláště zjednávají mu rozmnožení posvěcující milosti Boží, života věčného a zvýšení nebeské slávy. Písmo sv. učí: »Syn člověka přijde v slávě Otce svého s anděly svými: a tehdaž odplatí jednomu každému podle skutků jeho.« (Mat. 16. 27.) »Radujte se a veselte se: nebo odplata vaše hojná jest v nebesích.« (5. 12.)

Skutek stává se v pravdě záslužným před Bohem za těchto podmínek:

a) Musí to býti v pravdě dobrý skutek t. j. musí to býti skutek, který jest dobrý sám o sobě i dle okolností, a který jest s dobrým úmyslem vykonán.

b) Musí býti vykonán v stavu posvěcující milosti Boží a pomocí skutečné nadpřirozené milosti Boží. Vysvětá to ze slov Spasitelových: »Jako ratolest nemůže nésti ovoce sama od sebe, nezůstane-li při kmenu: tak ani vy, leč zůstanete ve mně.« (Jan 15. 4.) My, jako ratolesti, jsme však s Kristem, vinným kmenem, spojení jenom posvěcující milostí Boží a jen mocí, která s Krista, jakožto hlavy, na spravedlivé neustále přechází, a všem jejich skutkům dílem předchází, dílem je doprovází, a jich následuje, mohou skutky naše býti záslužné.

c) Aby dobré skutky byly záslužné, musí vykonány býti od člověka, pokud jest ještě v stavu zkoušky (in statu viatoris). To vysvětá z podobenství o moudrých a bláznivých pannách (Mat. 25.) a ze slov Spasitelových: »Já musím dělati dílo toho, kterýž mne poslal, dokudž jest den: přicházíť noc, kdežto

žádný nemůže dělati.« (Jan 9. 4.) Tudíž ani duše v očistci, ani svatí v nebi nemohou již více zásluh si získati.

4. Člověk zjednává si dobrými skutky, které koná v stavu posvěcující milosti a pomocí milosti Boží:

a) Rozmnožení posvěcující milosti Boží. »Každému, kdo má, bude dáno, a bude hojně míti.« (Luk. 19. 26.) »Každému, majícímu bude dáno, a bude hojně míti.« (Mat. 25. 29.)

b) Života věčného: »Každý, kdož opustí dům, neb bratry neb sestry, neb otce, neb matku, neb manželku, neb syny, aneb pole, pro jméno mé, stokrát více vezme a životem věčným vládnouti bude.« (Mat. 19. 29., Mat. 5. 12. 10. 32., I. Kor. 3. 8., II. Tim. 4. 8.)

c) Zvýšení nebeské slávy: »Kdo skoupě rozsívá, skoupě i žíti bude: a kdož rozsívá v požehnání, z požehnání i žíti bude.« (II. Kor. 9. 6.)

Člověk dosahuje života věčného jen tehdy, odchází-li z tohoto světa v stavu posvěcující milosti Boží; neboť ztratili člověk posvěcující milost Boží, ztratil též všechny své zásluhy; avšak zásluhy člověka, smrtelným hříchem usmrcené (ztracené), obživnou (zjednávají se) opět, když posvěcující milosti Boží znovu dosáhl.

5. Všecky dobré skutky spravedlivých mají cenu svou a záslužnost svou jen skrze neskončené zásluhy Ježíše Krista, jehožto živým údem ospravedlněný posvěcující milostí Boží jest. (Jan 15. 5.) Křesťan nesmí tudíž svými záslužnými skutky se vynášeti, nýbrž musí jedině Pána velebiti, jehož dobrotivost k lidem jest nevýslovně veliká.

Mravně dobré skutky, které koná člověk sice z nadpřirozených pohnůtek, avšak v stavu smrtelného hříchu, nejsou vlastně záslužné, ale nejsou také hříšné, nýbrž spíše nejvýš užitečné, neboť Bůh z pouhého milosrdenství propůjčí hříšníkovi pro tyto dobré skutky tím hojnější milost k jeho obrácení a i časné dobrodiní. — Pouze přirozené dobré skutky nemají vliv na nadpřirozenou blaženost v nebi. 47. 3.

§ 59.

C. O prostředcích milosti Boží.

1. Prostředkem milostí neb posvěcení v širším smyslu jest vše, čím člověk k přijetí milostí se při-

pravuje neb jich účastným se stává. V tomto širším smyslu jsou prostředky milosti:

a) Modlitba, neboť sám Kristus Pán zaslíbil modlitbě, která jeho jménem se koná, vyslyšení Boží. »Začkoli budete prositi Otce ve jménu mém, to učiním.« (Jan 14. 13.) »Proste, a bude vám dáno: hledejte a naleznete: tlucte a bude vám otevříno.« (Mat. 7. 7.)

b) Spolupůsobení s milostí Boží; zvláště každým, v pravdě dobrým skutkem, který konáme v stavu posvěcující milosti Boží zjednáváme si rozmnožení posvěcující milosti Boží. (Podobenství o hřivnách. Mat. 25.)

2. Prostředky milosti Boží v užším smyslu jsou sv. svátosti, jež jsou úkony, samým Bohem ustanovené, kterými milost Boží posvěcující se uděluje neb rozmnožuje.

Modlitbou můžeme si od Boha mnohých a rozličných milostí vyprositi; avšak modlitba sama o sobě nepůsobí v nás posvěcující milost Boží; spolupůsobením s milostí Boží můžeme si nových milostí Božích i rozmnožení posvěcující milosti Boží zjednati, ale tehdá musíme v milosti Boží již se nalézati; posvěcující milosti Boží zjednáváme si toliko přijetím sv. svátostí (křtu a pokání).

I. O sv. svátostech vůbec.

§ 60.

Pojem svátosti.

I. Svátost jest smysly postižitelné, od Ježíše Krista ustanovené znamení, které neviditelnou milost Boží nejen znázorňuje, nýbrž též obsahuje a působí (tém, kteří nekladou jí překážky uděluje neb rozmnožuje), tak že svátost možno nazvati nástrojem. svodem, převodičem milosti Boží.

Svátost jest zevnější znamení, avšak takové zevnější znamení, které vnitřní milost nejen naznačuje, nýbrž i působí, a sice tuto vnitřní milost nepůsobí ani osobní rozpoložení myslí, nábožnost a kajícnost přijímače, ani víra a cnost udělovatele, nýbrž moc, milost udělující, spojená jest bezprostředně se sv. svátostmi, jsou-li jen od oprávněného udělovatele řádným způsobem vykonány, neb jak bohoslovci praví, svátosti působí milost svým vykonáním (*ex opere operato* — z činu

učiněného, když úkon svátosti je vykonán) t. j. působnost jejich spočívá ve svátostném činu, nikoliv v zásluze přísluhovatele neb přijímače (oproti ex opere operantis, dle úkonu konajícího — dle toho, jak úkon jest vykonán). — V přijímači svátosti jest ovšem jakéhosi rozpoložení mysli třeba, avšak tato milost Boží nepůsobí, nýbrž jen k přijetí jí schopným činí, odstraňujíc překážky, které mohly by působnosti svátostného činu státí v cestě.

2. Při každé svátosti třeba rozeznávat tři části: zevnější znamení, vnitřní milost a ustanovení Ježíše Krista.

a) Zevnější znamení jest předmět neb zevnější čin, který milost Boží znamená a působí (neb samého původce milosti Boží obsahuje). Zevnější znamení jest opět:

α) viditelné t. j. věc, již se při udělování svátosti potřebuje (užívá) a slove hmota svátosti: *)

β) slyšitelné, neb slovo, kterým viditelné znamení ještě zevrubněji se určuje a slove způsob (forma) svátosti.

b) Vnitřní milost, jež zevnějším znamením se naznačuje a působí.

c) Ustanovení Ježíše Krista, jímž zevnější znamení vnitřní milost působí.

Ježíš Kristus ustanovil sv. svátosti a podmínil udělení milosti zevnějším znamením, abychom my lidé zevnějšími znameními měli záruku, že vnitřní neviditelná milost Boží nám skutečně se uděluje a abychom tímto zevnějším znamením označili a vyznali, že jsme spojeni s církví sv. a vespolek jako údové jednoho těla.

II. Od svátostí rozdílné, avšak jim v mnohém podobné jsou tak zvané svátostiny, kterými rozumějí se posvátné obyčeje (řády), od církve sv. mocí, od Ježíše Krista přijatou, k zjednání rozličných milostí a dobrodiní ustanovené.

Svátostiny mají jistou podobnost se sv. svátostmi: neboť i při svátostinách jsou zevnější znamení, jež na vnitřní duchovní účinky poukazují a tytéž také působí. Avšak přece jsou svátostiny od sv. svátostí podstatně rozdílné: neboť:

a) Sv. Svátosti jsou bezprostředně od Ježíše Krista ustanoveny, kdežto svátostiny ustanoveny jsou od církve sv. mocí,

*) Myslíme-li si hmotu, již se při udělování svátosti užívá, mimo potřebu, slove hmota vzdálená (materia remota), když se jí užívá, blízká (materia proxima).

již tato od Ježíše Krista obdržela. b) Svátosti jsou určeny zvláště k udílení posvěcující milosti; svátostiny udělují však jiné milosti, a i tělesná dobrodiní. c) Svátosti působí mocí svého Božského ustanovení a udělují milost Boží, neklade-li jí přijímač překážky, bez vší pochybnosti; svátostiny působí jen přímluvou církve sv. a udělují milosti a dobrodiní jen pokud Bůh ve své neskončené moudrosti žádaná dobra chce propůjčiti, a pokud člověk jest jich (žádaných dober) hoden.

Svátostiny dělí se v žehnání a svěcení.

a) Žehnání jest úkon, kterým biskup nebo kněz jménem církve sv., odvolávaje se k neskončeným zásluhám Ježíše Krista, osobám a věcem milost Boží vyprošuje. Církevní žehnání některé věci vztahuje se vždy k člověku, k jehož potřebě má tato sloužiti; věci žehnají se, aby k časnému i věčnému blahu člověka přispívaly.

Církevní žehnání jsou ku př. žehnání věřícího lidu při mši sv., kropení svěcenou vodou, žehnání snoubenců při uzavírání sňatku — žehnání kříže, obrazů atd.

Žehnání jest podoben exorcismus t. j. jménem církve sv. vyslovený rozkaz, aby ďábel ustál od všech útoků svých na člověka.

b) Církevní svěcení jest takové žehnání, kterým osoba zároveň vyšší hodnosti dosahuje, neb věc bohoslužebné potřebě výhradně se věnuje.

Církevní svěcení jsou ku př. korunovace papeže, korunovace císaře, krále, svěcení podjáhna a nižší svěcení — svěcení kostela, hřbitova, sv. olejů, zvonů atd. >

§ 61.

Počet svátostí.

Jest sedmero svátostí od Ježíše Krista ustanovených, totiž: křest, biřmování, nejsvětější Svátost oltářní^{*)}, pokání, poslední pomazání, svěcení kněžstva a manželství. (Sněm Trid. sez. VII. c. 1.)

Počet sedmero svátostí vysvětluje, jak z písmo sv., v kterém všech sedm svátostí výslovně se uvádí, tak i z nepřetržitého

^{*)} V prvních dobách církve sv. (u Řeků doposud) hned po sv. křtu udělovala se svátost biřmování a nejsvětější Svátost oltářní; odtud tento pořádek.

ústního podání, ježto všech sedm sv. svátostí v církvi sv. od počátku udíleno bylo. Nejen katolická církev, ale i všechny sekty, které již v staré době odtržením od katolické církve povstaly, mají téchž sedmero svátostí — patrný to důkaz, že učení o sedmeru svátostí jest tak staré, jako sama církev sv.

Ježíš Kristus ustanovil právě těchto sedm svátostí, poněvadž jest jich nutně třeba a zároveň úplně postačují účelu, za kterým jsou ustanoveny, totiž k obnovení, zachování a dokonání nadpřirozeného života milosti vůbec a jsou zcela přiměřeny všem duchovním potřebám člověka.

Křtem sv. obrozuje se člověk k životu věčnému a stává se údem církve sv.; dospívajícímu třeba vyzbrojenu býti proti všem nepřítelům, spásu jeho v cestu se stavícím: břímouvaním stává se dokonalým bojovníkem Božím; aby v boji zvítězil a nesmrtelné slávy si dobyl, podává se mu v nejsvětější Svátosti oltářní nebeský pokrm a nápoj ku posile a útěše; kdyby dal se v boji přemoci — kdyby upadl v hřích, podává se mu pomocná ruka ve svátosti pokání. Povstav, bojuje dále a když boj má se rozhodnouti na vždy, posílá mu dobrotivý Bůh novou posilu ve svátosti posledního pomazání a úplným odpuštěním, vši viny stává se schopným k dosažení posledního cíle. Svěcením kněží církev sv. se obnovuje a rozmnožuje, a dále řídí; manželstvím pak udržuje a rozmnožuje se tělesně.

§ 62.

Účinky svatosti.

1. Každá svátost uděluje milost posvěcující a sice tak, že ji buď po prvé udílí, nebo, nalezala-li se již v duši, ji rozmnožuje, aneb, byla-li ztracena, znova ji uděluje. Svátosti, které posvěcující milost po prvé (křest sv.), nebo znova (pokání) udělují, poněvadž jsou určeny pro duševně mrtvé t. j. pro ty, kteří jsou ještě v stavu nemilosti, slovou svátosti mrtvých; ty pak (patero ostatních), které posvěcující milost rozmnožují a tudíž stav milosti, čili duševní život již předpokládají, slovou svátosti živých.)

2. Každá (jednotlivá) svátost uděluje, mimo posvěcující milost, ještě zvláštní milost napomáhající (úkonnou) k zvláštním a určitým úkonům, pro zvláštní poměry životní, pro které každá

*) Někdy i svátosti posledního pomazání uděluje se první milost — pokáním zase uděluje se někdy druhá milost (rozmnožuje se milost posvěcující), když totiž kajeník neměl na sobě těžkého hříchu.

jednotlivá svátost jest ustanovena. Tak ve křtu sv. uděluje se milost obrozující, ve sv. biřmování posilující, v nejsvětější Svátosti živící, v pokání znovu s Bohem spojující, v pomazání nemocných uzdravující, ve svěcení k úřadu kněžskému uzpůsobující, ve svátosti manželství slučující.

3. Mimo to tři svátosti, totiž křest, biřmování a svěcení kněžstva vtiskují duši nezrušitelné znamení (*character seu signum indelebile*), kterým člověk službě Boží zvláště zasvěcen, za syna Božího (na křtu sv.), za bojovníka pro Krista (ve sv. biřmování), nebo za vůdce v tomto boji (ve svěcení kněžstva) jest povýšen a kterým též, jako takto zasvěcený, vždy od všech ostatních, kteří je nepřijali, se rozeznává a po druhé také svátostí ty přijati nepotřebuje a nemůže.

Podobné znamení (*quasi charakterem*) udílí pomazání nemocných pro celou dobu jedné a téže nemoci a svátost manželství pro tytéž manžely.

4. Některé svátosti jsou tak potřebné, že bez nich, neb aspoň bez slibu, je přijati, není možno dojiti spasení (slovou nutné nutností prostředku — *necessaria necessitate medii*): křest pro všechny lidi, pokání pro ty, již opět zhřešili. Jiné svátosti, jako ku př. biřmování, poslední pomazání jsou potřebny z příkazu (*necessaria necessitate praecepti*), t. j. přijeti jich není k spasení nevyhnutelně potřebné, avšak opomenutí jich přijetí ze lhostejnosti neb z nedbalosti nezůstává bez hříchu. Dvě svátosti, svěcení kněžstva a manželství, jsou ustanoveny pro zvláštní stavy, a konečně nejsvětější Svátost oltární převyšuje důstojností svou všechny svátosti.

5. Svátosti mají svou moc, takto působiti, od původce svého, Ježíše Krista t. j. udělují milost mocí Božským jich ustanovením v nich přebývajícím, nečiní-li jen člověk milosti Boží překážky. Úkon svátostný děje se ve jménu Božím, mocí od Boha udělenou, a jest tudíž vlastně úkonem Božským; jinak by nebyl s to, míti nadpřirozený účinek. Moc a účinky svátostí nezávisí tudíž ani od víry a hodnosti (zásluh) přísluhovatele, ani od víry a činnosti přijímajícího.

§ 63.

Přísluhovatelé svátostí.

Udělovatelem milosti i svátostí jest vlastně Ježíš Kristus. Ale poněvadž Pán Ježíš jest neviditelným pa-

stýřem církve sv., musí svátosti, co viditelná znamení neviditelné milosti, viditelnou církví udíleny býti: tudíž musí v církvi sv. ustanoveni býti přísluhovatelé svátostí, kteří místo Kristovo zastupují.

Přísluhovatelé svátostí: a) Musí býti k udělování svátostí náležitě a sice samým Bohem splnomocněni; neboť úkon svátostný jest úkonem Božím, a jest tudíž třeba, aby sám Bůh udělil přísluhovateli moc, aby mohl úkon ten platně konati.

b) Musí míti úmysl konati svatý úkon dle úmyslu církve sv. a tím způsobem, kterým v církvi sv. vždy udělován byl.

K platnému udílení svátostí není nevyhnutelně třeba, aby přísluhovatel jejich byl v stavu posvěcující milosti^{*)}: ba ani víry není mu nevyhnutelně třeba; neboť přísluhovatel neuděluje ve svátosti svou milost neb svátost, nýbrž koná pouze svátostný úkon a oprávněnost k platnému přísluhování svátostí jest dar Boží, který ani nevěrou nemůže býti ztracen.^{**)}

K podstatné způsobě (formě) udělování svátostí, které vždy a všude bylo šetřeno, připojila církev sv. během času ještě jiné významné obřady, jichž sice k platnosti svátostí se nevyžaduje, avšak při slavném udělování svátostí třeba jich svědomitě šetřiti a nesmí se ani vynechati ani změnit.

§ 64.

Přijímači svátostí.

Svátosti může přijati každý tělesně žijící člověk.

Vedle tělesného života vyžaduje se k platnému přijetí svátostí, aby přijímač měl úmysl (chtěl), svátost přijati neb aspoň, aby udílení svátostí neodporoval; neboť Kristus Pán nechtěl, aby prostředky milosti Boží člověku proti jeho vůli byly udělovány.

K hodnému přijetí vyžaduje se při svátostech živých stav posvěcující milosti a náležitá pobožnost; kdežto při svátostech mrtvých vyžaduje se, aby dospělý člověk k jich přijetí

^{*)} Ovšem ale stav milosti Boží jest k důstojnému, hodnému udílení svátostí potřebný (*sancta sancte tractanda*!).

^{**) Zlato zůstává zlatem, byť by i v blátě bylo. Jaký nastal by zmatek, jaká byla by nejistota v přijímání svátostí, kdyby přísluhovatel jich hříchem smrtelným měl, jak hlásá nauka Husova, pozbyti pravomoci k platnému udílení svátostí!}

se připravil a sice takovými úkony, které k přijetí posvěcující milosti vůbec připravují. (Srovn. § 52.)

Kdo nehodně přijímá některou ze svátostí, které vtiskují duši nezrušitelné znamení (křest, bířmování, svěcení kněžstva), neobdrží sice milost svátosti, poněvadž kladе jí překážku, ale obdrží nezrušitelné znamení a s ním i právo na milost svátosti, kterou po odstranění překážky (pokáním) též obdrží.

II. O svátostech zvlášť.

§ 65.

Svátost křtu.

1. Křest jest svátost, v které člověk vodou a slovem Božím od hříchu prvotného a všech osobních hříchů, kterých se snad před křtem dopustil, očištěn a v Kristu jako nové stvoření k životu věčnému znovu zrozen a posvěcen bývá. Křest jest první svátost, poněvadž před ním nemůže člověk jinou svátost platně přijati.

2. Křest jest pravá svátost, od Ježíše Krista k duchovnímu znovuzrození člověka ustanovená. Kristus Pán ustanovil křest při svém křtu v řece Jordáně, kdy hmotnost křtu, vodu, jak sv. Otcové praví, posvětil a jí moc posvěcující udělil. To vysvětluje též z písma sv., které výslovně praví, že učenníci Ježíšovi již před jeho smrtí křtili. »Ježíš nekřtil, ale učenníci jeho křtili« (Jan 4. 2.).

Všeobecně závazným učinil Kristus Pán křest teprve po svém z mrtvých vstání slovy, jež řekl k učenníkům svým: »Jdouce, učte všechny národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého« (Mat. 28. 19.), poukávav již dříve v rozmluvě s Nikodémem na nutnou jeho potřebu a jeho nadpřirozený účinek, řka: »Amen, amen pravím tobě: Nenarodí-li se kdo znova z vody a z Ducha svatého, nemůže vjiti do království Božího.« (Jan 3. 5.)

Křest Janův neměl tutéž moc, kterou má křest sv., který Ježíš Kristus ustanovil; křest Janův znázorňoval sice potřebu vnitřního očištění, avšak sám vnitřní očištění způsobiti nemohl.

3. Svátostným úkonem křtu sv. jest obmytí

křtěnce přirozenou vodou^{*)} (hmotnost svátosti křtu), kteréž křtící doprovází slovy (forma křtu sv.): »N., já tě křtím ve jménu Otce i Syna i Ducha sv.«

4. Účinky křtu sv. jsou:

a) Křest sv. působí duchovní znovuzrození člověka, v kterém člověk duchovně přetvořen a obnoven, od hříchu prvotného a všech osobních hříchů, před křtem sv. snad spáchaných, očistěn a všech věčných i časných trestů zbaven, a před Bohem v pravdě jest ospravedlněn a posvěcen a všemi cnostmi ozdoben a dítkem Božím a dědicem života věčného učiněn. Toto učení prohlásila církev sv. slavně na sněmu Tridentském (sez. V.), jakož i jasně vysloveno jest v písmu sv.: sám Kristus Pán nazývá křest sv. znovuzrozením z vody a z Ducha sv. (Jan 3. 5.); »Kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude: kdož pak neuvěří, bude zatracen.« (Mark. 16. 16.) »Pokřtěn buď jeden každý z vás ve jménu Ježíše Krista na odpuštění hříchů svých« (Skutk. 2. 38.). »Kterížkoliv jste v Kristu pokřtěni, Krista jste oblékli (t. j. v Kristu v nového člověka takřka jste přeměnění) (Gal. 3. 27.); jste synové Boží. A jestliže synové, (tedy) i dědicové, dědicové zajisté Boží, a spoludědicové Kristovi« (Řím 8. 17.)

Mnohé následky dědičného hříchu zůstávají i po křtu sv., avšak nikoliv jako trest, nýbrž jako prostředky k cvičení a zdokonalení se v cnosti. Tak zvláště zůstává žádostivost, nemoci, smrt a jiné bídý.

b) Křtem sv. spojuje se člověk s Ježíšem Kristem, stává se údem církve Kristovy a nabývá práva k přijímání ostatních svátostí a milostí, jež Kristus Pán církvi své zůstavil.^{**)}

Členem církve sv. nemůže nikdo nikdy jinak se státi, leč

^{*)} Obmytí dalo se původně tak, že křtěneo sstoupil do vody a na hlavu jeho byla zároveň lita voda. V církvi východní dosud jest obyčej křtěnce potápěti; v západní církvi trval týž do XIII. stol., od kteréž doby z vážných příčin uděluje se křest sv. obmytím hlavy. První křesťané nemohli vězně a nemocné též jinak křtiti.

^{**) Křest udělený v nekatolických náboženských společnostech týmiž způsobem, jak uděluje jej církev sv., jest platným křtem a jím stává se křtěnec údem katolické církve a zůstává jím tak dlouho, dokud se z ní osobním bludatstvím nevyloučí. Proto o protestantu, který zřiká se svého bludu, správně říkáme, že »vrací se« do církve katolické.}

přijetím křtu sv. Svátosti jsou výhradným majetkem církve sv., tudíž nemůže na ně mít práva, kdo není jejím členem, aniž může je platně přijímat: neboť kde jest dědičný hřích, tam nemůže být milost posvěcující; ale dědičného hříchu nelze zbavit se, leč znovuzrozením na křtu sv.

c) Křest sv. vtiskuje duši člověka nezrušitelné znamení, protože může jen jednou být přijat, tak jako též tělesné zrození může jen jednou se stát.^{*)}

5. Svátost křtu jest k dosažení blaženosti věčné nevyhnutelně potřebná. Kristus Pán dí k Nikodémovi: »Amen, amen pravím tobě, nenarodí-li se kdo znova z vody a z Ducha svatého, nemůže vjít do království Božího.« (Jan 3. 5.) Tento výrok Ježíše Krista jest všeobecný a nepřipouští žádné výjimky; proto církev sv. vždy pevně věřila, že ani dítě nemůže bez křtu sv. spaseno být.

Křest sv., není-li lze ho dosíci, může být nahrazen:

a) Křtem žádosti při dospělých t. j. touhou, přijatí křest sv., spojenou s dokonalou láskou k Bohu a s dokonalou lítostí nad spáchanými hříchy; neboť Kristus Pán řekl: »Kdo miluje mne, milován bude od Otce mého: i já budu jej milovati a zjevím jemu sebe samého.« (Jan 14. 21.) »Žádný, kdož v něho věří, nebude zahanben... Každý, kdožkoli vyzývá bude jméno Páně, spasen bude.« (Řím. 10. 11. 13.) (Svatí starého zákona, kající lotr na kříži.)

b) Křtem krve t. j. smrtí mučennickou pro víru Kristovu u dospělých i u dítek; neboť Pán Ježíš řekl: »Kdo ztratí život svůj pro mne, nalezne jej.« (Mat. 10. 39.) (Svatá mladátka Betlemská.)

6. Řádným způsobem přísluhují svátosti křtu nástupci sv. apoštolů, od Krista Pána k tomu splnomocnění, totiž biskupové a kněží a v zastoupení těchto křtí též jáhnové.^{**)}

V čas potřeby, v nepřítomnosti řádných přísluhovatelů, může však každý člověk platně křtiti bez rozdílu stavu neb pohlaví neb náboženství, má-li jen (křtící) úmysl, křtiti dle ustanovení Kristova, neb vůbec dle obyčeje církve sv. a uděluje-li

^{*)} Je-li pochybnost o platnosti uděleného křtu, uděli se znovu s podmínkou: »Nejsi-li pokřtěn, já tě křtim« atd.

^{**)} Jáhnové mohou udělit slavný křest sv. jako biskupové a kněží, totiž se všemi od církve předepsanými obřady.

křest sv. způsobem, jak Kristus Pán nařídil. Kdo křtí, musí na hlavu osoby, jež se křtí, liti přirozenou vodu ve znamení sv. kříže a při tom říkati slova: »N., já tě křtím ve jménu Otce, i Syna i Ducha sv.« — Sebe samého nemůže nikdo křtíti: potřebuje-li křtu sv. v nebezpečí smrti, postačuje mu křest žádosti.

7. Křest sv. může platně přijati každý živý, dosud nekřtěný člověk, jak dospělý, tak i dítky. Od dospělého vyžaduje se, aby se k přijetí křtu sv. náležitě připravil. Že i dítky nemluvňata) mohou býti křtěny, učí sněm Tridentský (sez. VII. c. 11. 12. 13.) a vysvětluje z potřeby křtu sv. Sv. Augustin napsal, že nemluvňata křtí se dle podání, pocházejícího z dob apoštolských. Dle skutků apoštolských (16. 15. 18. 8., I. Kor. 1. 16.) pokřtíl sv. Pavel celé rodiny, tedy i nemluvňata, byla-li která v těch rodinách.

8. Ve křtu sv. dostává se křtěnci velikých milostí, ale za ně bere křtěnec na sebe také veliké povinnosti. Jest znovu zrozen k životu věčnému; z dítky hněvu přetvořen jest v dítko Boží; jest zbaven hříchu dědičného a otroctví pod mocí ďablovou a přivtělen Kristu a Jeho církvi; proto jest zajisté povinen, odříci se ďábla a jeho skutků, věřiti v Ježíše Krista a žíti dle jeho učení. Křtěnec zasvěcuje, zaslibuje Bohu svůj život a Bůh zase zaslibuje mu věčnou blaženost: křtěnec vchází tudíž při křtu sv. s Bohem v úmluvu, zvanou úmluvou křestní.

9. Ke křtu sv. berou se kmotrové (téhož pohlaví, jakého je křtěnec), již za nemluvňátka slib křestní skládají a berou na sebe povinnost, že křtěnce svého času na slib ten upozorní a toho dbáti budou, aby ho zachovávali; při křtu dospělých jsou kmotři svědky slibu, jež křtěnci Bohu činí a v případě, že by se jím neřídili, jsou povinni je naň upozorniti.

10. Křtěnci dává se na křtu sv. jméno některého svatého, jehož, jakožto nebeského svého ochránce, obzvlášť má ctíti a dle příkladu jeho k cnosti a svatosti stále směřovati.

§ 66.

Svätost biřmování.

1. Biřmování jest svátost, v které pokřtěný člověk vzkládáním rukou biskupových, svatým křížmem a slovem Božím přijímá Ducha sv., aby víru

svou slovem i skutkem věrně vyznával, a jí statečně hájil.

2. Bířmování jest pravá svátost. To vysvítá:

a) Z písmá sv.: »Uslyševše apoštolé, kteříž byli v Jerusalemě, že Samarij přijala slovo Boží, poslali k nim Petra a Jana, kteříž přišedše modlili se za ně, aby přijali Ducha svatého; nebo ještě byl na žádného z nich nepřišel, ale byli toliko ve jménu Pána Ježíše pokřtěni. Tedy vzkládali na ně ruce a oni přijali Ducha svatého.« (Skutk. 8. 14.—17.) Taktéž sv. Pavel vzkládal na pokřtěné v Efesu ruce a přišel na ně Duch svatý. (Skutk. 19. 6.) Sv. apoštolové udělovali tedy zvláštním, od křtu sv. rozdílným, zevnějším znamením milost Ducha sv., což zajisté jen z nařízení Kristova činili, ježto byli udělovateli a nikoliv původci prostředků milosti; toto zevnější znamení udělování milosti Ducha sv. musí tudíž od samého Ježíše Krista ustanoveno býti.

b) Z tradice. Bířmování bylo v církvi sv. vždy jako pravá svátost udělováno, jak svatí Otcové jednomyslně učí.

3. Svátostný úkon sv. bířmování pozůstává ve vzkládání rukou a mazání sv. křížmem, doprovázeném slovy (formou): »Znamenám tě znamením sv. kříže a bířmuji (sílím) tě křížmem*) spasení ve jménu Otce i Syna i Ducha sv.

4. Svátost bířmování působí:

a) Rozmnožuje posvěcující milost Boží.

b) Uděluje křesťanu zvláštní milost napomáhající, aby víru svou slovem i skutkem věrně vyznával a jí statečně hájil.

c) Vtiskuje duši nezrušitelné znamení, pročež může jen jednou v životě platně a bez těžkého hříchu přijato býti.

5. Svátost bířmování není sice k spasení věčnému nevyhnutelně potřebná; avšak kdo z netečnosti neb nedbalosti opomene ji přijati, nejen sám boj pozemský si stěžuje, ale i hřeší, poněvadž jedná proti vůli Boží; neboť Kristus Pán. ustanoviv tuto svátost, jistě též chtěl, aby ji věřící přijímali.

6. Řádným přísluhovatelem svátosti bířmování

*) Křížmo, *χρίσμα* = mast, pozůstává z oleje (olivového), do něhož přimísena jest šfáva ze živičníku (opobalsamu). Olej značí posilu k boji, balsám líbeznou vůni dobrých skutků. Křížmo musí býti svaté t. j. od biskupa posvěcené (na zelený čtvrtek).

jest biskup; avšak ve zvláštním případě může papež k udílení sv. biřmování i kněze splnomocnit.

7. Svátost biřmování může platně přijati každý křesťan, který tuto svátost ještě nepřijal. Hodně přijímá svátost biřmování, kdo ji v stavu posvěcující milosti přijímá.

Kdo svátost biřmování přijímá, má býti ve sv. náboženství náležitě vyučen, má mítí v srdci svém touhu po milosti Ducha sv. a má o ni horlivou modlitbou prositi.

K sv. biřmování berou se kmotři, kteří přijímají na sebe povinnost, nad biřmovancem hdíti, aby s milostí, ve sv. biřmování přijatou, spolupůsobil.

§ 67.

Nejsvětější Svátost oltářní.

1. Nejsvětější Svátost oltářní (Sacramentum Eucharistiae) jest pravé tělo a pravá krev Ježíše Krista ve způsobách chleba a vína. Jest to nejsvětější Svátost, poněvadž, vyznamenaná přede všemi ostatními svátostmi, nejen milost Vykupitele uděluje, nýbrž samého původce milosti, Ježíše Krista, obsahuje. Slove Svátost oltářní, poněvadž na oltáři se koná a přechovává.

2. Nejsvětější Svátost oltářní ustanovil Ježíš Kristus při poslední večeři před svým utrpením. Když totiž Pán Ježíš pojedl beránka velikonočního se svými apoštoly, vzal do svatých rukou svých chléb, modlil se, požehnal jej, lámal a dával učenníkům svým, řka: »Vezměte a jezte: totoť jest tělo mé.« Pak vzal kalich s vínem, opět se modlil, požehnal jej a dal učenníkům svým, řka: »Pijte z toho všickni: neb totoť jest krev má Nového Zákona, kteráž za mnohé vylita bude na odpuštění hříchů.« Těmi slovy přeměnil Kristus Pán Božskou všemohoucností Svou chléb v pravé Tělo Své a víno v pravou Krev Svou. Na to řekl k svým apoštolům: »To činite na mou památku,« a tím dal jim a všem jejich nástupcům moc, činiti totéž, co On právě činil, totiž přeměňovati chléb a víno v tělo a krev Ježíše Krista. (Mat. 26., Mark. 14., Luk. 22.) Nástupci sv. apoštolů, biskupové a kněží, vykonávají tuto moc ve mši sv., říkajíce ve jménu Ježíše Krista nad chlebem slova: »Totoť jest tělo mé« a nad vínem: »Totoť jest krev má« a přeměňují jimi chléb a víno v tělo a v krev Ježíše Krista.

3. V nejsvětější Svátosti oltářní jest tělo a krev

Ježíše Krista spolu s Jeho duší a s Jeho Božstvím, tedy celý Ježíš Kristus, jako Bůh i člověk v pravdě, skutečně a podstatně přítomen. V pravdě jest Ježíš Kristus v nejsvětější Svátosti oltářní přítomen, ne pouze jako v obraze nebo znamení, tak že by chléb a víno tělo a krev Ježíše Krista jen představovaly neb znamenaly. Skutečně jest Kristus Pán v nejsvětější Svátosti přítomen: nemyslí neb nevěří se o něm toliko, že jest přítomný. Podstatně jest Ježíš Kristus v nejsvětější Svátosti přítomen, nikoliv pouze Svou mocí, působiti milosti.

Skutečná přítomnost Ježíše Krista v nejsvětější Svátosti oltářní vysvítá:

a) Z písmen sv. a sice jak ze slov, kterými Kristus Pán tuto svátost zaslíbil, tak i ze slov, kterými ji ustanovil, jakož i z učení sv. apoštolů.

Ze slov zaslíbení této Svátosti. Když lid po zázračném rozmnožení chlebů vyhledával Ježíše na poušti, aby znova byl nasycen, poukázal jej Pán Ježíš na nebeský pokrm duše, který jemu dá, řka: »Já jsem chléb živý, jenž jsem s nebe sestoupil. Kdo bude jísti z chleba tohoto, živ bude na věky: a chléb, kterýž já dám, tělo mé jest, (jež vydám) za život světa.« Tedy hádali se židé vespolek, řkouce: »Kterak nám může tento dáti tělo své k jedení?« Protož řekl jim Ježíš: »Amen, amen pravím vám: nebudete-li jísti tělo Syna člověka, a píti jeho krve, nebudete míti v sobě života. Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný: a já ho vzkřísím v den nejposlednější. Nebo tělo mé, právě jest pokrm: a krev má, právě jest nápoj. Kdo, jí mé tělo a pije mou krev, přebývá ve mně a já v něm. Jako mne poslal živý Otec, a já živ jsem pro Otce: tak i ten, kdo jí mne, živ bude pro mne. Toť jest chléb, který s nebe sestoupil: nejako otcové vaši jedli mannu a zemřeli. Kdo jí chléb tento, živ bude na věky.« (Jan 6. 51.—59.)

Tato slova, kterými Kristus Pán zaslíbil, dáti tělo své a krev svou za pokrm, musí se bráti doslovně. To vysvítá: a) ze slavné formule: »Amen, amen, pravím vám atd.«, kterouž Kristus, když jeho řeč byla židům nepochopitelnou, znovu řeč svou opakoval a potvrzoval; b) z ujištění: »Tělo mé právě jest pokrm, a krev má, právě jest nápoj«; c) z přímého tvrzení: »Kdo jí mne, živ bude pro mne«; d) z volby v ý

razu: »Kdo jí mé tělo a pije mou krev«, kterýžto výraz v biblickém způsobu mluvení znamená tolik jako urážeti, pronásledovati. (Žid. 26. 2.) Kdyby výrok Kristův nebral se doslovně, byl by smysl jeho slov: Kdo mne uráží a pronásleduje, má život věčný, kterýžto smysl nikterak slovům jeho přikládati se nemůže. e) Z přirovnání zaslíbeného pokrmu k manně, dle kterého to, co Kristus Pán zaslíbil, musí býti právě tak skutečným pokrmem, jako skutečným pokrmem byla manna. f) Konečně z chování se Jeho učenníků. Učenníci rozuměli slovům Kristovým tak, že jim dá skutečně tělo své za pokrm a krev svou za nápoj; proto mnozí z učenníků jeho, slyševše to, řekli: »Tvrdá jest tato řeč, i kdož ji může slyšeti?« (Jan 6. 61.) a opustivše Ježíše, nechodili s ním více. Avšak Pán Ježíš neodvolal žádného ze slov svých, aniž jinak je vysvětloval, nýbrž spíše dal i dvanácti apoštolům na vůli, aby odešli, nechtějí-li slovům jeho uvěřiti. Apoštolové, majíce slova tato v dobré paměti, nedivili se, když Pán Ježíš při poslední večeři, podáváje jim chléb, řekl: »Vezměte a jezte: totoť jest tělo mé, které se za vás vydává« atd. a nežádali na Pánu Ježíši žádného vysvětlení, poněvadž jim byl smysl jeho slov dle této přípovědi zcela jasný: že totiž pod způsobou chleba skutečně dává jim za pokrm tělo své.

Ze slov ustanovení této Svátosti. Pán Ježíš řekl jasně a určitě: »Totoť jest tělo mé« a »Totoť jest krev má nové a věčné úmluvy.«

Slova ustanovení nejsvětější Svátosti rovněž musí se bráti doslovně, třeba by i doslovný výklad vedl k věcem nepochopitelným a podivným; vždyť celý zjev Kristův na světě jest nepochopitelným tajemstvím: tudíž i toto tajemství nemůže zdáti se nám nemožným. Doslovný výklad slov ustanovení nejsvětější Svátosti vysvítá:

a) Z okolností, za jakých Kristus Pán mluví. On mluví ku svým apoštolům, které měl za své přátele, a jež vyslal do celého světa, aby jeho vůli všem lidem zvěštovali; ti tedy sami museli nejprvé slovům jeho dokonale rozuměti. Kdyby byl Pán Ježíš chtěl, aby se slovům jeho jinak než doslovně rozumělo, byl by musel jimi je vysvětliti a to tím více, poněvadž na slova ta kladl velikou váhu a celý úkon ten, odděluje jej od ostatní večeře, konal se zvláštní okázalostí.

b) Ze znění slov. Kristus praví jednoduše a rozhodně: »Totoť jest tělo mé«, »Totoť jest krev má,« což nepřipouští jiného smyslu.

c) Z obsahu slov. Kristus praví totiž:

α) »Totoť jest tělo mé, kteréž se za svá vydává,« kterážto slova neměla by smyslu, kdyby byl Kristus Pán neměl za to, že v skutku podstata chleba přeměnila se v podstatu jeho těla.

β) Slovy: »Tentoť jest kalich, nová úmluva v mé krvi, kteráž bude za vás vylita« naráží Spasitel patrně na slova, která

Mojžíš, kropě lid krví obětní pronesl. řka: »Tato jest krev úmluvy, kterouž učinil Hospodin s vámi.« (II. Mojž. 24. 8.) Tak jako byla tak krev staré úmluvy pravou krví obětní, tak také mluví Kristus Pán o pravé krvi své, kterou Otci nebeskému obětuje.

γ) Konečně Kristus Pán slovy: »To činíte na mou památku« dává apoštolům rozkaz, který až na konec světa má býti plněn, oznamuje svou poslední vůli či závěť, která vždycky musí doslovně brána býti.

Z učení apoštolů. Sv. apoštol Pavel píše: »Kalich požehnání, kterýž žehnáme, zdaliž není společenství krve Kristovy? a chléb, kterýž lámeme, zdaliž není účastenství těla Páně?« (I. Kor. 10. 16.) »Protož, kdokoliv jísti bude chléb tento, aneb píti kalich Páně nehodně, vinen bude tělem a krví Páně. Zkusíš pak sám sebe člověk, a tak z toho chleba jez a z kalicha pij. Nebo kdo jí a pije nehodně, odsouzení sobě jí a pije, jelikož nerozsuzuje těla Páně.« (I. Kor. 11. 27.—29.) Kdyby to, co při večeři Páně se přijímá, bylo pouhým znamením těla a krve Páně, nemohlo by se přec o tom říci, kdo (to) nehodně přijímá, že prohřešuje se proti tělu a krvi Páně; také by slova: »jelikož nerozsuzuje těla Páně« neměla smyslu.

b) Z tradice. Že Kristus Pán v pravdě, skutečně a podstatně pod způsoby chleba a vína v nejsvětější Svátosti oltářní jest přítomen, věřilo se v církvi sv. vždy a všude od dob apoštolských. Tato víra církve sv. vysvitá z veliké úcty, jež nejsvětější Svátosti v církvi sv. od počátku prokazována byla, jakož i ze skrývání slavení večeře Páně, jež v prvních stoletích se dalo, kteréhožto skrývání tak úskostlivě a přísně se šetřilo, že věřící ani nejhledanějšími mukami a způsoby smrti a i nejohavnějším nářknutím, že slaví thyesthejské hody, že nemluvnátka vraždí, lidského masa požívají, nedali se pohnouti, aby nejsvětější tajemství pohanům odhalili a je posměchu, potupě, zneuctění pohanů vydali: toť důkaz neobmezené úcty k nejsvětější Svátosti, kterážto úcta byla by nevysvětlitelnou, kdyby nejsvětější Svátost byla pouhým znamením těla a krve Páně. Tato víra církve sv. vysvitá dále z obřadních modliteb a ustanovení nejstarší doby a rovněž i ze stejného vyznání sekt v první době z církve sv. vyloučených.

Ježto v nejsvětější Svátosti oltářní přítomno jest pravé tělo a pravá krev Ježíše Krista, následuje z toho, že Kristus Pán jest v této Svátosti přítomen i se Svou duší i se Svým Božstvím, tedy že jest v ní

přítomen celý, jako pravý Bůh i člověk; neboť krev a tělo Kristovo, poněvadž jest živé, není odděleno od duše; člověčenství Kristovo pak nedá se odloučiti od Jeho Božství.

Rozum lidský nemůže nalézt v učení o přítomnosti Kristově pod chudičkými způsoby chleba a vína nic Boha nedůstojného, naopak musí se obdivovati nevystihlé moudrosti a lásky Boží k nám. Člověk touží po tom, aby byl Bohu svému na blízku, aby byl s ním ve spojení co možná nejužším. Totéž děje se duchovně; ale člověk jest také smyslným tvorem a touží tudíž po závdavku přítomnosti Boží do smyslů padajícím. Touhu tu člověčenstvo dávalo vždy na jevo, a z ní vysvětluje se blud pohanů, kteří, aby mohli s Božstvím bezprostředně obcovati, pokládali obraz Boží za Boha samého. Bůh vyhověl této touze člověčenstva způsobem nejvyšším moudrým a milostivým: celému člověčenstvu stal se blízek svým vtělením, svým věrným pak jest blízek svou svátostnou přítomností, v níž ne jako v starém zákoně pouze obrazně (symbolicky) jest nám blízek, ale v pravdě, skutečně, podstatně — avšak pod rouškou nepatrných způsob, aby člověk cvičil se ve víře a pokoře, základě to všeho náboženství a vši cnosti. Obrazem byl zákon starý, obrazem a pravdou jest zde zákon nový, a pravda bez obrazu bude na onom světě.

I jako přijímání či jako pokrm duší jest nejsvětější Svátost tajemstvím nejvyšší moudrosti a lásky Boží úplně důstojným. Účelem člověka jest spojení s Bohem. Spojení toto předmětně (objektivně) vykonal Kristus Pán Svým vtělením, spojiv se takto s celým lidským pokolením; podmětne (subjektivně) vykonává je tím, že se jednotlivcům, v něho věřícím a po nejužším spojení s ním toužícím, za pokrm dává. Kristus Ježíš jest jakožto pokrm náš nadpřirozený nejen stejné podstaty s Bohem, ale i stejné podstaty s námi, aby nás s Bohem — s sebou samým spojit mohl. — Z toho všeho jest také patrné, že nejsvětější Svátost jest středem veškerého nadpřirozeného čili křesťanského života a jeho nejhlavnějším činitelem; že jest nejdražším pokladem církve sv. a zdrojem všeho, co v církvi sv. krásného, velebného, Božského se rodí. S vírou a úctou k nejsvětější Svátosti roste nebo klesá veškeren křesťanský život.

Dá-li se otázka, jak Kristus Pán může v nejsvětější Svátosti na rozličných místech zároveň býti přítomen, dlužno uvážiti, že jest to oslavené (proměněné) a tudíž zákonům přírody více nepodrobené tělo Kristovo, které jest v této Svátosti přítomno. Jako naše duše, tak připomíná jeden svatý učitel církve, jest nedílná a celá ve všech částech svého těla, tak může i Kristus v rozličných částech svého mystického těla, které jest církev sv., zároveň celý a nedílný býti přítomen, ježto Kristus u větší ještě

míře jest životem církve sv., nežli jest naše duše životem našeho těla. A když Bůh duševnímu slovu (myšlénce lidské) propůjčil, aby netoliko ono (myšlénka), nýbrž i slova, kterými (myšlénka) taková se odívá, k tisíci lidí zároveň přicházela, nemůže nikdo u všemohoucího a věčného Slova Božího, jež člověkem se stalo, totéž za nemožné považovati.

4. Ježíš Kristus jest v nejsvětější Svátosti oltářní přítomen podivuhodným přeměněním podstaty chleba a vína v tělo a krev Ježíše Krista, při čemž způsoby *) chleba a vína zůstávají nezměněny. Toto přeměnění (konsekrace) děje se tím, že platně posvěcený kněz mocí, od Krista jemu udělenou, říká nad chlebem slova: »Totof jest tělo mé« a nad vínem: »Totof jest kalich mé krve.« Tato knězem pronesená slova působí všemohoucí vůlí Ježíše Krista, že podstata chleba a vína přeměňuje se v tělo a krev Ježíše Krista, kdežto způsoby chleba a vína zůstávají nezměněny, tak že po přeměnění nezůstalo z chleba neb vína nic více nežli toliko způsoby téhož. (Sněm Trid. sez. XIII. c. 2.)

Toto učení církve sv. vysvětluje: a) Z písma sv. a sice ze slov ustanovení této Svátosti: »Totof jest tělo mé — Totof jest kalich mé krve.« Kristus Pán řekl: Tento chléb obsahuje tělo mé, nebo v tomto neb pod tímto chlebem jest tělo mé, nýbrž »Totof«, t. j. to, co já vám podávám, jest tělo mé. Ježto však slovo »jest« musí se bráti v doslovném smyslu, následuje z toho, že podstata chleba všemohoucností Boží přeměnila se v podstatu těla Kristova. — Kristus Pán pak slovy: »To čiňte na mou památku« dal apoštolům a jich nástupcům v kněžství moc, činiti totéž, co On Sám při poslední večeři činil; tudíž i slovy, kterými Kristus Pán při poslední večeři chléb a víno v tělo a krev svou přeměnil, pronesenými od kněze, přeměňuje se všemohoucností Boží podstata chleba a vína v tělo a krev Ježíše Krista: b) Z tradice, poněvadž sv. Otcové jednomyšlně učí, že chléb a víno přeměňují se v tělo a krev Ježíše Krista. *)

*) Podstatu a způsoby třeba od sebe dobře rozeznávati. Způsobem věci rozumí se, co možno při věci smysly pojmuti (pochopiti), totiž podoba, barva, chuť, vůně atd. Podstatou věci rozumí se, co věc tou věcí činí. Podstatu věci nemůžeme smysly svými postihnouti.

**) Sv. Irenaeus píše: »Chléb a víno stává se všemohoucím slovem Božím nejsvětější Svátosti (Eucharistii), která jest tělo a krev Ježíše

Přeměnní chleba a vína v tělo a krev Ježíše Krista nemůže rozumným způsobem popíráno býti. Neboť smysly může jen způsob věci býti pochopena a — způsoby chleba a vína jsou ovšem i po přeměnění přítomny. Avšak podstata nemůže býti smysly pojata; ani podstata těla a krve Ježíše Krista, ani podstata chleba a vína. Proto nazývá se nejsvětější Svátost zvlášť »tajemstvím víry.«

Důsledky:

a) Ježíš Kristus jest přítomen v nejsvětější Svátosti celý t. j. jako Bůh i jako člověk. Neboť, když řekl Kristus Pán: »Totož jest tělo mé,« a »Totož jest krev má«, měl (tehdy) živé tělo; kde však jest živé tělo a živá krev, tam jest i duše lidská, tedy celé člověčenství; ale poněvadž u Pána Ježíše člověčenství jest s Božstvím v jedné osobě spojeno, tedy jest Pán Ježíš v nejsvětější Svátosti přítomen i jako Bůh i jako člověk.

Totéž vysvětluje ze slova sv. Jana (6. 58.): »Kdo jí mne, živ bude pro mne;« neboť náměstkou »mne« míní se osoba, tedy u Pána Ježíše Božství i člověčenství, v jedné osobě spojené.

b) Ježíš Kristus jest v nejsvětější Svátosti přítomen celý a nedílný v každé z obou způsobů (jak ve způsobě chleba, tak ve způsobě vína) a i v každé nejmenší částě obou těchto způsobů. Ježíš Kristus jest přítomen celý v každé z obou způsobů, neboť, poněvadž »Kristus, vstav z mrtvých, již neumírá, smrt nad ním nebude více panovati« (Řím. 6. 9.), jest nutně s jeho živým tělem spojena krev, jakož i s jeho živou krví musí spojeno býti tělo. Pod způsobou chleba jest tudíž mocí konsekračních slov přítomno tělo Páně, ale (»per concomitantiam,« jak bohoslovci dí) také krev Páně; podobně pod způsobou vína (per concomitantiam) jest přítomno též tělo Páně. — Ježíš Kristus jest přítomen v každé částě obou způsobů: neboť jen způsoby mohou se dělit, nikoliv však v těchž přítomný Spasitel.

c) Ježíš Kristus jest v nejsvětější Svátosti trvale přítomen t. j. od přeměnění tak dlouho, dokud jsou (trvají) způsoby chleba a vína. Vysvětluje to ze slov Páně: »Totož jest tělo mé,« »totož jest krev má.«

Krista.« Sv. Cyrill Jerusalemský: »Kristus přeměnil při svatbě v Káně vodu ve víno; a my bychom nevěřili, že víno v krev svou přeměnil? Sv. Ambrož: »Slovo Boží, které z ničeho učinilo, co nebylo, není s to, co jest, přeměnit v to, co nebylo?«

Církev sv. vždy dle této pravdy jednala, posílajíc na př. nejsvětější Svátost s oltáře nemocným vězňům a poustevníkům. Zvláště tak zvaná mše předposvěcených (missa praesanctificationum), která v prvotní církvi sv. často se sloužila, podává svědectví o víře v prvních dobách křesťanských.

d) Ježíši Kristu máme se v nejsvětější Svátosti oltářní klaněti. Klanění nevztahuje se, jak samo sebou se rozumí, na způsoby, nýbrž na přítomného ve způsobách Spasitele; neboť úcta nevztahuje se na oděv, ale na toho, kdo jest jím oděn.

5. Ježíš Kristus ustanovil nejsvětější Svátost oltářní z neskončené lásky své k nám lidem a sice:

a) Aby i člověčenstvím svým byl stále u svých věřících, aby úctu jejich (k sobě) přijímal, prosby jejich slyšel, potřebám jejich pomáhal a všemi dobrodiními je zahrnoval.

b) Aby církvi své, jak toho přirozenost lidská vyžaduje, zůstavil viditelnou oběť, kterou by jeho krvavá oběť na kříži stále se představovala a její spasitelné účinky na odpuštění hříchů lidem se udělovaly.

c) Aby věřícím svým zůstavil pokrm pro duši, kterým by k životu věčnému byli živeni a síleni.

§ 68.

Nejsvětější Svátost oltářní jakožto oběť nového zákona, neb oběť mše svaté.

1. Mše svatá jest ustavičná oběť nového zákona, v které Ježíš Kristus pod způsoby chleba a vína Svému nebeskému Otci skrze ruce kněze nekrvavým způsobem se obětuje, jako kdysi na kříži krvavým způsobem se obětoval.

Oběť vůbec jest viditelný dar, který se Bohu v tom úmyslu přináší, abychom zničením jeho nejvyšší vládu Boha uznali, Boha, jakožto nejvyššího Pána, uctili (oběť chvály), Jemu děkovali (oběť díků), Jej prosili (oběť prosebná), neb též abychom si Jej usmířili (oběť smírná). Zničením nebo přeměněním obětního daru má býti vyjádřeno, že Bůh jest nejvyšším Pánem všech věcí, Pánem života i smrti, který tedy jediný může rozhodovati o všech věcech.

Oběti jsou tak staré jako člověčenstvo. Když pohané přeměnili oběti v hnusné nepravosti, dal Bůh Sám svému vyvolenému lidu skrze Mojžíše určité předpisy, jak mají oběti přinášeti. Oběti starého zákona vyjadřovaly jednak úctu národa israelského k Bohu, jednak, a to zvláště, předobrazovaly onu dokonalou oběť, kterou Vykupitel za celé člověčenstvo přinesl; byly

tedy předobrazy oběti Ježíše Krista na kříži a následovně musely pak přestat, když sama oběť Ježíše Krista na kříži byla vykonána. Poněvadž však přirozenost člověka, pozůstávajícího z duše a těla, potřebuje viditelné oběti stále, musela na místo starozákonní předobrazné oběti nastoupiti jiná viditelná oběť, kterou by jednou přinesená oběť na kříži byla stále obnovována.

Touto novou obětí, kterou jednou přinesená oběť na kříži stále jest obnovována, jest oběť mše sv., která, poněvadž nastoupila na místo obětí starozákonních, slove též oběť nového zákona.

2. Oběť mše sv. ustanovil Ježíš Kristus při poslední večeři, když sebe sama pod způsoby chleba a vína nebeskému Otci obětoval a pak dal apoštolům svým moc a rozkaz, aby tutéž svatou oběť konali dále.

Ježíš Kristus obětoval při poslední večeři pod způsoby chleba a vína Sebe Sama Otci nebeskému. To vysvětluje: a) Zjednání samého. Když totiž Pán Ježíš všemohoucností Svou (Boží) chléb v nejsvětější Tělo Své a oddělené víno v nejsvětější Krev Svou přeměnil, znázornil tím oddělení krve Své od těla t. j. smrt Svou a představil se nebeskému Otci jakožto umírající za člověčenstvo, nebo jinak (krátce) řečeno, obětoval se nekrvavým způsobem Otci nebeskému. b) Ze slov Ježíše Krista: »Totot jest tělo mé, kteréž se za vás vydává« a »Totot jest krev má (nebo »Totot jest kalich mé krve), která bude za vás vylita,« kterážto slova dlužno rozuměti též o oběti, jež byla při poslední večeři vykonána. Dále Kristus Pán nazval krev, obsaženou v kalichu, »krev nové a věčné úmluvy,« kterážto slova vztahují se patrně na slova, která vyřkl Mojžíš při uzavírání staré úmluvy, když přinesl oběť a pokropil lid krví obětní: »Tato jest krev úmluvy, kterouž učinil Hospodin s vámi, o všech řečech těchto« (II. Mojž. 24. 8.), z čehož jasně vysvětluje, že, jako ona krev, kterou Mojžíš kropil lid, byla skutečnou krví obětní, tak i Kristus označil krev Svou za skutečnou krev obětní a mluvil tudíž o skutečně přinesené oběti.

Na to ustanovil Ježíš Kristus apoštoly za kněze nového zákona a jim a všem jejich nástupcům v kněžství rozkázal, tutéž svatou oběť konati dále, když řekl k nim: »To činite na mou památku.«

3. Apoštolové a jich nástupci v kněžství plnili

rozkaz Ježíše Krista od počátku a děje se tak stále skrze biskupy a kněze, již činí na oltáři totéž, co Ježíš Kristus při poslední večeři učinil. Toto stále obnovované slavení poslední večeře slove oběť mše sv.

Při oběti mše sv. přináší se Bohu pravá a skutečná oběť a sice jest to Sám Ježíš Kristus, který pod způsobami chleba a vína Otci nebeskému se obětuje; kněz jest toliko služebníkem a viditelným zástupcem Ježíše Krista; proto neříká svým jménem, nýbrž ve jménu Ježíše Krista praví: »Totof jest tělo mé« — »Totof jest kalich mé krve.«

Obětní ráz (charakter) mše sv. vysvítá:

a) Z povahy věci. Oběť mše sv. není nic jiného, nežli obnovení toho, co učinil Kristus Pán při poslední večeři a jest tudíž rovněž pravou a skutečnou obětí, jako sama poslední večeře.

b) Z písma sv. a sice již z proroctví starého zákona, která jenom v oběti mše sv. se naplňují. Dle proroctví Davidova jest Messias »knězem na věky podle řádu Melchisedechova.« (Ž. 109. 4.) Ježto však knězi přísluší obětovati, bude i Messias obětovati na věky a sice oběť, která jest podobna oběti Melchisedechově (I. Mojž. 14. 18.) — oběť ve způsobách chleba a vína. A ústy proroka Malachiáše pravil Bůh: »Nemám zalíbení ve vás (kněžíh starého zákona) a darů nepřijmu z ruky vaší. Nebo od východu slunce až na západ veliké jest jméno mé mezi národy a na každém místě pálí se kadidlo a obětována bývá jménu mému oběť čistá« (Malach. 1. 10. 11.) — proroctví, které jedině v oběti mše sv. splnění svého dochází.

Totéž vysvítá z učení sv. apoštolů: Že svatí apoštolové dle rozkazu Páně činili totéž, co Kristus Pán při poslední večeři učinil a že také tento posvátný úkon za oběť považovali, vysvítá ze slov sv. Pavla: »Máme oltář, z něhož nemají moc jisti, kteří stánku slouží« (t. j. židé) (Žid. 13. 10.); obětní oltář předpokládá dojista oběť (I. Kor. 10. 18.).

c) Z tradice. V církvi sv. byla oběť mše sv. vždy za pravou a skutečnou oběť považována, což dosvědčují spisy sv. Otců, nejstarší liturgie nejen katolické, ale i těch sekt, které záhy od církve sv. se odtrhly.

Oběť mše sv. není v podstatě své rozdílná od oběti na kříži, nýbrž jest to jedna a táž oběť; jen obětní způsob jest rozdílný. V podstatě jest oběť

mše sv. táž oběť jako oběť na kříži, neboť na kříži i na oltáři jest týž obětní dar a týž obětující, Ježíš Kristus, Pán náš.^{*)} Toliko obětní způsob jest rozdílný; na kříži obětoval se Ježíš Kristus způsobem krvavým, t. j. On skutečně a v pravdě umřel; na oltáři obětuje se Ježíš Kristus způsobem nekrvavým t. j. On, jsa v oddělených od sebe způsobách chleba a vína skutečně přítomen, představuje se Otci nebeskému jako Spasitel, za člověčenstvo umírající, a obnovuje tak na kříži vykonanou oběť, aniž by více trpěl a umřel.

Podstata oběti mše sv. záleží v přeměnění (po němž následuje pozdvihování); neboť přeměněním chleba v tělo a odděleně od něho přeměněním vína v krev Ježíše Krista znázorňuje se oddělení krve od těla, nebo smrt Kristova. Ačkoliv ve skutečnosti není oddělení krve Kristovy od těla a Kristus Pán více neumírá, přece jest oběť mše sv., poněvadž v oddělených způsobách skutečně přítomný Spasitel, jako umírající za nás, Otci nebeskému se představuje, pravou a skutečnou obětí, ne sice sama o sobě, ale jest obětí vzhledem k oběti na kříži, která skutečně v přítomnosti se představuje. — Oběť mše sv. končí se pozitivem obětovaného těla a krve Ježíše Krista t. j. přijímáním kněze, které jest částkou, patřící k celosti oběti mše sv. Oběťování (offertorium) jest pouhou přípravou k vlastní oběti, zasvěcením a určením obětních darů, chleba a vína, k svatému účelu, nikoliv však obětí samou.

Oběť mše sv. jest též obětí se strany věřících, ježto tito skrze kněze, který též jako zástupce věřících u oltáře stojí, tělo a krev Ježíše Krista, jakožto nejsvětější a Bohu nejmilejší obětní dar, Otci nebeskému přinášejí a při něm a k němu připojují svou úctu a chválu, jakož i své díky a prosby.

4. Oběť mše sv. přináší se jedině Bohu, nikoliv snad též Svatým. Může však mše sv. též k uctění a k památce Svatých (in honorem et memoriam Sanctorum) obětována býti, t. j. děkujeme Bohu za milost a blaženost, již Svatým udělil a vzýváme Svaté o jejich přímluvu u Boha, abychom tím větších užitků z oběti mše sv. dosáhli. Tak dalo se již v prvních dobách církve sv., jak dosvědčují ku př. Tertullian, sv. Augustin a nejstarší liturgie.

5. Oběť mše sv. přinášíme Bohu:

a) Jako oběť chvály a úcty (sacrificium laudeticum),

^{*)} Sněm Trident. sez. XXII. kap. 2.: „Jeden a týž jest obětní dar, týž nyní obětující skrze službu kněží, který se tehdy na kříži obětoval; pouze obětní způsob jest rozdílný.“

abychom Boha nejdokonalejším způsobem ctili a chválili; b) jako oběť díků (*sacrificium eucharisticum*), abychom Bohu za obdržená dobrodíní a přijaté milosti děkovali; c) jako oběť pro-sebnou (*sacrificium impetratorium*), abychom pomocí Boží v potřebách těla i duše neúčinnějším způsobem si vyprosili; d) jako oběť smírnou (*sacrificium propitiatorium*), abychom milosti lítosti a kajivosti k odpuštění hříchů a prominutí časných trestů za hříchy dosáhli.

Oběť mše sv. jest oběť smírná, poněvadž co do podstaty jest jedna a táž oběť s obětí Ježíše Krista na kříži; poněvadž pak oběť na kříži jest (obětí) smírná, jest tedy i oběť mše sv. (obětí) smírná. Avšak oběť mše sv. není obětí smírnou v témž smyslu, jako oběť na kříži; neboť obětí na kříži, která byla jednou vykonána, zjednáno smíření a vydobyta milost všem lidem (celému člověčenstvu), avšak obětí mše sv. přiděluje se milost, na kříži vydobytá, jednotlivcům (a sice jen prostředně, na způsob přimluvy). Z toho vysvítá, že cena neb moc obětí na kříži není obětí mše sv. nikterak zmenšována, neb zastiňována; naopak oběť mše sv. jest určena právě k tomu, aby věřícím oběť na kříži neustále představovala a tak památku její stále udržovala, a věřícím jejího ovoce bez přestání zakoušeti dávala.

6. Oběť mše sv. může toliko platně posvěcený kněz přináseti. Avšak moc a působnost obětí mše sv. nezávisí od hodnosti nebo nábožnosti kněze, poněvadž Sám Kristus Pán jest obětí i obětujícím, kněz pak jest toliko prostředníkem — nástrojem Kristovým.

7. Oběť mše sv. přináší se vůbec Bohu za všechny lidi, již jsou ještě schopni blaženosti věčné dosíci; zvláště však jen za údy církve sv., necht' jsou ještě na živu, nebo, v Kristu zemřevše, v očistci se nalézají.

8. Ovoce obětí mše sv.:

a) Oběť mše sv. nezjednává sice hříšníkům bezprostředně odpuštění hříchů, avšak přece milost lítosti a kajivosti, kterými přiváděni jsou v stav, s Bohem se smířiti. b) Spravedlivým zjednává prominutí časných trestů, které po odpuštění hříchu mají ještě vytrpěti: dále též posilu k boji proti pokušením a ke konání křesťanských cností. c) Věřícím vůbec zjednává též pomoci v časných záležitostech a nesnázích, pokud spáse duší jejich prospívá. d) Též duším zemřelých zjednává prominutí časných trestů za hříchy, aby tím dříve z očistce byly vysvobozeny a nebeské blaženosti účastnými se staly. Ovoce obětí mše sv. přináleží vůbec všem živým a všem v Kristu zemřelým

údům církve sv., zvláště však má z každé jednotlivé oběti mše sv. prospěch, vedle obětujícího kněze, ten, za něhož kněz mši sv. obětuje (aplikuje), dále všickni, kdož oběti mše sv. nábožně jsou přítomni, konečně celá církev sv. Žádná oběť mše sv. není bez účinku, neb docela zbytečná: nedostává-li se jejího ovoce jednotlivci, plyne její užitek do pokladu církve sv.

Kněz jako zástupce Ježíše Krista, jakožto prostředník mezi Bohem a lidmi, jakožto rozdavatel tajemství Božích, může přidělit ovoce oběti mše sv. určité osobě. Připustitelnost takového zvláštního přidělení, vysvětluje z prastarého obyčeje církve sv., jež již sv. Otcové uvádějí: těch, kteří dary obětní na oltář položili, při mši sv. též si připomínati a jim ovoce oběti mše sv. zvláště přidělit, jakož i z pradávného obyčeje církve sv., za zemřelé v Kristu ve výroční den jejich smrti, oběť mše sv. přinášeti.

§ 69.

Nejsvětější Svátost oltářní, jakožto duševní pokrm.

1. Nejsvětější Svátost oltářní jest také duchovním pokrmem duší^{*)}. Skutečné požívání téže slove sv. přijímání.

2. Ježíš Kristus výslovně přikázal, abychom nejsvětější Svátost oltářní přijímali, neboť řekl: »Amen, amen pravím vám: Nebudete-li jísti tělo Syna člověka, a píti jeho krev, nebudete míti v sobě života.« (Jan 6. 54.)

3. Sv. přijímání působí veliké milosti:

a) Rozmnožuje v nás milost Boží posvěcující a spojuje nás co nejúžeji s Ježíšem Kristem. Kristus Pán dí: »Kdo jí mé tělo a pije mou krev, ve mně přebývá a já v něm.« (Jan 6. 57.)

b) Uděluje nám zvláštní úkonné (napomáhající) milosti, kterými dostává se nám posily a vůle, (chuti,

^{*)} Požitím ovoce se stromu zapovězeného pozbyl člověk nadpřirozeného života; požitím ovoce se stromu kříže, jímž jsou všechny sv. svátosti, zvláště však nejsvětější Svátost oltářní, onoho života opět nabývá. Jako tělo, tak i duše, potřebuje k životu svému pokrmu. Ovšem zachová se duše při životě, nehřeší-li po křtu sv., neb po svátosti pokání; ale život člověka není bez těžkých bojů, ze kterých má-li člověk jako vítěz vyjít, musí míti dostatek sil k nadpřirozenému boji a těch se mu dostává pokrmem nadpřirozeným; musí míti mocného spojence a tím dojista jest ten, jenž přemohl ďábla a svět; silný oděvec musí střežiti jeho poklad a tím dojista jest Syn Boží, nad něhož silnější nemůže přijíti, aby ho přemohl. (Luk. 11. 22.)

ochoty) k dobrému a naše náklonnosti k zlému se zeslabují (zlé žádosti se krotí).

c) Očišťuje nás od všedních hříchů a chrání nás budoucích těžkých hříchů.

d) Konečně jest nám zárukou (závdavkem) našeho budoucího slavného vzkříšení a věčné blaženosti. Kristus Pán praví: »Kdo jí mé tělo, a pije mou krev, má život věčný: a já ho vzkřísím v den nejposlednější.« (Jan 6. 55.)

Účinky tyto působí však sv. přijímání jen v tom, kdo nejsvětější Svátost oltářní hodně přijal t. j. s čistým svědomím a s pobožným srdcem.^{*)} Jako tělesný pokrm tím více živí a sílí, čím s větší chutí jest požíván, tak i účinky duševního pokrmu jsou tím větší, čím větší jest po něm touha. Kdo nejsvětější Svátost oltářní nehodně, t. j. v stavu smrtelného hříchu přijímá, nejen nestává se účastným milosti a účinků této svátosti, nýbrž dopouští se ještě, právě nehodným sv. přijímáním, velice těžkého hříchu (svatokrádeže) a vrhá se ve věčnou záhubu. (Písmo sv. dí:) »Kdokoli jísti bude chléb tento, aneb píti kalich Páně nehodně, vinen bude tělem a krví Páně...Nebo kdo jí a pije nehodně, odsouzení sobě jí a pije, jelikož nerozsuzuje těla Páně.« (I. Kor. 11. 27.—29.)

4. Přijímání nejsvětější Svátosti oltářní není, jako křest sv., k spasení nevyhnutelně potřebné, ale, poněvadž je Kristus Pán přikázal (Jan 6. 54. a násl.) a poněvadž jest nejúčinnějším prostředkem k zachování života duševního, nedojde spasení, kdo ho zanedbává. Poněvadž pak přikázání dává se jen těm, kdo jsou rozumu mocni, právem soudí církev sv., že sv. přijímání jen těmto jest k spasení potřebno, nikoliv však také nemluvňatům a takovým dospělým křesťanům, kteří nejsou s to, rozeznati Tělo Páně od obyčejného pokrmu. (Trid. sez. XXI. kap. 4. a c. 4.)

Církev sv. vydala na sněmu Lateránském (sez. IV. kap. 21.) přísný rozkaz, aby každý křesťan, užívající rozumu, nejméně jednou v roce a to v čase velikonočním nejsvětější Svátost oltářní přijal.

^{*)} Sv. apoštol Pavel slovy: »Zkusiž pak sám sebe člověk, a tak z toho chleba jez, a z kalicha pij. Nebo kdo jí a pije nehodně, odsouzení sobě jí a pije, jelikož nerozsuzuje těla Páně« (I. Kor. 11. 28. 29.) nařizuje zpytování svědomí před sv. přijímáním, kteréž jest vždy před sv. přijímáním potřebno, kdežto sv. zpověď jen tehdy, když zpytováním svědomí přijde se na smrtelný hřích.

Dle nyní platného předpisu církevního uděluje se nejsvětější Svátost oltární věřícím, a i kněžím, přijímají-li mimo (svou) mši sv. jen pod jednou způsobou a sice pod způsobou chleba. Předpis ten vydala církev sv.: a) z ohledu k nejsvětější Svátosti, totiž aby nejsvětější krev Kristovu před zneuctěním uchránila, poněvadž pod způsobou vína mohla by se rozliti a též nemohla by se dobře přechovávat; b) z ohledu na věřící samé, totiž aby všem přijímání nejsvětější Svátosti ulehčila, ježto mnozí by se stítili, pít ze společného kalicha; c) z ohledu na zachování čistoty víry, totiž aby bludařům dala na jevo, že Ježíš Kristus jest přítomen pod každou jednotlivou způsobou celý a nedílný. Církev sv. mohla tak plným právem ustanoviti, poněvadž Kristus Pán nepřikázal přijímání nejsvětější Svátosti pod oběma způsoby. Kristus Pán ustanovil sice nejsvětější Svátost pod dvěma způsoby, avšak ne k vůli sv. přijímání, nýbrž poněvadž ustanovil ji zároveň jako oběť, která musí se konati pod obojí způsobou, poněvadž odděleným přeměněním chleba a vína v tělo a v krev Ježíše Krista znázorňuje se smrt Páně. Když Kristus Pán řekl při ustanovení této nejsvětější Svátosti: »Pijte z toho všickni« (Mat. 26. 27.), týká se to jedině těch, kteří obdrželi od Něho zároveň moc, oběť nového zákona konati — sv. apoštolů a dal tím jen jim a kněžím, oběť mše sv. konajícím, rozkaz, nejsvětější Svátost pod oběma způsoby přijímati. Mimo to dá se ze samého písma sv. dokázati, že přijímání pod jednou způsobou jest dle vůle Ježíše Krista, neboť Sám Kristus Pán řekl toliko: »Bude-li kdo jísti z chleba tohoto, živ bude na věky« (Jan 6. 52.) a když seděl s učenníky v městečku Emaus za stolem, vzal chléb, žehnal jej, lámal a dával jim (Luk. 24. 30.), — zde tedy výslovně děje se zmínka toliko o způsobě chleba; rovněž mluví též sv. apoštol Pavel o přijímání pod jednou způsobou, když píše: »Všickni, kteříž jednoho chleba účastni jsme.« (I. Kor. 10. 17.) »Kdokoliv jísti bude chléb tento, aneb (nikoliv a) píti kalich Páně nehodně, vinen bude tělem a krví Páně.« (I. Kor. 11. 27.)

V prvních stoletích podávala se nejsvětější Svátost oltární nemocným a vězňům jen pod způsoby chleba a dětem pak jen pod způsobou vína. Při tak zvané mši předposvěcených »praesanctificatorum« přijímá od nepamětných dob i kněz pouze pod způsobou chleba.

5. Nejsvětější Svátosti oltární smí přisluhovati pouze ten, kdo má právo, konati ji též jako oběť mše sv.; tedy biskup a kněz, v mimořádném případě i jáhen.

V dobách pronásledování, na pouštích, na lodích atd. směli druhdy i věřící dáti nejsvětější Svátost oltární jiným i sobě samým.

§ 70.

Svátost pokání.

1. Pokání jest svátost, v kteréž kněz k tomu ustanovený na místě Božím hříšníku po křtu sv. spáchané hříchy odpouští, když jich lituje, z nich se zpovídá a za ně dosti činiti chce.

2. Svátost pokání jest pravá a skutečná svátost od Ježíše Krista pro věřící k odpuštění hříchů, po křtu sv. spáchaných, ustanovená. (Sněm Trid. sez. XIV. c. 1.)

Božské ustanovení svátosti pokání vysvětluje:

a) Z písma sv. a sice ze slov, která Kristus Pán řekl k apoštolům svým, když se jim po svém z mrtvých vstání zjevil: »Jako mne poslal Otec, i já posílám vás. To pověděv, dechl na ně, a řekl jim: Přijměte Ducha svatého: kterýmž odpustíte hříchy, odpouštějí se jim: a kterýmž zadržíte, zadržáni jsou.« (Jan 20. 21.—23.) Tímto slavnostním úkonem a těmito jasnými slovy přenesl Kristus Pán moc, odpouštění hříchů, již Sám na zemi vykonával, na Svě apoštoly a na Svě řádné nástupce v kněžství a tím udělil jim netoliko moc, hříchy za odpuštění prohlašovati, ale i moc, hříchy skutečně odpouštět neb zadržovati.

b) Z tradice: Sv. Otcové jednomyslně učí, že sv. apoštolé a jich řádní nástupci v kněžství obdrželi od Ježíše Krista moc, hříchy odpouštět neb zadržovati. Tak sv. Jan Zlatoústý praví: »Kněží obdrželi moc, jež samým andělům nebyla dána: neboť k nim řečeno jest: Kterýmž odpustíte hříchy, odpouštějí se jim: a kterýmž zadržíte, zadržány jsou jim.«

3. Svátostným úkonem jest kněžské rozhřešení hříšníka od hříchů, když jich lituje, z nich se zpovídá a za ně dosti činí (neb aspoň opravdově dostičiniti chce).

Hmotou svátosti (vzdálenou) pokání, a sice nutnou, jsou všechny smrtelné hříchy,^{*)} jichž se křesťan po křtu sv. dopustil a jichž odpuštění dosud přímo (přímým vyznáním) neobdržel; postačitelnou a užitečnou (hmotou) jsou však hříchy smrtelné, již přímo odpuštěné (jichž odpuštění křesťan již obdržel),

^{*)} I hříchy proti Duchu sv. jsou hmotou svátosti pokání; neboť jakmile hříšník chce z takovýchto hříchů se káti, odnímá jim příčinu, pro kterou slovy hříchy proti Duchu sv., totiž nekajcnost.

jakož i hříchy všední. Všední hříchy nejsou nutnou hmotou svátosti pokání, poněvadž křesťan pouze jimi milost Boží neztrácí, nýbrž jen se v něm umenšuje, ale poněvadž nesnadno jest hříšníkovi, rozhodnouti, pokud hřích, jehož se dopustil, jest všedním (lehkým), činí dobře, když i ze všedních hříchů, neví-li o nich zcela, jistě, že všední jsou, se vyznává.

Tuto hmotu (vzdálenou) svátosti pokání musí si hříšník, aby jí k svátostnému úkonu mohl upotřebiti, náležitě upravit; hříšník musí totiž hříchů svých litovati, z nich se zpovídati a (aspoň chtíti) za ně dosti činiti. Tyto tři skutky: litost, zpověď a dostiučinění kajeníka patří nutně k hmotě svátosti pokání (sněm Tridentský nazývá je »quasi materia sacramenti poenitentiae«) a sice litost a zpověď patří k podstatě, dostiučinění k celosti svátosti pokání.

Způsobou (formou) svátosti pokání jsou slova, jimiž uděluje kněz kajeníku rozhřešení: »Já rozhřešuji tě ode všech hříchů tvých ve jménu Otce i Syna i Ducha sv. Amen.«

4. Svátost pokání působí: uděluje znova milost posvěcující, již křesťan, který po křtu sv. zhřešil, od viny hříchu a věčného trestu jest osvobozen a stává se opět dítkem Božím a dědicem života věčného a zjednává tudíž opětného smíření s Bohem, s kterým u těch, již tuto svátost nábožně přijali, pokoj a klid svědomí a nejvyšší potěcha duše jest spojena. S vinou hříchu neodpouští se vždy též všechny a každé tresty; spíše nezřídka po odpuštění hříchu zbývají trpěti ještě časné tresty (Trid. sez. XIV. c. 12.), které buď v tomto neb v onom životě (v očistci) trpěti se musí.

Toto učení církve sv. vysvítá z písma sv., které obsahuje mnohé příklady, že Bůh, i když odpustil vinu, ještě trestá,*) tak z učení sv. Otců. Důvod, proč na křtu sv. odpouští se všechny tresty, ve svátosti pokání však po nejvíce jen věčný trest, podává sněm Tridentský: »Zdá se, že spravedlnost Božská vyžaduje, aby ti, již z nevědomosti před křtem sv. zhřešili, od Boha jiným způ-

*) »Odpustil jsem vedlé slova tvého.... avšak všickni, kteří neuposlechli hlasu mého, neužijí země té, kterouž jsem s přísahou slíbil otcům jejich.« (IV. Mojž. 14. 20.—23.) »Hospodin promíjí hřích tvůj: neumřeš, ale.... syn, kterýž se narodil tobě, smrti umře.« (II. Král. 12. 13. 14.)

sobem na milost byli přijati, nežli ti, kteří již jednou z otroctví hříchu a ďábla byli vysvobozeni a dar Ducha sv. přijali, a přece neostýchali se, chrám Boží poskvřňovati a Ducha sv. zarmucovati. Také sluší se Božské dobrotivosti, aby neudělovala nám odpuštění hříchů takovým způsobem, aby jeho snadnost byla nám příčinou, hříchů si nevšímali a v těžké hříchy upadati a hněv ke dni hněvu si hromaditi.« (Frid. sez. XIV. kap. 8.)

5. Svátost pokání jest všem, kteří po křtu sv. těžce zhřešili, k blaženosti věčné nevyhnutelně potřebná, poněvadž Kristus Pán učinil odpuštění hříchů, po křtu sv. spáchaných, řádným způsobem závislým na přijetí této svátosti; pročež sv. Otcové nazývají tuto svátost druhou pomocí (spásou, *secunda post naufragium tabula, secundus laboriosus baptismus*). V případě, že by křesťan nemohl přijati tuto svátost, může ji nahraditi dokonalou, nadpřirozenou lítostí, jež, spojená s touhou, přijati tuto svátost, ospravedlňuje hříšníka.

6. Svátost pokání může udělovati toliko biskup, neb od biskupa zvlášť k tomu zplnomocněný kněz, a jen v případě potřeby každý kněz (tedy i nezplnomocněný).

Kněz musí býti k udělování svátosti pokání, mimo moc ve svěcení kněžství obdrženu, ještě zvlášť zplnomocněn, aby mohl moci své užívat, t. j. musí míti pravomoc (*jurisdikei*); neboť jednak zastávání úřadu zpovědního t. j. rozhřešení neb zadržení hříchu jest úkon soudní, musí tedy kněz nad zpovídaajícím se míti moc soudní (musí mu vykázaný býti duše, které, neb aspoň místo, kde by souditi směl; neboť soud není platný, není-li pronesen nad podřízeným), jíz právě od církevní vrchnosti se mu dostává, jednak k zastávání úřadu zpovědního jest třeba jistých vlastností, o nichž přísluší jen vrchnímu představenému rozhodovati.

Církevní představený, který pravomoc uděluje, může ji vzíti zase zpět; může ji též obmeziti, jak vzhledem k jisté třídě osob, tak i vzhledem k jistým těžkým hříchům, jichž rozhřešení zůstává sobě samému. Papež a biskupové zůstávají si rozhřešení jistých těžkých hříchů a to hlavně proto, aby věřící ošklivost takových přestupků tím více poznávali a aby ti, již se jimi provinili, tím spíše k lítosti a pokání byli pohnuti. Takové hříchy, z nichž ani kněz, k slyšení zpovědi oprávněný, bez zvláštního plnomocenství nemůže rozhřešiti, slovou *reserváty* neb *zadržené pády* (*casus reservati papales sive episcopales*). V nebezpečí smrti (*in articulo mortis*) má však každý kněz moc, ze všech hříchů rozhřešení udělovati. — Zpovědník jest vázán vzhledem k vyznání hříšníkova naprostou mlčenlivostí.

7. Svátost pokání může přijmouti každý člověk, který po křtu sv. zhřešil, a sice tolikrát, jak často hřešil.

Dle přísného nařízení církevního má věřící, užívající rozumu, aspoň jednou v roce (v čase velikonočním) svátost pokání přijati.

§. 71.

Litost.

Litost jest bolest duše a ošklivost nad spáchanými hříchy spolu s pravým úmyslem, více nehřešiti. Litost jest k dosažení odpuštění hříchů nevyhnutelně potřebná; neboť chce-li hříšník odpuštění dojiti, musí se od hříchu odvrátiti a k Bohu opět obrátiti, což není možno mysliti si bez bolesti a ošklivosti nad hříchem, kterým se člověk od Boha odloučil.

Litost musí býti nadpřirozená t. j. musí vycházeti skrze milost Ducha sv. z nadpřirozené pohnůtky^{*)} totiž takové, která vírou se poznává. Nadpřirozená litost jest buď dokonalá, vychází-li z dokonalé^{**)} lásky k Bohu; nebo nedokonalá, je-li pohnůtkou její buď poznání ošklivosti hříchu, aneb bázeň před věčnými tresty.^{***)} Dokonalá litost není k přijetí svátosti pokání nevyhnutelně potřebná; neboť jednak spojena s touhou, přijati tuto svátost, již před jejím skutečným přijetím člověka s Bohem smiřuje, jednak nepodaří se vždy každému, dokonalou litost vzbuditi, aniž mu lze nabyti jistoty, že jeho litost jest skutečně dokonalou.^{†)} Litost nadpřirozená nedokonalá však postačuje, která, ačkoliv sice sama sebou bez svátosti pokání, nemůže hříšníka

*) Poněvadž ospravedlnění jest nadpřirozené, musí i počátek jeho býti nadpřirozený. Kdo hříchu jen z přirozených příčin lituje, neodtrhuje se tím od věci stvořených, nýbrž jen tím více lásku svou k světu na jevo dává.

**) To jest z takové, která vztahuje se k Bohu, jakožto bytosti nejdokonalejší, v sobě samé dobré; kdežto nedokonalá láska vztahuje se k Bohu, jako bytosti k nám nejvyšší dobrotivé.

***) Sám Spasitel dí: »Bojte se toho, kterýž může duši i tělo zatratiti do pekelného ohně.« (Mat. 10. 28.)

†) »Odpouštějí se jí hříchy mnozí, neboť milovala mnoho; komu pak méně se odpouští, méně miluje.« (Luk. 7. 47.) »Kdo miluje mne, milován bude od Otce mého.« (Jan 14. 21.) »Láska přikrývá množství hříchů.« (1. Petr. 4. 8.)

k ospravedlnění přivést, přece, je-li spojena se začáteční láskou k Bohu, s důvěrou v milosrdenství Boží a s předsevzetím, život svůj polepšiti, člověka k přijetí posvěcující milosti Boží ve svátosti pokání připravuje neb k jejímu přijetí schopným činí.

Má-li někdo lítost nadpřirozenou, má též lítost upřímnou t. j. ze srdce vycházející; obecnou, t. j. ke všem hříchům se vztahující (jest radno, aspoň každého těžkého hříchu zvlášť litovati) a nade všecko t. j. kajcník chce raději zbaven býti všech věcí časných, nežli milosti Boží.

§ 72.

Zpověď.

Zpověď jest skroušené vyznání spáchaných hříchů, kteréž kajcník činí ustanovenému knězi, aby od něho rozhřešení dosáhl.

Zpověď ustanovena jest od Ježíše Krista a jest hříšníku z nařízení Božího k spasení nevyhnutelně potřebná. (Trid. sez. XIV. c. 6.)

Božské ustanovení a nutnost zpovědi vysvítá:

a) Z písma sv. a sice ze slov Ježíša Krista, kterými udělil sv. apoštolům moc, hříchy odpouštěti neb zadržovati: »Přijměte Ducha sv: kterýmž odpustíte hříchy, odpouštějí se jim: a kterýmž zadržíte, zadržány jsou.« (Jan 20. 22. 23.) Těmito slovy ustanovil Pán Ježíš sv. apoštoly a jich nástupce za duchovní soudce a dal jim moc, hříchy odpouštěti, ale spolu i moc, toto odpouštění zadržovati. Jest však patrné, že Kristus Pán nezůstavil pouhé libovůli kněží, jestli rozhřešení udělují nebo odpírají, nýbrž tomu, kdo rozhřešení jest hoden, má uděleno býti, tomu pak, kdo není ho hoden, musí býti odepřeno. Kněz musí tedy rozsouditi, zasluhuje-li hříšník rozhřešení či nikoliv, může však rozsudek tento jen tehdy pronésti, když zná duševní stav hříšníka. Poněvadž tedy kněz duševní stav hříšníka jen od něho samého, jen z jeho vyznání, z vlastní obžaloby sebe poznati může, jest na jevě, že tuto sebeobžalobu t. j. zpověď Kristus Pán chtěl a ji ustanovil, a že tudíž jest potřebná. — Zpověď konala se též vskutku již za dob apoštolských. Když byl sv. apoštol Pavel v Efesu »mnozí z věřících přicházeli, vyznávající a vypravující«¹⁾

¹⁾ V prvních dobách křesťanství byla zpověď nejen soukromá (ušní), ale často též veřejná, zvláště jednalo-li se o nápravu veřejně

skutky své.« (Skutk. 19. 18.) A sv. apoštol Jan píše: »Vyznáváme-li hříchy své, věrnýť jest Bůh a spravedlivý, aby nám odpustil hříchy naše a očistil nás od všelike nepravosti.« (I. Jan 1. 9.)

b) Z tradice: Sv. Otcové a církevní spisovatelé podávají neklamná svědectví, že křesťané z hříchů se zpovídali. Tak v druhém století píše Tertullian: »Vyznáním rodí se pokání. Mnozí však štítí se úkolu tohoto, aneb odkládají jej, ohlížejíce se více na hanbu, než na spásu svou, jako ti, jenž tajným neduhem sklíčení jsouce, lékaři nechtějí se svěřiti a tak se stydlivostí svou hynou.... Jestli jsme co lidské vědomosti skrývali, zatajíme-liž to také před Bohem? Což jest lépe býti zavrženu skrytě, než zřejmě rozřešenu?« Origenes praví: »Lze dosíci odpuštění hříchů, když hříšník neostýchá se knězi Hospodinovu oznámiti svůj hřích.« Sv. Cyprian: »Vyznejtež jednotlivci svůj hřích, dokud ještě, kdo se provinil, na tomto světě jest, dokud odpuštění, udělené kněžimi, Bohu příjemné jest.«

Že zpověď byla již v prvních stoletích, vysvětluje ostatně také z toho, že všechny sekty, které hned v prvních stoletích od církve sv. se odtrhly, Božské ustanovení a potřebu zpovědi uznávají, což bylo by nemožné, kdyby zpověď teprve později v katolické církvi zavedena byla.

c) Zavedení zpovědi nařízením lidským bylo by též naprosto nemožným bývalo, poněvadž zpověď, která smyslnému a vysokomyslnému člověku jest obtížná, nikdy by nebyla bývala v církvi sv. všeobecně přijata; nedá se též dokázat, kdy, kde a kým snad by byla bývala zpověď zavedena.

d) Zpověď musí býti úplná a sice aspoň co do vůle t. j. kajcník nesmí chtíti zamlčeti žádný těžký hřích, z něhož se dosud přímo nevyznal.^{*)} Aby zpověď byla úplná, třeba udati počet hříchů a okolnosti, které druh hříchu mění

daného pohoršení; veřejné zpovědi předcházela vždy zpověď soukromá. Poněvadž veřejnou zpovědi mnozí od pokání se odstrašovali, byla poněmáhle odstraněna.

*) Kdyby někdo všechny hříchy své vyznal tak, jak je spáchal, byla by zpověď jeho materiálně úplnou. Poněvadž takováto úplnost z rozličných příčin bývá nemožná (při němých, v bezvědomí jsoucích, v nebezpečí života se nalézajících a j.) postačuje zpověď formálně t. j. co do vůle úplná. Každý dosud platně nevyznaný hřích, na který si kajcník vzpomene, musí býti předložen moci klíčů. — Mnohdy jest třeba, neb aspoň radno, složití tak zvanou generální zpověď t. j. napravití aneb opakovati poslední neb všechny zpovědi.

nebo hřích zvětšují neb zmenšují, jinak by zpovědník nebyl s to, úřad soudce náležitě vykonati.

Důležitost zpovědi pro mravní život uznána jest od mužů na slovo vzatých, ano i od mnohých protivníků církve sv. Tak sám Voltaire praví: »Zpověď jest mocná uzda, která od nepravosti zdržuje.« Marmontel pak dí: »K zachování mravní neporušenosti není u mládeže lepšího prostředku nad měsíční zpověď.« Protestant Leibnitz vyjádřil se o zpovědi takto: »V pravdě, je-li co krásného a chvalýhodného v náboženství křesťanském, jest to zpověď, již i Číňané i Japonci se obdivují; neboť nutnost, zpovídati se, odstrašuje mnohé od hříchů a padlým veliké útěchy poskytuje... Rada moudrého a nábožného zpovědníka prospívá k ovládnutí náklonností, k seznání chyb, k vystřihání se příležitostí k hříchům, k navrácení odezneného, a k napravení škody, k vyvrácení pochybností, k potěše ducha sklíčeného, k odstranění aneb umenšení všeho duševního zla. A když nelze na světě nic lepšího nalézt než přítele, jak důležitým bude on pro nás, když neporušitelnou svatostí Božské svátosti k věrnosti (mlčelivosti) a k přispění jest zavázán.«

§ 73.

Dostiučinění.

Dostiučinění jest dobrovolné konání dobrých skutků, aneb dobrovolné vytrpění časného zla, aby Bohu za urážku, hříchem jemu učiněnou, nějaká náhrada dána byla.

Ačkoliv Ježíš Kristus za hříchy celého člověčenstva neskončené dostiučinil, přece jest dostiučinění člověka vždy ještě potřebným, poněvadž člověk stává se dostiučinění Kristova jen potud účastným, jestli sám spolupůsobí a činí tolik, co jen může, aby si Boha udobřil. To vysvítá:

a) Z písma sv., které vyžaduje od hříšníků nejen obrácení srdce a polepšení života, nýbrž i dostiučinění konáním dobrých skutků nebo dobrovolným vytrpěním časného zla: »Obratť se ke mně celým srdcem svým, s postem a s pláčem, i s kvílením.« (Joel. 2. 12.) »Králi, hříchy své almužnami vykupuj, a nepravosti své milosrdenstvím nad chudými: snad odpustí Bůh hříchům tvým.« (Dan. 4. 24.)

b) Z tradice: Církev sv. vždy byla přesvědčena, že člověku jest nutno dostičiniti za hříchy, jichž se dopustil, jak vysvítá z čet-

ných výroků sv. Otců.^{*)} Rovněž vysvětá to z přísné církevní kázně, v staré době obvyklé; neboť dlouho trvající kající skutky, které církevní předpisy pro jednotlivé přečiny stanovily, často nebyly ukládány za účelem, aby dané veřejné pohoršení bylo toliko napraveno, poněvadž i za tajná provinění byly ukládány; aniž byly též pouze k tomu určeny, aby byly lékem za dřívější provinění, neboť i těm, kdo se již úplně polepšili, často pro celý život se ukládaly: nýbrž církev sv. vždy chovala přesvědčení, že vytrpení těchto trestů sám Bůh žádá, poněvadž jimi činí se mu zadost za urážky, které byly mu hříchy učiněny. — Dostiučinění člověka jest obzvláště též proto potřebné, že jest nejbezpečnější cestou, abychom odpuštění časných trestů za hříchy naše nám přínáležejících dosáhli. (Sněm Trid. XIV. c. 8.) Písmo sv. učí: »Kdybychom sami sebe rozsuzovali, nebyli bychom zajiště souzeni.« (I. Kor. 11. 31.) Právě tak učí též sv. Otcové: »Bůh odpouští kajícímu, který sebe sama tresce.« (Sv. Augustin.) »Trest za hřích tím se smazává, že konají se skutky, pokání.« (Sv. Ambrož.) »Hřích nezůstává bez trestu: buď trestá člověk, čině pokání, sebe sama, nebo Bůh bude hřích na něm trestati.« (Řehoř Vel.)

Dostiučinění člověka za hříchy, jichž se dopustil, rozeznává se svátostné a mimosvátostné. Svátostné dostiučinění jest konání těch kajících skutků, které kněz mocí od Ježíše Krista udělenou kajícímu na pokání za hříchy a k vyléčení z nich ukládá.

Mimosvátostné dostiučinění jest konání kajících skutků, jež si člověk sám jako trest za své hříchy dobrovolně ukládá, jakož i trpělivé snášení nesnází a protivenství života pozemského.

Svátostné dostiučinění, poněvadž patří k celosti svátosti pokání, jest nevyhnutelně potřebné, tak že svátost pokání bez tohoto dostiučinění — vyjímajíc případ nemožnosti je vykonati — byla by neúplnou. Ostatně není třeba, aby dostiučinění bylo před rozhřešením vykonáno; neboť když dostiučinění není jako lítost a zpověď podstatnou částí svátosti pokání, nýbrž patří toliko k celosti této svátosti, může též teprve dodatečně býti

*) Sv. Augustin: »Nepostačuje, zlého zanechati a se polepšiti, není-li za to, co bylo spácháno (vykonáno), Bohu dosti učiněno kající lítostí, skroušenou zpovědí a pokornou almužnou. Tertullian: »V jaké míře neušetříš ty sebe, v takové, věř, Bůh ušetří tebe.« Sv. Cyprian píše: »Pán dlouhým a nepřetržitým dostiučiněním má býti usmířen.«

vykonáno. Musí však kajeník míti při zpovědi pevný úmysl, uložené pokání vykonati, jinak byla by svátost pokání neplatnou a rozhřešení bylo by ničím.

Cena a působnost neskončeného dostiučinění Ježíše Krista naším dostiučiněním nikterak se nezmenšuje ani nezneuznává; neboť všechno naše dostiučinění nemá cenu a působnost z nás samých, ježto my sami ze sebe nic nemůžeme. nýbrž má cenu a moc před Bohem jedině ze zásluh Kristových. (Sněm Trid. XIV. kap. 8.)

Může se státi, že opakováním a hromaděním hříchů kajeník mnohdy povinen jest dobrotivosti Boží dostiučiněním v tak veliké míře, že by buďto jeho časný život k němu ani nestačil, (že by i nejtěžší a sebe delší pokání k jeho vykonání nepostačovalo), aneb že by pro nutné starosti světské ani nebyl s to, aby tak přísné pokání činil. Aby tyto tresty nezbyly mu pro onen svět, a nebylo mu zbraňováno vejíti do blaženosti věčné, uděluje mu církev sv., přeje-li si toho, odpustky.

§ 74.

Odpustky.

Odpustky jsou prominutí časných trestů, jež by měl člověk, i po odpuštění vině hříchu, buď v tomto neb v onom životě (v očistci) vytrpěti. Církev sv. učí o odpustcích, že (církev sv.) má moc, odpustky udělovati, a že věřícím užitečno jest odpustku si získati.

I. Církev sv. má moc odpustky udělovati, neboť Kristus Pán dal apoštolům a jejich nástupcům, zvláště sv. Petru, moc, »svazovati a rozvazovati« t. j. časné tresty ukládati, ale i odpouštěti.

Řekl totiž Kristus Pán k sv. Petru: »A tobě dám klíče království nebeského: a cokoli svážeš na zemi, bude svázáno i na nebi: a cokoli rozvážeš na zemi, bude rozvázáno i na nebi« (Mat. 16. 19.) a ke všem apoštolům: »Amen pravím vám, cokoli svázete na zemi, bude svázáno i na nebi: a cokoli rozvážete na zemi, bude rozvázáno i na nebi.« (Mat. 18. 18.) Těmito slovy obdrželi sv. Petr i ostatní apoštolé moc, řídit církev sv. a zvláště kázeň v církvi sv. udržovati, tedy i tresty za hříchy ukládati a trestů těch i osvoboditi. Vše, co církev sv. v tom ohledu koná, má dle těchto slov Kristových platnost před samým Bohem.

Církev sv. stále této moci užívala. Tak sv. apoštol Pavel uložil veřejnému hříšníkovi v Korintu přísný trest, aby duch jeho byl spasen v den Pána našeho, Ježíše Krista (I. Kor. 5. 5.); avšak po roce odpustil mu další trest a tím odpustil mu i trest na onom světě, jež si tím pokáním měl vytrpěti, ježto napsal: »Dosti má, kterýž takový jest, na tom trestání... Já, co jsem odpustil, jestliže jsem co odpustil (t. j. měl-li jsem mu co odpustiti, když pokání, určenému k odvrácení trestu na onom světě, tak horlivě se podrobil), pro vás jsem (mu) odpustil v osobě Kristově (mocí od Krista mi udělenou). Podobně udíleli biskupové prvních století kajcníkům úplné neb částečné odpuštění časných trestů a tím i odpuštění trestů před Bohem zaslouženého, když zvláštní horlivost při pokání jevíli, když v nebezpečí života se nalezali, aneb když se za ně sv. mučenníci a vyznávači přimlouvali. Později, když církev sv. přestala, veřejné pokání ukládati, udělovala odpustky za jiných podmínek; prohlásila totiž: kdo v pravdě kajcně bude určité kajcí skutky konati (ku př. postiti se, modliti se a pod.), obdrží, předpokládaje, že nalezá se v stavu posvěcující milosti, buď úplné neb částečné odpuštění trestů, jež má v budoucím životě vytrpěti, t. j. obdrží odpustky.

Moc, udělovati odpustky, přísluší obzvláště papeži, a toliko v nepatrné míře i biskupům; neboť především k Petrovi řekl Pán Ježíš: »Tobě dám klíče království nebeského... cožkoliv rozvážeš na zemi, bude rozvázáno i na nebi.« (Mat. 16. 19.)

Církev sv. odpouští časné tresty, udělující z nevyčerpateľného pokladu nesmírných zásluh a dostiučinění Ježíše Krista a Svatých, kterýžto jest majetkem církve sv., horlivému kajcníkovi tolik, mnoho-li mu třeba za tresty, jež má vytrpěti a tak to, čeho jeho dostiučinění se nedostává, (spravedlnosti Boží) nahrazuje; tím způsobem činí se spavedlnosti Božské úplně zadost, dílem od kajcníka samého, který činí vše, co jen činiti může, dílem z pokladu dostiučinění a zásluh Ježíše a Svatých. Z toho vysvítá, že církev sv. nechce nás odpustky sprostiti povinnosti, za hříchy pokání činiti; spíše chce vzbuditi v nás ducha kajcnosti, horlivost, s kterou máme kajcí skutky konati, odměniti a naší slabosti a nemožnosti, všechny časné tresty v tomto životě vytrpěti, nápomocna býti.

2. Věřícím jest užitečno, odpustků si získati; neboť a) shlazují časné tresty, které by člověk měl ještě v očistci vytrpěti — neboť, co církev sv. rozvazuje, jest rozvázáno též na nebi, před Bohem — a zjednávají tudíž horlivému kajci-

níku útěchu a uspokojení; b) povzbuzují k obrácení a kajenosti, poněvadž bez těchto vůbec nemohou získány býti.

Církev sv. žádá od toho, kdo si odpustků získati chce, mimo zvláštní horlivost a ochotu ke konání kajících skutků, které mu v náhradu za církevní tresty ukládá, zvláště stav milosti; aspoň poslední skutek má vykonán býti v stavu milosti Boží; neboť trest časný nemůže odpuštěn býti tomu, kdo ještě věčnému trestu podlehá. K získání plnomocných odpustků předpisuje církev sv. obyčejně zvláštní přijetí svátosti pokání a nejvyšší Svátosti oltářní.

3. Odpustky rozeznávají se plnomocné a neplnomocné. Plnomocné odpustky jsou prominutí všech časných trestů. Neplnomocné odpustky jsou prominutí části časných trestů dle toho, jak církev sv. ustanovuje; tato část určuje se obyčejně dle jisté doby, tak ku př. odpustky 40 dní, 100 dní atd. t. j. prominutí onoho trestu, který by křesťan vytrpěl, kdyby dle předpisů církevních, v staré době platných, činil tuhé pokání 40 dní 100 dní atd.

Dále rozeznávají se odpustky osobní, které udělují se jistým osobám, ku př. členům některého nábožného spolku v (jejich) hodině smrti; místní, které jsou spojeny s určitým místem, ku př. s určitým chrámem, oltářem; nebo věčné, které jsou spojeny s jistými věcmi, ku př. křížem, medailí atd. Oboje poslední odpustky jsou též potud osobní, pokud udělují se těm, již toto místo nábožně navštíví, nebo té věci zbožně užívají.

Odpustky milostivého léta jsou plnomocné odpustky, jež se při obzvláštních příležitostech a za zvláštních slavnostech celému světu křesťanskému udělují. V době milostivého léta bývají udělena zpovědníkům zvláštní plnomocenství, aby rozhřešovali zadržené hříchy i církevní tresty jakož i aby zaměňovali jednoduché sliby, učiněné bez prostřednictví církevní autority.

Odpustky mohou též duším v očistci prospěti; ovšem neděje se to tímž způsobem, jako u živých, (totiž) rozsudkem — neboť církev sv. nemá soudní moc nad mrtvými — nýbrž přímluvou t. j. odpustky, o kterých sv. Otec zvlášť prohlásil, že mohou duším zemřelých v očistci získány býti — mohou jim na způsob přímluvy přiděleny býti. Takové odpustky přidělují se duším zemřelých v očistci tím způsobem, že věřící na zemi

předepsané dobré skutky k získání odpustků konají a je Bohu obětují, t. j. Jej prosí, aby tyto dobré skutky spolu s dosti učiněním Ježíše Krista a Svatých přijal a vzhledem k nim, těm ubohým duším vysvobození z jich časných trestů udělil.

Proti zneužívání odpustků vydal sněm Tridentský (sez. XXV.) přísná nařízení.

§ 75.

Svátost posledního pomazání.

1. Poslední pomazání (*extrema unctio*, *Sacramentum unctionis infirmorum*) jest svátost, v které nemocný křesťan mazáním sv. olejem a modlitbou kněžskou nabývá milosti Boží ku prospěchu duše a častěji i ku prospěchu těla. Tato svátost jmenuje se poslední pomazání, protože ze všech svatých pomazání, kteráž Ježíš Kristus církvi Své přikázal, obvyčejné naposledy se uděluje.

2. Poslední pomazání jest pravá a skutečná svátost, od Ježíše Krista ustanovená. Sv. apoštol Jakub píše: »Stůně-li kdo z vás? uveď k sobě kněží církve, a ať se nad ním modlí, mažíce jej olejem ve jménu Páně: a modlitba víry uzdraví nemocného a polehčí jemu Pán, a jestliže jest v hříších, budou mu odpuštěni.« (Jak. 5. 14. 15.) Sv. apoštol přisuzuje činu (mazání sv. olejem), který z pravidla u každého těžce nemocného vykonán býti má, nadpřirozené účinky na duši, které však může mít jen z ustanovení Božího; tudíž musí poslední pomazání od Samého Ježíše Krista ustanoveno býti. Poslední pomazání bylo též vždy v církvi sv. jako pravá svátost nemocným udělováno, jak vysvítá z výroků sv. Otců, jakož i z nejstarších obřadních knih katolické církve a sekt v prvních dobách z ní vyloučených.

3. Svátostný úkon posledního pomazání pozůstává v pomazání nemocného sv. olejem, od biskupa (na zelený čtvrtek) posvěceným (hmota svátostná), a v modlitbě, kterou kněz při mazání jednotlivých smyslů (nebo jen čela) říká: »Skrze toto svaté pomazání a své nejmilostivější milosrdenství odpustiž tobě Pán, čeho jsi se zrakem, sluchem, atd. (nebo jen všemi smysly) dopustil.

4. Svátost posledního pomazání působí:

a) Rozmnožení posvěcující milosti.

b) Prominutí všedních hříchů a spolu i shlazení všech ostatků^{*)} (zbytků) již odpuštěných těžkých hříchů, totiž časné trestuhodnosti, náklonnosti k zlému a slabosti vůle k dobrému; avšak v případě potřeby i prominutí těžkých hříchů, je-li nemocný v pravdě kající a nemůže-li přijati svátost pokání.

c) Polehčení a posílnění duše nemocného, tak že v důvěře v Božské milosrdenství útrapy nemoci trpělivě snáší a pokušením ďábla snáze odporuje.

d) Mnohdy, vyžaduje-li toho spása duše, i uzdravení těla.^{**)}

Tyto účinky má poslední pomazání pro celou dobu jedné a téže nemoci, vtiskujíc duši jakési trvalé znamení (quasi charakterem) a tudíž nemá se v té době opětně přijímati, třeba by i nemocnému, úplně bez sebe jsoucímu, uděleno bylo.

5. Poslední pomazání není sice k blaženosti věčné nevyhnutelně potřebno; avšak křesťan, který z nedbalosti neblhostejnosti opomene milosti, jichž se jím nabývá, v nemoci své přijati, aneb opomene, přičiniti se o to, aby se jich jinému křesťanu dostalo, jistě nezůstává bez hříchů.

6. Svátostí posledního pomazání může přísluhovati platně každý kněz, dovoleným způsobem však jen vlastní farář, nebo od něho splnomocněný kněz.

7. Svátost posledního pomazání může udělena býti jen věřícím, kteří dospěli k užívání rozumu a a nebezpečné nemoci jsou. Tuto svátost může křesťan tolikrát přijati, kolikrát těžce onemocněl, a i v téže nemoci vícekrát, jestliže nebezpečí smrti jednou minulo a opětně nastalo.

^{*)} Tyto ostatky hříchů měly by vlastně dostiučiněním shlazeny býti; ale poněvadž nemocný není s to, aby vždy úplně dostiučinil, zhojí se duše jeho posledním pomazáním.

^{**) Uzdravení to neděje se zázrakem, nýbrž tím, že Bůh skrze tuto svátost přirozené síly podporuje, aby se uzdravení docílilo. Kde tedy síly životní jen zázrakem mohly by před vyhasnutím býti zachráněny, nemá uzdravení skrze poslední pomazání očekáváno býti. Také modlitbou za dešť a p. nežádáme na Bohu zázraku, nýbrž jen podporování sil přírodních.}

§ 76.

Svätost svěcení kněžstva.

1. Svěcení kněžstva (sacramentum Ordinis, sacra ordinatio) jest svátost, kterouž se těm, již se službě církve sv. věnují, uděluje trvalá duchovní moc a spolu zvláštní milost, aby církevní úřad ku cti a chvále Boží a k spasení duší řádně a prospěšně konali.

2. Svěcení kněžstva jest pravá a skutečná svátost, od Ježíše Krista ustanovená. To vysvětluje:

a) Z písmen sv., které nejen vypravuje, že apoštolé zevnějším znamením, totiž vzkládáním rukou, duchovní moc udělovali, nýbrž i výslovně učí, že s tímto zevnějším znamením spojeno jest trvalé působení milosti. »Ty (Štěpána a Filipa) postavili před obličejem apoštolů: a modlíce se, vzkládali na ně ruce.« (Skutk. 6. 6.) »Napomínám tebe, abys opět vzbudil milost Boží, kteráž jest v tobě skrze vzkládání rukou mých.« (II. Tim. 1. 6.) Spojení milosti Boží se zevnějším znamením vzkládáním rukou může však jedině z ustanovení Božího býti.

b) Z tradice, dle níž svěcení kněžstva v církvi sv. vždy jako pravá svátost uznáváno bylo.

Svätost svěcení kněžstva obsahuje (uzavírá) v sobě svěcení na kněze, na biskupa a i na jáhna. Jmenuje se svěcení kněžstva, poněvadž vlastní podstatu této svátosti činí odevzdání moci kněžské, totiž moci, chléb a víno v tělo a krev Páně přeměňovati a hříchy odpouštěti neb zadržovati. Svěcení na biskupa, ač novou (plnou) apoštolskou moc knězi udílí i s potřebnou k tomu milostí, přece není novou svátostí, nýbrž jest pouze zdokonalení a dovršení kněžstva; jest nejvyšší svěcení, které uděluje k moci kněžské, obět mše sv. konati, ještě moc, že může o tuto svou moc s jinými se sdíleti.^{*)} t. j. samou svátostí svěcení kněžstva přísluhovati, nímto to moc, břímovati, u věcech víry rozhodovati a ve správě církve sv. se účastniti. Svěcení na jáhna jest stupněm k svěcení na kněžství; uděluje moc, biskupu nebo knězi u oltáře (při mši sv.) posluhovati a se zvláštním splnomocněním (nebo v čas

^{*)} Sv. Jeroným píše: »Co vyjma svěcení činí biskup, co by nečinil i kněz?«

potřeby) slavný křest udělovati, nejsvětější Svátostí oltární věřícím přísluhovati a kázati.

Mimo svátostná svěcení jsou ještě jiná, od církve sv. ustanovená svěcení, jež však ku svátosti svěcení kněžstva nepřínaleží. Jsou to: svěcení na podjáhna, které, ačkoliv nepřínaleží k svátosti, přece počítá se s jáhenstvím a kněžstvím k vyšším svěcením, poněvadž církev sv. zavazuje podjáhny k povinnostem vyšších svěcenců: v duchovním stavu po celý život setrvati, v bezžennství žiti (coelibat zachovávat) a modlitbu breviáře (církevní hodinky) denně konati; pak čtyry nižší svěcení (ordines minores) totiž (v sestupném pořádku) svěcení na akolytu (přísluhovače), na exorcistu (zažehnávače), na lektora (předčítatele) a na ostiáře (vrátného). Tato svěcení ustanovila církev sv., aby byla přípravou k důstojnému přijetí svátosti svěcení kněžstva.

3. Svátostný úkon svěcení kněžstva jest vzkládání rukou biskupových, mazání sv. olejem a podání odevzdání posvátných nádob doprovázené slovy, jež vyjadřují moc ku zvláštním církevním úkonům, která se svěcením právě udílí.

4. Svátost svěcení kněžstva uděluje trvalou duchovní moc*) a vtiskuje duši posvěceného nezrušitelné znamení, kterým od jiných (ostatních) věřících se rozeznává a službě Boží obzvláště se oddává; dále působí rozmnožení posvěcující milosti a uděluje zvláštní milost k řádnému a spasitelnému zastávání úřadu duchovního.

5. Svátost svěcení kněžstva může jen biskup platně udělovati. Totiko čtyry nižší svěcení může s povolením papežským udělovati i kněz.

6. Svátost svěcení kněžstva mohou přijati toliko pokřtění muži. Účel svátosti žádá, aby přijímač byl dospělý, již biřmován, a měl přiměřené duševní i tělesné vlastnosti, o nichž toliko církvi přísluší souditi a důstojnost a působnost této svátosti žádá, aby byl v stavu posvěcující milosti.

*) Svěcenec obdrží ve svěcení kněžstva duchovní moc, které však smí upotřebiti jen tehdy, a do té míry (dotud), kdy a dokud biskup (papež) jej k tomu oprávnjuje. Bez tohoto oprávnění (bez jurisdikce) platně by sice obětoval a svátosti udílel (kromě pokání), ale nedovoleně a tudíž také nehodně. Nutnost takového oprávnění vyplývá z jednoty církve sv.

§ 77.

Svätost manželství.

1. Manželství jest svátost, v které dvě svobodné*) křesťanské osoby, muž a žena, vzájemným souhlasem sobě se zasvěcují, a milosti Boží nabývají, aby ve svém manželském stavu až do smrti věrně a zbožně setrvaly a ditky své křesťansky vychovávaly.

Stav manželský nebo řádné spojení muže a ženy k nerozlučitelnému, společnému životu ustanovil sám Bůh již v ráji a sice k vzájemné pomoci, k vespolečnému zdokonalování se a k rozmnožování lidského pokolení. Bůh řekl: »Není dobré člověku, býti samotným: učiněmež mu pomoc podobnou jemu.« (I. Mojž. 2. 18.) »...I požehnal jim (Adamovi a Evě) Bůh, a řekl: »Rostež a množte se, a naplňte zemi.« (I. Mojž. 1. 18.) A sice ustanovil Bůh manželství tak, že mělo jen mezi jedním mužem a jednou ženou pozůstávati a nerozlučitelným býti.**)

Manželství nezůstalo vždy v té způsobě, v jaké původně od Boha bylo založeno. Když člověčenstvo hříchem od Boha odpadlo, byla i původní svátost manželství zastíněna; nastalo mnohoženství a rozlučování manželství. Ale Ježíš Kristus, nejvyšší zákonodárce člověčenstva, přivedl příkázáním svým manželství k původní dokonalosti zpět a spolu na svátost je povýšil.

2. Manželství jest v církvi Kristově pravou a skutečnou svátostí.

Sv. apoštol Pavel píše: »Tajemství toto (manželství) veliké jest, ale já pravím v Kristu a v církvi (totiž vypodobněno jest na Kristu a církvi)« (Ef. 5. 32.) t. j. manželství, jsouc obrazem tajemného, svatého, milostí na kříži vydobytou uskutečněného, udržovaného, a nerozlučitého spojení Krista s církví, jest taktéž tajemným, milostí Vykupitelovou uskutečněným, udržovaným a nerozlučitelným spojením; takovým může však jen z vůle Spasitelovy býti.

Avšak jen u pokřtěných osob jest manželství svátostí; neboť jen tehdy, když snoubenci jsou obmyti křtem sv., vyskytuje se podobnost jejich spojení manželského se spojením Ježíše Krista

*) Svobodné osoby jsou, kterým k přijetí svátosti manželství není v cestě žádná překážka.

**) »Ten, jenž učinil člověka z počátku, (toliko jednoho) muže a (jednu) ženu učinil je? a řekl: Protož opustí člověk otce i matku, a přidrží se manželky své, i budou dva v jednom těle (či nerozlučitelní, jako jeden člověk). A tak již nejsou dva, ale jedno tělo. A protož, co Bůh spojil, člověk nerozlučjá« (Mat. 19. 4.—6.)

s církví, jen tehdy může se manželskému svazku dostati zvláštní milosti, kteráž tu podobnost působí. Ale z toho též vysvítá, že mezi křesťany nemůže býti platného manželství, které by nebylo zároveň svátostí. Neboť když svobodné křesťanské osoby v manželství vcházejí, již tímto krokem počíná podobnost spojení jejich se spojením Ježíše Krista s církví, počíná omilostnění čili svátostnost tohoto jejich spojení. — Dále z toho plyne, že snoubenci, kteří nemohou svátost manželství platně přijati, když přece spolu v manželství vstoupiti usilují, nejen svátost nepřijímají, ale také žádné, před Bohem platné, manželství neuzavírají.

Manželství bylo v církví sv. vždy za pravou svátost uznáváno, jak vysvítá ze spisů sv. Otců^{*)}, kteří nazývají je výslovně svátostí, z nejstarších obřadních knih katolické církve a z tradice sekt v nejstarší době z církve katolické vyloučených.

Svátost manželství jest od manželské smlouvy osob křesťanských nerozlučitelná t. j. svátost není něco, co teprvé k úmluvě manželské se přidává, tak že manželství bylo by již platným a skutečným bez svátosti, nýbrž (platná) manželská smlouva křesťanských snoubenců jest již svátostí a sice proto, že každé řádné manželské spojení křesťanských snoubenců jest svátostí.

Podstatné vlastnosti křesťanského manželství jsou jednota a nerozlučitelnost.

a) Manželství dle zákona Božího může býti jen mezi jedním mužem a jednou ženou. To vysvítá z výslovného výroku Kristova: »Ten, jenž učinil člověka z počátku (toliko jednoho) muže a (jednu) ženu učinil je? a řekl: Protož opustí člověk otce i matku, a přidrží se manželky své, i budou dva v jednom těle.« (Mat. 19. 4. 5.)

b) Platně uzavřené a dokonané křesťanské manželství jest nerozlučitelné a může jen smrtí rozloučeno býti. To vysvítá z jasných výroků Kristových: »Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.« (Mat. 19. 6.) »Kdokoliv by propustil manželku svou, a jinou pojal, cizoloží proti ní. A jestliže by žena propustila muže svého, a za jiného se vdala, cizoloží.« (Mark. 10. 11. 12.) »Každý, kdo propouští manželku svou, a pojme

*) Přednost manželství u národa Božího záleží v tom, že u něho manželství jest svátostí.

jinou, eizoloží.« (Luk. 16. 18.) »Těm, kteříž jsou v manželství, prikazuji ne já, ale Pán, aby žena od muže neodcházela: Pakli by odešla, ať zůstane nevdaná, aneb ať se zase smíří s mužem svým. A muž nepropouští manželky,« (I. Kor. 7. 10. 11.) »Žena, kteráž za muže (vdaná) jest, dokud muž živ jest, přivázána jest k zákonu (manželskému): pakli by umřel muž její, rozvázána jest od zákona muže (či manželského).« (Řím. 7. 2.) Rozvedení od stolu a lože (od manželského spolubydlení) jest však, jak ze slov apoštolských vysvítá, z mnohých příčin přípustitelné.

Nerozlučitelnost manželství zakládá se v podstatě samého křesťanského manželství. Podstata křesťanského manželství záleží v naprostém (nepodmíněném) vzájemném odevzdání sebe a přinášení sobě obou manželů; *) je-li křesťanské manželství pravým symbolem vnitřního, nerozlučitého spojení Ježíše Krista s jeho církví, musí býti v trvání svém ode vší vrtkavosti lidských vášní neodvislo, musí tudíž býti spojením nerozlučitelným. Nerozlučitelnost manželství jest též pro lidskou společnost velmi prospěšná; neboť jest základní podmínkou spořádaného života rodinného a řádného vychování dítek a tím též podkladem vši pravé mravnosti. Kde hlásá se rozlučitelnost manželství oproti učení sv. evangelia, tam jest důstojnost a posvátnost manželství zničena a nejhorší mravní nebezpečí a společenské nepeřádky jsou neodvratnými toho následky.

Sám rozum praví, že jen nerozlučitelným manželstvím lze obhájití důstojnost lidskou oproti zvířeti co do ukájení pohlavního pudu. Manželství rozlučitelné jest pramenem četných neřestí a sociálních zmatků, prohrěšením se na nevinných dítkách a nevinných často manželích, ukrutností oproti manželům kajícím, počátkem jistého rozkladu lidské společnosti.

3. Svátost manželství působí rozmnožení posvěcující milosti a zvláštní milost, aby manželé ve vzájemné manželské lásce a věrnosti až do smrti setrvali, v péči o spásu duší svých, jakož i o časné blaho se podporovali a své dítky dobře a křesťansky vychovávali.

*) Svátostným úkonem manželství jest též dle náhledu téměř všech novějších bohoslovců vespolečné odevzdání se snoubenců sobě na celý život a souhlas s tímto odevzdáním slovy (nebo znamením) vyjádřený. Dogmaticky není však věc rozhodnuta, čímž svátostnost manželství nestává se nejistou; neboť vnitřní podstatou svátosti jest milost Boží a tu náboženství má. Hmotou svátosti manželství jsou samy osoby snoubenců, způsobou (formou) slova (znamení) ono vespolečné odevzdání a onen souhlas vyjadřující.

4. K zamezení nepořádků, jež by vznikly z tajného, nedovoleného neb i neplatného manželství, ustanovila církev sv., již Kristus Pán svátosti v opatrování dal a již přísluší, stanoviti vše, čeho k důstojnému a platnému přijetí jich třeba, na sněmu Tridentském (sez. XXIV. kap. I. de ref. matr.), aby svátost manželství tím způsobem byla přijímána, že snoubenci (po náležitém prohlášení) před vlastním farářem obou neb jednoho z obou, neb před knězem, od faráře nebo biskupa k tomu splnomocněným, a nejméně před dvěma svědky prohlásí, že spolu manželství uzavírají, načež kněz jejich smlouvu manželskou požehná.

K platnému a dovolenému uzavření manželství vyžaduje se, aby snoubencům nestála v cestě žádná manželská překážka. Manželské překážky vůbec jsou jisté příčiny, pro které manželství buď nemůže nebo nesmí uzavřeno býti.

Překážky manželské stanoveny jsou dílem zákonem Božím, dílem zákonem církevním, a jsou dvojího druhu: jedny překážejí platnému uzavření manželství a slovou rozlučujícími (impedimenta dirimentia), jako ku př. nedospělost a neschopnost, bezprávné donucení, platně trvající již manželský svazek, vyšší svěcení, slavné sliby, pokrevní příbuzenství, duchovní příbuzenství (kmotrovství), občanské příbuzenství (adopce), švakrovství a nekřesťanské náboženství jedné strany; jiné překážky vadí dovolenému uzavření manželství a slovou zapovídajícími (vadicími — impedimenta prohibentia), jako ku př.: slib manželství jiné osobě daný a řádným způsobem nezrušený, jednoduchý slib čistoty a nekatolické náboženství jedné strany. Církev sv. neschvaluje manželství mezi katolickými a nekatolické společnosti příslušujícími osobami a varuje své věřící před jich uzavřením a sice z nejdůležitějších důvodů, totiž: že strana katolická jest vysazena velikému nebezpečení, víru svou ztratiti nebo k ní aspoň lhostejnou se státi: že katolické vychování dítek obyčejné jest nedostatečné a nezřídka nemožné a že štěstí manželské závisí od společné víry. Církev sv. svoluje k takovým manželstvím jen za podmínek, k nimž oba snoubence písemnou smlouvou zavazuje: že strana nekatolická katolické v plnění náboženských povinností nebude překážeti; katolická že se přičiní, aby nekatolickou cestou přesvědčení k návratu do katolické církve pohnula a že všechny děti katolicky vychovají. Kdyby manželství bez podrobení se těmto podmínkám mělo býti uzavřeno, nemůže církev katolická takovéto hříšné manželství požehnati.

Církvi sv. (papeži a v některých případech i biskupům)

přísluší právo z dostatečných a důležitých důvodů v jednotlivých případech udělití prominutí (dispens) překážek, ovšem že jen takových, které podstatě manželství naprosto se nepřičí. Církvi sv. přísluší také právo, o platnosti uzavřeného sňatku manželského rozhodovati a vůbec všechny rozepře, týkající se vnitřní stránky manželské^{*)}, rozsuzovati a rozvedení od stolu a lože povolovati.

K hodnému přijetí svátosti manželství vyžaduje se, aby snoubenci v stavu posvěcující milosti se nalezali, tudíž aby dříve svátost pokání a nejsvětější Svátost oltářní přijali.

Část třetí.

. Dokonání vykoupení na věčnosti.

§ 78.

Smrt a soud.

1. Smrt jest oddělení duše od těla; tělo pak tli (práchniví) a duše, přestavši žítí život pozemský, začala život svůj na věčnosti.

Smrt jest podílem všech lidí — »uloženo jest lidem umřítí« (Žid. 9. 27.) — poněvadž v Adamovi celé člověčenstvo zhřešilo, a smrt jest pokuta za hřích. »Jako skrze jednoho člověka hřích na tento svět všel, a skrze hřích smrt, a tak na všechny lidi smrt přišla, v němž všickni zhřešili.« (Řím. 5. 12.) »Odplata za hřích jest smrt.« (Řím 6. 23.) Avšak smrt člověka, v Kristu ospravedlněného, není více trestem, nýbrž spíše jest zproštěním utrpení života pozemského a branou k věčné blaženosti: proto též v církvi sv. úmrtní dny svatých považují se za den jejich zrození k věčnému životu v nebesích a slaví se s velikou okázalostí. »Drahá jest před očima Hospodinovými smrt svatých jeho« (Ž. 115. 15.) dí písmo sv. o smrti spravedlivých; ale též praví: »Smrt hříšníků jest nejhorší.« (Ž. 33. 22.)

Jisto jest, že všickni lidé zemrou, avšak nejisto jest, kdy, kde a jak zemrou. Sv. Jan Zlatoústý praví: »Žiji a nevím jak dlouho, umírám a nevím kdy, putuji (jdu) a nevím kam; jak to přijde, že nejsem bdělým?« A písmo sv. praví, že smrt přijde jako zloděj v noci, a (proto) napomíná nás k ustavičné bdělosti,

^{*)} Občanské poměry manželské urovnává stát.

abychom byli stále připraveni: »neboť v kterou hodinu se nena-
děje, Syn člověka přijde.« (Luk. 12. 40.)

Smrtí jest skončena doba milosti a zkoušky
člověka. Pozemský život vylučuje pismo sv. jako dobu milosti,
jako den spasení (II. Kor. 6. 2.), jako den díla, po němž nikdo
nemůže více dělati (Jan 9. 4.), jako dobu setí dobrého nebo zlého,
po níž přichází doba žní. (Gal. 6. 8.)

Po smrti není možno člověku, více si získati, aniž mu
možno, z toho, co dobrého na zemi si získal, něco ztratiti. Osud
každého člověka jest na věky rozhodnut. »Padne-li strom na
poledne, aneb na půlnoc, na kteréžkoli místo padne, tam bude.«
(Kaz. 11. 3.)

2. Po smrti následuje ihned soud, který, poněvadž
koná se s duší každého jednotlivého člověka zvlášť, slove
soud soukromý. Pismo sv. učí: »Uloženo jest lidem umřiti
a potom (jest) soud.« (Žid. 9. 27.) Rozsudek Boží jest bez pro-
dlení vykonán. Duše jest ihned odměněna, nebo potrestána, jak
si toho zasluguje: přijde do nebe, nebo do očistce, nebo jest
zavržena do pekla.

§ 79.

N e b e.

1. Nebe jest místo, kde věčné blaženosti požívají
andělé a ti lidé, kteří v stavu posvěcující milosti
zemřeli a za hříchy své, měli-li dříve jaké, úplně
dosti učinili.

2. Věčná blaženost v nebi záleží v podstatě své
v patření na Boha (visio Dei beatifica). Pismo sv. učí: »Blaho-
slavení čistého srdce: nebo oni Boha viděti budou.« (Mat. 5. 8.)
»Nyní vidíme skrze zrcadlo v podobenství, ale tehdyž tváří
v tvář.« (I. Kor. 13. 12.) Patření na Boha jest umožněno dle
učení pisma sv. »světlem věčným«, »světlem slávy«, t. j. nadpři-
rozeným osvícením duševních sil. Toto patření t. j. jasné a bez-
prostřední poznání bytosti Boží nutně působí v blažených nej-
dokonalejší lásku k Bohu, a v tomto patření na Boha a v této
lásce k Bohu, nebo v tomto požívání nejvyššího dobra nalezá
duše úplného svého ukojení.

Duše patřící na Boha a milující Boha:

a) Jsou úplně prosty všeho soužení a utrpení.

»Setře Bůh všelikou slzu s očí jejich: a smrti více nebude, ani kvílení, ani křiku, ani bolesti nebude více, nebo první věci pomínuly.« (Zjev. 21. 4.)

b) Požívají všech skutečných dober a radostí: sladký duševní poklid, spojení se všemi anděly a svatými a vespolečná láska svatých. všechno to jest pramenem nevýslovné blaženosti.

Blaženost v nebi jest nám pozemšťanům nepochopitelná. »Čeho oko nevidalo, ani ucho neslýchalo, ani na srdce lidské nevstoupilo, co připravil Bůh těm, kteříž jej milují.« (I. Kor. 2. 9.)

3. Blaženost v nebi není u všech stejná, nýbrž rozdílná dle množství a rozdílnosti zásluh. Písmo sv. učí: »Bůh odplatí jednomu každému podle skutků jeho.« (Řím. 2. 6.) »Jeden každý vezme svou vlastní odplatu podle své práce.« (I. Kor. 3. 8.) »Kdo skoupě rozsívá, skoupě i žíti bude: a kdož rozsívá v požehnání, z požehnání i žíti bude.« (II. Kor. 9. 6.) Přece však každý ze svatých v nebi jest dokonale blažen, poněvadž vůle jejich jest v úplném souladu s vůlí Boží a tudíž nemohou rinoutiti se z menší blaženosti, ani ze zavržení jiných.

4. Blaženost v nebi jest věčná a nezměnitelná. V písmě sv. nazývá se »životem věčným« (Mat. 25. 46.) »neporušitelným, neposkvrněným a nevadnoucím dědictvím« (I. Petr 1. 4.) »neporušitelnou korunou slávy.« (I. Petr 5. 4.)

§ 80.

Očistec.

1. Očistec (purgatorium) jest místo, kde duše těch lidí, kteří sice v stavu posvěcující milosti zemřeli, avšak za své spáchané hříchy v pozemském životě úplně zadost neučinili, mají trpěti časné tresty tak dlouho, dokud nejsou hodny, do blaženosti nebeské vejíti.

2. Že očistec jest, vysvítá a) z pisma sv.: »Svaté a spasitelné jest myšlení, za mrtvé se modliti, aby hříchů sprostěni byli.« (II. Makk. 12. 43.) Slova tato jednají o stavu zemřelých, v kterém může jim modlitba spasení zjednati; nemohou tudíž rozuměti se ani o duších, radujících se v nebi, ani o duších, trpících v pekle. Dále Kristus Pán praví: »Kdo by mluvil proti

Duchu svatému, nebude mu odpuštěno, ani v tomto věku, ani v budoucím« (Mat. 12. 32.), kterážto slova předpokládají, že i v budoucím životě jest možné odpuštění a očistění. Také sv. apoštol Pavel mluví o takových, kteří »v den Páně (v den soudný) spasení budou, avšak tak, jako skrze oheň.« (I. Kor. 3. 15.)

b) Z tradice. Již v prvních stoletích, jak vysvítá ze spisů sv. Otců a z nejstarších knih obřadních, byl v církvi sv. obyčej, za pokoj duše a vysvobození zemřelých věřících konati nejsvětější oběť, kterýžto viru v očištec předpokládá. Mimo to potvrzují sv. Otcové i výslovně tuto viru církve sv.

Že očištec jest, jest na jevě: neboť do nebe nepříjde, nežli kdo jest úplně čist, a do pekla, jen kdo v stavu smrtelného hříchu umírá; jest tedy nutně ještě místo, kde duše spravedlivých, které zde na zemi za hříchy své dokonalé pokání neučinily, se očišťují tak dlouho, až jsou nebe hodny. Víra v očišťování na onom světě jest též u všech národů.

3. Duše zemřelých trpí v očištcu hlavně tím velice mnoho, že jejich veliká touha, patřiti na Boha, a věčně ho požívat, není ještě ukojena; mimo to trpí ještě jiné muky, jež jim spravedlnost Božská uložila. V čem očišcové muky záleží a jak dlouho trvají, církev sv. neučí, ale sv. Otcové shodují se v tom, že jsou větší, nežli i největší utrpení člověka na zemi a že ubohé duše více nebo méně, a déle nebo kratěji trpí, dle toho jestli urazily Boha více nebo méně, jestli v životě pozemském více nebo méně dostičinily, nebo odpustků účastnými se staly a dle toho, jestli jim věřící na zemi modlitbou a jinými dobrými skutky více nebo méně napomáhají.

§ 81.

Obcování Svatých.

Svatí v nebi a duše v očištcu jsou s věřícími na zemi ještě v duchovním spojení; neboť jak svatí v nebi, tak i duše v očištcu a věřící na zemi mají jednu a tutéž nejvyšší hlavu, Ježíše Krista, a proto, spojení pod jednou hlavou, tvoří takorč jedno tělo. Písmo sv. učí: »Jako v jednom těle mnohé údy máme, tak jsme mnozí jedno tělo v Kristu, a každý zvlášť jeden druhého (spolu) údem.« (Řím. 12. 4.) »Kristus jest hlava těla církve.« (Kol. 1. 18.) Toto duchovní spojení jmenuje se

obcování Svatých, poněvadž všickni skrze svátost křtu posvěceni jsou.

Tímto obcováním jest vzájemné sdílení a přijímání duchovních statků netoliko mezi věřícími na zemi vespolek, nýbrž i mezi Svatými v nebi a dušemi v očistci a věřícími na zemi (církvi vítěznou, trpící a bojující).

1. Obcování věřících na zemi vespolek (mezi sebou) záleží v tom, že všickni mají podíl jak na ovoci oběti mše sv. tak i na zásluhách modliteb a dobrých skutků, které jednotliví údové církve sv. konají, tak že Bůh pro zásluhy jedněch i druhým mnohé milosti uděluje a časné tresty odpouští.

2. Obcování věřících na zemi s dušemi v očistci záleží v tom, že věřící na zemi mohou modlitbou a dobrými skutky, zvláště oběti mše sv. a i získáním odpustků duším v očistci pomáhati, aby muky jejich byly zmírněny a ukráčeny.

Toto učení vysvětluje: a) z písma sv., v kterém skutek Jůdy Makkabejského, jenž poslal dvanáct tisíc drachem stříbra do Jerusaléma, aby přinášena byla oběť za hříchy mrtvých, výslovně se ohvívá slovy: »Svaté a spasitelné jest myšlení za mrtvé se modliti, aby hříchů sprostěni byli.« (II. Makk. 12. 46.)

b) Z tradice, dle níž vždy v církvi sv. oběť mše sv. za zemřelé byla přinášena a dobré skutky k útěše duší očistcových byly konány.

3. Obcování věřících na zemi se Svatými v nebi záleží v tom, že Svatí v nebi Boha za věřící prosí a svou mocnou přímluvou jim napomáhají; věřící na zemi pak svaté za jejich přímluvu a pomoc žádají.

Toto učení církve sv. zřejmě vysloveno jest v písmě sv. (II. Makk. 15. 12., Zjev. 5. 8.) a bylo též vždy v církvi sv. pevně věreno, jak vysvětluje ze spisů sv. Otců.

Přímluva Svatých za věřící na zemi jest velmi užitečná; neboť může-li mnoho u Boha modlitba spravedlivého na zemi (Jak. 5. 16.), tím mocnější musí býti přímluva těch, kteří věčně s Bohem spojeni jsou.

Poněvadž mocná jest přímluva Svatých, samo sebou se rozumí, že dobré a užitečné jest, Svaté vzývati a je za přímluvu, pomoc a ochranu žádati.

§ 82. Peklo.

1. Peklo jest místo věčných muk pro padlé anděly (dábly) a pro ty lidi, kteří v stavu smrtelného hříchu zemřeli.

2. Tresty pekelné jsou dvojího druhu:

a) Trest ztráty blaženosti nadpřirozené čili nebe (poena damni).

Ztráta nadpřirozené blaženosti -- zavržení od tváře Boží jest největší trest, jsou vlastní muky pekelné. Neboť duše člověka, stvořená od Boha a pro Boha, nalezá blaženost jedině v Bohu a má neukojitelnou touhu po Bohu. Tato touha může ovšem v pozemském životě zatlačena býti do pozadí, poněvadž duše zde na tomto světě poznává Boha, svůj poslední cíl, jen nedokonale (temně), a poněvadž nesčetnými předměty jest rozptylována; když však smrtí rozptylování pozemského života přestala, poznává duše svůj poslední cíl jasněji a, odloučena od Boha, pociťuje nekonečnou prázdnotu a opuštěnost a proto nutně po Bohu, nejvyšším dobru, touží a přece jest od Něho na věky zavržena. Tato beznadějná a marná touha po nejvyšším dobru, které jest věčně nedostižitelné, jest největší mukou zavržených.

b) Trest citelný (poena sensus), který záleží zvláště ve výčitkách svědomí a v zoufalství při vzpomínce na vykonané zlé a nadužité milosti; nevýslovná tesknost při vzpomínce, že blaženost nebeská vlastní vinou jest ztracena a že jediným činem lítosti mohla zjednána býti; nevýslovné muky, způsobené společností všech zlých duchův a všech zavržených lidí a konečně jiné muky, které spravedlnost Boží zavrženým usoudila.

Trest citelný nazývá písmo sv. »temností zevnitřní, kde jest pláč a skřípění zubů«, »červem, který neumírá«, »ohněm, který neuhasne«; oheň ten, praví bohoslovci, jest prý skutečným ohněm, ač docela jiným, než jest oheň pozemský.

3. Tresty pekelné jsou věčné. To vysvětluje z výroku Ježíše Krista: »Odejděte ode mne, zlořečení, do ohně věčného, kterýž jest připraven ďáblu a andělům jeho... I půjdou tito do trápení věčného: ale spravedliví do života věčného.« (Mat. 25. 41. 46.) »(V pekle) červ neumírá a oheň nehasne.« (Mark. 9 43.)

Věčnost pekelných trestů i rozum náš uznává. Neboť a) Smrtelný hřích, jakožto vzpoura proti nekonečné velebnosti, jest nekonečnou urážkou Boha a vyžaduje, jakožto taková, nekonečného trestu, který pro konečnou a obmezenou bytost nemůže býti nekonečným jinak, než vzhledem k trvání. b) Hříšník,

který v hříchu umře, zůstává věčně zatvrzelým v hříchu a od Boha odvráceným, poněvadž duše po oddělení svém od těla vstupuje v stav neproměnlivosti; jest tedy před Bohem věčně vinen trestem. c) Bůh ve své nejvyšší svatosti nenávidí zlého rovněž tak velice, jako miluje dobré a musí tudíž i zlé věčně trestati, právě jako dobré věčně odměňuje.

4. Tresty pekelné nejsou u všech zavržených stejné, nýbrž jsou rozdílny dle způsobu a velikosti provinění. »Bůh odplatí jednomu každému podle skutků jeho.« (Řím 2. 6.) »Jak mnoho se chlubil a v rozkoších byl, tak mnoho mu dejte muk a smutku.« (Zjev. 18. 7.)

5. Mezi zavrženými v pekle a údy církve sv. (vítězné, trpící a bojující) není více obcování. Písmo sv. učí: »Mezi námi a vámi jest utvrzena veliká propast, aby ti, kteří chtějí odsud k vám jíti, nemohli: ani od onud sem přijíti.« (Luk. 16. 26.)

§ 83.

Příchod Ježíše Krista v den poslední neboli soudný.

Ježíš Kristus přijde opět na konci světa s velikou mocí a velebností, soudit živých i mrtvých.

Živými rozumějí se dle učení sv. Otců spravedliví, mrtvými hříšníci.

Že Ježíš Kristus přijde opět v slávě a velebnosti, výslovně učí písmo sv.: »Syn člověka přijde v slávě Otce svého s anděly svými, a tehdy odplatí jednomu každému podle skutků jeho.« (Mat. 16. 27.) »Ukáže se znamení Syna člověka na nebi, a tehdy budou kvíleti všechna pokolení země, a uzří Syna člověka, přicházejícího v oblacích nebeských, s mocí velikou, a s velebností.« (Mat. 24. 30.) Doba, kdy Kristus Pán opět přijde, soudit živých i mrtvých, jest toliko samému Bohu známa. »O tom dni a hodině nikdo neví, ani andělé nebesí, jedině sám Otec.« (Mat. 24. 36.)

V písmě sv. jsou uvedena jistá znamení, jež příchodu Ježíše Krista k soudu předcházeti budou, a sice:

a) Evangelium bude po celém světě hlášáno a každý národ bude míti příležitost je přijati*) »Evan-

*) Ovšem nepraví se, že toto rozšíření království Kristova po celém světě bude v jedné a téže době, ani že po něm nastane ihned, nebo velmi brzy konec světa.

gelium o království Messiášové bude kázáno po všem světě na svědectví všem národům. a tehdyž přijde skonání.« (Mat. 24. 14.)

b) Židé obrátí se ku Kristu. »Mnoho dní seděti budou synové israelští bez krále, a bez knížete, a bez oběti, a bez oltáře, a bez ofod a bez theratim (t. j. bez kněžského oděvu či bez kněžství. A potom navrátí se synové israelští a hledati budou Hospodina, Boha svého, a Davida, krále svého (Ježíše Krista); a báti se budou Hospodina, a jeho dobrého (Ježíše Krista) v posledních dnech.« (Os. 3. 4. 5.)

c) Velmi mnozí před opětným příchodem Kristovým odpadnou od víry.

»Když přijde Syn člověka, zdali nalezne víru na zemi?« (Luk. 18. 8.) Jako se stalo za dnů Noé, tak bude i za dnů Syna člověka: Jedli a pili, ženili se a vdávaly, až do dne, v kterémžto Noé všel do korábu: i přišla potopa, a zahladila všechny.... Tak bude v den ten, když se Syn člověka zjeví.« (Luk. 17. 26.—30.)

d) Antikrist t. j. člověk, který bude Božskou počtu si přivlastňovati a osobu Kristovu nápodobiti, bude hleděti rozličnými zdánlivými zázraky, jež působením ďáblovým bude konati, i věřící svést. »Nesvodíš vás nikdo nižádným způsobem,« píše sv. apoštol Pavel Thessalonským, kteří domnívali se, že druhý příchod Kristův brzy nastane; »neboť (nenastane den Páně), leč prvé přijde odstoupení, a zjeven bude člověk hříchu, syn zatracení (či prvé nastane obecné odpadnutí od víry a přijde anti-krist), jenž se protíví a povyšuje nade všechno, což slove Bůh, aneb čemu se děje (Božská) počta, tak že se posadí v chrámě Božím, a ukazovati se bude, jako by byl Bůh... kteréhož příští jest podle působení satanova se vsí mocí a všemi divy, i lživými zázraky, a se všelikým podvodem nepravosti při těch, kteříž zhynou.« (II. Thes. 2. 3.—10.) »Povstanou falešní kristové a falešní proroci, a činiti budou divy veliké a zázraky, tak že by v blud uvedeni byli (by možné bylo) také i vyvolení.« (Mat. 24. 24.)

e) Hrozná znamení na nebi i na zemi budou den blížícího se soudu oznamovati. »Budou znamení na slunci a na měsíci, i na hvězdách, a na zemi soužení národů pro bouři hluku mořského a vlnobití, tak že schnouti budou lidé pro strach, a pro očekávání těch věcí, kteréž přijdou na všecken svět.« (Luk. 21. 25. 26.)

§ 84.

Vzkříšení mrtvých.

Vzkříšení mrtvých jest všemohoucností Boží učiněné opětné spojení lidských duší s jejich těly

k novému věčnému životu.^{*)} Vzkříšení z mrtvých hlásá církev sv. ve svých vyznáních víry a ustanoveních sněmů (církevních); a písmo sv. jemu také výslovně učí. Sám Kristus Pán řekl: »Přichází hodina, v kteroužto všickni, kteříž v hrobech jsou, uslyší hlas Syna Božího; i půjdou, kteříž dobře činili, na vzkříšení života: kteříž pak zle činili, na vzkříšení soudu.« (Jan 5. 28. 29.) »Jako v Adamovi všickni umírají, tak i skrze Krista všickni obživeni budou... Ale řekne někdo: Kterak vstanou mrtví? aneb v jakém těle přijdou? Nemoudrý, co ty rozsíváš, nebývá oživeno, leč by prvé umřelo... Tak bude i vzkříšení z mrtvých. Rozsívá se v porušení, vstane v neporušitelnosti: rozsívá se v nesličnosti, vstane v slávě: rozsívá se v nemoci, vstane v moci; rozsívá se tělo hmotné, vstane tělo duchovní... Pojednou, v okamžení se to stane; mrtví vstanou neporušitelní. Musí zajisté toto porušitelné (tělo) ohléci neporušitelnost a toto smrtelné ohléci nesmrtelnost.« (I. Kor. 15. 22. násl.)

Vzkříšení mrtvých prohlašuje písmo sv. za základní pravdu křesťanství. »Není-li vzkříšení z mrtvých.« učí sv. apoštol Pavel, »ani Kristus nevstal z mrtvých (poněvadž vzkříšení Kristovo jest příčinou a obrazem našeho vzkříšení). A nevstal-li Kristus z mrtvých, tedy jest marné kázání naše a marná jest i víra vaše, a byli bychom shledáni i křiví svědkové Boží; nebo svědectví jsme pověděli proti Bohu, že vzkřísil Krista z mrtvých, kteréhož nevzkřísil, jestliže mrtví z mrtvých nevstávají.« (I. Kor. 15. 13. 15.) — Vzkříšení těla bylo též v církvi sv. vždy za základní pravdu víry považováno, jak jasně vysvítá ze spisů sv. Otců.^{**)} Naděje v budoucí vzkříšení byla svatým mučenníkům nejvydatnějším pramenem útěchy a statečnosti při týrání a mukách.

Příčiny, pro které budou všickni lidé vzkříšeni, jsou dle učení sv. Otců tyto:

a) Opětné spojení duše s tělem nastane proto, »aby přijal jeden každý na těle vlastním, jakž činil, buďto dobré, neb zlé. (II. Kor. 5. 10.) Poněvadž nejuzším spojením duše s tělem, tělo bylo spolupůsobícím nástrojem jak k dobrému, tak k zlému.

^{*)} Lidé, kteří budou v čas příchodu Ježíše Krista žítí, všickni zemrou, aby pak všemohoucností Kristovou byli vzkříšeni; neboť slova: »Uloženo jest lidem umřítí« platí všem lidem, tudíž i těm, kteříž budou při blížícím se skonání světa žítí.

^{**) Sv. Augustin: »Vlastní víra křesťanů jest vzkříšení mrtvých.«}

žádá toho spravedlnost Božská, aby celý člověk, tedy i dle těla, byl odměněn nebo potrestán. b) Vzkříšení mrtvých nastane, poněvadž opětne spojení těla s duší jest přirozenosti lidské zcela přiměřeno. Duše, určena jsouc k tomu, aby tvořila s tělem celek, má přirozený odpor k oddělení se od těla, a bude tudíž míti též touhu po opětném spojení svém s tělem; ačkoliv bez těla podstatné blaženosti, patření na Boha, požívá, přece žádá toho nejvyšší dobrotivost Boží, aby i touha duše po svém opětném spojení s tělem byla ukojena. c) Vzkříšení mrtvých nastane, poněvadž vykoupení člověčenstva, jež Ježíš Kristus zjednal, vyžaduje opětného spojení duše s tělem. Kristus Pán jost naším Vykupitelem: avšak jenom tehdy jest v pravdě a dokonale naším Vykupitelem, když skrze něho všeho, co jsme skrze Adama ztratili, opět dosáhneme, a tudíž i v původní stav nesmrtelnosti těla opět jsme postaveni.

Těla vzkříšených nebudou míti více tytéž vlastnosti, jaké mají těla nynější. Nyní jsou těla smrtelná, budoucně jsou však nesmrtelná; nyní jsou podrobena přirozeným potřebám a změnám, budoucně však jsou jich prosta. »Rozsívá se v porušení, vstane v neporušitelnosti.... rozsívá se tělo přirozené (pozemské), vstane tělo duchovní.« (I. Kor. 15. 42. 44.) Avšak bude rozdíl mezi těly oslavených (svatých) a těly zavržených: »Všickni zajisté vstaneme z mrtvých, ale nebudeme všickni proměněni (či v jiná nesmrtelná těla oblečení).« (Kor. 15. 51.) Jen těla oslavených budou proměněna t. j. oslavenému tělu Kristovu podobna (Fil. 3. 21.); těla zavržených budou však škaredá.« (Dan. 12. 2.)

§ 85.

Soud obecný.

Po vzkříšení mrtvých následuje soud, ku kterému přijde Ježíš Kristus soudit všech lidí, živých i mrtvých.

Tato pravda víry jest od samého Ježíše Krista co nejjasněji vyslovena. »Když přijde Syn člověka ve velebnosti své, a všickni andělé s ním, tedy se posadí na trůnu velebnosti své, a shromáždění budou před něj všickni národové. I rozdělí je od sebe, jako pastýř odděluje ovce od kozlů.« (Mat. 25. 31.—32.) Právě

tak učí též sv. apoštolé: »Všickni my ukázati se musíme před soudnou stolicí Kristovou, aby přijal jeden každý na těle vlastním, jakž činil, buďto dobré, neb zlé.« (II. Kor. 5. 10.) Tento soud slove obecný na rozdíl od soudu soukromého, poněvadž koná se se všemi lidmi zároveň; slove též poslední soud, poněvadž jím jest ukončen nynější řád světový.

Při posledním soudu bude objeveno vše, co dobrého neb zlého zde na zemi se dalo, i nejtajnější myšlenky, úmysly a tužby. »Pán i skryté věci temnosti osvití a zjeví rady srdcí.« (I. Kor. 4. 5.)

Příčiny (důvody), pro které na konci světa bude mimo soukromý soud ještě soud obecný, jsou dle učení sv. Otců tyto: a) aby spravedlnost a moudrost Boží v řízení světa byla před celým světem zjevena; b) aby Spasitel světa, Ježíš Kristus, před celým světem byl oslaven; a c) aby spravedlivým, nevině utiskovaným, osočovaným a mučeným dostalo se zasloužené cti^{*)} a bezbožným zaslouženého zahanbení.

Ježíš Kristus vynese rozsudek nad spravedlivými: »Pojďte požehnání Otce mého, a vládněte královstvím vám připraveným od ustanovení světa.« Nad nespravedlivými: »Odejděte ode mne zlořečení do ohně věčného, kterýž jest připraven ďáblu a andělům jeho.« A rozsudek bude bez prodlení vykonán: »I půjdou tito do trápení věčného; ale spravedliví do života věčného.« (Mat. 25. 34.—46.)

§ 86.

Dokonání a zaměnění světa.

Svět viditelný v nynější své podobě zanikne a novým, nepomíjejícím světem bude zaměněn. Sám Kristus Pán pravil: »Nebe a země pomínou, ale slova má nepomínou« (Mat. 24. 35). »Nebesa, kteráž nyní jsou, i země zachována jsou k ohni ke

^{*)} Tehdy státi budou spravedliví u veliké stálosti proti těm, kteříž je sužovali a kteříž odníмали práce jejich. Vidouce to, budou se kormoutiti bázní hroznou, a diviti se náhlosti nenadálého spasení jejich, říkajíce sami u sebe, želice a pro ouzkost ducha lkajíce: »Toť jsou ti, jižto nám byli někdy k posměchu a za přísloví posměchu. My nesmyšlní měli jsme život jejich za bláznovství a konec jejich za bezectný; aj, jak jsou počtení mezi syny Boží.« (Moudr. 5. 1.—5.)

dni soudu ... Přijde den Páně jako zloděj, v kterémžto nebesa s velikou prudkostí pominou a živlové horkostí se rozplynou, země pak i díla, kteráž jsou na ní, vypálena budou Nového nebe a nové země podle zaslíbení Páně čekáme, v kterýchž spravedlnost přebývá.« (II. Petr 3. 7.—13.) »Viděl jsem nebe nové a zemi novou; nebo první nebe, a první země pominula.« Zjev. 21. 1.)

OBSAH.

	Stranka		Stranka
Úvod	1	§ 20. 2. Podstata člověka	44
Díl první: Bůh sám o sobě .	2	§ 21. 3. Jednota pokolení lid- ského	51
Oddělení první. Jsoucnost a pod- stata Boží	—	§ 22. 4. Původní stav milosti prvního člověka	52
§ 1. Jsoucnost Boží	—	§ 23. B. Zachování světa	55
§ 2. Bůh jest jeden	5	§ 24. C. Řízení světa	57
§ 3. Podstata Boží	6	§ 25. Prozřetelnost Božská . . .	58
§ 4. Vlastnosti Boží	8	Dodatek. Pád člověčenstva a zaslíbení Vykupitele	61
§ 5. A. Vlastnosti Boží jsouc- nosti	10	§ 26. Hřích prarodičů lidského pokolení	—
B. Vlastnosti Božské činnosti	12	§ 27. Následky hříchu pro pra- rodiče člověčenstva . . .	62
§ 6. a) Vlastnosti Božského po- znání	—	§ 28. Hřích dědičný	64
§ 7. b) Vlastnosti Božské vůle	13	§ 29. Panna Maria bez po- skvrny hříchu prvotného počata	67
Oddělení druhé. Bůh ve třech osobách	16	§ 30. Potřeba vykoupení člově- čenstva	69
§ 8. Tajemství nejsv. Trojice .	—	§ 31. Úrdek Boží a zaslíbení vykoupení člověčenstva	70
§ 9. Otec i Syn i Duch sv. jsou jeden a týž Bůh	17	§ 32. Příprava člověčenstva na vykoupení	71
§ 10. Otec i Syn i Duch sv. jsou tři skutečně rozdílné osoby	20	§ 33. Všeobecné očekávání vy- koupení	72
§ 11. O původu, vzájemném po- měru a osobních přízna- cích tří Božských osob	21	Oddíl druhý. Poměr Boha k stvo- ření po pádu člověka .	—
§ 12. Činnost Boží zevně	23	Část první. Vykoupení	—
Díl druhý: Poměr Boha k stvoření	24	A. Osoba Vykupitele	—
Oddíl první. Původní poměr Boha k světu a lidstvu . . .	—	§ 34. Vtělení Syna Božího . . .	—
A. Stvoření světa	—	§ 35. Ježíš Kristus jest sku- tečně zaslíbený Vyku- pitel	73
§ 13. I. Stvoření světa vůbec . .	—	§ 36. Ježíš Kristus jest pravý Bůh a pravý člověk v jedné osobě Božské	75
§ 14. II. Stvoření světa zvlášť .	33	§ 37. Důstojnost a přednosti Panny Marie, Matky Je- žíše Krista	80
§ 15. a) Andělé	33	B. Život Vykupitele	82
§ 16. Rozhodnutí se andělů. Andělé svatí a duchové zli	35		
§ 17. b) Svět hmotný	37		
§ 18. c) Člověk	41		
§ 19. 1. Stvoření člověka	—		

	Stránka		Stránka
§ 38. Život a působení Ježíše Krista	82	§ 57. Udílení každé milosti Boží prostřednictvím Panny Marie, Matky Boží . . .	108
§ 39. Narození a dětství Ježíše Krista a Jeho skrytý život v Nazaretě . . .	83	§ 58. Ovoce ospravedlnění . . .	—
§ 40. Veřejný život Ježíše Krista	84	§ 59. C. O prostředcích milosti Boží	110
§ 41. Utrpení a smrt Ježíše Krista. Pohřbení těla Jeho v hrobě a vstoupení duše do předpekli . .	86	I. O svátostech vůbec . . .	111
§ 42. Z mrtvých vstání, na nebe vstoupení a vyvýšení Ježíše Krista po pravici Boha Otce	87	§ 60. Pojem svátosti	—
C. Dílo Vykupitele	88	§ 61. Počet svátosti	113
§ 43. Trojí úřad Ježíše Krista	—	§ 62. Účinky svátosti	114
§ 44. I. Učitelský úřad Ježíše Krista	89	§ 63. Přisluhovatelé svátosti . . .	115
§ 45. II. Nejvyšší kněžství Ježíše Krista	90	§ 64. Přijímači svátosti	116
§ 46. III. Pastýřský či královský úřad Ježíše Krista	94	II. O svátostech zvlášť . . .	117
Část druhá. Sprostředkování vykoupení skrze církve sv. . .	95	§ 65. Svátost křtu	—
§ 47. Pokračování díla vykoupení	—	§ 66. Svátost biřmování	120
A. O milosti Boží	96	§ 67. Nejsv. Svátost oltářní . . .	122
§ 48. Pojem a rozdělení milosti Boží	—	§ 68. Nejsvětější Svátost oltářní jakožto oběť nového zákona neb oběť mše sv. . .	129
§ 49. Udílení milosti Boží	97	§ 69. Nejsvětější Svátost oltářní, jakožto duševní pokrm	134
B. Ospravedlnění člověka	100	§ 70. Svátost pokání	137
§ 50. Podstata a potřeba ospravedlnění člověka	—	§ 71. Litost	140
§ 51. Počátek ospravedlnění	102	§ 72. Zpověď	141
§ 52. Příprava na ospravedlnění	103	§ 73. Dostiučinění	143
§ 53. Ospravedlnění člověka	105	§ 74. Odpustky	145
§ 54. Rozmáhání, zmenšování, ztráta a obnovení ospravedlnění (spravedlnosti a svatosti)	106	§ 75. Svátost posledního pomazání	148
§ 55. Nejistota ospravedlnění	—	§ 76. Svátost svěcení kněžstva . . .	150
§ 56. Potřeba napomáhající milosti Boží u ospravedlněných	107	§ 77. Svátost manželství	152
		Část třetí. Dokonání vykoupení na věčnosti	156
		§ 78. Smrt a soud	—
		§ 79. Nebe	157
		§ 80. Očistec	158
		§ 81. Obcování Svatých	159
		§ 82. Peklo	161
		§ 83. Příchod Ježíše Krista v den poslední neboli soudný	162
		§ 84. Vzkříšení mrtvých	163
		§ 85. Soud obecný	165
		§ 86. Dokonání a zaměnění světa	166

Knihtiskárna I. L. Kobra v Praze.